

IMAGO

ANTIQUE ET VIVE

HUNGARIE

DATA

DUM

Reverendissimi Patris ac Rectoris

DOMINI

JOANNES RAKOVSKI

DE EADEM

AA. LL. & Phil. Baccalarius, nec non

pro hujusmodi studii Rector Candidatus, cum

et c. c. h. d. d. d.

In Alma Episcop. Soc. JESU Univers.

et c. c. h. d. d. d.

PHILOSOPHICAS

Philosophicas

et c. c. h. d. d. d.

R. P. JOSEPHO DANIEL

SOCIETATE JESU

AA. LL. & Philologie Doctor, et

et c. c. h. d. d. d.

et c. c. h. d. d. d.

et c. c. h. d. d. d.

et c. c. h. d. d. d.

IMAGO
ANTIQUÆ, ET NOVÆ
HUNGARIÆ

D A T A

D U M

Perillustris, Eruditus, ac Reverendus

DOMINUS

JOANNES RAKOVSZKI

DE EADEM.

AA. LL. & Philos. Baccalaureus, nec non
pro suprema ejusdem Laurea Candidatus, Sem.

Kisd. S. L. R. H. Convictor,

In Alma Episcop. Soc. JESU Universi-
tate Cassoviensi

T H E S E S
PHILOSOPHICAS

Publicè propugnaret

P R Æ S I D E

R. P. JOSEPHO DANIEL
è SOCIETATE JESU,

AA. LL. & Philosophiæ Doctore, ejus-
démque Professore emerito.

Annò MDCCXLII. Mense Augusto, Die 6.

CASSOVIÆ,

Typis Academicis Societatis JESU,

S U B
GRATIOSISSIMIS AUSPICIIS
EXCELLENTISSIMI
AC

ILLUSTRISSIMI
DOMINI DOMINI
COMITIS
JOSEPHI
ILLYESHAZY

DE EADEM,
Hæreditarii in Trenchin, ejus-
démque prout & Liptovien-
sis Comitatum perpetui Supremi Co-
mitis, Sacræ Cæsareæ Regiæ Majestatis
Consilarii Actualis Intimi, nec non Da-
piferorum Regalium per Hungariam
Magistri &c. &c.

DOMINI
AC

PATRONI
GRATIOSISSIMI.

9854

EXCELLENTISSIME

AC

ILLUSTRISIME

DOMINE DOMINE

COMES,

PATRONE GRATIOSISSIME,

*S*apientis cū sit eorum
implorare praesidia, sub
quorum vel umbra tutū con-
quiescant; quis non me ex-
antlato jam Sapientiae trien-
nio in hoc quāmaximè sa-

puisse dicat, quod sub tutela magni Nomi-
nis TUI, Excellentissime, ac Illustrissi-

me

me Domine, triennii Labores in publicum
producam, à quo mihi honoris, & praesidii
plurimum accedat est necesse: Is quippe es,
quem si ego non solum TUORUM, sed uni-
versa etiam Patriae decus, ac praesidium pro-
nunciavero, non singulare quidpiam, sed
familiarè, ac usitatum generi TUO dixi.
Vivit etiam hodieque in animis omnium ju-
cundissima memoria STEPHANUS perve-
tustae, bellò, pacèque inclytæ profapia TUÆ
decus insigne, qui iis honorum accessionibus
emicuit, quæ eum summis Viris aequarent.
Literis enim, patrioque excultus jure ad
militiam animum appulit, ubi cum virtu-
tem suam, summamque in rebus gerendis
prudentiam Ducibus probasset, factum e-
rat, ut per honorum gradus omnes gradere-
tur, jamque in illis Optimatibus passim ha-
bebatur, quorum Consiliis, authoritatèque
res Hungariae contineri putabantur: Et
verd patuit mox, quis fuerit, cum primum
à Rege Supremum Palatinalem Magistra-
tum magno Ordinum consensu capessere, ge-
rerèque juberetur. NICOLAI subinde
prudentia magnis stipata virtutibus meruit,
ut à duobus Augustissimis Magno LEOPOL-
DO quidem honoribus amplissimis, à JO-
SEPHO autem inusitato ad id tempus Can-
cellariæ Dignitatis prerogativâ cobonestare-
tur;

ur; Quo in munere tempore omnium difficil-
mo, ardente nempe intestinô bellô Patriâ
eum se prabuit, qui & Casari placeret, nec
ordines meliorem optare poterant. Ita enim
summa in Regem fide, amore in Patriam,
& studio bene merendi de omnibus suis fun-
ctus est partibus, ut plenus meritis ad præ-
mia æterna capessenda decesserit, si tamen
vivere desiisse videri poterat, qui TE Fili-
um Patriarum Virtutum hæredem reliquit.
Et verò vivit in TE Pater TUUS, cujus
pios manes cùm Patria pro merito prosequi
nequeat, superstitem in Filio veneratur, in
quo, si excimia ejus de Republica merita igno-
raret, expressa omnia legeret. Et verò ta-
lem TE esse oportuit, nec enim dignum tanto
Patre TE existimares, nisi egregius ejus vir-
tutum Æmulus esses, ac natalium Splendori
præclarè factis responderes. Natura enim
cùm TE magnum genuit, solùm qualis esse
deberes, ostendit, at famula optimæ indoli
TUÆ virtus, & juncta virtuti doctrina ta-
lem etiam probârunt, ac amplissimis Patria
muniis dignum reddiderunt, ad quæ gerenda,
quàm à natura, & literis egregiè formatus
sis, & Provinciæ binæ quibus cum suprema
Comitis potestate præes, & cum Regina Casar,
quibus à Consiliis es magnô suô commodô ex-
periuntur. Major his omnibus virtus TUA
est,

est, quam TIBI ita familiarem fecisti, ut TE CUM nata videatur, nec esse quidpiam, quod ad vitæ integritatem in TE quispiam desideret, quæ virtus TE amabilem omnibus, mihi autem peculiariter benignum reddidit. Plurimis enim indiciis, ac beneficiis sese prodit TUUS erga Maternum, Paternumque sanguinem meum singularis favor, ut nihil in rem meam, meorumque feliciter contingere posse existimem, quàm tam potentis Patroni clientelâ gloriari, apud quem certum semper mei præsidium, ac beneficium invenerunt, quibus TE ita impendis, ut in benemerendo voluptatem aucupari videaris. Habeo itaque, cur inscriptô Nomini TUO exiguô hoc munere gratum tester animum, accipe proinde illud eâ, quâ me, meosque prosequeris singulari benevolentia, eoque diu incolumis utere, meque TUUM semper esse patere

EXCELLENTISSIMÆ,

A C

ILLUSTRISSIMÆ

DOMINATIONI

Clientem infimum

JOANNEM RAKOVSKI.

ASSERTIONES EX UNIVERSA PHILOSOPHIA.

I.

Logica est Ars rectè cogitandi , & Scientia
purè practica.

II. Utilis ad alias Scientias, non tamen morali-
ter necessaria.

III. Ejus objectum materiale sunt rectæ cogita-
tiones, Formale veritas. Attributionis quævis
Scientia integra.

IV. Propositio, si fiat durans secundum enun-
ciationem exercitam debet, secundum explici-
tam non potest transire in falsam.

V. Datur determinata veritas de futuris con-
tingentibus.

VI. Est actibus semi-extrinseca.

VII. Cui potest intellectus assentiri depen-
denter à motivo Scientiæ, & opinionis.

VIII. Nullæ præmissæ necessitant ad exercitium
conclusionis.

IX. Physicæ objectum est corpus naturale. At-
tributionis totus mundus corporeus.

X. De hoc Systema Aristotelis prout Moyse con-
sentit, aliis præfertur.

XI. Mundus poterat esse æternus.

XII. Successiva encia solùm negativè ab æterno
esse potuerunt.

XIII. Terra non movetur motu diurno, & annuo, si tamen moveretur, eadem essent phænomena physica, & Astronomica.

XIV. Materia prima Aristotelis nec supernaturaliter potest spoliari omni forma.

XV. Non est moraliter evidens eam dari.

XVI. Nulla datur forma cadaverica.

XVII. Unio compositi non est extremis ritè dispositis entitas superaddita.

XVIII. Deus concurrit, & determinat ad individuum effectûs, sed non prædeterminat.

XIX. Potest Deus in aliqua specie producere omnia individua.

XX. Causa ab ipso effectu formaliter denominatur in actu 2do producens.

XXI. Actiones fiunt apparenter in distans, re ipsa per effluvia, aut motum.

XXII. Causa ascensûs quorundam gravium est aëris gravitas respectiva, & elaterium.

XXIII. Magnetis proprietates per materiam versûs polum terræ affluentem congruè explicari possunt.

XXIV. Corpus sensibile continuum est realiter divisibile, sed non in infinitum.

XXV. Continuum Geometricum est divisibile finitè in infinitum designatione intellectûs.

XXVI. Cœli, & astra moventur ab extrinseco.

XXVII. Stellæ, & Sol sunt formaliter ignis.

XXVIII. Luna, & planetæ sunt corpora solida, & opaca.

XXIX. Cometæ sunt coævi mundo.

XXX. Elementa manent formaliter in sensu Metaphysico in mixtis.

XXXI.

XXXI. Rarefactio habetur per dilatationem pororum causatam ab ingressu materiæ alienæ.

XXXII. Æstum maris causat pressio materiæ fluidæ Cœlorum à Sole, & præcipuè Luna reflexa, & directa in latera globi terraquei.

XXXIII. Præcipuum Staticæ fundamentum est motûs quantitas.

XXXIV. Hæc resultat ex mole ducta in celeritatem.

XXXV. Virtus Electrica acquiritur per atmosphæram filamentorum viscidorum, & igniculorum corpus electrizatum ambientem.

XXXVI. Luminis vibratio, & reflexio colorem efficit.

XXXVII. Sonus est tremula, & reciproca aëris vibratio.

XXXVIII. Calor, fluiditas, lumen, odor saltem connaturaliter exigunt motum corpusculorum.

XXXIX. Intensio harum qualitatum solum datur, prout earum exigentiis satis fit.

XL. Non datur actio, & reactio propriè talis.

XLI. Omnia vegetabilia, è seminibus, & animalia ex ovis fœcundatis nascuntur.

XLII. Animæ brutorum sunt divisibiles.

XLIII. Animam hominis esse spiritum, & immortalem ratio demonstrat.

XLIV. Implicat distinctio formalis ex natura rei, & virtualis intrinseca.

XLV. Relatio in concreto importat fundamentum, terminum, & rationem fundandi.

XLVI. Præcisiones fiunt per diversum modum repræsentandi idem objectum.

XLVII.

**XLVII. Universale tantum fit per intellectum
præcipientem.**

**XLVIII. Manet in actuali prædicatione quoad
modum prædicandi.**

**XLIX. Deus non connectitur essentialiter cum
creaturis possibilibus.**

L. Ejus existencia Demonstratur ex creaturis.

Cui cedant

O. A. M. G.

IMAGO
ANTIQUÆ
HUNGARIÆ,
REPRÆSENTANS
TERRAS, ADVENTUS,
&
RES GESTAS GENTIS
HUNNICÆ.

Historico genere strictim
perscripta

à

SAMUELE TIMON,
de Soc. JESU Sacerdote.

*****
CASSOVIÆ, typis Academicis Soc. JESU,
per Joan. Henricum Frauenheim, A, 1783.

APPROBATIO.

EGO infrà scriptus per Provinciam Aultriæ Societatis JESU Præpositus Provincialis, potestate mihi facta ab A. R. P. nostro FRANCISCO RETZ, Præposito Generali, facultatem concedo, ut *IMAGO ANTIQVÆ HUNGARIÆ* à *SAMUELE TIMON*, ejusdem Societatis Sacerdote concinnata, & à memoratæ Societatis Revisoribus lecta, & approbata, typis mandetur. Quem in finem, vigorem suum habeat jus Cæsarei privilegii, quo Typographi omnes, & Bibliopolæ prohibentur; nè ullos libros, à quopiam è Societate JESU conscriptos, imprimant, recudent, aut alibi impressos vænum exponant intra S. R. Imperii, Regnorúmq; , ac Dominiorum Suxæ Cæsareæ Majestatis Hæreditariarum fines absq; Superiorum prædictæ Societatis permissione. In quorum fidem has literas manu mea subscriptas, & consveto Officii Sigillo munitas dedi. Viennæ 22. Octobris, 1733.

(L.S.) *Franciscus Molindes*

9854

Nobili, & ornatissimo viro,
DOMINO

FRANCISCO SIBRIK,
Regii Dicasterii Eperjessensis Notario.

Cum de hoc libro dicando cogitarem, TU occurrebas eo dignus munere: cum Musis enim TIBI commercium, imò hospitium perpes est. Calibem vitam agis, libri TIBI liberis potiores sunt. In libros peculium laudabiliter profundis; undiq; conquisitos studiosè diligentèrque evolvis, nulla lectione explebilis. Aded capax TIBI ingenium, & scientiarum avidum! Jámque ita plenus iis animus, ut in congressibus, & disceptationibus satisfacias omnibus. Quot effata Poëtarum, oratorum, sapientum memoriã comprehendis? eãque in loco promis. Omnis idcirco doctus à te doctior discedit. Atque hæc tanta cognitio rerum non inflat animum TUUM, quin mirificè moderatur. Nimirum ostendis te multa scire, sed

eâ modestiâ es, ut vel umbram jactantiæ evites. In munere TUO acquiescis plenè, dignus amplioribus. Emines in foro; causis tamen forensibus non totum te tradis, ceteras bonas artes peræquè æstimans. Rarus profectò disciplinarum alumnus. Quocirca non potuit TIBI non deberi liber hic vir eruditissime. At invito defertur; virtutis & hoc proprium est, nolle sciri, benignè tamen facere. Quid in editionem hanc sumptum feceris, magnopere TIBI debent eruditi; juventus verò nostra, libris destituta, plurimum. Cùm verò tantus in legendo sis, multûsq; in cognoscenda penitus antiquitate, dubium est, an aliquid novi in narrationibus reperturus sis. Erit, ut spero, pro novitate contextus rerum adhuc TIBI invisus. Ità non semper opera veteramentariorum displicent, ut quandoq; expetantur. Facies rerum nova venustatem sæpe, & gratiam conciliat. Ages igitur, quod te dignum est, sicuti adhuc egisti, si librum hunc ceteris TUIS adjunxeris. Vale iteratorum decus. Cupiebat CASSOVIÆ Idibus Septembris, anno à nato Servatore CIOIO-CCXXXIII.

Devinctus TIBI

SAMUEL TIMON S. J.

PRÆFATIO.

AMplius trienniū est, quòd hortantibus amicis res Pannonicas, iisque finitimas in unum colligere, & in commentarium referre cœpi. Opusculum conabar, volumen penè exiit. Videtur utrumque esse: volumen multitudinē rerum, opusculum mole. Non imparatum, imò meditatū me ad scribendum accessisse arbitrabar, in maximas tamen difficultates incurri. Cūque rem in vado autumabam esse, ea in salebra hæsit. Utcunque erat, opus deinde per intervalla dilatavi, Deoq; auspice absolvi. Ea spes animum subiit, fore, ut doctis Hungaris, quorum gratiā præcipuè illud confeci, minimè sit injucundum. Quorsum verò hic labor? Nonne Antonius Bonfinus res Ungaricas jam inde ab initio justis voluminibus est persecutus? Nonne Franciscus Otracotius *Origines* nationis satis doctè, & peritè

Præfatio

peritè retexuit? Melchior verò Inchoffer in *Annalibus Ecclesiasticis Regni Ungarie* profanis sociavit sacra. Mitto minutos scriptores, qui illorum vestigiis insistant. Habent itaque Ungari libros, in quibus evolvendis tempus utiliter ponant, gesta majorum suorum cognoscant atque percipiant. Nec me præterit, in Bonfinio multas fuisse, ut in homine penè Romano literas, in Inchoffero præclaram eruditionem, in Otrocotio judicium acre, & investigationem rerum occultissimarum admirabilem. Unum ferè in iis desideratur, quòd non pauca ad memoriam insignia silentio transferint; quanquam non animus illis, sed facultas defuit. Multi quippe libri, cùm sua pròderent, nondum emanaverant; qui tamen magno usui eisdem fuissent. Nullo non anno exeunt volumina, quæ obstrusas res patefaciunt. Quamobrem luminibus prædictorum scriptorum obstruere nolo, imò ajo, magnopere me illis debere. Nihil refello, nihil ad castigationem voco, quod in commentariis eorum temporibus, & personis consentaneum est. Mihi maximè propositum fuit, dispersa cogere, obscura illustrare. Quare non tam historicum, quàm investigatorem antiquitatis

Prefatio.

tatis me profiteor; nec diffiteor, plura me
è tenebris operosè eruisse. Quò commo-
dis eorum, qui antiquos auctores legunt,
confulerem, non regiones modò, quas
quondam Hunni tenuerunt, summatim
descripsi, sed oppidorum antiquorum po-
sitiones, quantum existimare potui, indi-
cavi. Tres adventus Hunnicæ nationis
ità demonstrare conatus sum, nemo ut
quenquam illorum in dubium vocare pos-
sit, nisi omnem Abarorum memoriam de-
lere velit, aut obstinatè negare, eos Hunni-
ci generis fuisse. Hujus gentis Principes,
qui Chagani nuncupabantur, plures fuisse,
quantum licuit, ostendi. Qui verò ante
me gesta eorum commemorârunt, nulla
personarum distinctione usi sunt, quod
haud modicas narrationibus eorum offu-
dit tenebras. Nec vicinarum nationum
res silentio transii, propter eam, quam cum
Hunnicis habent colligationem. Brevi-
ter pleraque omnia perstrinxi, nam diffusè
res narrandi mihi, utpote pluribus occu-
pationibus alligato, ocium non fuit. Vi-
am tamen monstravi illis, qui uberius atq;
copiosius eas aliquando exposituri sunt, aut
politè contracturi. Hoc erudito seculo
cunctæ nationes majorum suorum ortus,
gesta,

Prefatio.

gesta, factaq; egregia in vestigant atque illustant, Ungaros non decet esse in novissimis. Oratio non æqualiter profuit. Multa enim disputanda, excutiendaque; multa concilianda, & refutanda fuerunt; quæ omnia differendi genera alium atque alium characterem poscunt. Quamvis veritati studuerim, non dico tamen, me oracula canere ac familiam ducere: cuique integrum erit, certiora supponere. In designatione añorum plerumque secutus sum Baronium & Spondanum. Hanc rationem si quis negat esse perfectam, iustetur cum magnis illis scriptoribus, licebit. Sæpius auctoritate Spondani, tanquam inventoris, quàm Baronii, nitebar, quia illius *Epitome* expeditior sub manu erat,

INDEX CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

DE PANNONIA

Et conterminis ei Regionibus.

C A P U T I.

E*Tymologia Pannoniae inquiritur, & assertur descriptio ejus ex Plinii Secundi Naturalis Historiae Lib. III. Cap. XXV.*

C A P U T II.

De Pannoniae oppidis ex Claudii Ptolemæi Narrationis geographicæ Lib. II. Cap. XV. & XVI. Tabula Europæ V. deq; recentioribus scriptoribus, qui hoc studium coluerunt.

C A P U T III.

P. *Martini Sentivanii nomenclatio quorundam Pannoniae, Jazygum terræ, & Daciae locorum, fluminum, & lacuum, Dissertatione Paralipomenica Partis primæ, Decadis tertiæ variarum scientiarum miscellaneorum Catalogo X.*

A

CA-

CAPUT III.

Quorundam Pannonia oppidorum investigatio de Commentariolo Gregorii Hidii depromitur cum observationibus.

CAPUT V.

Geographia Pannonia ex Descriptione Stephani Moronis S. J. cum brevi expositione.

CAPUT VI.

Observationes ejusdem argumenti, & speciatim de Tauruno.

CAPUT VII.

Sensus auctoris de oppidis Pannonia, quorum meminit Ptolemæus.

CAPUT VIII.

De posterioribus Pannonia Divisionibus, institutis Pannoniorum, & Romanorum, in eorum terram ingressione.

CAPUT IX.

De Imperatoribus Romanis in Pannonia ortis.

CAPUT X.

De religione in Pannonia, id est, de episcopatibus, Ariana contagione, & sanctis viris.

CAPUT XI.

De Mœsia, sive Mysia, finitima Pannonia.

CAPUT XII.

De Illyrico.

CAPUT XIII.

De regione Jazygum Metanastarum.

CAPUT XIV.

De Marcomanis, Quadis, Sarmatis.

CAPUT XV.

De Dacia.

CAPUT XVI.

De Dacia Romana, & sacra.

LIBER II.

De Hunnis, & Hunnoavaribus.

CAPUT I.

De Gothis inter se armis decertantibus, multis Christianæ militia adscriptis, Hunnorumque adventu.

CAPUT II.

De regione, unde prodierunt Hunni.

CAPUT III.

De gestis Gothorum sedes quærentium, de D. Ursula M. deque Hunnis aliquibus factis Christianis.

CAPUT IIII.

De gestis Hunnorum usque ad regnum Attilæ.

CAPUT V.

De gestis Attilæ.

CAPUT VI.

De gestis Hunnorum à morte Attilæ.

CAPUT VII.

De Avarum sive Abarorum in Daciam adventu.

CAPUT VIII.

De gestis Hunnoavarum Imperatoribus Justino, & Tiberio Constantino, id est, ab anno Christi nati 12LXV. ad annum 12LXXXIII.

CAPUT IX.

De gestis Hunnoavarum Principibus Mauritio, & Phoca.

CAPUT X.

De gestis Hunnoavarum etate Heraclii Caesaris.

CAPUT XI.

De gestis Hunnorum, & Sclavorum usque ad regnum Caroli Magni.

CAPUT XII.

De regionibus Hunnorum, & commentitio Ungarorum adventu.

CAPUT XIII.

De bello Caroli M. Francorum R. Hunnoavaribus exitiali.

CAPUT XIII.

Hunnoavares perdomiti adjunguntur Christianis, Sclavi item Marcomanorum, & Quadorum progenies, Episcopi utrique genti dati.

CAPUT XV.

De rebus Sclavorum, & Hunnorum, ac aliis se offerentibus ab anno Christi nati 12CCCXXVIII. ad 12CCCLXVI.

CAPUT XVI.

De SS. Cyrillo, & Methodio Sclavorum Apostolis.

CAPUT XVII.

De gestis Sventopulchri, qui aliis Zventibaldus, aliis Svatoplugus vel Svatoplucus, aliis aliter dicitur.

LIBER III.

De tertio motu Hunnorum, five de Ungaris.

CAPUT I.

De adventu Ungarorum auctorum sententia expenduntur.

CAPUT II.

De gestis Ungarorum usque ad finem Arnulphi R.

CAPUT III.

De gestis Ungarorum ab anno 10000. ad 10000XIII. & peculiariter de subacta ab iis Pannonia, terrisq; Jazygum Metanastarum & Quadorum.

CAPUT IIII.

De cladibus per Ungaros exteris gentibus illatis, & vicissim acceptis ab anno 10000XV ad 10000LIII.

CAPUT V.

*De horribili clade Ungarorum patrata anno
13CCCGLV.*

CAPUT VI.

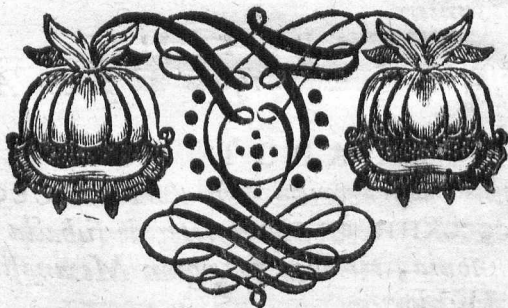
*Summatim exponuntur, quæ apud Ungaros,
& Sclavos consequentibus annis acta sunt.*

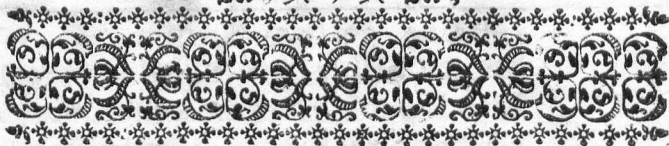
CAPUT VII.

*De rebus Gejsæ sive Gajsæ Ducis, & incremen-
to Christianæ religionis apud Ungaros.*

CAPUT VIII.

*De ceteris rebus Ungaricis usque ad annum
C13.*

LIBER I.
DE PANNONIA,
ET

Conterminis ei Regionibus.

CAPUT I.

Etymologia Pannoniæ inquiretur, & affertur descriptio ejus ex Plinii Secundi Naturalis Historiæ Lib. III. Cap. XXV.

Etera interpola-
re, ac emortua ad vi-
tam revocare, eaque
denuo fingere, valde
quàm arduū est. Scri-

ptores Græci Pañoniã vocaverunt
Pæoniam, Pannonios Pæones. Ac-
cedit illis ex Latinis Ovidius. Pæo-
nia altera fuit in Macedonia mari-

*Pannonia
Græcis Pæo-
nia.
Pæonia ad
montem
Rhodopen-*

tima ad amnem Axium, &, ut Dion Cassius scribit, ad montem Rhodopen. Notum testatúmque est, hanc regionem etymon habuisse à Pæone, Endymionis filio; unde verò Pæonia, quæ propriè Pannonia dicitur, nomen duxerit, obscurius est. Dion & Xilander nugari videntur, dum ajunt, Pannoniis nomen inditum fuisse à pannis, quasi pannosi fuissent, vel centonibus ac vestimentis ex variis pannis confutis usi fuissent. Ipsi namque eo se nomine appellaverint, cum adhuc nulla cum Romanis consuetudine conjungerentur, prorsusque ignorarent, quid verbum hoc pannus in Romana lingua valeret? Quibusdam placere animadverto, Pannonios nominatos fuisse ex Pane ficto illo pastorum Deo propterea, quòd eum præcipuè coluissent. Sed reclamatio, in cujus lingua vocabulum *Pan* dominum significat. Sunt qui nominis illius originem ad Pannonem regem referant, quia memoriâ sic esset proditum. Verùm eti-

am

*Pannonia
etymon un-
de
An à Pana-
nis.*

*An à Pane?
An à Pano,
id est, do-
mino.
An à Pan-
none rege?*

am rex, si quisquam eo nomine fuit, à Pano dictus fuerit. Posterioribus quoque seculis Sclavonicarum provinciarum præfecti mutatâ primâ litera *Bani* sunt nuncupati. Si illi, qui Pannoniam florentem non tantùm animo iustrare, sed circumspectare poterant, uberius res perscripssissent, expeditior via foret ad omnia explananda. Conandum tamen est, ut ex illorum lineamentis, quoad ejus fieri potest, veritas eruatur. Plinius secundus orbem terræ, cujus notitiam habuit, mirâ brevitate percurrens tractum illum, in quo vetus Sabaria erat, nec Norico, nec Pannoniæ attribuit. Verba ejus sunt: *Noricis junguntur lacus Peiso, deserta Boiorum: jam tamen colonia Divi Claudii Sabaria, & oppido Scarabantia Julia habitantur.* Quæ tamen loca ceteri Scriptores Pannoniæ superiori, vel Valeriæ provinciæ adscripserunt. Inde ipsam Pannoniam pari brevitate attingit, neque eam in duas tribuit partes, ut fecit Ptolemæus. Ex laco-

An à Pano
none rege?

Peiso lacus.
Boiorum
deserta.

ni-

*Colonia Romanorum
aetate Plinii
in Pannonia
duae.*

nismo tamen ejus aliquid lucis rebus obscuris accedet. Tradit itaque geminas in Pannonia fuisse colonias, Æmonam & Sisciam. Fuerunt autem hujusmodi coloniæ civitates summè liberæ, qualis erat Romana, & plerunq; ab hac originem ducebant. Aliæ deinde erant coloniæ Latinæ, aliæ civium Romanorum; hæ ita dicebantur; quia juris civitatis Romanæ obtinerent, illæ verò, quia jus Latii, quod minus erat, haberent. Ubi sita fuerit Æmona, alio loco inquirendum erit; Sisciae verò locum ipse Plinius commonstrabit. Amnes nobiliores Savum, & Dravum, de quibus commemorat, Pannoniorum ditionis fuisse, notum est literatis; nec minùs incertum, finem Pannoniæ à septentrione, & exortu solis fuisse Danubium. Quomodonam Plinius quosdam alios attingat fluvios, ex ipsius loco cognoscere licet, unde & Sisciae, & Sirmii positus indicabitur. Præterea, inquit ille, amnes memorandi, Calapis in Saum influens juxta Sisci-

*Fluvii Pannoniæ ex
Plinio.*

*Calapis aliis
Colapis
fluvius.*

Sisci-

Sisciam gemino alveo insulam ibi efficiens, quæ Segestica appellatur. Alter amnis Bacuntius in Saum oppido Sirmio influit: ubi Civitas Sirmiensem, & Amantinorum. Taurunum, ubi Danubio miscetur Saus. Supra influunt Valdanus, Urpanus, & ipsi non ignobiles. Expendenda hîc se se offerunt plura. Quamvis hodie Culpa fluvius idem esse putetur, qui Plinio Calapis, ab nullo tamen, qui geographias recens ediderunt, insula ejus fluvii, gemino alveo Savo illabentis notatur. Cùm autem dicit auctor, alterum amnem Bacuntium in Saum oppido Sirmio influere, significat, illum medium oppidum interfluere, vel potius interfluxisse, ponteq; junctum fuisse, qui Græcis Artemis dicebatur: ex eoque corpus D. Irænei M. & Antistitis Sirmiensis, capite plexi in Saum abjectum fuisse, tradunt Henschenius & Papebrochius. Cùm verò subjungit Plinius, ubi civitas Sirmiensem & Amantinorum, docet, duos populos jure sociatos Sirmii domicilium habuisse. Jo-

Siscia apud
ejus ostiū.

Valdanus
& Urpanus amnes.

Segestica
insula.

Sirmii situs.

Sirmiensem
& Amantinorum una
civitas.

annes Maginus tamen in Tabula Geographica Ungariæ distingvit Sirmium & Amantinam, locatque hanc supra Mursam. Verùm si se junctas habuissent sedes Sirmienses, & Amantini, discrevisset eos auctor, & civitates dixisset. De Tauruno, deque fluminibus Valdano, & Urpano aliàs. Mitto nomina gentium Pannonicarum, quæ percenset Plinius. Quid enim juvat nôsse in fronte montis Claudii habitasse Scordiscos, in tergo Tauriscos, quando vix conjecturâ consequi possumus, quinam illi fuerint? Multi tamen persuasum habent, Tauriscos fuisse Styros. At hodie populi hi à monte Claudio, qui Ungaris Monoslo, Sclavis accolis Moslavina appellatur, procul agunt. Rectè verò Plinius glandiferam appellat Pannoniam propter vastas glandarias silvas, maximè Baconiam, ubi peculiare genus suum.

*Claudius
mons.*

*Pannonia
Glandifera.*

CAPUT II.

De Pannoniæ oppidis ex

Claudii Ptolemæi narrationis Geographi-
cæ Lib. II. Cap. XV. & XVI. Tabula

Europæ V. de recentioribus Scriptori-
bus, qui hanc artem coluerunt.

*Pannonia
descriptio
ex Claudio
Ptolemæo.*

Ptolemæus partitur Pannoni-
am in superiorem, & inferio-
rem: alii, quod idem est, in
occidentalem, vel primam, ac in-
orientalem, vel secundam partiti
sunt. Inferior proconsularis erat.
Superiorem circumscribit Ptole-
mæus ab occasu solis monte, quem
Cetium vocat, à Danubio usque ad
Savum protento, partéque montis
Caruancæ; à meridie parte Istriæ
atque Illyridis per Albanum mon-
tem usque ad Bebia juga, ubi fines
inferioris Pannoniæ: à septentrio-
ne fronte Cetii montis, Danubió-
que usque ad ostium Narabonis:
ab ortu solis denique Pannonia in-
feriore. Hanc porrò finiri ait, ab
occasu superiore Pannonia, ostiódq;
modò dicto Narabonis; à meridie
parte

*Pannonia
partitio,
& finis ex
Ptolemæo.*

parte Illyridis , à Bebiis videlicet montibus usque ad flexum Danubii , infra quem id flumen Savum recipit : à septentrione verò , & oriente Danubio , ab ostio nimirum Narabonis usque ad Sai ostium. Fugit Ptolemæum , Pañoniam superiorem ab Austro terminatam quoque fuisse Italiâ. Narabo a-
 mnis posterioribus scriptoribus dictus est Arabo , Saus pluribus Saus. Albanum sive Albium montem hodie nonnulli censent , esse montem Morlachiaë , Bebios verò Marinaricos. At propius fidem est , montes illos non longè remotos esse à Savo : exiguis enim finibus trans id flumen continebatur Pannonia , neque protendebatur ad mare Adriaticum. Existimo proinde Albanum montem esse in Carnioliâ , Bebios ad Savum in Croatia. Caruanca autem mons est Istriæ , vicinus quondam Æmonæ. Maximè ad septentrionem docet auctor , spectare Pannoniam , quâ rigatur altero amne per utramque Pannoniam decurrente , nimirum

*Albanus ,
 & Bebii
 montes u-
 bi ?*

rum Dravo. Describit autem hic auctor flumina ab ostiis procedendo fontes versùs. Urbes superioris Pannoniæ Danubio appositae nominat, *Juliobonam, Carnam, Fleocum*, in qua stativa fuerunt legionis quartæ decimæ Germanicæ; dein *Chertobalum, & Bregetium*: remotas à flumine notat, *Salam, Pætoivium, Savariam, Rbispian, Vinundriam, Bononiam, Audantonium, Novidunum, Sacarbantiam, Muroelam, Lentudum, Carrodunum, Sisciam, Olimacum, Valinam, Bolentium, Sorogam, Sisopam, Visontium, Prætorium, Magnianam*, ac finitimam Italiæ, sub Norico *Æmonam*. Pannoniæ verò inferioris Danubio proxima enumerat oppida, *Curtam, Salvam, Carpim, Aquicum, Salinum, Luffonium, Lugionum, Theutoburgium, Cornacum, Acumincum*, (ubi legio quædam consistebat:) *Rittium, Taurunum* aliàs *Taururum* per errorem: in cetera regione, *Berbim, Serbinum, Ivolum, Certissam, Mursellam, Bibalim, Marsoniam, Vacontium, Mursiam, Coloniam, Sallim, Bassianam, Tarsium,*

Pannonia Superioris urbes ex Ptolemaeo.

um, *Sirmium*. Quibus verò in locis ea oppida steterint, cognitu perquam difficile est. Nulla indagatio veri inutilis ac supervacanea est, ut vel animis proponantur. Quamvis enim Ptolemæus positiones cœli, unde distantiae locorum percipi possent, signaverit, tamen propter impeditissimum argumentum, & rerum magnitudinem quandoque lapsus est. Longè enim aliter recentiores *Geographi* signant regiones cœli. Ex præceptionibus atque apparatu Ptolemæi Joannes Antonius Maginus, *geographus* non vulgaris, confecit quidem Tabulam Pannoniæ, sicut & ceterarum terrarum, pluraque loca ab eo recensita ordine exposuit anno *MDLXXIII*. sed ipsius quoque opus ob easdem causas vitiis non caret. Danubii enim flexus, & alveos apud Curtam & Carpim, eâ formâ figuravit, quâ nunquam ferebatur id flumen. Sic tamen ferè formare eos debuit sequendo Ptolemæum. Ex Ungaris tres recentiores, eosque de Societate Jesu

Joannis Magini Patavini geographi opus, recensum Colonia 1597.

Sacerdotes nonnihil in hoc argu-
 mento elaborâsse reperio. Marti-
 nus Sentivanus (*Szentivány*) pro-
 pè acta jam ætate nomina tantùm
 locorum protulit. Alii duo plus
 operæ huic generi scribendi tri-
 buerunt, qui quidem ut robur æ-
 tatis attigerunt, vitam posuerunt;
 quia tamen non cani, non rugæ
 solæ auctoritatem afferunt, in hac
 paucitate scriptorum memoriâ di-
 gni sunt. Ubi ad veritatem dicunt,
 commendatione sua non privan-
 tur; ubi verò ab ea deficiunt
 (quantum obscurissima hæc mate-
 ria patitur) corriguntur.

CAPUT III.

*P. Martini Sentivani no-
 menclatio quorundam Pannoniæ, Jazy-
 gum terræ, & Daciæ locorum, flumi-
 num, & lacuum, Dissertatione Paralipo-
 menica Partis primæ, Decadis terciæ cu-
 riosorum, & selectiorum variarum
 scientiarum miscellaneorum*

Catalogo X.

B

Hic

Hic vir, libris editis omnibus
 doctis notus, nova nomina
 antiquis præposuit; at ex
 usu fuerit, recentia veteribus sub-
 jungere servato ejus ordine, missis
 que iis, quorum Strabo, Ptolemæ-
 us, & Itinerarium Antonini nus-
 quam meminêre. Sic igitur pro-
 greditur. *Salinum* & *Adonium*, lo-
 cus infra Budam. *Apulum*, Alba Ju-
 lia, urbs Transilvaniæ. *Vallis Cari-*
nianæ, *Babolcia*. *Volcææ lacus*, *Ba-*
ton. *Uscenum* *Barschum* ad *Gra-*
num fluvium. *Antiana*, oppidum
 inferioris Pannoniæ ad Danubium,
 ubi *Scharvizium* fluvium accipit
Curta, oppidum inferioris Panno-
 niæ. *Bononia*, *Bonmonostra*, olim
 Pannoniæ urbs, nunc pagus ad Da-
 nubium inter *Essecum* & *Belgra-*
dum. *Bacuntius*, *Bolveta* fluvius
 inferioris Pannoniæ. *Prætoria Au-*
gusta, *Corona* urbs Transilvaniæ
Aquincum, *Buda*, *Napuca*, castrum
 Transilvaniæ. *Patruissa*, *Claudion-*
opolis. *Comidava*, *Deichum* *Trans-*
silvaniæ, per errorem adscriptum
Sclavoniæ. *Teutoburgum*, pagus
 Unge

Ungariæ. *Mursa*, *Elsecum*. *Peiso*,
lacus Hungariæ (*Fertő*) *Aqua viva*,
Teplicia, oppidum Hungariæ in
confinio Styriæ. *Ulpia Trajana Zar-*
migethusa, olim urbs, nunc pagus
Transilvaniæ. *Sargetia*, Istrigus flu-
vius Transilvaniæ. *Acumincum*,
Ritium, *Salankemenum*. *Partiscum*,
Ægopolis (*Kecskemét*) oppidum
Hungariæ. *Olimacum*, *Lindva* in-
ferior. *Berbis*, oppidum Pannoniæ,
cujus rudera ostenduntur ad *Dra-*
yum amnem. *Motenum*, *Mossoni-*
um. *Lussonium*, *Paxum*. *Hinlca Pa-*
lus inferioris Pannoniæ. *Basiana*,
Postega. *Motenum* alterum, *Pruc-*
um ad *Leitam* flumen. *Scaraban-*
tia, *Scabringa* (*Isepreg*) *Singidava*,
Schegeschvarum in Transilvania.
Sala, oppidum Ungariæ. *Siscia*, *Sis-*
secum castrum Sclavoniæ. *Cæsarea*,
Tata. *Valcum*, *Valcovarum*. *Cibalis*,
Valpo. *Soroga*, *Zagrabia*. Ad hunc
modum *Sentivanius*, ratus *Valco-*
onem, & *Valponem* diversa esse lo-
ca. Apud geographos quosdam
in *Valponem* vice *Valconis* scriptum
vilegimus. *Convenientia* quædam

novorum, & antiquorum vocabulorum non patefacit veritatem. Quare si alia ratio non suppetit, non continuò dices Sisciam esse Sifsecum, Valcum Valconem.

CAPUT III.

Quorundam Pañoniæ oppidorum investigatio de Commentariolo Gregorii Hidii S. J. depromitur cum observationibus.

Hidii opusculum de Pannonia urbibus.

NOlo quenquam Hungarorum, qui ante me de hoc argumento scripserunt, præterire. Gregorius Hidius S. J. anno c^{mo} c^{mo} c^{mo} composuit, & vulgavit libellum de celebrioribus Pannoniæ urbibus magna in vulgus commendatione. Cognitio namque vel tenuis veritatis, & cum primis antiquitatis non potest non delectare omnem ad intelligendum ortum. Et in magnis abstrusisque parva, & pauca assequi, laudabile ac prædicabile est. Videndum est, quæ Hidius de urbibus illis sensu sua explicet. Solum *Sirmii* rectè de-

Sirmium.

demonstrat, nempe situm fuisse in radicibus montis Almi interfluente urbem Bacuntio amne, quem hodie Bosvetam, vel Bossutam nuncupant. Bene quoque animadvertit, *Potentianæ* nullum antiquorum scriptorum meminisse; sed à recentioribus, iisque patriis duntaxat in *Attilæ* gestis eam nominari. Apud eam tres duces Hunnorum, Belam, Chevam, & Cadicam anno Christi cclxxiii. cum Materno Præside Romano, & Detrico Germanorum duce ferro decertasse, desideratis utrinque trecentis quinibus ac tricenibus millibus cum iisdem domesticis Historicis tradit. Opinatur autem urbem eam ibi fuisse, ubi hodie est pagus Adonius infra Budam septenis milliariis Germanicis. Primam in *Potentiana* collocatam fuisse coloniam Romanam putavit; de qua tacent veteres. *Bregetium* ubi nam statuat, ut in re valde ambigua, meritò dubitat. Non audit eos, qui in Jaurini solo positum fuisse arbitrantur, quia hos falsi convincit Antoninus, qui in Itinerario

Potentiana.

Bregetium.

rario suo in loco Jaurini apud Ar-
 rabonis ostium designat Scaurinū,
 quod transferit in Jaurinum. Clu-
 verium in solo Strigonii fingentem
 Brægetium prorsus rejicit. Sentit
 demum ab Lazio, diligentissimo
 illo antiquitatis investigatore, qui
 Brægetium locat inter Tatam &
 Comaromium, ubi ruinæ magnæ
 quondam urbis ostenduntur. Ce-
 teris urbis ornamentis adjecit vi-
 ctoriam, quam ex Svatoplugo, &
 Sclavis secundo adventu proximè
 Tatam reportârunt Hunni ducen-
 te Arpado. *Carnunto* appellatione
 Septimii Severi Imperatoris oppi-
 do memorabili, locum definit in-
 ter Hamburgum & Petronellam,
 juxta quam adhuc porta urbis. Ac
 de positu quidem hujus consenti-
 unt inter se scriptores, uno omni-
 bus refragante Cluverio, qui Ham-
 burgo eam sociat, nec tamen pro-
 cul & ipse à vero recedit. Carnun-
 to quoque Hidius appellationem
 Coloniae Romanæ tribuit, cujus
 rei apud antiquos nullum est vesti-
 gium. Rectè autem addit, Plinio

Carnuntum
2100.

Car-

Carnuntum Pannonica hiberna dici; unde vastam oppidi capacitatem colligas; quia locus erat, in quo hieme Romanus miles stationem habebat. Sabariam etiam Savariam dictam fuisse ex inscriptione optimè ostendit. Quæ autem de tribus fluviis, & speciatim de Savaria urbem alluente assert, cum Ptolemæi assertione non consentiunt. Fluvius enim Sabariensis in Arrabonem, Savarias autem Ptolemæi in Dravum fertur. *Segestam* diligenter quærit, nullam tamen, & nusquam invenit; utpote quæ nec Strabonis, nec Plinii ætate extiterit: forsitan ab Romanis deleta, quia rebellârat, antea multo labore sub Imperium Romanum ab Augusto subjuncta. Quia verò satis claram ejus descriptionem apud Appianum Alexandrinum invenit; fuisse nimirum urbem nitidam, & arcem natura, & loco munitam, atque aded in gerendo contra Dacos bello perutilem vastoque flumini adjacentem, ubi plures amnes navigabiles confluent;

Sabaria.

Segesta.

unt : existimavit urbem hanc, & arcem ibi extitisse, ubi Bosna, & Bisquius in Savum cadunt. Affert tamen & illorum sententiam, qui Segestam à Siscia non separant, quia prope Sisciam Segesticam insulam notat Plinius, procul dubio à Se-gesta urbe cognominatam. Et ibi quoq; majores concurrunt fluvii, Colapis, Odra, & Savus. *Mursam* five *Mursiam* collocat ad amnem Dravum, in quo loco hodie validum statutum est *Essecum*. Ad hanc urbem anno Christi cccliii. rectè observavit Imperatorem Constantium pugnam commisisse cum Magnentio, nam Socrates (*Libr. II. Cap. XXVII.*) *Mursam* in Gallia perperam indicavit. *Limusam* de limo appellatam paludibus circumcludit, eamque veteribus dictam fuisse *Motenum* ac *Mutenum*. Primitus verò Hungaris vocatam fuisse *Musam*, deinde *Musum*, postremò *Mosonium*, sublatis è *Limusa* primis duabus literis. At hæc parum consentanea sunt, *Limusa* que alibi quærenda, & statuenda est in loco

*Mursam.**Limusa.*

loco magis palustri. *Teutoburgium* *Teutoburgum.*
 five *Teutoburgum* cum Simlero lo-
 cat infra Essecum, ad confluentem
 Dravi & Danubii, ubi erat Erdedi-
 um (Erdöd) castrum, antequam
 Turcæ Hungariam ad exitum va-
 stitatémque vocâssent. *Mogentia-*
nam, alio nomine Magnianam, à
 Gentio Illyricorum Rege ab Roma-
 nis victo conditam, infra Sabariam
 ad Gemneum amnem ponit. *Ubi*
inquit, ultra Sabariam vestigia vete-
ris civitatis offendes, ibi Mogentianam
sitam opinâre. Alios tamen quos-
 dam infra Danubii, & Vagi conflu-
 entem illam reponere, non diffite-
 tur. Verùm de Mogentiana apud
 antiquos magnum est silentium.
Salam vel geminata litera *L. Sallam*
 cum Lazio opinatur esse arcem Sa-
 lavariam, vel potius *Abbatiam Be-*
nedictinam: à qua toti provinciæ
 Saladiensi nomen inditum fuerit.
Salam autem à vocabulo *Zale* pro-
 fectam esse, quod quodam sermo-
 ne fluctuationem sonat, quia sci-
 licet urbs Sala paludis Volcææ æstu
 quodam, & fluctibus strepebat.

Sala.

Hæc ille quidem ex suo Lazio. Magis crediderim, personare illic fluvium Salam, qui magnam regionis partem permeat; de eo tamen apud veteres nihil uspiam.

Bononia,

Bononia solum attribuit in agro Sirmienti, in quo hodie pagus *Bani Monasterium* (*Ban monostor*) appellatus, pari ferè intervallo Effeco, & Belgrado distans. In amore atque deliciis Gratiano Imperatori habitam, altricemque fuisse Legionis quintæ Joviæ ex Libro Pannonicarum Præfecturarum docet. *Anamantia* est illi Mohatschium. Situm ejus definit, & Hungaris cum Ludovico Rege cæsis epitaphium dignum suo ingenio scribit.

CAPUT V.

*Pannonia
de scriptio
ex Morone.*

*Geographia Pannoniæ ex
descriptione Stephani Moronis S. J.
cum brevi expositione.*

Stephanus Moro, añ. c. i. o. c. c. i. i. i. Mense Aprili Quinque Ecclesiis cum duobus sociis Jesuitis, unôq; ex ordine Ecclesiastico Sacer-

cerdote Sclavo ab Rasciis, hominibus Pontificatui Romano inimicissimis, crudeliter interfectus est. Dico autem Rascios, non populos illos, qui in Rascia agitant, sed eos, qui vel excisis, vel pullis post cladem Mohatschientem Hungaris, Savientem Ungariam intruderunt. Moro ergo cum aliis multis, tum præcipuè mathematicis artibus vir eruditus paucis ante necem annis quasi monumentum sibi fecit, seq; geographiâ Pannoniæ memoriæ commendavit. Antequam eam exponam, ajo, nihil esse in humanis non modò perpetuum & sempiternum, sed nec ad diuturnitatem stabile. Fontes & lacus aliàs exarescunt atque deficiunt, aliàs nascuntur atque emanant. Flumina mutant alveos & cursus, præaltas subruunt ripas, oppida pagosq; undis ac lapidibus obruunt atq; delent; ut nihil dicam de maribus, quæ continentem hinc dilatant, illic minuunt, alibi urbes & homines hauriunt. Multa oppida corrunt, multis locis labes fit, terræq; deli-

desidunt. Gens gentem sedibus pellit atq; excindit. Bellis everuntur urbes, nec iisdem locis, ex integro conduntur; quo fit; ut rerum facies valde mutetur, urbes & amnes aliter atq; antea cognominentur, memoriâq; plurimarum rerum funditus tollatur. Nunc ad institutum. Si initium ducatur ab ora Danubii, confinióq; Austriæ & Ungariæ, apud Mathematicum illum *Carnunto* sive Carno respondet campus Petronellæ; *Flexo* Posonium; *Gerulatae* Rajca; loco dicto ad *Flexum* Ovarinum. *Quadrato* locus inter Ovarinum Jaurinumque interjacens; ad *Statuas* loco cognominato Sigetū Jaurinense, juxta confluentē Danubii, & minoris Arabonis positum; inde Arabonæ respondet suburbium, vel novum oppidū Jaurinense inter confluentē majoris & minoris fluvii cognominis situm; loco verò ad *Muros* appellato angulus Jaurini editior; Bregetio campus, & ripa Danubii Jaurino subjecta. *Azaoni* lo-

Pannonia
loca Danu-
bio adjun-
cta.

cus inter Jaurinum & Comaromium, *Crumerum*, quasi Comaromio adjacenti loco. Subter, sed longius à Danubio *Florianam*, supra Strigonium verò *Campaniam* statuit. *Acincum* ejus congruit cum Strigonio, ubi ex adverso inter *Granoi*, & *Ipolis*, ac Danubii confluentes *Transacincum*; *Ulciscia Castra* verò congruunt cum *Buda Veteri*. Ubi paulò magis diffunditur *Tscheppelia*, hodie *Eugeniana*, olim *Leustachiana* insula, signat *Vetusanam*, tum *Carpim*, umbilicum insulæ respicientem; cui ad occidentem finitimam notat *Matricam*: dein locum ad *Herculem* æquali spatio distantem à *Matrice*, & *Salva*, quæ hodie *Tolna* est; infra quam divisus Danubius, insulam efficit, ac infra *Mohatschium* (olim *Ad Statuas*) rursus confluit. Inter *Tolnam*, & *Mohatschium* æquali ferè distantia locat *Lusonium* insulæ, & ripæ fluminis adjacentis; inde infra *Mohatschium* *Aliscam*, mox *Alinum* ac Legionem juxta parvam insulam, & supra
olti-

Fluminum
Urpani,
Dravi,
Valdani
ostia.

Pannonia
oppida Sa-
vo, & Ba-
cuntio ad-
jecta.

ostium *Urpani* fluvii, pari intervallo loca inter se discreta. Ultra ostium *Urpani* ad frontem insulæ statuit *Antianas*, ultra ostium verò *Dravi Teutoburgum*: trans fluvium *Valdanum* è regione insulæ non tamen in ripa, indicat *Cornacum*; dehinc in ipsa ripa *Cuccium*, *Cusum*, *Bononiam*, *Rittium*, *Acimincum*, contra ostium *Tibisci*; trans ostium verò *Savi Taurunum*. *Savi* oram sic describit: In latere Australi fluminis à *Tauruno Sisciam* usq; nullum locum exprimit. In latere verò Aquilonari infra *Sirmium Tarsum*, tum *Basianam*, inde *Idiminum*, non appositum flumini, pari prope spatio à *Sirmio*, & *Aciminco* diremptum. Supra *Sirmium* ad II. M. passuum in latere orientali, *Bacuntii* amnis designat *Hispanetam*, supra alteram *Basianam*, in medio earum, *Cucciiq;* & *Cusi Murocinetam*: in latere verò occidentali ejusdem fluvii supra *Sirmium* ad VI. passus *Budaliam*, ad majorem distantiam *Ulmum*. Rursum ad *Savum* contra ostium *Boinæ* fluvii collo-

cat *Urbatas*, *Servitium*, & *Variana* *Castra*; hæc non longè ab ostio *amnis Unnæ*; tum contra *Ægetensium* *Classem Dantonam*, ad extremum *Celejam*, *Norici* *Urbem*. *Sisciam* signat infra confluentem *Savi*, & *Colapis* prope *Petriniam*; in angulo eorundem *amnum*, ubi hodie indicant *Siffecum*, ponit *Ægetensium* *Classem*, supra *Quadratam*, dein *Noviodunum* in angulo confluentis *Savi*, & *Corcoræ* *amnum*, dein *Prætorium Latovicorum*, quod cum *Celeja*, & *Novioduno* triangulum efficiat, postremò *Æmonam* in confinio *Italiæ*. Nisi clara indicia *Æmonæ* extent *Labaci*, proxima hæc *Italiæ Pannonica* *urbs* assignanda est *Crainburgo*. Videtur enim extremam *urbem* significare. *Labaco* autem *Prætorium Latovicorum* quadrabit. Pergit *Moro* ad *Valdanum* *fluvium*, qui *Hungaris* *Valco*, *Sclavis* *Rasciis* *Vuca* dicitur, in latere *Australi* *Hiulcæ* *paludis*, statuens *Cibalum*, supra *Cirtisam*, & prope fontem *fluvii* *Leucorum*. *Palus* illa, & *stagna* circa

Æmona.

Hiulca *Palus Pannonica* *oppidis* *Valdanorum* *adjacentia.*

Esse.

Effecum maximã partem memoriã
 nostrã exaruerunt. Inter *Valda-*
num & *Dravum*, at in ripa hujus
 exprimit *Mursam* majorem, cujus
 luculenta extant vestigia, suprã
Mursam minorem, Ptolemæo *Mur-*
fellam, hodie *Effecum*: deinde lon-
 go spatio interjecto non procul à
 ripa Australi *Dravi* indicat *Inice-*
rum, cui in campestribus locis re-
 spondeat *Pecentimum* propiùs *Sa-*
vum ità, ùt cum *Servitio*, & *Ur-*
batis reddat triangulum: supra *Ini-*
cerum ad M. passus notat *Aguas Ba-*
lissas, paulùm à *Dravo* recedentes,
 & magis *Menneianas*, quæ cum *Va-*
ricanis Castris, & *Servitio* triangu-
 lum conficiant. Inter *Savum*, &
Dravum eãdem in distantia collo-
 cat *Pyrros*, aliquantum excedentes
 confluentem *Dravi* & *Muræ*. Su-
 præ in ripa *Dravi* juxta quandam
 parvam insulam signat *Aguas Vi-*
vas; ultrã in adverã ripa tuo loco
Pætovium; in ripa verò Australi
Muræ Curtam, *Aquæ Vivæ* finiti-
 mam; suprã in eadem ripa *Alica-*
num ferè *Pætovium* situ æquans;
 supra

Pannonia
oppida
Dravo, &
Mura jun.
ætã.

supra denique in ripa eadem Mu-
 roëllam. In latere septentrionali
 Muræ, & postea Dravi Muram de-
 ferentis nullum oppidum significat
Antianas usq; ; mox *Stravianas* Ci-
 balo oppositas. Inter eas, *Antia-*
nas, & *Soppianas* ad fluvium *Ur-*
panum sitas, interponit Aureum
 Montem, qui Sicloschio congruat.
Antianas infra ostium *Urpani* lo-
 catas, & *Mansvatianum Pontem*, qui
 respondere videtur *Caposchvaro*,
 M. passibus à *Soppianis* sejungit; *Pannonia*
 similiter *Vacantium Urpano* ap- *loca Urpano*
 positum. Tum signat *Valcum* ab *no fuzio*
 eo flumine remotius, & *Cimbrianas* *apposita, &*
 in media *Schimigiensi* regione lo- *quis sit ille*
 catas, æquali intervallo à *Palude* *Rabius?*
Volcea, *Dravo* & *Urpano* sitas.
 Est autem *Urpanus* amnis, qui in
 provincia *Albeni* appellatur *Præ-*
tium Cœni (*Sár Réte* :) deinde *Schar-*
vizius, rectius dicendus *Limolus*.
 Ad latus orientale hujus fluminis
 locat *Vallem Carinianam* contra *Lu-*
sonium ad *Danubium* positum: sub-
 ter *Salacenas*. *Pontem Sociorum*, &
Limusam. *Pons Socio*. um vide-
 tur

tur consentire cum Simonis Turri. (*Simon Tornya*) In vicinia Silacenarum notat *Joviam*, suprâ *Gustianam*. Præterea ad Danubium versus infra *Carpim Matricam*, supra *Salvam Anamantiam*, subter *Intercisam*, deniq; inter *Limusam*, & *Alicam Altam Ripam*. Cæsarea apud eum quadrat *Albæ Regali*; cui finitimi *Lasulones* & remotiores *osones Brægetium* versus: ad occidentem verò versùs *Gorsio*, vel *Hercules*, deinde *Menstranæ* congruentes *Vesprimio*, postremò *Mogentiana* in extremis *Paludis Volceæ*, ad Danubium conversis. Prope *Arabonem* nullum locum designat usque ad partes *Sabarienses*, ultra quas, & *Gemmeum*, sive *Ginsum* rivum locat *Prætorium*, dein *Vinundriam*, deniq; *Sallas*. In adverso latere ejusdem fluminis *Carrodunum*, & *Arrabonam* è regione *Prætorii* sitam. *Carrodunum* cum *Muroëlla*, & *Alicano* refert formam trianguli, *Sallæ Alicanum* directò spectant. Juxta *Peisonem* lacum statuit *Mutenum*, ubi hodie

Peiso lacus.

Nessi

Nesfiderium (*Nesider Neisidl.*) Ex
adverso ultra cornu Australe ejus-
dem lacûs. Scarabantiam; cui
trans amnem Leitam respondet
Mutenum. In latere verò Leitæ
Aquilonari signat Ulmum medi-
um Peilonem spectantem, & Æqui-
noctium ad Danubium locatum.
Suprà Alam Novam, ac deniq; Vin-
dibonam, Ptolemæo Juliobonam, ubi
hodie clarior omnibus descriptis
Vienna. Hactenus Moronis geo-
graphia; qua nulla mihi visa est
majore industria elaborata. Recens
Joannis Davidis Colleri in *Descr-
iptione orbis antiqui* bona est, sed ni-
hil ad hanc. An autem omnibus
numeris absoluta sit, mox clarescet.

*Leita sua
vius etque
adjuncta
Pannonia
Joca.*

CAPUT VI.

*Observationes ejusdem Ar-
gumenti, & speciatim de Tauruno.*

Quædam Moro prætermisit
oppida, quæ enumerat
Ptolemæus, sed in locum
eorum multò plura suf-
fecit; quæ ex Strabone, Antonini

Itinerario, aliorúmque libris excerpserit. Ubi de nominum scriptione variant auctores, facilè quisque prudens animadvertet, unum eundemque locum significari, etsi una litera, vel terminatio mutata sit. Quamobrem *Tarsum*, & *Tarsium*, *Acimincum*, & *Acumincum* quin & *Acincum* & *Aquicum* idem est. Nemo autem sibi persvadeat, omnia loca, quæ auctores in apertum proferunt, summè celebria fuisse: nam clarissima erant totius Pannoniæ oppida, *Siscia*, *Æmona*, *Sabaria*, *Mursi*, utpote germanæ Colonie Romanæ. Progrediente tamen tempore *Sirmium* ea splendore antecessit, utpote Cæsarum, & præfectorum prætorio sedes. *Vindibona*, *Carnuntum*, *Brægetium*, *Acincum*, *Pætovium*, *Cæsarea*, *Cibalus*, *Basiana*, secundas tenebant, cetera nitore famaque inferiora erant. Coloniarum sola bene explorasse atque exposuisse videtur Moro. Qui *Sisciam* in *Sisseco* aliqua sui parte superesse putaverunt cogitationem Plinii non satis assecuti

Colonia Romana in Pannonia. Sirmii eminentia.

cuti sunt. Longè enim aliter auctor ille designâset eam urbem, si inter Colapim, & Savum explicata fuisset, quemadmodum Siffecum. Joannes Antonius Maginus existimavit Græcium esse Savariam, fortasse propterea, quòd fluvius Mura Ptolemæo dicatur, Savarias; sed refragantur ei clara, & insignia monumenta, quæ in nova Sabaria extant, ipsèq; mons Cecius, ultra quem est Græcium. Multi ambigunt de solo Brægetii, at nisi vehementer erret Ptolemæus, non relinquitur ullus dubitationi locus. Siquidem ille inter oppida superioris Pannoniæ Danubio apposita ultimo loco Brægetium ponit, & ostio Arrabonis determinari ait Pannoniam superiorem ab inferiore: non longè idcirco ab eo ostio locandum esse oppidum illud dilucidè ostendit. Dormitaverit autem Aventinus, cùm prodidit, testimonio Ptolemæi Brægetionem XXX. Millibus passuum ab Arabone disjungi. Ex iis, quæ adhuc attuli, apparet, auctores in descriptione

*Diffidium
Scripto-
rum de situ
Pannonia
oppido-
rum.*

extremorum Pannoniæ inferioris Danubio adjacentium oppidorum magis consentire, quàm in designatione oppidorum superiorum. Hæc enim à Ptolemæo ista serie tanguntur: *Curta, Salva; Carpis, Aquicum, Salinum, Lufsonium*: apud Moronem verò, quòsq; ipse sequitur, talis ordo eorum est: *Azao, Crumerum, Floriana, Campania, Acincum, Vetusanum, Carpis, ad Herusalem, Salva, Lufsonium*. Designationes hæc nullo pacto componi possunt, nisi fortè quis dicat, veteres scriptores valde tenuem de quibusdam accepisse auditionem, aut cum tempore multiplicata fuisse oppida, nominàq; quorundam mutata. *Nihil enim semper floret,* inquit Cicero, *etas succedit etati,* oppidum oppido variatis appellationibus. Ipsi scriptores, qui hæc memoriæ prodidêre, neq; æquales, neq; coætanei fuerunt. Strabo enim Geographiam suam scripsit Principe Tiberio, Ptolemæus suam Principe Antonino Pio; atq; aded Strabo Ptolemæum præcessit centum

tum annis, sic alii alios: intereâq; variæ conversiones, & perturbationes rerum fieri poterant, donec Romani potentiâ sua tenebant Pannonias. Eadem fors oppresserat ac deleverat ipsam urbem Pannoniam; de qua Romani silent. Solenne enim fuit genti illi, orbis terrarum victrici, urbes aliquas evertere atq; extingvere. Meminit tamen Pannoniæ utcunq; restitutæ D. Stephanus Rex, in literis ordinationis *Cænobii* D. Martini. Quade causa montem illum, in quo positæ sunt ædes Familiæ Benedictinæ, Montem Pannoniæ nuncupamus: alioquin nihil esset, quam obrem peculiariter ita appellaretur: cum in Pannonia sint alii montes illô nobiliores. Taceo de lapide infra Comaromium supra pagum ab *Ephippio* cognominatum (*Nyerges Ujfalv*) ex puteo antiquo anno *MDCCCV.* extractum, cum *Racociani* Hungari vetus munimentum repararent; in quo incisa erant hæc verba, CIVITAS PANNONIA. Ea hodie rhedariis

Pannonia
urbs.

adedò nota est, ut digitis eam mon-
 strent infra corrivationem aqua-
 rum à Tata defluentium, pérq; du-
 os alveos urbis ruinis allabenti-
 um, ubi etiamnum duorum tem-
 plorum parietinæ apparent. Mi-
 nor autem à Morone Flexum posi-
 tum esse trans Danubium, quando
 Plinius, & Ptolemæus consentiunt,
 Pannoniam à septentrione, & ortu
 solis Danubio terminari. Steterit
 ergo Flexum in latere Danubii Au-
 strali ex adverso Posonii, subver-
 sum bellis, & eluvionibus, quibus-
 dam monumentis Romanis ex ejus
 ruinis postea Posonium translatis.
 Turbavit quoque Moro ordinem
 Rittii & Aciminci. Ptolemæus e-
 nim apertè indicat, Rittium vicini-
 us fuisse Savo, quàm Acumin-
 cum. Præterea cum pluribus re-
 centioribus putavit, Urpanum flu-
 vium prorumpere ex Volcea Palu-
 de; at ea nullum effluvium habet,
 ut optimè norunt Balatonis acco-
 læ. Palus itaq; illa totam se cuni-
 culis condit, multosque eructat ri-
 vos, stagna, & lacus. Recipit au-
 tem

*Flexum u-
bi?*

*Rittium u-
bi?*

*Volcea Pa-
lus sive Ba-
laton lacus.
645.*

tem amnem Salam. Quamvis ino-
leverit opinio, Taurunum illud
insum oppidum esse, quod hodie
passim Belgradum, appellatur, ta-
men id valde ambiguum est. Pli-
nius Sirmio subjungit Taurunum,
tanquam locum Pannoniæ extre-
mum, ad ostium Savi positum, sua
ætate memorabilem. Ptolemæus
in expositione Mysiæ superioris
docet, eam regionem finiri ostio
Savi. Quam ob causam Joannes
Maginus Taurunum in solo Zem-
linii rectè signavit. Alter quidem
Ptolemæi locus in geographia Il-
lyridis rem dubiam reddere vide-
tur; quo scilicet Drinum fluvium,
in Scardo monte ortum, asserit in
Savum influere ab occidentali la-
tere Tauruni; sed ne secum pugnet,
dicendum est, illum hinc potius,
quàm in definitione Mysiæ osci-
tanter egisse. Suffragatur Menan-
der, Græcus scriptor (*Lib. II.*) qui
(*pag. cxxvii.*) Chagani, hoc est,
Principis Abarorum, Sirmium op-
pugnaturi apparatus exponens,
notificat, Principē illum magnam

*Belgradum
est potius
Singiduniā
quàm Tauru-
runum.*

vim trabium ex superiore Pannonia secundo Danubio ad Savum Singidonémq; devexisse, atque ad eundem amnem confidentem de struendo ponte cum Setho, oppidi præfecto, transegisse. Tauruni post ætatem Plinii, & Ptolemæi nemo veterum meminit: erat enim locus ignobilis. Quid multa? illorum ipsorum scriptorum, qui Semendriam existimaverunt esse singidunum, ratio vel conjectura stat pro Belgrado. Si enim quidam Auctor Topographiæ magni regni Hungariæ, ex Cellar. idcirco opinatus est, nomen Singiduni rectè attribui Semendriæ, quia in colle sita est, prout exigit notio verbi *Dunum*, quod Celtarum, vel Græcorum lingvâ montem, aut collem valet; jam controversia judicata est, & vicisse debeo. Belgradum enim in monte & declivi, Semendria in plano solo explicata est. Propter hanc Singidonis, & Pannoniæ propinquitatem Ammianus *Lib. II.* existimavit, Jovianum Imperatorem patre Comite

Var-

*Singiduni
nova nomi-
na.*

Varroniano Singidone in Pannonia natum fuisse. De cetero posterioribus seculis oppidum hoc, & arcem Ungari dixerunt Nandorem Albam; scriptores ævo Æneæ Sylvii Albam, vel Albam Græcam, addito tempore omnes promiscuè nationes Belgradum ex Sclavonicis vocabulis, quæ Albam arcem significant, nominare cœperunt. De Segesta nihil certi statui potest. Joaões Maginus in *Geographia Hungaria* infra confluentem Colapis, & Savi formavit insulam; in cujus citeriore latere notavit Segestam, in ulteriore Sisciam; qua in re ad-versatur Plinio, qui prodit, Colapim illabi Savo duplici alveo, & efficere insulam Segesticam. Credibile est, unam eandemq; urbem modò Segestam, modò Sisciam dictam fuisse. Tacent enim de Segesta Plinius, & Ptolemæus. Perquam appositè, meo quidem iudicio, de binomine Siscia commentatur Cluverius (*Libr. I. Ital. Cap. XX.*) Censet enim Romanos, cùm Pannoniam Saviensem domarent, id op-

Segesta &
Siscia,

*Romani
nummos
Siscia per-
cutiebant.*

id oppidum nomine Segestæ, urbis Siculæ, ipsis notissimæ appellâsse; postea verò cognita veritate Sisciam vocare perrexisse. In hoc oppido cudebant Romani aurum argentumq; , copiam utriusq; metalli suppeditantibus montibus finitimæ Mœsiæ. Hodie uberrimæ Bosnenses aurariæ ferè tacent.

CAPUT VII.

Sensus auctoris de oppidis

*Pannoniæ, quorum meminit Pto-
lemæus.*

EXtinctis Romanis, Hunnisq; penè Pannoniã incolere cœperunt Germani, qui ignari antiquorum Pannonicorum, vel Romanorum nova de suo sermone ejus provinciæ oppidis nomina indiderunt; ex quibus ipsis postmodum Hungari paucula retinuerunt. Hinc difficultas in iis discernendis. Plures idcirco antiquarum rerum curiosos hoc argumentum fatigavit; neq; quisquam in

eo

eo veritatem ad liquidum exploraverit. Animadverto autem consentire eruditos, Juliobonam sive Vindibonam non aliam fuisse urbem, nisi illam, quæ hodie Vienna vocatur. Pervideo quoque eos de Carni, vel Carnunti loco parum dissidere. Stet igitur de his communis receptaq; sententia. De Flexo jam animum meum aperui. Et dico insuper, Posonium opus Germanorum esse. Nam etiam à Sclavis veteribus, & perpetuis accolis Presburgum appellatur; quibus tamen Vienna, vocabulo aliquantum ad antiquum Latinum urbis nomen accedente Videnum dicitur. Chertobalus nulli loco magis convenit, quàm Ovarino sive Altenburgo. Hoc enim oppidum pervetus, vel arcem fuisse tres lingvæ vernaculæ declarant. Brægetium maximè congruit Jaurino: nusquam enim in extremo superioris Pannoniæ ad Danubium locus arci opportunior est ac Jaurini. Extitisse autem temporibus Romanorum arcem Bregetii, lique-

*Vindibona
sive Julio-
bona.
Carnun-
tum.*

Flexum.

Posonium.

Chertobalus.

quebit. In geographia inferioris Pannoniæ tradit Ptolemæus, juxta Curtam flecti Danubium. Ætate itaq; illius Curta dicta fuerit urbs ampla propinqua Comaromio ad vicum Sunnum (*Szöny*) extensaq; ferè usque ad veteres, de quibus dixi, ruinas Pannoniæ. Quoniam D. Stephanus Rex, ut ipse perhibet, *monasterium* Ordinis Benedictini in monte *supra civitatem Pannoniæ* instituit, perspicuum est, oppidum quoq; in solo Sunnensi quondam structum, utpote monti illi directò subjectum, aliquando nomen Pannoniæ habuisse, partemque ejus urbis fuisse. Extare videtur quædam memoria Curtæ in contraria Danubii ripa, ubi in valle quadam situm pagum usq; adhuc eo nomine nuncupant. (*Kurta Kesz*) Salva Ptolemæi fuerit in territorio Labatlani, vel Almaschii vici: utrobiq; enim ruinæ apparent. Aquicum sive Acincum Strigonium esse etiam Maginus non obscurè indicat. Et quamvis Geographus ille à Curta usq; ad

Curta.

Salva.

*Aquicum
vel Acin-
cum.*

Car-

Carpim Danubii alveum nimium quantum ad septentrionem ducat, spectando tamen distantias ac divisiones locorum situs Carpis quadrare videtur Divo Andreae, & Budae veteri, spatioque iis interjecto, utpote solo monumentis Romanis superiori memoria, nostraque rudere veteri noto. De situ praeterea ejus affirmat opinionem ipsius Ptolemæi testimonium, dum in geographia regionis Jazygum dicit, apud Carpim flecti Danubium, sine dubio propter insulam, quam infra Budam efficit. Ubi nulla sunt, fueruntve antiquitatis vel celebritatis indicia, ibi frustra quaeris oppidorum Romanorum cadavera. Quam ob rem difficile est Ptolemæi Salino certum locum assignare; quia Tolnam usque in ripa Danubii nullae ruinae Romanis dignae occurrunt. Standum tamen est sententia Sentivani opinantis, Salinum esse Adonium. Quamvis enim monumenta jam evanuerint, fuerint tamen aëvo illorum, qui Potentiam

Carpis.

nam

nam inibi fuisse autumaverunt. Tolnam amplum fuisse oppidum, memoriâ proditum est. Quâ enim hodie medius fertur Danubius, templum stetisse memorant, quod Curio procurabat. Tolnæ igitur attribuendum est vetus quoddam nomen, nullûmq; aptius Lufonio. Mohatschio deinde Lugionum. Teutoburgum arcem esse, quæ posterioribus temporibus à silvis, quibus undique cingebatur, Erdedia dicta est, plures censuerunt, quibus astipulari convenit. Cornacum, Acumincum, vel Acimincum, & Rittium ad tres Danubii flexus ita-
 tuit Ptolemæus: quorum primum optimè congruere videtur cum Baco-
 cova, alterum cum Petrovaradino, tertium cum Salankemeno. Apud hoc antiqua porta, & muri reli-
 quix, quo totus mons circumdata-
 tus erat. Post ætatem Ptolemæi in vicinia Rittii condita erat Bono-
 nia, quam novem millibus pass. Sirmio discretam fuisse tradit Mar-
 cellinus. De Tauruno jam dictum est. Supra Zeminium in ripa Savi
 erat

Lufonium
 Lugionum
 Teutobur-
 gum.

Cornacum
 Acumin.
 cum Ritti-
 um.

Bononia.

erat Bassiana, quæ in vicum Metro-
 vicium abiit. Insignia illa monu-
 menta, quæ ibidem extant, Mar-
 fillius persvasum habet, Sirmii re-
 liquias esse. Tarsium vel Tarsum
 vicus est hodie S. Demetrii. Occi-
 dit in eo Galerius Maximianus,
 Christianorum pestis anno Christi
 nat. cccxi. Sequitur Sirmium jam
 reiectum. Sallis Ptolemæi erat op-
 pidum vicinum Bassianæ inter Sa-
 vum, & Danubium positum, po-
 stea fortasse Idiminum appellatum.
 Mursiam Ptolemæi, quam alii Mur-
 sianam, & Mursam majorem nuncu-
 paverunt, rectè demonstrârunt
 Maginus & Moro; sed apud hunc
 Mursella, sive Mursa minor, ut aliàs
 retuli, respondet Esseco, apud il-
 lum Dardæ. Consentaneum est
 ordini rerum, ut Mursa minor jun-
 gatur majori. Bibalim sive Ciba-
 lim Hiuleæ paludi appositam fuisse,
 historicorum sensus est. Serbinum
 ex collocatione Magini convenit
 Quinqueecclesiis. Nec dubium est,
 quin locus is antiquitus cultus ni-
 tidusq; fuerit. Carrodunum ipse

Bassiana.

*Tarsium, in
quo Galer.
Maximian-
us interin-
it.*

Sallis

*Mursa ma-
jor, & min-
or.*

*Bibalim sive
Cibalis.*

*Carrodun-
um.*

D. Pto-

Lentudum,
Scarabantia.

Prolemæus docet esse solum, in quo conditum fuit Neozrinium; aut certè est Canischa, nam non longè ab hac Dravus, & Mura sive Sava-rias confluunt, vel ut loquitur au-ctor, *scinditur Darius*. Lindva infe-rior Lentudum fuerit. Sacarbantiã vel Scarabantiã esse Tschepregum, produnt diligentissimi antiquarii Schönleben, Cellarius, & Schelestratus. Et verò congruit Germa- nicum nomen Scabringa. Ævo Pe- lagi II. Papæ Virgilium ejus civita- tis Episcopum concilio cuidã Gra- densi interfuisse, radit in super Sche- lestratus (*Antiq. Ecc. Tom. II. Dissert. IV. Cap. IX.*) In Magini geographia Rhisipia cadere videtur in situm So- pronii. Non est neganda loco an- tiquitas, sed Sempronium quendã fuisse ejus conditorẽ, in numerum fabularum reponendum. Nullus enim antiquorum scriptorum post domitã totam ab Romanis Panno- niam Semproniuũ oppidum Panno- niæ indicavit, & Sempronius Tudi- tanus dudũ decesserat. Si quis No- yidunum Ptolemæi Marburgũ Sty-
riæ

Novidunum

riæ dixerit, vix erraverit. Sorogā
arbitrantur aliqui esse Zagrabiam; *Soroga.*
quibus non refragor. Nec Varas-
dino sua defunt vetustatis insignia,
videturq; Prætorium ejus solo con- *Magniana.*
venire, Magniana loco cuidam in-
fra confluentem Dravi & Muræ.
Hanc Paulus Ritter existimavit esse
Velicam, fortasse ex eo, quod vo-
cabulum illud Lingvâ Sclavonicâ
Magnam significat. Ex tot oppi-
dis tria videntur retinuisse prisca
nomina, Sabaria, Pætovium, & *Sabaria, Pæ-*
Sala, vel Salavarum, nisi S. Grittus *toviuum, Sa-*
(*Szent Grott*) id nomen sibi vendi- *la.*
cet. Celiam five Celejam Ptole-
mæus, & Plinius Norico adscripse-
runt. His utcumq; explanatis fa-
ciliora cognitu erunt omnia, quæ
de rebus Pannoniæ scriptores com-
memorant. Cuncta nemo, & pe-
nitus perscrutabitur.

CAPUT VIII.

*De posterioribus Panno-
niæ Divisionibus, institutis Pannonio-
rum, & Romanorum in eorum
terram ingressione.*

*Pannonia
divisio po-
sterior.*

Auctores sunt Sextus Rufus, Solinus, Claudianus, non nulliq; alii majoris perspicuitatis gratiâ, ab Romanis Pannoniæ partem inter Dravum, & Savum positam, Dravumq; & Danubium interjacentem, in eo tractu, in quo est Sabaria trifariam distributam fuisse. Sabariensem enim cognominaverunt Valeriam; interjectam verò Dravum inter, & Savum Saviam ac Saviensem regionem, hujusq; partem extremam Danubióq; propiorem Bubaliam. Procedente verò tempore, Pannonia Illyrico adjungebatur. Socrates enim anno post Christi ortum cccclxxix. quo Theodosius à Gratiano Imperatore dictus est Augustus, vicítq; Gothos, Sirmium Illyrico ascribit. Ruffinus verò, de Valentiniano majore bellum Sarmatis parante scribens, prodit, eum venisse in Illyricum ex partibus Galliæ, repentinóq; morbo oppressum excessisse. Præterea Socrates (*Historiæ Ecclesiasticæ Lib. IV. Cap. XXX.*) etiam locum mortis ejus

*Pannonia
Illyrico ad-
scripta.*

*Valentinianus I. qui
in Illyrico
mortuus?*

ejus declarat, qui fuit in Pannonia Aquilonari. Labascente enim Romano Imperio parum de finibus provinciarum laborabatur. Quid verò Pannonii, antequam opes eorum virésq; carpere cœpissent Romani, domi militiæq; egerint, nusquam traditum est. De Pæonia, quo nomine Græci Pannoniam quoq; nuncupant, quædam repertiuntur, sed hæc Pannoniæ attribui nequeunt. Eo autem tempore, quo in fortunas terramq; gentis tertio iminebant Romani, quæ studia, qui mores ejus fuerint, C. Vellejus Paterculus (*Histor. Lib. II.*) breviter quidem, sed ad laudem abundanter, & copiosè exponit, dum dicit, *in omnibus autem Pannoniis non disciplinæ tantummodo, sed lingvæ quoq; notitia Romanæ; plerisq; etiam literarum usus, & familiaris erat animorum exercitatio.* Hæc experientis auctor deprehendere potuit, utpote qui confiteatur, se ministrum eo in bello fuisse. Inceperunt autem Romani armis non tam subigere, quàm tentare

Pannoniorum instituta.

Pannoniam subigere cœperunt Romani.

Pannoniam ante natalem Christi Servatoris anno CIX. & LX. Pub. Lucino Consulis legato ducente exercitum, duobus non amplius oppidis per deditioem occupatis. Carnunto per speciem indulgentiæ potiri volebant. Quibus de rebus clarus est locus ille apud Livium: *Eadem æstate, qua in Thessalia vicere Romani, legatus à Consule in Illyricum opulenta duo oppida coëgit in deditioem vi atq; armis, omniâq; eis concessit, ut opinione clementiæ eos, qui Carnuntem munitam urbem incolebant alliceret.* Postquam verò in aliquam Romani se intulere Pannoniam, diuturnis excursionibus ac præliis ad solitudinem redegerunt Valeriam, ut meminit Plinius deserta Bojorum attingens. Anno deinde ante ortum Christi octavo decimo rursus belligeratum est cum Pannoniis. Maximè Segestanorum virtutem verbis extollit Ammianus; tricesimo siquidem, quàm obsessi fuerunt die, respicientes liberos, & conjuges legatos miserunt de pace. Fortitudinem eorum

*Lib. XLVIII.
in principio.*

*Iterum impugnant
Pannonios
captâ Segestâ.
Segestanorum
virtudo.*

eorum suspexit Octavius Augustus, urbi ac propugnatoribus pepercit. Pecuniam tamen civitati imperavit, ac ne rebellaret, præsidium quinarum ac vicenarum cohortium illi imposuit, atq; , ut ego quidem opinor, urbem deinceps quoque *Pannonicæ bellum tertium.* Sisciam appellare voluit. Expugnata ea urbe Romani, & Pannonii multos annos inter se colebant, ac in pace erant. Cùm verò Romani adversus Marobuduum, potentem imperii Marcomanorum Principem, bellum adornarent, Pannonii illo se petendos rati, societatem periculi cum Dalmatis *Pannonii casu ad montem Claudium.* coivêre, bellumque denunciavêre. Romanorum exercitum ducebat Tiberius, Pannoniorum duo Batones, & Pinetes. Fœderatorum res in Dalmatia feliciter ibat. Occupata armis Macedonia, socii Romanorum vexati, direptique. Contrà in Pannonia. Romani non modò gradu moverunt hostem, sed prælio fuscum ingenti cæde usq; ad montem Claudium straverunt. Multis præsidio fuit munitio in eo

monte sita. Post hæc legionibus in hiberna deductis, Tiberius Sisciam profectus est, ubi per hiemem curabat ea, quæ ad bellum profequendum pertinebant. Anno insequenti, qui à Christi ortu fuerit undecimus, initio veris bellum instauratum est. Sed Pannoniorum res labascere, atque ad interitum spectare. Pacem proinde petiverunt. At Romani, majestate sua ac viribus eam inferiorem rati, in armis perstiterunt. Pleno quidem ore prædicat Paterculus Pannoniorum virtutem, & disciplinam militarem, ducibusq; eorum summam laudem tribuit, sed quò magis Romanum nomen famamq; sempiternæ gloriæ atq; immortalitati commendet. Nam Pannonii ne comparandi quidem fuerunt ad Romanos, & numero, & artibus belli præstantes. Tertia æstate collatis in Pannonia Saviensi signis Pannonii capto Pinete duce inferiores discesserunt. Baton universaq; juvenus se dedit, atq; ad pedes Tiberii se, hastasq; abjecit. Et ita debel-

*Vici estremo
supplimentis
Tiberio.*

debellatum est cum illis populis, agris Valeriæ aliquamdiu vacantibus. Propositum quidem erat Paterculo justis voluminibus perscribere bellum Pannonicum, at vix animum suum expleverit. Consonant dictis ejus versus illi Nasonis;

Adde triumphatos modò Pæonas: adde quieti

Subdita montanæ brachia Dalmatiæ.

Libr. II. de Ponto.

Eleg. II. ad Mesal.

Sextus verò Rufus in eo libello, quem ad Valentinianum alterutrum scripsit, trecentis post annis de edomitibus atq; victis Pannoniis hæc ad memoriam propagavit: *Batone Pannoniorum rege subactò in ditionem nostram Pannoniæ venerunt, Amantinis inter Savum, & Dravum prostratis, regio Saviensis, ac Secundorum loca Pannoniorum obtenta sunt.*

Bato Rex Pannoniorum subactus.

Marcomani, & Quadi veteres incole Pannoniæ Valeriæ.

Marcomani & Quadi de locis Valeriæ, qui sunt inter Danubium, & Dravum pulsati sunt. Qua ejus oratione patefiunt, atq; illustrantur quædam, illudq; in primis, quod è tractu Sabariensi à Romanis exacti fuerint Marcomani & Quadi, quos Plinius

Boios; Ptolomæus Boeios nominat. De reliquo Amantini prostrati subinde erecti, ac civitate donati fuerunt. Universi verò Pannonii Marco Aurelio Antonino, cognomento Philosopho, imperatore libertatē recuperârunt. Principibus Tiberio, & Claudio Druso provinciam hanc obtinebant, L. Piso, vir consularis, & Publius Attilius Hister.

CAPUT IX.

De Imperatoribus Romanis in Pannonia ortis.

Quem humanarum rerum splendor oblectat, cogitatione obstupescat, maximq; faciat, licebit, Pannoniam veteribus Romanorū Imperatoribus non modò domicilium præbuisse, sed in lucem editos gremio suo excepisse. Fuerunt Roma, Mediolanum, & Constantinopolis sedes Imperatorum, fuit etiam Sirmium. Quod gloriæ capiunt aliæ gentes ex eorum sedibus,

bus, hoc Pannonii quoque. Memoriae traditum est, Decii Imperat. patriam fuisse Bubalim five Cibalim. Fuit is homo ad perdendos Christianos natus. Tenuit Principatum annum unum, menses tres. Post malè pugnatum cum Gothis, in Mysos & Thraces grassantibus, prælium, palude quadam haustus sanguinarium, & extremum anno post Christum natum ccliiii. efflavit halitum, nec tam exiguo tempore dignus imperio. Similis illi Aurelianus, in vicinia Sirmii à parentibus tenuis fortunæ procreatus. Hic in uno congressu quadraginta adversarios, in universis ad nongentos fertur interfecisse. Svevos & Sarmatas quosdam vicit, Marcomanos Italiâ ejecit. Zenobiam feminam quidem, fortem tamen, & imperatoriam in triumpho duxit. Qui rapuit gallinam eo Principe, rei capitalis reus erat. In desperatis ac perditis habens Daciam, copias Romanas transportavit in Mœsiam, geminasq; in ea constituit Dacias. Vulgus Ser-

Q. Decius
Trajanus
Imperator.

L. Domitianus
Aurelianus
Imperator.

vorum reliquit trans Danubium,
 unde Valachi prognati. Dum sæ
 vit in Christianos, & ipse cadit an-
 no Christi cclxxv. Occiso apud
 Tarsum Pannoniæ Floriano, qui
 Imperium arripuerat, Tacitum ex-
 cepit Probus, Sirmii patre Maxi-
 mo tribuno militari natus; non
 procul ab eadem urbe anno impe-
 rii sexto, qui fuit à natali Christi
 cclxxxii. cæsus. Cùm enim paci-
 bus perfectis, hostibus victis, ci-
 vibus salvis, ne animi militum fo-
 cordiâ torpescerent *Hircam Palu-*
dem exhaurire, aut in vicinum
 flumen derivare vellet, ipsèque in
 propinquo in alta quadam turri,
 speculandi gratiâ consisteret, ab
 impatientibus laboris operis omni
 supplicio interfectus est. Per tu-
 multum ad summam amplitudi-
 nem pervenerat, per tumultum
 eandem amisit. Ceterùm milites
 facti pœnitentes, vel potius clien-
 tes grandem ei tumulum apud Sir-
 mium excitârunt, cippúmque statu-
 erunt cum inscriptione, quæ hu-
 jusmodi erat: *Hic Probus Imperator,*

Aurelius
Probus Im-
perator.

De verè probus situs est, victor omnium gentium, Barbarorum, victor etiam tyrannorum. Memorabilis, quia princeps vias in Pannoniam intulit, iisque Almus montem confecit. In hoc opere dicto audientem habuit militem, in exhaurienda palude repugnantem, ac sevientem. Mediatè imperandum. Hadrianus Probo patre suo probior, eodemque Cæsare in humiliore gradu amplior, insectationem Christianorum Licinio Imp. exproprare nihil veritus, ejus jussu Nicomediæ tanquam defensor Christi supplicium dedit. A patre Domitio, Byzantio Præsule, à quo meliorem vitam acceperat, Argypoli funeratus. Sic ferè ad VII. Calendas Septembr. Romani facti. Galerium Maximianum à Sirmio oriundum collegam sibi ascivit Diocletianus, malus malum. Ambo una eademque die imperium deposuerunt. Pares ferè ætate, pares vita, pares exitu. Diocletianus veneno, Maximianus laqueo, aut à vermibus absumptus vitam finivit. Ita sicco quidem

S. Hadrianus Probi Imp. filius Martyr.

Galerius Maximianus Imperator

Flavius Valentinianus I. Imperator.

dem, quod rarè tyrannis accidit, simili tamen cruento fato functi sunt. Sequitur probior quidem, non tamen probatissimus Valentinianus major, ortu Cibalensis. Absens pronunciatus est Princeps in præmium forsitan virtutis, quia Juliano regnante tribunatu se abdicare malebat, quàm victimas immolare. A Severa conjuge, sive incautè, sive callidè formam Justinæ puellæ laudibus ferente adductus, eam ipsi Severæ superduxit, atq; ad tegendam stultitiam suam legem insipienter de adjungenda altera conjuge & tulit, & promulgavit. Vitam tamen exigebat secundùm Concilii Nicæni placita. Decessit morte repentinâ, ut est apud Socratem, in Castro Bragetii sive in loco ad *Muros* vocato editiore illo Jaurini. Cùm enim Sarmatæ, & Quadi Romanos bello lacerassent, cujus rei eos subindè pœnituisset, legatos ad Imperatorem de pace miserunt. Quos ubi ille malè vestitos, pannososq; intuitus est, summatésq; Quadorum esse

esse intellexit, indignè ferens à tam contempta, tamq; abjecta natione ad bellum provocatos esse Romanos; inde magis magisq; effervescebat stomachò atq; iracundiâ, vociferansq;, ruptâ pectorali venâ sangvinem, spiritumq; extremum effudit anno cccLxxv. Non minùs corpori, quàm animæ impotens ira nocet. Ante annos septenos dixerat Augustum Gratianum filium suum, quem ex Severa susceperat. Ex eo quoque reprehendendus, quia fratrem suum Valentem Ariannum collegam assumpsit, eumq; partibus orientis præfecit; grassantem in Catholicos à gubernaculis non dejecit, nec fortasse de insolentia objurgavit. At verò Christus verus DEUS non dimisit impunitam injuriam suam. Hic enim Arii coryphæus à Gothis, quibus Thraciam habitandam concesserat, dum vim vi repellere conatur, jaculo ictus, in casa, quam extremi periculi vitandi causâ successerat, subditis ignibus cum sociis vivus apud Hadrianopolim V. Idus

Valens Imperator.

Gratianus
Imperator.

Idus Augusti exustus A. ccclxxviii. eundem & mortis, & sepulchri locum habuit. Gratianus susceptus est in lucem Sirmii. Extincto Valente patruo, Episcopus ab eo in exilium ejectos, reducendos in sedes suas curavit. Ædes sacras Damaso Papæ consentientibus, ut prodit Theodoretus, iussit tradi; ut verò Socrates, legem scripsit, ut Eunomianis, Photinianis, & Manichæis exclusis, ceteri religione inter se dissidentes templa, conventusq; haberent. Primus fertur titulum Pontificis Maximi, quo antea Imperatores gloriabantur, abjecisse. In comitiis consularibus Sirmii creavit Consulem Ausonium, præceptorem suum. Theodosium verò collegam cooptavit, eique partium *orientalium* imperium detulit: qui eo ipso anno, scilicet à Christo nato ccclxxix. Gothos, Mœsorum agros populantes fudit fugavitq;: ipse bellum gessit cum Germanis, quo nondum confecto primùm à civitatibus non receptus ludibrio hosti fuit, deinde

per

per dolum, perq; speciem conve-
niendæ uxoris ab Andragathio,
Maximi tyranni excursores atq; e-
missario circumventus, occisus est
Lugduni annos natus ad quater-
nos & videnos, anno CCCLXXXIII.
Cruentæ manûs vestigia parietes
ejus urbis diu testati sunt. Valen-
tinianus minor, quem Justina è
Valentino majore peperit, co-
gnita fratris nece, timore perfusus
tempori potius cessit, quàm Maxi-
mo assensit; deinde, mutato con-
silio, Mediolano Theſsalonicã pro-
fugit; ubi eum convenit Theo-
dosius, reprehenditq; quia matri
audiens patriam religionem dese-
ruisset, & labe Ariana se se inqui-
nasset. Cùm verò se ad sanita-
tem rediturum promitteret, causam
ejus suscepit, devictoque & cæso
Maximo altero post anno imperi-
um ei restituit non duraturum.
Artificio enim Eugenii, & Arboga-
sti à cubiculariis, quibus salutem
vitamq; suam crediderat, secun-
dum quietem oppressus, & ne-
catus est sexto, quàm regnum recu-
perâ-

*Valentinianus II.
Imperator.*

perârat, anno, qui fuit ab ortu
 fervatoris Christi cccxciii. Mox
 fufpenfus turpior reſte, quàm mor-
 te extitit. Quadrimus renuncia-
 tus eſt à militibus Imperator. Vi-
 xit annos duos & viginti. Atq;
 hic exitus fuit ultimi Pannonici
 Cæſaris, & ſemen novi regni olim
 fundandi. Theodoſius namq; ul-
 citens ejus mortem Hunnorum
 opes adhibuit; quibus tamen ni-
 hil profeciſſet, niſi DEum exora-
 viſſet. Mirum eſt, quî Joann. A-
 ventinus ſcripſerit, Philippum A-
 rabem fuiſſe Pannonium, ortu A-
 rabonenſem, quando hæc inter ſe
 repugnant. Ut ut erat, hic Impera-
 tor ſeu perſonatus, ſeu verus Chri-
 ſtianus, ferro Principatum adeptus,
 ferro itidem & Imperium, & vi-
 tam finivit anno à natali Chriſti
 ccliii. D. Quirinum, Antiftitem
 Laureacenſem, ejus fuiſſe filium,
 autumat idem ſcriptor. Feracior
 Principum poſterioribus tempo-
 ribus Pannonia amiſſa appellatio-
 ne. Ipſe Cecius mons frontem mi-
 hi exporrigere videtur, lætarique;
 dum

dum quasi despicit Viennam, totantorumq; Imperatorum parentem, educatricem atq; altricem.

CAPUT X.

De religione in Pannonia,

id est, de episcopatibus, Ariana contagione, & sanctis viris.

Promulgata Christiana lege multos in Pannonia Christum coluisse, dubitare nefas est. Siquidem non pauci vel in una urbe Sirmiensi vitam pro eo profuderunt. Pervolvat Adonis, Galefinii, Baronii aliorumque id genus scriptorum fastos, colligatq; illos, cui vacat tempus, libetque. Quorum quidem occasu magis resplenduit Sirmium, quam Imperatorum ortu, aut domicilio. At ubi discipuli erant Christiani, etiam præceptores ibi fuisse, necesse est. Decretis Cornelii Papæ anno post Christum natum, ut computat Henricus Spondanus, ccliv. adscripti sunt sine nominibus Sir-

*Martyres
Sirmii in
Pannonia
permulti.*

*Episcopatus
Pannonia.*

S. *Quirinus*
Martyr E
piscopus Si-
scia.

S. *Victori-*
nus Episco-
pus Petovi-
ensis.

mii, Cibalis, Carpis, Curtæ, Siliciæ, Brægetionis Episcopi: quibus addendi sunt Antistites Mursæ, Petovii, & forsitan Scarabantiæ. De *Quirino Sisciensium Pontifice* in Chronicis Eusebii D. Hieronymus, *Quirinus Episcopus Siscianus pro Christo gloriosè interficitur: nam molâ manuali ad collum ligatâ è ponte præcipitatus in fluvium Sibarim diu supernavit, & cum spectantibus collocutus, ne suo terrerentur exemplo, vix orans ut mergeretur, obtinuit.* Furebat ea tempestate in Christianos Galerius Maximianus. Amnis Sabaris, quo haustus est *Quirinus*, videtur esse Ptolemæi Savarias. *Victorinum* insignem Christi militem, qui anno à natali ejus ccciii. eodem Maximiano, & Diocletiano bachantibus, mortem oppetiit, aliqui etiam sagaces historici retulerunt inter *Pictavienses Galliæ Pontifices*; at *Petaviensem* sive *Petovientem Antistitem* eum fuisse multi censent, planúmque facit D. Hieronymus in epistola LXXV. itémque in libro de *Scriptoribus Ecclesiasticis antiquorum*

rum exemplorum; quæ secutus est Sophronius, ejus libri interpres Græcus. Fuit & Valens quidam Petavionensis Antistes; qui propter perinfignam improbitatem loco deturbatus, hostibus civitatem prodidit. Ita homines perditus plus malorum afferre solent, quàm ipsi subeant. Eum postea vagum, & habitu Gothorum ingredientem conventus Aquilejensis devovit. Sirmium Pannoniæ, & Mœsiæ Metropolis erat. Quinque tantummodo *Archimystarum*, qui ei sacerdotio præfuerunt, extat memoria, ceterorum nomina quoq; oblivio delevit. Irenæus, Eutherius, & Anemius integri sanctique erant, Photinus post Christianorum memoriam homo turpissimus. Ea tempestate, quâ orbis terrarum miratus est, se Arianum esse, eadem Arii pestis pervasit Pannoniam & Mœsiam. Adversus quam Sardicæ quoq; in Dardania concilium Pontificum habitum Añ. CCCXLVII. celebre quidem illud, & Nicæno propè par, certè cum eo constans.

Valens Petavionensis nequam Episcopus

Sirmienses Archiepiscopi.

Nam statuta eius in perpetuum rata, firmâq; esse voluit: multos insignes Præsules iniquè exilio damnatos, in suas sedes redire iussit, idipsum pugnante atque enitente Constante Augusto, qui Constantio fratri malum minitabatur, nisi D. Athanasium in antiquum honoris locum restitueret. Adhæc idem concilium cum pluribus duos nominatim Episcopos, Valentem & Ursatium, impietatis Arianæ insignes alumnos, de gradu dejecit. Ursatius erat Singidunensi, Valens Mursensi sacerdotio præditus. Ceteri Pannoniæ Antistites adhuc à contagione Ariana integri intactiq; fuere. Sic enim præfatur ipsum concilium, in epistola ad absentes missa, quam profert Theodoretus (*Lib. II. Cap. VIII.*) si latinè reddas: *Sancta Synodus Dei gratiâ Sardicæ coacta ex urbe Roma, Hispania, Gallia, Pannonia, Mysia, Dacia, Dardania, altera Dacia &c.* Proscripti autem sunt Ursatius, & Valens absentes; qui cum teterrimis sociis Philippopoli congressi, sanctissimos

Valens &
Ursatius E-
piscopi Ari-
ani depo-
siti.

patres in invidiam adduxerunt, quando errores suos nomine decretorum Concilii Sardicensis tulerunt. Ingeniosa est in alienam culpam nequitia. Illud autem ad comprehendendum difficile cuiquam videri posset, quæ à concilio geminæ significantur Daciæ? Sed expedita est enodatio, si dicas, vel utramq; fuisse ab Aureliano in Mœsia constitutam, vel alteram Daciam fuisse novam, sive Mœsiæ partem, in qua delirabat Ursatius, alteram antiquam. Poterat enim etiam in hanc religio Christiana induci. Reversis ad suas sedes Pontificibus Ursatius, & Valens ad Clementiam Julii Romani Pontificis confugerunt, delictiq; veniam ab eo petiverunt; sed trienniô post interfecto Constante, cum Imperium solus obtinuisset Constantinus, ad ingenium infaniamq; ; ut Sulpitius Severus, Socrates aliq; memorant, redierunt. Mortuo Eutherio Sirmiensium Archiepiscopo, qui Sardicensi conventui interfuerat, Photinus in minore Gala-

*Dacia duas
qua?*

*Ursatius
& Valens
ad tempus
respiscunt.*

*Photinus
Sirmiensis
Pontifex ter-
rerrimus
hæreticus.*

tia ortus, homo Græcis & Latinis literis institutus, & admodum eloquens Pontificatum consecutus, cœpit vesanæ prorsus doctrinæ in libris, & pro concione semen spargere. Quæ verò illa fuit? Nempe Christum ex matre sumpsisse initium, nec ante eam ulla sui parte extitisse, atq; adeò esse tantum hominem. Sic desipiebat verus hodiernorum Socinianorum præcursor ac prodromus, homo extremus, & omnium, qui antea insanierant, insanissimus. Constantius Imperator ex Ægypto reuertus, ubi cognovit hominis deliramenta, turbas metuens de exilio reductum Liberium P. Sirmium accersivit ad conventum Pontificum, anno, ut contra Socratem, & Sozomenum arguit Spondanus, cccclvii. At expeditisset Liberio, summo sacrorum præfidi, diutiùs exulare, quàm claudicare, aut hominibus sermonem dare. Multa de ejus factis differit idem Spondanus. Casu verò Osi Episcopi Cordubensis, viri grandævi, & magni, conventus

hic

*Concilium
Sirmii, cui
interest Li-
berius Pa-
pa.*

hic funestior erat. Pauculis ejus actis auctoritas omnis, & fides derogata est. Photinus, quod laudabiliter factum, sacerdotio detrusus, solúmque; vertere coactus est. Formula religionis duplex composita: altera quidem Græcè, quam dictavit Marcus Arethusius, altera Latinè, ab Ursatio, & sociis conscripta. Utramque; profert Socrates. Secunda Arium apertè redolebat, prima tectior, ac ferè Catholica erat, sed ab Ursatio suppressa. Arimini deinde Patribus exhibita fuit, & cum Stomacho rejecta. Imperator animadvertens non satis è sententia incrementum Arianæ factionis procedere, primùm Mediolani ab oriente, occidentèque; , deinde partim Nicomediæ Bithyniæ, partim Arimini Episcopus coire jussit anno ccclix. Pauci, qui Mediolanum ab oriente venerant, damnationem, & expulsionem Athanassi Alexandriâ urgebant, quibus occidentales præcipuè tres vehementer reclamabant, proptereaque; ab Imperatore in exilium pulsi sunt.

*Mediolanensis concilii adventus aq
sta.*

*Ariminen-
ſi conven-
tūs aſſa.*

*Arianorum
Episcoporum
perſidia.*

*Constanti-
us Imperat.
averſus à
Catholicis.*

Ariminum confestim advolârunt, Ursatius, Valens, Germanus, Auxentius, Demophilus, & Gaius, præter Auxentium Mediolanensem Episcopum, omnes Pannonii, vel Myſi, Arianae pravitatis maculis notatissimi. Formulam eorum illico repudiavit concilium. Et quia errores detestari noluerunt, sacerdotiis quoq; homines impurissimos movit. Illi verò fraudem conceperunt. Simulaverunt enim se, in gratiam cum sanioribus redituros, quod ipsum hi ad Imperatorem perscripserunt, traditâ epistolâ vicenis, quos è numero suo miserunt, legatis. Verùm factiosi celeritate usi occupârunt, præscriptionem instituti sui Principi exhibuerunt, conciliûmq; criminati sunt. Constantio, qui Arium à prima adolescentia maeste amabat, conspectus Arianorum jucundissimus fuit, causa optatissima. Quamobrem Catholicis omnem ad se aditum interclusit. Ut verò turpitudinem suam obtegeret in responso, ad conventum dato, cau-
saba-

fabatur molem expeditionis aduersus barbaros quosdam susceptæ. At patulum erat hoc fraudis diverticulum. Conciliū tædiō affectum rursus per literas eum rogavit, ut priores serena fronte legeret, sententiámq; dicere maturaret, quò ante brumale tempus domos quisque suas redire possent. At ille in proposito susceptóq; consilio persistens, nullum ei reddidit responsum. Episcopi igitur moræ pertæsi, Arimino discesserunt. Abitum eorum in pejorem partem interpretatus Cæsar, Ursatianis (sic ad extremum eos, qui sectam Ursatii sequebantur, vocat Socrates) cum auctoritate mandat, ut Pontificibus, qui Arimini ipsorum de divinis rebus normam recipere noluerunt, Pontificatus adimant. Illi ad exequenda mandata prompti, illico in Liberium, summum sacerorum præsidē, irruerunt, dignitatémq; capitis Ecclesiæ deformaverunt, sublecto in ejus locum vel invito Felice *diacono*. Nihil est, quod tam impudentes, ferocésq; faciat,

ciat, quàm impietas & scelus. Verùm quia propterea Romanus populus miscebat, ejecto è templo Felice, Imperator cedere debuit tempori, ac Liberius cum pluribus aliis Episcopis reportatus est ex exilio. Sozomenus duas insectationes Liberii pertingit: unam, quâ Thraciam, ante trienniũ relegatus erat, & Felix in ejus locum suppositus: alteram, cùm nollet subscribere formulæ Ursatianorum. Antequam solum vertisset, memor officii potestatisq; suæ vicarium suum Damasum Presbyterum designavit. Ursatiani relictâ postmodum Italiâ formulam suam pro Nicæa fallacissimè venditabant. Anno verò ccclvi. Singiduni conventiculum habuerunt, unde per epistolas Germanium Sirmiensem Antistitem ad impietatem majorem, & scelus alliciebant. Erat enim Germanius in ea hæresi, quam Semiarianam vocabant, atq; adeò malus, Ursatius autem, & Valens multò pessimi. Quòd verò hi Aarii affectu tantam sibi sumpserint confi-

den-

*Liberius
Papa bis
exul.*

*Germanius
Episc. Sirmiensis
successor Phostini.*

tiam, ut rempublicam sacram miferent, portentoso sanè mendacio effecerat Valens. Cùm enim Constantius aⁿo ccccliii. cum Magnentio de summa potestate concertans sub initium pugnæ ædem Martyrum nobilem, quæ sub urbe Mursa posita fuit, subiisset, & anxius vicem suam exitum rei opperiretur, ille ex occulto, quid gereretur, edoctus, primus de fuga hostis indicavit. Ubi verò Imperator de indice quæsiisset, respondit, ex bono genio jucundum id nuncium se accepisse. Quapropter Constantius palàm postea profitebatur, se Valentis meritis, non virtute exercitûs vicisse, ut in *Historia Sacra* Sulpitius Severus. Quoniam hic Princeps in Pannoniam frequens veniebat, non piget ejus elogium subtexere. Constantius Constantini M. degener filius, à cæde generis sui Principatum auspicatus, uni deniq; percipit Juliano, maximè degeneri, maximè indigno vitâ. Unum Deum non ritè coluit, plurimos execratus. Pertinax Arianus de Chri-

*Constantius Imperator
Quamobrè tantopere
studuerit Arianis?*

*Constantii
elogium.*

sto nō pessimè meritus. Namq; neminem sibi auctoravit, nisi Christo quoquo modo auctoratū. Aliquando de religione binas formulas cōprobavit; quarum alteram in oriente, alterā in occidente observari iussit. Itā iniquior in orientē, dum æquior. Sibi nomen æterni ascebat, Dei filio demebat. Non credidit, sed experiendo didicit, se mortale esse. Ante obitum Ariano ritu ablutus, cū omnes percuperet, nullam eluit maculam. A Gregorio Nazianzeno laudatus est, sed solum cum Juliano desertore Christiano collatus. Adeò nullum decus habuit sine exceptione. Valeat cum fatidico Valente suo. Sanioris mentis fuit Anemius, cujus in concilio Aquilejæ anno cccclxxxī. habito illa fertur fuisse oratio, *Caput Illyrici non nisi civitas est Sirmiensis; ego Episcopus illius civitatis sum.* Anno superiore sacerdotium illud adeptus est, decertante propterea D. Ambrosio cum Iustina Augusta. Hæc namq; (ut auctor est Paulinus) cū e tabellario didicisset, Sirmi-

*Anemii Sirmi-
en. Epi-
scopi dictū.*

*Ob Sirmi-
senem Epi-
scopum S.
Ambrosii &
Iustinae Aug.
altercatio.*

miensem Ecclesiam moderatore, & patre orbatam esse, cupiditati suæ, & Arianorum velificatura in eam urbem advolavit. Accurrit & Ambrosius. Ingens contentio excitata. Justina potentia, & furore multitudinis, Ambrosius lege Vatinia, & sanctitate pugnabat. In æde, ubi tumultuatum est, virgo quædam Ariana in sanctissimum Pontificem manus injecit. Vicit deniq; æquitas iniquitatem, pietas impietatem. Virgo illa amens atque impura postera luce extincta est. Funus ejus, immemor injuriæ, prosecutus est Ambrosius. Constituto in munere Anomio magnus Ecclesiæ doctor propugnatorque, & patrona Arianorum non ad finiendas, sed ducendas contentiones Mediolanum rediêre. At timuêre Ambrosium, quos mundus timebat. Quæ cuncta cum ita fuerint, nemo mirabitur, Sulpitium Severum monumentis prodidisse, omnes ferè duarum Pannoniarum Antistites, totamq; Asiam ad defendendam ac disseminandam longè lateq;

Lege Vatinia provincia Illyrici conjuncta erat Gallia Cisalpina Sæton. in C. Jul. Cap. 22.

Pannonia maxima ex parte Ariana.

latéq; perfidiam Arianam incubuisse; nec eam è Pannonia extirpata fuisse, donec Gothorū & Hunnorum gladiis Pannonii, imò Romani jugularentur, oppidáq; eorum sæpe diriperentur, incenderentur, ad ultimum diruerentur. Sirmium primis incursionibus Attilæ attenuatum *metropolis* dignitate spoliatum est; quæ Thessalonice primùm ab Justiniano Imperat. deinde tributa fuit primæ Justinianæ. Eadem vis fortunæ oppressit cetera in Pannonia sacerdotia. Rerum tamen potentibus Imperatoribus magis piis, ac in Pannonia versantibus cervices Arianos demisisse, credibile est. Illorum quoq; turpitudinibus longo post Christi natalem tempore fœdabatur Pannonia, non minùs quàm alia terrarum sola; qui multos manúque factos colebant Deos. Si quidem D. Martinus, Turonensium postea Antistes, ejusmodi parentibus progenitus est A. cccxvi. Sabino & Ruffino Coss. Latent eorum nomina, clari tamen fuerunt.

Nam

*D. Martinus Turonensis Episcopus. natus parentibus ethnici-
sis.*

Tempus militie.

Nam pater tribunus ordines ducebat. Militiæ nomen dedit secundum decreta Imperatorum annum septimum decimum ingressus. Aqua lustrali expiatus est annum agens quintum & trigessimum. Hæc est sententia, & vera quidem Gregorii Turonensis. Nam Severi scripta vitio librariorum in principio præsertim mendosa sunt. Emeritis confectisque quatuor & viginti stipendiis ab Juliano Cæsare in Gallia militante anno cccclvi. missionem jure petivit. In vico propinquo novæ Sabariæ, qui Divi Martini dicitur, situsque est in solo antiquæ Sabariæ, monstratur puteus, ex quo haustam fuisse aquam ferunt ad abluendum ritu Christiano Martinum. Et quia valde credibile est, Divum in proximo fonti loco, ubi hodie est ædicula ejus nomine Deo dicata, natum esse, sinamus peregrinabundos etiam ad fontem iuis ire itineribus. Missione donatus semel natale solum revisisse perhibetur, ut parentes, langvine junctos, ac populares suos ad Christia-

*Ejusdem
cultus &
Sacellum
Sabaria.*

*Idem Chri-
stianam Re-
ligionem
promovet
& Sabariâ
exigitur.*

na castra sacrâq; pertraheret. Erudiit itaq; præceptis Christianis aliquamdiu Sabarienses, multosq; à superstitionibus abstraxit; in patre permovendo inanem operam sumpsit, matris animum expugnavit, ipsâmq; secundum Christum genuit. Cum Arianis sæpe congregiebatur, semperq; palmam ferebat: illi proinde nefario furore instincti Martino vim intulerunt, verberibusq; cæsum civitate exegerunt. Reliquam vitam in Italia, Galliâque magnum lumen, decusque Ecclesiæ hic Martinus sanctissime traduxit. Fuit & alter Martinus Sabariæ ortus posterior illo, vir clarus, & nobilis ex Doctrina virtutèque. Hic quâ peregrinando, sacrâq; loca obeundo, quâ viros doctos audiendo, ita processit in theologia, ceterisq; scientiis, ut ad summum perveniret, nulliq; secundus esset. Factus Episcopus Gallienfis, vixit in eo munere annis propè tricenis. Meminerunt ejus Gregorius Turonensis, & Cæsar Baronius. Incomparabilè quoque,

*Martinus
alter Saba-
riensis.*

que, & maximum Ecclesie doctorem Hieronymum sibi vendicat Pannonia. Nam in Dalmatia proprie dicta, Joan. Lucius, quanquam curiosius omnia excussit, nusquam tamen reperit locum, cui convenirent omnia, quae de paterna Hieronymi domo recensent scriptores. Totius rei, & controversiae cardo vertitur in explicando loco ipsius Divi, quem habet in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, estque hujusmodi: Hieronymus Presbyter patre Eusebio natus ex oppido Stridonis, quod a Gothis eversum Dalmatiae quondam, Paenoniaeque confinium fuit. Unde patet, omnino falli eos, qui Stridonem propter mare statuunt; siquidem Paenonia nunquam extendebatur usque ad mare Adriaticum, neque unquam confinis fuit verae, & antiquae Dalmatiae. Igitur in mediterraneis quaerenda est Stridon. Et ubicumque fuerit, Pannoniae potius, quam Dalmatiae attribuenda est. Paenoniae enim fines semper iidem stabilesque fuere, Dalmatiae, & Illyrici modo contractiores, modo laxiores. Ipse D. Do-

Divus Hieronymus Pannonius

Stridon non fuit in veteri Dalmatia.

*Dalmatia
nomine S.
Hieronym.
comprehen-
dit Libur-
niam Pan-
nonia fini-
timum pro-
vinciam.*

Et or profert eos tacitè ad Pannoniam : nusquam enim meminit Liburniæ inter Dalmatiam, & Pannoniam interjectæ. Quod autem Stridon non aliquo superiore, sed ipsius Hieronymi ævo à Gothis eversa, eodémq; Pannonia Dalmatiæ finitima fuerit, declaratur. Populi illi pulsi ab Hunnis transmiserunt Istrum, annum circiter cccLxxvi. post triennium victi à Theodosio aliquamdiu quieverunt: inde per varias regiones populabundi inceserunt, anno demum ccccx. Romam ceperunt; quo toto tempore vitam, & spiritum duxit D. Hieronymus admirans, *captam esse urbem, quæ orbem ceperat.* An verò regionem illam, quæ propriè Dalmatia dicitur, eo vivente, quem admodum Pannoniam populati sint, sanè non liquet. Joannes Lucius (*Lib. I. Cap. IV.*) non diffidetur, terram inter Dravum, & Savum interjacentem ætate Mauritiæ Imperatoris appellatam esse Dalmatiam. Ego verò Sirmium cum tota utiq; Pannonia Savia multò antè

tè Illyrico, quod pro Dalmatia sumebatur, adjunctum fuisse, plurimum testimonio jam ostendi. Quod si ita fuit, appositè D. Hieronymus positionem Stridonis descripsit. Locus namq; Stridova, vel Strigova non longo intervallo abest à Dravo flumine Pannoniam Saviensem à cetera dividente. Firmat dicta Nicolaus V. Pontifex Max. qui anno MCCCXLVII. propter memoriam natalis soli D. Hieronymi postulante Friderico Cilio Comite, Banóq; Regni Sclavoniæ in templo Stridonensi ritè expiatis pœnas pro commissis imminuit. Exemplum literarum Pontificiarum est in Libro, qui *Topographia magni Regni Hungariæ* inscribitur. Editus est anno MCCCXVII. Viennæ Austriæ. Illud verò non modò mirabile, sed prodigio simile videri debet, quòd inter tot temporum vicissitudines, gentium migrationes, Pannoniæq; vastationes memoria patriæ maximi Ecclesiæ Doctoris extincta non sit. Imò verò jam inde à principio Hungariæ

Stridon hoc die Stridova.

Indulgentia templo Stridonensi concessa.

Cultus exhibetur D. Hieronymo Stridovia.

Christianæ ad locum hunc supplicatum eunt frequentes populi, in primis verò die solenni D. Doctoris. Nec miraculis vacat locus. Positum est templum in clivo in regione Saladiensi, abéstq; à Muramne milliario dimidiato. Procurat rationes ejus sacer Ordo Paulinus. Quondam *Abbatia* clarum erat. D. Demetrius illustris Christi miles, nescio, quam conjunctionem cum Pannonia Sirmiensi habuerit? Sanguinem quidem eum Theſſalonicæ pro Christo profuisse, res certissimis monumentis testata est. Sed quamobrem Rado *Palatinus* Hungariæ circa annum *CIOLVII.* in solo Tarſi (ubi usq; adhuc vicus nomen Demetrii retinet) dicaverit Deo ædem ad cultum ei adhibendum, non est positum in aperto. Nam chlamys ejus, propter quam venerationi erat Sirmiensibus, & templum, quod excitâsse quidam Leontius perhibetur, jam pridem perierant. Quid si Tarsum Demetrii natale solum fuerit? Meminit & Tarſi, & Leon-

S. Demetrius Martyr.

tii Consulis Theodorus Lector in
Collectaneis imperatore Zenone.
Idémq; prodit, Gennadio Patriar-
cha ex agro Sirmiensi latas fuisse
Constantinopolim reliquias S. A-
nastasiæ Martyris; cujus nullam
mentionem videntur facere Ro-
mani fasti. Memor propositi mit-
to plurima ejusmodi Pannoniæ Ec-
clesiæ decora; duo tamen vitæ so-
litariæ, & contemplatiuæ lumina,
Severinum, inquam, & Equitium
præterire nefas sit. Severinus Ab-
bas apud Viennam, quam urbem
ævo ejus Favianis vocabant, devo-
torum divinúmq; numen valde
horrentium virorum collegium in-
stituit, illúdq; sanctissimâ discipli-
nâ rexit. Fuit vir inelytus prodi-
giis, & spiritu divino plenus. Evo-
catus est à Deo anno cccclxxxii.
vi. Idus Januarii. Equitius ejus
fortâsse discipulus multorum in
Priovincia Valeriæ Deo dicatorum
virilis juxta ac muliebris sexûs ho-
minum pater atq; rector fuit; de
quo mira narrat Gregorius Ma-
gnus (*Lib. I. Dialogor. Cap. III.*)

S. Severi-
nus Abbas.

S. Equitius
Abbas.

Antecessit is ætate D. Benedictum, vixitq; circa annum Christi 10. seculo Christianis optatiore, quo à metu atq; insectationibus respirânt, Romanæq; Sedis auctoritas, & claritas latè effulserat, ut ex narrationibus Gregorianis intelligitur. Perplura hominum solis divinis incumbentium collegia instituerat Equitius. Quamobrè persvasum est multis antiquitatis investigatoribus, è numero filiorum ejus fuisse Valentinum, qui Romam vocatus, primus præfuit *cœnobio*, à Magno illo Gregorio coactò. Gloriarì idcirco potest Pannonia, quod ipsa in partibus occidentis mater fuerit, & forsitan prima religiosorum hominum, qui certis legibus ligati unà vivebant, superáq; ac cœlestia assiduè cogitabant. Fuerunt quidem antea collegia quædam Deo dicatorum hominum in Dalmatia, quorum meminit D. Hieronymus, ad Julianum scribens, sed inchoata tantum. Fuerunt & solitarii, quos idem Hieronymus Græco nomine *monachos* vocat,

vocat sed hi, in urbibus separatim habitantes sine legibus ac moderatoribus vitā ducebant. Anteañum 1049. quo Longobardi Pannoniam invaserunt, è vinculis corporis evolavit Equitius: nam eo anno instituti sui alumnos, qui ipsum, jam superis ascitum, invocaverunt, protexit, Longobardisq; religionem obtulit. Celebrant memoriam ejus fasti Romani ad III. Idus Augusti.

CAPUT XI.

De Mœsia, sive Mysia, finitima Pannonia.

Siquidem Reges Hungariæ Reges quoq; sunt Serviæ, non erit ab instituto scribendi alienum etiam Mœsiam, cujus pars Servia est, brevi percurrere. Plinius more suo strictim longitudinem ejus definit Danubii cursu ab ostio Savi usque ad Pontum. Subjungit nomina populorum, quorum memoria jam pridem evanuit. Flumina sine dubio supersunt, sed no-

Mœsia descriptio.

Mœsia flumina è Plinio.

mina illa perdiderunt. E Dardanis ait, fluere Margim, Pingum, Timachum; ex Rhodope Oesum: ex Hoemo Utum, Escamum, Jeterum. Dardania parva regio fuit, pars Mœsiæ vicinâ, Macedoniæ. Oriuntur in ea fluvii clariores, Morava, Ipecus, Timocus; qui Plinianis respondere debent. Morava Straboni est Moschus, Ptolemæo Moschius. Oescus, quem in Rhodope nasci dicit Plinius, est Lomus, vel Cibricia. Corrigendi sunt itaq; *Geographi*, qui fontem Moravæ in monte Hæmo indicant: hic enim mons est multo longior Rhodope, & contiguus Ponto: de quo idem Plinius in descriptione Thraciæ: *Mons Hamus vasto jugo procumbens in Pontum, oppidum habuit &c.* Tres alios ex Hæmo defluentes, ab eodem historico significatos amnes, retegere non queo, quia nemo adhuc eos rectè descripsit. Ne tamen lectorem expectatione suspendam, suspicor, Utum esse Seütteri Ogostum (Ogost:) Escamum, Ossamum (*Ossam*) Jeterum

Rhodope
Mons.

Hamus
mons.

rum Isqverum (*Isker*) aut Jantram, Vix enim plures, nobiliorésq; illis amnes ex Hæmo in Istrum decurrunt. Sed nè longiùs cum fluminibus labar, Ptolemæus bipartitur Mœsiam; cum quo superiorem circumscribam. Excurrebat ea ab ostio Savi juxta Pannoniam, & Liburniam ad Dalmatiam, cui ab occiduo sole confinis erat in Scardo monte: à meridie contermina erat Macedonia usque ad montem Obelum: ab exortu solis contingebat Thraciam usq; ad Ciabrum flumen, inde inferiorem Mœsiam ejusdem fluminis alveo toto: à Dacia dirimebatur Danubio, quà septentrionem spectabat. Animadvertendam, Rhodopen esse montem Thraciæ, sed pertinere usq; ad Macedoniam auctore Plinio: Orbelum verò montem esse Macedoniae extremum; Hæmum deniq; dividere Mœsiam inferiorē à Thracia. Ciabrum fluvium ante paucos annos in sua tabula *geographica* primus M. Seütterus, *chalcographus* Augustanus, sub nomine Cibricia

Mœsia duaplex.
Ejus fines.

Rhodope
Hæmus.
Orbelus.

Ciabrus fluvius quis t

(*Cibritza*) detexisse videtur. Ac vocabula quidem assimilia sunt. Sed Ptolemæus semel atque iterum ostium Ciabri designat inter ostia Rhabonis & Alutæ, de quibus in rebus Daciæ. De oppidis hujus regionis pauca habeo dicere, neq; necesse est multa, quia parum ornata ac munita erant. Ptolemæus Singiduno subjungit Tricornium, ad ostium Moschii amnis positum. Meander (*Lib. I. de Abaris pag. CXVII.*) persequens bellum Abarorum ducis, quod gessit anno ab ortu Christi 10LXXXV. tradit, Singidonem ea tempestate urbem, parum munitam, & bellico apparatu vacuam, captam esse; cetera verò huic vicina loca direpta: deinde Augustam & Viminacium in ditionem Abarorum redacta. Hæc igitur fuere præcipua ac munitiora loca superioris Mœsiæ. Continuo enim subjungit historicus ille, Chaganum Anchialum, quæ fuit urbs Thraciæ, movisse. De Singidone jam judicium meum edidi. Augustam fuerit Semendria, nam nul-

Singidunum ab Abaris capitur.

Anchialum Thracia. Augusta Viminacium Mœsia oppidum.

nullus locus inter Belgradum, & Moravam amnem videtur fuisse, ut illis temporibus, clarior ea ac munitior. Notato apud ostium Moschii Tricornio Ptolemæus illico subdit Viminatium legionem. Hanc porrò militum stationē haud procul fuisse à fluvio Morava discimus ex Eutropio; qui (*Lib. IX. Cap. XIII.*) de victoria Diocletiani, hæc literis consignavit, *Carinum apud Margum ingenti prælio vincit inter Viminacium, & Aureum Montem.* Aureus hic Mons fuerit aufer, aut Rama (*Ram*) arx olim in monte; supra quam Viminacium investigandum. In latere portæ, quæ ad Danubium spectat, Semendriæ extat lapis, continens inscriptionem deletis non modò literis, sed verbis quoq; valde mancã, ut patet: GENIO LEGI-III-E-ODNN--DIOC--IANI---AUG--UREL -- MAXIMI -- IUS - EX-PRÆF--LEG--EJUS-DEN---VOTUM--POSU. compleri, & restitui ad hunc modum potest: *Genio legionis tertiæ, & genio domini nostri*

*Tricornia
una.*

*Margus,
Margis,
Moschus
idem fluvius.
Aureus
mons.*

*Inscriptio
Romana
Semendria.*

Dio-

Diocletiani Augusti Aurelius Maximianus ex praefectus legionis ejusdem votum posuit. Dardanorum oppida

quatuor profert Ptolemæus ; ex quibus Nessum hodie vocatur Nissa, Scopi, vel Scupi Scopia. At Livius ante Ptolemæum res Romanas persequens, pluribus locis Scopos Pæoniæ adscripsit. Memoriam dignus est pons in Mœsia, Trajani Imp. opus. In subjecta ei petrosa

*Inscriptio
Romana ad
pontē Trajani.*

ripa inscriptio : IMP. CÆSAR DIVI NERVÆ F. NERVA TRAJANUS. GERMAN. PONT. F. INDUSTRI. PATER PATRIÆ. id est, *Imperator Cæsar Divi Nervæ filius Nerva Trajanus, Germanicus, pontem fecit industrius pater patriæ.* In utroq; latere monumenti effigies est aquilæ, quasi tabulam sustentis. Clariores inferioris Mœsiæ civitates illustrantur, ubi occasio feret. Populos, à quibus tota regio nomen accepit, Plinius Mœsos Ptolemæus & Tomitanus exul Myfos nuncupant.

*Mæsi &
Myfi iidem
populi.*

CAPUT XII.

De Illyrico.

FLavius Vopiscus, & Capitolinus in gestis Constantii primi, & secundi, Galerii Maximiani, Juliani, & Claudii secundi prodiderunt, Illyricum continuisse quidquid est terrarum à Flanatico sinu usq; ad Peloponnesum, ac insuper Istriam, Macedoniam, Epirum, Pannoniam, Dalmatiam. Verè autem & antiquè cognominatum Illyricum includebat Liburniam & Dalmatiam: quamvis hæc quoq; suis liminibus discretæ fuerint, dirimebat enim eas amnis Titius, sive Titus in Adriaticum decurrens. Fines utriusque, ut circumscribuntur à Plinio & Ptolemæo, erant geminæ Pannoniæ à septentrionibus, ab occidente Istria, & sinus Adriatici maris, ab oriente superior Mœsia, cum qua porrigebatur à Savo usq; ad Scardum montem, incluso amne Drino; quem attingit Ptolemæus in

Illyrici descriptio.

Liburnia & Dalmatia fines.

Scardus mons vasatissimus fundens duos Drinos amnes.

descri-

descriptione Illyrici. In averſo latere, & jugis Scardi montis unum fontem habet amnis Drilon, qui etiam Drinus appellatur. Eo averſo ſubvehebantur olim merces, aliâq; ad victum neceſſaria in Dardanium. A meridie cetero Illyris juncta erat Macedoniæ. Liv. montem Scartum, Scodrum appellat L. XLIV. ita de eo ſcribens. Mons Scodrus longè altiffimus regionis ejus, ab oriente Dardanium ſubjectum habet à meridie Macedoniam, ab occaſu Illyricum. Fuerunt itaque pro varietate temporum diverſi Illyrici termini. Traxit autem regio nomen ab Illyris Liburniæ populis. Secundum descriptionem Ptolemæi hodie Liburniam efficiunt, Morlachia cum vicinia ultra Flumen oppidum, tum convexa Croatiæ, & Boſnæ. Ætate Plinii ſecundi finis Italiæ, & Iſtriæ fuit fluvius Arſia. Conſentit Ptolemæus in codice quodam Italico. Citra prædictum fluvium indicant iidem ſcriptores Alvonam. Hæc hodie variatâ unâ literâ Albona

bona dicitur, estq; vicina oppido illi Flumini. Deinceps ora Liburniæ maritima Jaderam versus parvo negotio retegeretur atq; explicaretur. Quippe plana est non indoctis apud Ptolemæum locorum series ista, *Alvona, Flavona, Tarsatica, Oenei fluvii ostia, Velcera, Senia* &c. Oppida tamen ejus regionis mediterranea doctorē, lumēnque desiderant. Dalmatiam discretè commentariis suis Joannes Lucius sic illustravit, ut aliquid iis superaddere supervacaneum videatur. Quamvis Hunni has regiones non habuerint, tetigi tamen eas, quia postea in ditionem Ungarorum redactæ sunt.

*Liburnia
maritima
quodam
loca.*

CAPUT XIII.

De regione Jazygum Metanastarum.

Perlustrato Danubii dextro latere, visóq; eminus Adriâ, trajiciendus nunc amnis, percurrendúmque; latus ejus alterum. Jazygibus nomen inditum

*Jazygum
Metana-
starum re-
gio.*

*Jazyges hi
unde ap-
pellati s̄*

G

fue-

fuerit ex vocabulo *Jazic*, quod linguam valet. Metanastæ verò dicti vel ob crebras Danubii traiectiones, vel ob metas, & terminos Romanæ ditionis. Nam tametsi vicini fuerunt Romanis, nequam tamen ab eis subacti sunt: quin etiam fines suos adeò tuebantur, ut terra eorum parum cognita fuerit vetustioribus scriptoribus. Plinius solos quosdam illius limites novit: ubi enim in ulteriore apud Carnuntum Danubii ripa confinium Germanorum declaravit, continuò illam subjicit orationem:

campos & plana Jazyges Sarmatæ; montes verò & Saltus pulsæ ab his Dactylæ ad Pathyffum amnem tenent. Vix plura apud Plinium repereris. Alio autem loco indicat, fluvio Maro Jazygum regionem divisam fuisse à Germania. E regione ferè Carnunti flumen illud immergitur Danubio, hodièq; vocatur Morava. Propior verò est explanatio Ptolemæi, qui tradit, terminos horum Jazygum incipere ad Carpin, oppidum inferioris Pannoniæ; finiri verò

Tibiscus
Plinio Pa.
thysus.

verò toto Tibisci alveo, Carpato, montibus Sarmaticis, & Danubio. Omnes adhuc, quosquos legi auctores, Carpatum, & Sarmaticos montes eosdem esse putaverunt: quòdque magis mirabar, Carpatum etiam ii, qui eruditiores videri volunt, cum aspiratione scripsisse, quam tamen Ptolemæus homo Græcus, non usurpabat. Carpathus enim cum aspiratione insula est: unde Carpathium mare. Sunt autem Ptolemæo montes Sarmatiæ, Hungariæ Arvensis, Liptoviensis, Zolienfis, & Barchiensis montes, à Polonia usque ad Danubium & Vacium porrecti; ad Rosenbergam, ubi Turocienfes à Liptoviensibus dividunt Patræ, ultra Patræ nuncupati. Eos in Tabula IV. Europæ Ptolemæus extendit usque ad caput Danubii. Carpatus verò reliquam Poloniam, Russiam, & Moldaviã ab Hungaria, & Transilvania dividit. Amnes hujus tractus nobiliores, Cujus, hodie Vagus, Granous verò Granus; reliquorum nusquam meminerunt ve-

*Carpatus
mons di-
versus à
montibus
Sarmati-
cis.*

*Cusus Grad-
nous am-
nes.*

Jazygum
oppida.
Uscenum.

teres. Oppida apud Ptolemæum, *Uscenum, Gormanum, Arbieta, Tris-*

sum, Parca, Candanum, Pessium, Par-

tiscum. Uscenum videtur Moro

collocare in angulo inferiore intu-

læ fluvii Borschovæ provinciæ Be-

regiensis. Qui quidem fluvius in

provincia Marmaroschiensi ortus

Beregiensi illabitur, eamq; ab Ugot-

schiensi magna ex parte dispeicit;

ad extremum infra pagum cogno-

minem spargit se in Tibiscum. I-

Parca.

dem Parcā statuit è regione Ve-

tusani Pannoniæ, ubi Joannes Ma-

ginus Pessium, hodie Pestum. Can-

Candanum.
Gormanum.

danum apud utrumq; respicere vi-

detur Agriam. Gormanum locat

Maginus ad montes, qui montana

oppida cingunt. De Gormano ge-

neratim dici potest, positum fuisse

in confinio Poloniæ, ubi dies lon-

gissima est sedecim solidarum ho-

rarum, ut vult Ptolemæus; hoc

autem in provincia Scepusiensi e-

venire deberet, aut auctor opinio-

Partiscum.

ne fallitur. Partiscum fuerit ap-

positum Tibisco, quod non satis

perspectum habens Plinius, ipsum

fluvius

fluviū Pathysū appellavit. Franc. Otrocotius (*in Originib9 Hung. Parte II. Cap. XIII. pag. CXVIII. & sequ.*) Pessium etiam arbitratur esse Pestum, Parcam verò Parcanum, Trissum pagum quendam ejusdem nominis in regione Gemerienti situm, Partiscum Ægopolim (*Ketskemét.*) Si hunc ultimum locum Tschongradum esse dixisset, fortasse assertio ejus propius ad veritatem accessisset. Roget verò quis, quali sermone usi fuerint Jazyges Metanastæ? Idem antiquitatis Hungaricæ investigator percuriosus, ejusdemq; assertor acerrimus (*Part. I. Orig. Cap. II.*) omnes nervos contendit, ut probet, Jazyges veteres fuisse parentes ejus tribus Hungarorum; cui primus Rege Mathia Corvino Petrus Ranzanus in Libro, quem *Epitomen rerum Hungaricarum* inscribit, attribuit appellationem Jazygum, & linguam Ungaricæ dissimilē. Ranzanum deinde secutus Jacobus Wernherus in libro, quem edidit *de Admirandis Hungariae aquis gravi-*

Jazyges
Hungari in
regione He-
veschiensi
habitantes,
an sint
veteres Ja-
zyges?

ùs offendit, ratus Germanica stirpe
 eam tribum proficisci. Verùm hæc
 quotacunq; pars Hungarorum Jaf-
 si veriùs, quàm Jazyges dicendi
 sunt ex Jasso, principe familiæ;
 cui quidam ex Regibus Ungariæ,
 & Cunno amplam libertatem, con-
 cessit; de qua post extortam Tur-
 cis Budam diuturna lis pendet.
 Jassi subinde tribuliùmq; poste-
 ros, tredecim aut quatuordecim
 loca ad Tibiscum, & Sadaviam (*Za-
 gyyva*) amnes colentes, animadver-
 ti in literis antiquioribus, & legi-
 bus regni Ungariæ, quod nec ipsi
 ignorant, Philistæos nominari. Lo-
 cus Strabonis (*Geograph. Lib. VII.*)
 in quo firmamentum suæ causæ po-
 nit Otrocotius, verissimus est. Si-
 quidem populi illi, quos Urgos
 vocat Strabo, Ptolemæus verò Chu-
 nos, apud Pontum Euxinum in u-
 traq; Istri ripa sedes habuerunt,
 fueruntq; Hunnica progenies. Sed
 ante Romanorum in Dacia domi-
 natum, & Hunnorum celebrato-
 rum adventum quodpiam genus
 Hunnicum Tibiscum accoluisse,
 popu-

*Philistæi
 antea di-
 cti.
 Urgi vel
 Chuni ac-
 cola Ponti.*

populosq; , quos Ptolemæus Breucos, Florus Breunos nominat, fuisse Hungaros Barannios , apud Dravum agitantes, commentis simile est. Si autem propter duas trésvé literas, quæ in vocabulis diversarum lingvarum inveniuntur, quasi ad liquidum explorata veritate priscos gentiles suos dicere, aut patres cire licet, multò planiùs apertiùsq; quis ostenderit, Ptolemæi Pannonios *Araviscos*, fuisse Oravcios, vel Arvenses, pluráq; ad Bodrogum, Tibiscum, & Marum notiora loca ex lingua Sclavonica ducere nomina: Valachiam verò, & Moldaviam plenas esse Sclavonicis vocabulis, quivis geographias recentiores perlustrans oculis, multóq; magis peragrans regiones perspicere potest. Hanc itaque, ad Euxinum excurrentē terram Sclavorum aliquando refertam esse oportebat. Quoniam de lingua Jazygum mentio incidit, quæri etiam potest, de sermone Pannoniorum. Eum non fuisse Germanicum testificatur Cornelius Tacitus:

Pannoniarum lingua vernacula,

tus ; cuius locus in promptu ponetur Capite sequenti. At neq; Græcus erat : quare enim auctor Oforum , qui iidem Jazyges fuerunt, linguam peculiariter diceret Pannonicam ? Fuit itaq; Pannoniorum quoq; sermo Slavonicus. Si enim Boei Ptolemæi, ut auctor est Sextus Rufus, fuerunt Marcomani & Quadi, cur non iis propinqui Coletiani, Latobici cæteriq; ? quorum nomina Slavonicū quiddam sonant. Non negaverim tamen in oppidis ac præcipuè Sirmii, cuius urbis conditorem Græcum fuisse ferunt, studium Græcæ quoque linguæ viguisse : Latinum verò sermonem genti familiarem fuisse, constat. Redeo ad Jazyges. Ætate Plinii, vel antea intercesserunt illis bella cum Dacis, quorum clara extant monumenta. Ubi enim infra Tocajum in utroq; latere Tibisci repentè sic immensa panditur planities, ut subjectos campos oculis terminare non queas, utraq; gens ut insidias vitaret, speculas posuit, id est, tumulos excitavit,

*Jazygum
bella cum
Dacis.
Jazygum
& Daco-
rum specu-
la.*

ut

ut longè latèq; prospicerent speculatores, quidque altera gens moli- retur, observarent. Tumuli illi curiosos viatores advertunt atque alliciunt. Alteram nationem Jazygum Mæotin accoluisse auctor est Ptolemæus. Hujus potiùs quàm Metanastarum bis terve mentio- nem injicit Ovidius, & specialiter *Lib. I. de Ponto Eleg. III.* ubi decla- rat spiritus, & virtutem gentis isto carmine:

Jazyges Bo- reales.

Aut quid Sauromatae faciant? quid Jazyges acres?

CAPUT XIII.

De Marcomanis, Quadis, Sarmatis.

DE gente Marcomanorum primus quædam in literas retulerit C. Vellejus Pater- culus, miris laudibus efferens Ma- roboduum ævo suo ejus Princi- pem. Nempe fuisse virum claris natalibus ortum, corporis viribus prævalidum, ingenio acri, *natione magis, quàm ratione barbarum.* Fini-

Marobodni Marcoma- norum re- gis laudes.

timos aut bellis ab eo domitos, aut conditionibus in ditionem redactos. Terminos imperii ejus fuisse, Germaniam, Noricum, Pannoniam. In legationibus modò supplicem se Romanis præbuisse, modò æqualem ostendisse. Contra hunc igitur virtute fortunâq; præpollentem virum pugnare Romanis decretum erat. *Sentio Saturnino mandatum, ut per Cattos, excisis continentibus Hercinia silvis, exercitum duceret*, ait Paternulus. Tiberius verò à Carnunto moturus fuisset, nisi bellum Pannonicum, ut dictum est, intervenisset. Eo bello profligato Marcomani, & Quadi focii fuerunt facti Romanorum. Apertè id indicat C. Cornelius Tacitus. Non erit abs re præclari illius historici locum afferre, & pertractare; qui in eo libro, quem inscripsit *De Moribus Germanorum*, talis est: *Juxta Hermunduros Narisci, ac deinde Marcomani, & Quadi agunt. Præcipua Marcomanorum gloria virésq;, atq; ipsa etiam sedes pulsis Bois virtute parta. Nec Narisci Quadi-*

Marcomani Socii Romanorum.

ve degenerant. Eaq; Germaniæ velus
frons est, quatenus Danubio prætexi-
tur. Marcomanis Quadisq; usq; ad
nostram memoriam reges manserunt ex
gente ipsorum, nobile Marobodui, &
Tudri genus, jam & externos patiu-
tur. Sed vis, & potentia regibus ex
auctoritate Romana, raro armis nostris,
sepius pecuniâ iuvantur. Nec minus
valent retro Marsigni, Gothini, Osi,
Birii: terga Marcomanorum Quado-
rumq; claudunt; è quibus Marsigni,
& Birii sermone cultuq; Svevos refe-
runt. Gothinos Gallica, Osos Pan-
nonica lingua coarquit non esse Germa-
nos: & quod tributa patiuntur, par-
tem tributorum Sarmatæ, partem
Quadi ut alienigenis imponunt.
Gothini, quod magis pudeat, & ferrum
effodiunt. Omnesq; hi populi pauca
campestrium, cæterum saltus, & ver-
tices montium jugumq; insederunt. Huc
usq; locus Taciti. Explananda *Narisci po-*
sunt plura. *Narisci videntur fuisse populi.*
Palatinatûs incolæ, proximi Mar-
comanis. Vix apud quenquam
alium scriptorem eos populos in-
venies. Marcomanos contermi-

*Quadorum
regio.*

*Termini
Quadorū,
& Marcomanorum.*

*Moravorum &
Quadorum
terra qui
vocata?*

nos fuisse Quadis & utramq; gentem Danubium accoluisse sat declarat auctor. Quare meritò redarguas eos, qui sedes Quadorum tantummodò ad terga gentis in Silesia collocant. Et suffragari eis videtur locus Ptolemæi in geographia magnæ Germaniæ, ubi neq; Marcomanorum, neq; Quadorum fines usq; ad Danubium proferuntur, sed ora ejus fluminis attribuitur magnæ genti Bœmorum, tum Teracatriis, & Racatis. Verùm historici hos populos non attigerunt, fueruntq; Quadorum & Marcomanorum tribus. Et perinde se res habuerit, quasi hodie dicas, Arvenses, Liptovienses, Turocienses alios atq; alios esse populos, qui tamen ejusdem sunt generis. Regionem verò illorum populorum ex Bæmis, vel Bois nominatam fuisse, docent scriptores. Quippe Tacitus Boiemum; Paterculus Bojohæmum eam vocat. Quid? quòd errore labitur Ptolemæus, dum scribit, Quados sub Hercinia silva agere, Marcomanos verò sub

Ga-

Gabreta, hancq; inter illam, & montes Sarmatiæ esse. Hac enim ratione Hercinia locanda esset in Arvensi regione, sicut eam locavit Joannes Maginus explicans designationes Ptolemæi, quod sanè à vero recedit. Tiberius enim, ut prodit Paternus, arma Marcomanis illaturus non per Jazyges & Quados, sed per Cattos, qui apud Ptolemæum videntur esse Chattæ, duci jussit exercitum, & silvam non Gabretam, sed Herciniam excindi. Rectissimè verò Ptolemæus adjecit, in vicinia, imò in terra Quadorum esse metalla ferri, quin auri, argenti, & cupri, sed hæc propter rapacitatem Romanorum occultabantur. Quænam sit Luna silva, cujus eodem loco meminit *geographus*, propter multitudinem montium, qui metallica oppida ambiunt, difficile est autumare. Qui regiones Zoliensem, & Liptoviensem disjungunt, Veteres appellati, sunt amplissimi quidem, & conflando æri lignorum affatim suppeditant, sed lunam bicornem non referunt.

*Hercinia
silvam scripsit
Ptolemæus vice
Gabreta,
& vicissim.*

*In Quadis
ferraria.*

*Luna silva
qua?*

Ut

Ut non longius abeam, reddunt eam formam illi, qui à Breznensi (*Breznobanya*) oppido arcuatim in occidentem usq; ad tractum Turociensem porriguntur, ubi extrema juga Germanecia vocantur. Inter hunc, & Veteres montes jacet Neosolium, in altero latere regionis Barschientis depressum, & angustum Cremnicium, ubi cuditur aurum argentumq;, & interdum cuprum. In territorio verò Breznensi sunt antiquæ illæ Quadorum ferrariæ, ac in latere Boreali Veterum montium ad Rosenbergam in Liptovia. Redeamus, quò cœpimus. Si usq; ad memoriam Taciti Quadi Reges ex natione sua habuerunt, scribente Paterculo Princeps eorum depressus fuerit à Maroboduo, sed rursus eminuit ejus potentia. Regimen Marcomanorum apud Marobuduum fuisse constat; Tuder igitur æqualis illius, Princeps Quadorum fuerit; cujus posterì deinde gubernacula ejus gentis tenuerunt. Certis tamen terminis utriusq; nationis Principum

*Ferravia
Breznenses.*

pum Romani jus, ut mos eis erat, circumscribebant. Ignoro autem, quibus auctoribus Aventinus compererit, Marobuduum ad extremum suis invisum, Ravennæ ipsos duodeviginti annos exulasse. Catavaldum regni potitum à Vivilo deturbatum. Cùmq; nihilo minùs res apud Marcomanos turbidæ essent, ab Romanis datum esse regem genti Vaunium, natione Quadum. His in medio relictis, redeo ad populos, quos enumerat Tacitus. Boi, à Marcomanis pulsi, fuerint populi, postea Bojarii, & Bavari vocitati. Osi, ut plures arbitrantur, fuerunt Jazyges. Gothinis maxime conveniebat tractus Scepusiensis, & Gemerensis in terra Jazygum, ubi ferrariæ plurimæ & inexhaustæ. Si autem Gothini iidem fuere qui Gothi, in Dacia mediterranea, & Ripensi supra cataractas Danubii, ubi etiam metalla ferri fodiuntur, sedes illis tribui possent, nisi Quadis & septentrionalibus Sarmatis vectigales fuissent. Daciam autem adhuc liberæ gentes regi-

Tuder Princeps Quadum.

Boi Taciti qui populi?

Osi foruna gens.

Gothinorum ubi sedes.

regibus suis gaudentes tenebant. Perosi verò ignominiam & servitutem suam Gothini, subinde in eam regionem transmigraverint. Ad Istrum deinceps fodinæ ferri nullæ. Ubinam gentium agitaverint Marfigni & Buri, quis vel conjecturâ affequetur? Manserit ea societas inter Romanos, & Marcomanos, usq; ad principatum Marci Aurelii, & Lucii Veri. Gerebant hi Imperatores primis regni sui annis bellum cum Parthis, quod in quintum annum traxerunt. Per id tempus variis Romanorum artificis effectum est, ut Marcomani jam armati ab aperto bello abstinerentur. Anno demum Christi CLXVIII. Cæsares illi de Parthis triumphaverunt. Cùm verò Marcomani avidissimi pugnae, & gloriae propositum urgerent, neq; ab injuria, & maleficio temperarent, formidolosa fuit M. Aurelio virtus Marcomanica. Quamobrem accitis undiq; sacrificis, Romam omni purificationis genere lustravit, pulvinaria exornavit, Deos Deasq; fictas omnes

Marcomani rumpunt fœdus quod cum Romanis habuerunt.

M. Aurelii Imp. comparatio sacerrima ad bellū Marcomanicū.

omnes invocavit. Ad timorem belli curamq; pestilentia accessit, quæ per exercitum reducem serpens pervasit urbem orbemq; Romanum. Legiones proinde servitiis, mendiculis, gladiatoribus, latronibus completæ. Jam desævierat contagium, adhuc Aurelius cunctabatur. Et repentino fratris Veri fato penitus obtorpuisset, nisi Alexander quidam ficto oraculo, quod ab Æsculapio editum esse dicitur, animum ei addidisset. Ita ergo erectus dum fidenter in hostem vadit, ad vicena militum milia amittit. Optimum oraculum est, cautè pugnandum esse. Anno verò belli ejus quinto, Christi CLXXVI. cum exercitu Aurelius interisset, nisi Christiana legio sive antea jam, sive ab eventu (rem in diversum auctores trahunt) Fulminatrix dicta, pro salute ejus DEUM verum exorasset. Cælum in Marcomanos, & socios pugnare debuit, ut vincerentur. Imber, grando, fulmina ruebant, invulneratis inviolatisq; Romanis. Iisdem siti

*M. Aurelii
exercitus
casus.*

*Marcomani
prodigi-
ose disper-
guntur.*

enectis aquæ cœlestes incolumitatem attulerunt, hostibus exitium importârunt. Idémq; elementum noxium, & salutare fuit. Res non agebatur apud Carnuntum, ut

*Ubi fuerint
Romani
circumdati à Marcomanis ad
Carnuntum.*

multis placet, in solo Romano, sed in hostico. Quis enim paten-
tibus in campis concludi, & ad Danubium siti confici potuisset exercitus? Circumdatus itaq; fuit in valle quadam in terra Quadorum, aut Marcomanorū non longè Carnuntum. Sic igitur precibus Christianorum militum à regibus Marcomanorum Quadorum, & Sarmatarum Imperator ille victoriam, & exercitum incolumem reportavit, non domitis, sed perterrefactis hostibus, bellóq; affecto. Inde ad partes orientis profectus, cum per Pælestinam transfret, ut scribit Amianus, succensens Judæis sæpè miscentibus ac tumultuantibus præ-

*M. Aurelii
Imp. dictū
de Sarmatis & Judæis.*

stomacho proclamasse fertur, *O Marcomani! ô Quadi! ô Sarmatae! tantē alios vobis deteriores inveni. Cum verò prædictæ nationes à præliis non*

cessa-

cessarent, in Pannoniam reverti coactus est, bellumq; instaurare, quod usque ad exitum suum duxit nullo prospero successu. Sirmii deniq; graviter affectus abstinentiâ cibi voluntariam mortem sibi conscivit. Commodus Imp. subinde maluit rursus Marcomanis, Quadis, & Sarmatis amicis & sociis, quàm infestis uti. Non fuit tamen inter eas nationes, & Romanos consequentibus quoq; annis pax stabilis. Commemorabilis illa incur-sio, quâ in fecere Marcomani anno cclxxi. percurfando fines Italiæ Ur-be metu concussâ. Quadi autem, & Sarmatæ Pannoniam sæpè depopulati sunt, sed rursus in fidem Romanorum se permiserunt. Et perneccessaria fuit illis clientela. Cum enim contra Scythas quosdam pugnaturi servos suos Oros armâissent, ii verò ad exitum ipsorum armis abuterentur, ad Constantinum Magnum, in quo omnia summa erant, confugerunt, servitiâq; ope, & auxilio Romani militis in conditionem pristinam re-

Marcomani &c. modò amici, modò hostes Romanorum.

Quadis & Sarmatis Constantinus Maximilianus auxiliatur contra Oros servos.

traxerunt. Narrat hæc D. Hieronymus in Chronicis, dum ea, quæ magnus ille Imperator anno sui Principatûs octavo & vicesimo egregiè fortitérque fecit, persequitur. Indè verò monumenta Romana Trentschinii. Principe verò Constantio iidem populi, obliti beneficium, inconsultè atque inauspicatò Romanos lacefferunt; qui impositis Danubio, quâ Valeriam, & Pannoniam superiorem discriminat, pontibus, in Quadiam efferatis longâ militiâ animis trajecerunt. Quadi, quâ cuique proximum fuit, in fugam effundebantur. Plurimos saltus, & montes occulvère. Romani cuncta diripere, tecta inflammare. Principes Quadorum Ziza, Frægiledus, Rumarus, & Batherus pro salute fœdifragorum supplicare, captivos reddere parati. Datis obsidibus pacem recuperârunt. Interea Constantius Brægetium venit reliquias belli suppressurus. Illico Sarmatarum liberorum, quorum jam res agebatur, summates viri, Vitrodorus Rex, filius

Quadi & Sarmata rupto fœdere conteritireconciliantur cû Constantio Imper.

filius Viduari R. & Agilimundus eum de concordia adierunt. Submissis genibus primùm pro salute sua suorúmque deprecati sunt, deinde more gentis districtis gladiis (quos numero Numinum colebant ac venerabantur) conceptis juravêre verbis, se in clientela atque amicitia Romanorum mansuros. Præterea adversus servos, qui in loca occulta, & paludosa ad confluentem Tibisci, & Danubii se abdiderant, auxilia petiverunt. Constituto apud dedititios Rege Ziza Constantius in mancipia ire constituit. Fugitivis nihil latibula profuêre. Etenim circumclausi exercitu cùm in Pannoniam traduci nollent, occidione occisi sunt. Permissè hæc, & nescio unde Aventinus, congruenter tamen ad gesta Constantii. Pervulgatum quippe est, eum cognomine Sarmatici gestientem atque gloriantem anno CCCLVIII. Sirmium rediisse. Iterum autem dissensiones, iterum bellationibus illis cum Romanis intercesserunt; de quibus D. Hiero-

Sarmatae gladios pro diis habebant.

Ziza Rege Quadorû & Sarmatarum.

Osi, vel Jazyges servi Sarmatarum ad interuentionem casti.

Quadorum &c. diuturnum bellum cum Romanis.

nymus jam grandis natu, imò senex ad Heliodorum scribens, multos complexus annos complurésque gentes, hisce memorat: *Viginti & ed amplius anni sunt, quòd inter Constantinopolim, & Alpes Julias quotidie Romanus sanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessalonicam, Achaïam, Epiros, Dalmatiam, cunctásq; Pannonias, Gothus, Sarmata, Quadus. Alanus, Hunni, Vandali, Marcomani vastant, trahunt, rapiunt. Taliter Hieronymus. Similia his recenset Añianus (Lib. IX.) Imperatoribus Valente & Valentiniano. De cetero deleto in Pannonia, & vicinis provinciis Romano nomine, & genere populi quoq; illi, de quibus egi, Marcomani, Quadi, & Sarmatæ vocari desitiserunt; Sclavi deinceps plurimùm cognominati. Quadorum & Marcomanorum oppida à Germaniæ oppidis Ptolemæus non distingvit, videtur tamen Marobudum convenire Velehradio in Moravia, Eburum in Ungaria vastis ruinis sub monte Germanicio, qui*

Marobudum oppidum Marcomanorũ. Eburum oppidum Quadorum.

Zolienſes à Turociensibus diſtrahit. Solum quippe hujus, ut exponit Joannes Maginus Europæ Tabula III. cum gradibus longitudinis & latitudinis, à Ptolemæo ſignificatis, conſentit. Et ſanè multum vetus rudus partim per ampliffimum ſpatium diſperſum congeſtümve, partim humo contectum magni quondam oppidi indicium facit. Situm fuit Eburum plano & æquo loco. In ſuburbiorum ejus ruinis videtur poſita eſſe Stubna, villa thermis ſalubribus nobilis. In hac opera quædam ſubterranea non pridem reperta eſſe, fama fert; plurésq; olim thermarum fonticulos, plures cellas caldarias, & balnearia inibi fuiſſe, curioſi rerum obſervatum habent. *Sarmatarum*
De oppidis denique Sarmatarum, *Quadis vicinorum ſedes.*
qui cum Quadis & Marcomanis in Romanos inſultabant, nihil ferè ſuccurrit. Nam & pauca Ptolemæus attigit, & à Quadis procul remota, eâ forſitan cauſâ, quòd ea gens variis conſiſtebat locis, neq; tam oppidis condendis, quàm bel-

Carrodunum Cracovia putatur esse.

lisgerendis intenta erat. Quocirca Staius modò vagos, modò mutatores domorum hos Sauromatas vocat. Non tamen omnino incerti sedium fuerunt, quia Romanis sæpe signa inferebant, bellumque trahebant. Carrodunum, quod Ptolemæus Germaniæ ascribit, Petrus Apianus iudicat esse Cracoviam. Si regiones cœli, à Ptolemæo descriptas expendas, dices haud perperam illum arbitrari. Ante Cracum ergo, qui (ut fertur) circa annum Christi septingentesimum regnavit, initia quædam urbis illius fuerint. Finio cum Statio, qui nolens rem Romanam elevare, & nomen gentium, quibuscum desidiosus Domitianus se decertare verbis ostentabat, celebrare non ausus, scribit, imò cominiscitur, cum victis Cattis ictum esse fœdus, Dacis montes concessos, Marcomanos & Sarmatas non fuisse triumpho dignos. Ita profectò, nam populi hi eo tempore vix bello petiti, nedum superati fuerunt. Carmina illius Poëtæ hæc sunt:

Hæc

Hæc est quæ victis parcentia fœdera Cat-
tis,

Quæque suum Dacis donat clementia
montem,

Quæ modò Marcomanos post horrida
bella, vagâsq;

Sauromatas Latio non est dignata tri-
umpho.

De Sarmat-
tis Et.

Statii vera
sus fucosi.

Silvarum
Lib III. in

lacrymis
Hetrusci.

CAPUT XV.

De Dacia.

JAzygibus jungebantur Getæ, Da-
ci Romanis, aliàs Sarmatæ, Græcis
Sauromatæ, ut in Historia Plini-
us. Non igitur illi, ut nonnulli
rentur, Getæ, qui ad Pontum, &
ortum solis habitabant; illi verò
qui ad occasum colebant, Daci: sed
universa gens Getæ, Daci, Sarmatæ,
& Sauromatæ appellati. Non est
audiendus Strabo, qui literis man-
davit, Getas circa Danubii ostia se-
des habuisse: Dacos verò juxta
fontem Danubii in Germania: utri-
usq; tamen gentis eundem sermo-
nem. Quasi verò Ovidius, qui in
exilio suo Tomitano didicerat Geti-

Dacorum
appellatio.

*Dacia non
fuit Dania
appellata.*

cè, *Sarmaticèq; fari*, didicisset etiam Germanicè loqui. Zamofius nimius antiquitatis Dacicæ scrutator, opinatus est, Daciam olim vocatam fuisse Danium, five Daviam propterea, quòd plura oppidorum Dacicæ in Syllabas *dana & dava* exiverunt. Sed inde nihil aliud conficitur, nisi Dacos Sarmatas fuisse: illæ enim vocabulorum terminationes Sclavis familiares sunt. Daci antequam subjungerentur sub imperium Romanorum, sæpè eorum fines quà incursionibus & latrociniis, quà aperto bello cum Jazygibus vexabant. De excursionibus Getarum sæpiculè queritur Naso: quòd verò simul cum Jazygibus infestū myoparonibus Istrum habuerint, declarat illis versibus;

*Trist. Lib.
II. ad Au.
gest. Casar.*

*Jazyges & Colchi, Metereaq; turba,
Getaq;.*

*Danubii mediis vix prohibentur
aquis.*

Vivente adhuc exule illo, & spiritum ægrè ducente, gravi ac periculoso bello perculit Romanos, oppema auxiliúmq; ferens Pannoniæ,
dum

dum ab Romanis subigebatur, Cotiso Princeps Dacorum : ipsamq; aded perturbavit Romam, ut Horatius lugens carmen istud fuderit : *Penè occupatam seditionibus delevit urbem Dacus* (*Lib. III. Ode VI.*) sed postquam Cornelius Lentulus, Augusti legatus, tres duces Dacorum præliis fregit, lyrâ sua lætius sic insonuit : *Mitte civiles super urbe curas, occidit Daci Cotisonis agmen.* *Ode VIII. ad Mecæn.*) Non tamen propterea incursum nibus premere desinebant Daci Romanos. Quotiescunq; enim glaciabatur Danubius, toties auctore Floro, infestiferebantur in Mœsiâ, atq; Pannoniam. Quapropter necessitati parens Augustus, com meatus locavit Sirmii ac Segestæ, præsidisq; oram Danubii munivit. Et quam cæso Boëribista Rege, fusis ac dissipatis per Vibium Sarmatis, Daciam Ripensem occupavit, bellum tamen profligare non potuit. Imò verò non multò post Daci de ripis suis Romanos deturbaverunt, & Imperium obtinentibus Tiberio, Cajo,

Sirmii & Segestæ an nona Romanorum.

Boëribista R. Dacorû casus à Romanis.

Caio, Caligula, Nerone, Galba, Othone, Vitellio, Vespasiano, Tito, Domitiano annis amplius octoginta continuis manus cum Romanis conferebant. Domitianus deniq; , homo ignavus, Romanos suos sub Oppio Sabino, & Cornelio Fusco militantes Dorpaneo regi concidendos reliquit. Quin majores in angustias compulsus, eisdem in annos singulos vectigal pendebat. Hiccine verò fuit Domitianus, qui edicto sanxerat, ut DEUS ab omnibus salutaretur; qui Romæ de Dacis victoribus triumphavit, ridente Senatu incredibilem hominis delirationē. Tractabant itaq; Daci dextrè ac naviter artem armorum. Nec tam turpe illis fuit mitti sub jugum gentis, quæ mundum subegerat, quàm pulchrum eam ipsam rursus vincere, propulsare, & stipendiariam habere. Super hæc fuisse Dacos humanitate politos, Græcarumq; literarū non expertes, docet numus Decebali, Græcis notis signatus. Regionem interiorē ornabant urbes permul-

*Dorpaneus
R. Dacorum
Romæ
nos in
Dacia
delet.*

*Domitianus
Imp.
Vectigalis
Dacis.*

tæ atq; amplæ: quocirca jus & æquitatem colebant. Atq; hæc fuerint instituta nationis. Fines terræ, ut ostendit Claudius Ptolemæus (*Geographiæ Lib. III. Cap. VIII.*) satis lati fuerunt. Ab occidente Tibisco, à meridie terminabatur Danubio usq; ad Axium, Mœsiæ inferioris oppidum. Ab exortu solis à Mœsia inferiore distrahebatur Istro usq; ad Dinogetiam oppidū; præterea Hieraso fluvio, qui juxta id oppidum Istro infunditur, & non procul à fluvio Tyra ortus, ab Aquilone in orientem fertur: postremò à Sarmatia dividebatur extremis Carpati jugis, & prædicto flumine Tyra, qui hodiè Nester vocatur. Ubi terrarum maximus Europæ fluvius nomen Istri accipiat, nonnihil dissident inter se auctores. Strabo inde à fontibus usque ad cataractas, quæ per Dacos veteres, & Mœsos fluit, Danubium vocari dicit. Sunt autem hæc cataractæ supra vestigia pontis Trajani, imò & infrà illa: non autem ad Posonium, ut putavit Franciscus

Dacorum instituta.

Dacia terminari.

Hierasus amnis finiens Daciæ.

Tyras fluvius eandem terminans.

Ubi Danubius nomen Istri accipiat? Cataractæ Danubii.

Otro-

Otrocotius. Non multum à Strabone dissentit Plinius, qui flumen illud Istrum cognominari ait, ubi primum Illyricum, id est, Mœsiam alluere incipit. Ptolemæus idem nomen illi tribuit usq; ad Axium oppidum, ubi maximè cursu suo se ad septentrionem vertit. Straboni definitè loquenti plurimum tribuendum cenleo. Flumina regionis notiora præter ea, quæ modo dixi, in D nubium cadentia, Tibiscus communis Jazygibus, & Dacis in Carpato habens ortus; Abistus, hodie Niger (*Tscherna*) Rhabon vel Catarhabon, hodie Schilus. Aluta, antiquum retinens nomen, à Carpato mediam secans Daciam, infraq; Ciabrum Mœsiæ Danubio, vel Istro se se infundens. Præterit Ptolemæus Marum, vel Marum, clarum Scytharum amnem, de quo tamen non fiet antiquissimus scriptorum Herodotus, cum adhuc Scythæ, qui penitissimam Daciam tenebant, Agathyrsi appellarentur. Nil tamen peccavit Ptolemæus, quia illos

dun-

Tibiscus a-
mnis divi-
dens Dacos
à Jazygibus
Metana-
stis.

Dacia flu-
vii interio-
res Abistus,
Rhabon, A-
luta.
Marus flu-
vius.

duntaxat amnes attingere voluit, qui terminabant Dacos, aut ex iis prorumpabant. Oppida florentiora regionis apud eundem scriptorem sunt, *Rbuconium, Docirana, Parolissum, Arcobadara, Triphulum, Patridana, Carsidana, Petrodana, Ulpianum, Napuca, Patruissa, Salinae, Praetoria Augusta, Sandana, Augustia, Utidana, Marcodana, Ziridana, Singidana, Apulum, Zermizirga, Comidana, Rbramidana, Pirum, Zusidana, Paloda, Zuribara, Lixisis, Argidana, Tiriscum, sive Taros, Zarmizegetusa, Regia, Hydara, id est, Aquae, Nerindana, Tiasum, Zeugma, Tibiscum, Dierna, Acmonia, Drupbegis, Phrateria, Pinum, Amutrium, Sornum.* Hæc nomina apud plures scriptores, quia è diversis exemplaribus sumpta sunt, variè immutata videbis; quæque hic syllabis *Dana* finiuntur, alibi syllabis *Dava* terminari. Omnium eorum oppidorum sola exquirere atq; indicare, non longum tantum, sed etiam factu difficillimum. Ne nihil egisse videar in re tam ardua, tamq; involuta seqvar auctores, qui

Dacia oppida.

*Sarmizege-
thusa varii
Scribendi
modi.*

*Sarmizege-
thusæ Urbis
regia Dacia
fitus.*

*Strigus flu-
vius.*

*Sergidava.
An Petovi-
um fuerit
in Dacia?*

qui ante me quædam in Transilvania retexerunt. Sarmizegethusam regiam modò junctim, modò separatim veteres scribebant, & interdum cum *diphthongo* Sarmizægethusam. Nihil aliud significasse videtur, nisi urbem Getusam à Sarmize conditam. Reperti enim sunt aliquando in Transilvania numi Regis Sarmizis. Zamoscius Sarmizegethusam quondam Ægethusam à conditore Ægeo rege dictam putavit. Interfluebat urbem fluvius Sargetia, hodie Strigus Marusium petens, ut auctor est Joannes Trösterus in Geographia Transilvaniæ. Nondum satis innotuit positio ejus *Geographis*. Hodie aliis appellatur Arcis locus (*Várhely*) aliis Sclavonico vocabulo Gradischca. Zamoscius in valle Hatsegiensi (*Hátszeg*) in qua jacebat Sarmizegethusa, ex multis ruinis conjecit, plura fuisse oppida, intèrque illa Sergidavam vel Singidavam, proximam Sarmizegethusæ, deinde Petovium, ac Volmerium infra confluentem Sargetiæ & Marusii: additque Volmerium

nomen traxisse ab rege prius Valamiro; unde juga quoque illa montium, quae eluctatur flumen Sargetia, cognominata sint. Invenit autem ea oppida in inscriptionibus, quas ipse in lucem extraxit. An autem revera Petovium quoddam, itemque Volmerium fuerit in Dacia, dubium controversumque est, siquidem ex inscriptionibus illis id non videtur confici. Idem enim vir poterat esse *aurei lustralis coactor* in Dacia, & curator civitatum *Volmerii, & Petovii* in alia provincia: atque adeo Tordensis inscriptio imbecilla est ad probandum: epitaphium autem Crescentis, & Florae aperte contra Zamoscium facit, quia Floram Petovii esse defunctam declarat. Non enim moris erat Romanorum, ut in epitaphiis exprimerent locum, si in eo ipso quis fato concessit, in quo vitam transigebat. Volmerii denique montes à Valamiro Gotho cognomen postea acceperint, venio ad positus locorum. Joannes Antonius Maginus videtur statuere Rnuconiū

*Rbuconiū
Ptolemaei
ubi?*

*Radna de-
zeves aya-
ria.*

*Radnensis
aditus in
Moldavi-
am Tarta-
ris notus.*

*Ulpianum
Ptolemai
ubi*

Amutrium

*Augusta
Prætoria.*

apud Radnam, vel Radvanum ex-
tremum sedis Bistriciensis, vel pro-
vinciæ Dobocensis pagū, sub Car-
pato situm, ubi certa signa oppidi
& aurariarum. Traditum est, an-
no **CIÖCCXLII.** quadraginta millia
metallicorum à Tartaris eo in loco
cæsa esse. Est inibi angustissimus
aditus in Russiam, & Moldaviam,
per quem anno **CIÖIÖCCXVII.** ingres-
si sunt rursus Tartari in Transilva-
niam, impunéq; hominibus in ser-
vitutem abstractis, ac tractibus ali-
quibus Transilvaniæ, atq; Hunga-
riæ evastatis, in aditu provinciæ
Maramaroschiensis à Valachis per-
terrefacti, magnam partem præda-
rum captivorūmq; amisere. Sed
ut ad Maginum redeam, locat is Ul-
pianum subter Rhuconium, ita ut
Bisritio quadrare videatur. Ad o-
stium Alutæ amnis signat Amutri-
um: ultra Salinas orientem versū
propter eundem amnem Augu-
stam Prætoriam. Amutrium itaq;
congruere videtur Miconis arcis
(*Mikovára*) in Sede Tschikiensi,
Augusta Prætoria Foro Kezdiensi,

(*Keze*)

(*Kézdi Vásárhely*) Et hæc quidem satis aptè congruentérq; ad positiones locorum. Est in hac parte Daciæ mons metallifer, ab Aquilone in Austrum porrectus, Albâ Juliâ, vel Carolinâ duobis millibus ad occidentem semotus, Caprinus Lapis (*Ketskekô*) nuncupatus; in ejus radicibus, quæ Albam spectant, sunt ruinæ cujusdam oppidi. Zlatnam quasi Auratam pleriq; nominant ex verbo Slavonico, quod aurum valet. De hac, sicut & de pluribus, jurgium est inter scriptores. Zamofius jam pridem existimavit, eam fuisse Zermizirgâ Ptolemæi, at auctor *Aurariæ Romano Daciæ*, censet esse Patroissam, rationem ducens ex propinquo ruinis pago Valachico Petresano: auctor deniq; *Veteris Daciæ*, quam emisit Claudiopoli año c1010ccxxv. autumat, fuisse coloniam Perendanesiorum, quam Panvinius ex Ptolemæo deprompsisset. At Ptolemæus filet de coloniis: ad ejus enim aures, dum scribebat Geographiam, nulla fama pervenerat de

Zlatna
quod antiq
quum no-
men eribus
endum ?
dissensiones
scriptorū.

Zermizirgâ
Patroissa.

Colonia Perendanesiorum.

constitutis in Dacia Romanorum
coloniis, alioquin id nequaquam
tacuisset. Veniunt & alia in con-
troversiam loca. Plures rerum

*Annium ,
Comidava.*

Transilvanarum scriptores ex via
Annia arguunt, Annium, Romanorum
oppidum, mutatum esse in
Ennedium (*Enyed*) Comidavam in
Deschium (*Dés*) Decidavam in De-
vam. Verum Annium, & Decida-

Decidava.

va non inveniuntur apud Ptole-
mæum, & haud scio, an apud quem-
quam alium. Repertæ sunt tamen
his in locis Romanæ inscriptiones.

Comidava.

Comidavam Ptolemæus locat sub
II. gradu longitudinis; quapro-
pter non potest attribui Deschio.
Fatendum tamen est, auctoris illius
computationes à vero interdum
deficere. Nam, ut alia omittam
Apulum statuit sub gradu longitu-
dinis XLIX. Sarmizegethusam ve-
rò, quæ magis ad orientem spectat
bat, subiecit gradui XLVII. Quam
ob causam Joannes Maginus Tiri-
sum, quod apud Ptolemæum sub-
jacet gradui longitudinis XLVIII
malè statuit ultra Sarmizegethusam

sam

lam, ubi conveniebat statuere Hydatam: hoc enim ordine ab eodem auctore efferuntur, Tiriscum, Zarmizegethusa, Hydata: Hæcque ratione Tiriscum congruet Devæ, vel alteri loco illi vicino. Propter easdem designationes, non satis explicitas, de aliis quoque locis Ptolemæus dedit recentioribus scriptoribus ansam dissentiendi. Quot enim vel de una Claudiopoli sententiæ? Jacobus Sponius, & Thomas Reinesius apud Cellarium censent, eam esse Napucam; Joannes Hortilius apud Maginum Zeugma; Antonius Bastrandus Patruissam. Nihil de honore auctoritatèque scriptorum eorum detractum volo, à quorum opinionibus recedam. Albam Juliam, sive Carolinam successisse Apulo res adeò celebris ac pervulgata est, ut ne recensenda quidem videatur. Sarmizegethusæ quoque locus, nulli eruditionis studioso potest esse ignotus. Zermizirgam in ruinis Zlatnæ bellè statuisse videtur Zamosius: si quidem Apulo eam subjicit Ptole-

Tiriscum

Claudiopolis quondam oppidum veteribus fuerit? opinionones.

Apulum. Sarmizegethusa. Zermizirga.

*Napuca,
Patruiffa.*

*Docirana
Paroliffa,
Marcodana,
Ziridana.*

Zeugma.

mæus parùm discrepante utriusq; descriptione. Si Torda Salinis respondet, ut eruditis placet, Napuca in Novam arcem, quæ à Samufio nomen habet, Patruiffa in Claudio-polim abierit. Hæc enim tria, & finitima, & eidem ferè cœli positioni subdita fuisse, ostendit auctor. Expensis præterea ejus designationibus, & ordine, quo oppida digerit, Docirana cum Deschio, Paroliffa cum Regenio, Marcodana cum Schegeschvaro, & Ziridana cum Cibinio consentire videtur. Convenienter quoq; ad descriptiones Ptolemæi Cellarius Zeugma locandum judicat, vel ad Marufium, vel ad Sargetiam amnem, antequam is Marufio illabatur. In tantis porò tenebris danda est venia Cellario, viro eruditissimo, quòd Marufium cum Rhabone confuderit. Atque hæc de oppidis antiquis nobilioris Daciæ scribenda occurrunt. Ad cætera perquirenda cursu lampada aliis trado.

CAPUT XVI.

De Dacia Romana, & *sacra.*

*Daciam su-
bigit Tra-
janus vi-
cto Deceba-
lo.*

TRajanus Imp. ut maculam
focordiâ Domitiani Roma-
no nomini inustam dele-
ret, Decebalo, qui ex rebus gestis
magnos spiritus sumpserat, mayo-
re animo bellū denunciavit, quod
etiam illustri victoria confecit an-
no à Christo nato cii. dum esset ter-
tium Consul. Eâq; res certissimis
Daciæ monumentis ita testata est,
ut de año, quo gesta est, nemo pru-
dens ambigere possit. Traditur,
pugnatum fuisse collatis signis in
Campo Cruciato (*Keresztes-Mezô*)
quod Pratum Trajani Valachi vo-
cant. Nec Romanis incruenta vi-
ctoria fuit. Cùm alligandis vul-
neribus panni linteolâq; non sup-
peditent, ne officio deesset Im-
perator, vestem suam concidit, fau-
cisq; quantum in ipso erat, sub-
venit. Eorum verò manibus, qui
in prælio utroq; ceciderunt, infe-
rias quotannis dari iussit. Deceba-

*Trajanus
Imp. in Sa-
cios casus
que officii
una*

*Decebalus
Trajano
supplex.*

*Decebalus
insidias
struit Tra-
jano.*

Ius ex fuga retractus, ad pedes victoris accidit, ut in vita servaretur, vestigalisq; fieret, obtinuit. Verum insuetus serviendi, vel necem, vel calamitatem Trajano biennio post, uncto jam ponte Danubio, machinatus est: id facinus in lapide incisum, miles quidam publicavit tali inscriptione: *Quantum abfuit, ne Roma lugeret. Sed venit Trajanus. Væ tibi Decebale! Perfidiâ itaque Daci commotus Imperator, odium hostile in eum concepit, injuriâmq; armis ulcisci statuit. Non imparatus quidem erat Dacus, sed artibus belli inferior, nec par Romanis. Multis igitur è numero suorum occisis, captis, reliquis dissipatis inter fugiendum, ne in potestatem hostis veniret, manus sibi attulit. Decujus morte violenta, etiamsi omnes tacuissent scriptores, loqueretur tamen saxum illud, cui inscripti sunt, aut certè fuerunt versus hujusmodi: *Victorie Augusti. Nonne tibi dixi Decebale, fœnestum est Herculem laceffere. Non rectè fecisti, tua ipse quod jaces manu.**

Sed

Sed te utcumq; vicit Cæsar. Titus Semp-
pronius Auour Augustalis. Pugnam
& victoriam in saxum incisam Ro-
mani in publico proposuerunt: Di-
on Cassius accuratè descripsit. Ad
rem quoq; pertinet Statii illud car-
men:

Silo. Lib.
III.

--- cum prima truces amentia Dacos
Impulit, Et magno gens est damnata
triumpha.

Cæsis profligatisq; Dacis urbibus
atq; oppidis, eorum nullo nego-
tio potitus est Trajanus. Regionē
provinciam appellavit. Ipse verò
re ex sententia confecta Romam
profectus triumphum habuit, Da-
ciciq; cognomen à perdomita Da-
cia invenit; sed in Dacia milites
Parthici honore illum dignaban-
tur. An thesauri Daciæ ipso ad-
huc in ea regione commorante re-
tecti sint, non omnino liquet. Po-
terat enim etiam illo absente, mo-
numentum, quod sequitur poni:
Jovi Inventori, Diti Patri, Terræ ma-
tri detectis Daciæ thesauris Cæsar Ner-
va Trajanus Aug. sacrum posuit. Ex
quo quidem monumento intelli-

Daciam
Trajanus
iterum sub-
igit.

Thesauri
Dacia vel
Decebalis
reperiti.

gitur, thesauros è terra erutos esse, sed subter alveum fluvii Sargetiæ reconditos fuisse non item: siquidem nulli ficto aquarum Deo gratia habetur. Auctori *Aurariae* fabulosi videntur hi thesauri. Venas æris solum repertas retur. Non disputo de vi verborum, sed dico propter inventionem venarum non potuisse Romanos magna admiratione, & gaudio affici, utpote quos non latuerit, interiorem Daciam esse metalliferam; sin id ignoraverunt, quivis è Dacis demonstrare illis potuit auri, & argenti fodinas, fluminamq; aurifera. Majus ergo quiddam fuit, & investigando repertum, quo Romani desiderium suum expleverunt. Sed quid juvat de re nihili altercari? Omnem Daciam qualiter à Ptolemæo describitur, à Trajano domitam fuisse tum credam, si in Moldavia, & finitimis Romanæ antiquitatis vestigia reperta fuerint. Nunc existimo, fines Romanorum in hac regione fuisse Carpatum, Danubium, Tibiscum ad ostium, & Alu-

*Samuel
Köleséri.*

*Dacia tota
non fuit à
Trojano
subacta.*

*Dacia Ro-
mana limi-
tes.*

& Alutam. Præfectorum namq; ripæ Danubii & Tibisci, nondum evanuit memoria. Ferunt, in tres regiones tributam fuisse Daciam Romanam; nempe in Ripensem, quam Danubius alluit, in Alpestrè sive Transalpinam, ac in Mediterraneam sive Transilvanam. Monumenta quædam exhibent provinciam Colliam, quæ appellatio convenit Transalpinæ. Trajanus primam coloniam in penitissima Dacia constituit Sarmizegethusæ, alteram Apuli; & hujus quidem non immutavit nomen; illam vero appellari voluit Ulpiam Trajanam. Ab his duæ provinciæ minores nomina habuerunt. Tertia ejus Colonia fuit Zernenfis, cujus meminit Ulpianus (*Lege I. de Censibus*) collocata, ut credibiliter censet auctor *Aurariæ* in ripa Danubii infra pontem illum decantatum, ubi hodie est Tschernecium, vel Severinum (*Tsernetz*) terminus Hungariæ. Constituta ea colonia erat cum propter custodiam pontis, tum præcipuè propter aurum, argen-

Dacia Romana divisio.

Provincia Colliam in Dacia.

Provincia Apulensis. & Sarmizegethusæ eademq; colonia.

Zernenfis Colonia.

Claudiopolis municipium, & Colonia sexta Trajani.

Dioni IV. Colonia in Dacia. Reipsa sex.

argentumq; factum atq; infectum
 Siciam, aut in Italiam tutò depor-
 tandum, ut idem auctor arbitra-
 tur. In porta aquaria Coloschva-
 rii, sivè Claudiopoli inscriptio o-
 stendit, eo in loco fuisse municipi-
 um, in quo milites constitissent:
 in ædibus verò quondam Domini-
 canæ, nunc Franciscanæ familiæ,
 altera inscriptio indicat, fuisse Co-
 loniam VI. Trajani. Si illi, qui
 primi oppidulum Ovariense ex ve-
 teri rudere construxerunt, mar-
 mora & saxa cum inscriptionibus
 non confregissent, neque arenato
 obruissent, plura profectò effatu
 digna paterent. Dio quatuor co-
 lonias in Dacia numerat, Ulpiam
 Augustam, Aquarum Vivarum,
 Apulensem, & Perendanesiorum.
 Verùm quia inscriptioni Claudiopoli-
 tanæ fides abrogari non potest,
 fenas minimùm in Dacia Colonias
 extitisse, necesse est. Perendane-
 siorum, Ulpiam Trajanam, & Zer-
 nensium juris fuisse Germanici Ita-
 lici, produnt *Pandectæ Justiniani*, &
 Ulpianus. Populi Perendanesii
 iidem

iiidem fuerint, qui apud Ptolemæum appellati sunt Perendavenſii. Johannes Tröſterus in *Antiqua*, & *Nova Dacia* leviter opinatur, ibi eſſe querendas collocandâsq; Aquas Vivas, ubi hoc tempore eſt vicus Aureus Fons (*Arany Kút*) dictus. Adjacet is lacui cuidam, & cum Claudiopoli, Novâq; arce Samuſia reddit triangulum. Venio ad vias, quas Romani in Dacia mediterranea ad commoditatem commendi complures ſtraverant. A Sarmizegethuſa duæ tendebant; altera in provinciam Colliam Danubium verſus uſq; ad alpes, altera per oram Sargetiæ, & Maruſii uſq; ad Apulum inde Salinas; ab his trans Marum decurrebat unâ ad Forum Sicularum (*Maros Váſarhely*) altera Claudiopolim verſus. A Foro Sicularum inſuper una vergebat ad orientem, cujus reliquiæ adverſunt euntes Michazam. Vulgus imperitum cacodæmoni opus tribuit. Magnificentior ceteris erat, porrecta ab Ulpia Trajana ad Apulum, utpote quadrato laxo com-

pla-

Vie Romæ
na in Da-
cia.

*Via illa
Clodia, An-
nia, Cassia,
Geminia,
dicta.*

*Claudiopo-
lis non est
à quoquam
Claudio Im-
peratore.*

*Claudiopo-
lis ante
quadrin-
gentos an-
nos ab Hun-
garis appel-
labatur
Clus, dein-
de Colus,
& Colos-
varinum.*

planata. Nomina illarum erant, Clodia, Annia, Cassia, Geminia. Patefecit ea monumentum Corneschdiense. Sed quæ Annia, quæ Clodia fuerit, quis enodabit? quando potius ab auctoribus, quàm ab oppidis nomina traxerunt. Quare qui ante me scripserunt, omnibus illis viis mihi errâsse videntur. Quis enim illis aperuit, Clodiam fuisse Claudiopolitanam, propter quam etiam Coloschvarum vocavêre Claudiopolim. Magis autem à recto tramite deflectunt illi, qui Claudiopolim à Claudio quodam Imperatore conditam esse asserunt. Claudio enim primo Principe Dacia sui juris ac mancipii erat: altero verò Imperatore opes Romanorum in Dacia magnopere inclinabant, ipsèq; exiguo, quo clavum imperii tenuit tempore, domandistyrannis distinebatur. Eneëtus enim est pestilentia Sirmii anno Principatûs altero nondum completo post Christi natalem cclxx. Claudius III. ejus frater tantum septenûm denûm dierum Imperator fuit.

fuit. Hic certè ne materiam quidem ædificando oppido convehere potuit : sed neq; opus erat, quia jam ætate Trajani stetit. Ut ut hæc fuerunt, tamen Coloschvarū (quondam Hungaris Cluschum vocitatum) annum circiter cccccc. abiit in Claudiopolim. Transeo viam Anniam, quâ plures inducti sunt, ut crederent, Eñedium fuisse quondam Annium. Non prætereundum illud, quòd Romani ad propagandum Deorum suorum cultum Pontifices, Sacerdotes augurésq; in Dacia constituerint. Quod ut perspicuum fiat, non pœnituerit unam inscriptionem ex Germanico Joann. Trösteri libro, de quo jam memini, depromere, quæ quidem talis est : NUMINI ÆSCULAPII C. (Cajus) JULIUS METROPOLITANUS II. COL. SARM. (secundæ colonie Sarmaticæ) SACERDOS DEI EJUSDEM PONTIFEX *qq.* (Quirinalis) II. VIR. COL. (Duum vir Colonia) APULI EX VOTO. Plures ejusmodi inscriptiones apud eundem Trösterum invenies. Verum

*Romani in
Dacia im-
pugnabant
finitima
gentes.*

rùm & Æsculapium, & ceteros De-
os, sacerdotésq; eorum unus Mars
Sarmaticus expulit, exegit, exter-
minavit. Sæpe enim in interiore
Dacia veterum possessorum proge-
nies adscitis in societatem belli pro-
pinquis Sarmatis cum Romanis a-
cie dimicabat, ut ostendit sequens
monumentum: *Aulus Crispus è tri-
bu Volitina præfectus legionis XIII.
geminæ pontem, bellorum injuriâ & a-
mnis violentiâ disruptum populo plebiq;
Sergidavensi restituit.* Fuerit autem
Sergidava vicina Sarmizegethusæ.
Turbato per tyrannos Imperio, ad
extremum tam gravibus, tamque
præsentibus periculis cincti fue-
runt Romani in Dacia, ut de ea re-
tinenda desperârint, præsidiaq; op-
pidis deduxerint, ac in Mœsiam
trans Danubium traduxerint; ubi
quidem primùm geminas, deinde
quinas appellaverunt Dacias, Me-
diterraneam, Ripensem, Mœsiæ pri-
mam, Dardaniæ, & Prævalitanam.
E quibus una fuit Consularis, al-
tera Salutaris, Præsidiales tres. In-
ciderit ea Romanorum transporta-

*Romani
excedunt
Daciâ; ex
Mæsia Da-
cias fin-
gunt, &
quot?*

tio in añũ à Christo nato cclxxiii. antequam in Zenobiam moveret Aurelianus, nisi jam antea Imperatoribus Valeriano, & Gallieno, quod verius videtur, eam provinciam deseruissent ob conjurationem Flavii Claudii, exercitũs Dacici ducis. Antequam in Mœsiam Romani transmigrarent, Gothi plures è Scandinavia, sive Gotlandia egressi in Daciam Borealem penetravêre, præsiidiisq; eam subinde occupavêre. Natio Romanis formidabilis, atq; exitialis. Quippe mortuo Flavio Claudio Imp. qui ferocitatem ejus fregerat, ad id loci ventum est, ut Romani stipendiarios se esse, mirati sint. Anno deinde cccxxx. cùm Constantinus M. Constantinopoli, novæ illi Romæ struendæ intentus esset, magis divexare ac diripere cœperunt Mœsiam & Pannoniam. Bellum idcirco eis intulit, quod ut facilius administraret, Trajanum imitatus, pontem imposuit Danubio. Ducebat exercitum Ovinius Gallicanus Consul, cultor fictorum Deorum;

Gothi è Scandinia egressi Daciam occupant. Romani illis mox oblitigales.

Gothi in Dacia vincuntur ab Ovino, qui Christo militare incipit.

qui amissa magna parte exercitûs votum fecisse perhibetur, Christianum se futurum, si victoriam consequeretur. Vicit, votumque persolvit. Eusebius prodit, cum cunctis Scythis hoc bellum gestum fuisse, Zosimus cum Scythis Thaphalis. Verum Græci scriptores omnes nationes septentrionales etiam Germanicas Scythicas appellare consueverunt. Sozomenus tamen, & ipse Græcus, Sauromatas, & Gothos nominat, D. Hieronymus tantummodo Gothos: cui suffragantur numi in altera parte illis signati verbis, *Gothica Victoria*. Verisimile tamen est, etiã Sarmatas præliis interfuisse. Reportatã non incruentã victoriã Constantinus cum iisdem populis, ut auctor est Sozomenus, fœdera pepigit, Romanosq; immunes tributo fecit. Rursus Gothi anno ccllxiv. vastitatem intulerunt Thraciæ, quo ipso anno Sarmatæ, & Quadi diripiebant Germaniam; sed & hi, & illi audito Valentis & Valentiniani Augustorum in Thraciam, & Pannoniam

Cum quibus Scythis pugnauerint Romani in Dacia?

Fœdus Constantini cum Gothicis.

niam adventu pedem retulerunt. At de Gothis hoc loco satis. Mira autem Dei providentia in nationibus à septentrione in occidentem atq; orientem demigrantibus enituit, quas ad castigandos Christianos, abolendamq; inanum Deorum venerationem sedibus suis excivisse videtur. Divum Andre- am Apostolum Scythis salutē sempiternam annunciāsse, extra controversiam est: sed quia duplex est Scythia; altera quidem Asiatica, altera Europæa, an hanc quoq; peragraverit Apostolus, non ita constat. Ævo tamen Apostolorum, & nascentis Ecclesiæ ad Pontum, quæ regio scriptoribus Græcis etiam Scythia appellatur, religionem Christianam pervenisse, demonstrat Apostolorum Princeps in ingressu epistolæ suæ primæ. At hi Christiani non fuerunt soboles Andree, sed Petri. Temporibus au- tem Romanorum religionem san- ctam altiores egisse radices ex eo apparet, quia Concilio primo Ni- cæno, anno Christi cccxxv. undiq;

*D. Andre-
as Aposto-
lus an sue-
rit in Scy-
thia Euro-
pan?*

*In Dacia
jam olim
religio Chri-
stiana in-
venta.*

Bessi & Gothi
tibi primùm
Christiani.

S. Nicetas
Episcop.

congregato interfuisse quempiam Scytharum, & Theophilum Gothorum Episcopos, Eusebius (*I. de Vit. VII.*) memorat. Divus quoque Hieronymus de propagatis latissimè Christianis sacris scribens, gaudet etiam Gothos, & Bessos suavissimo Christi jugo cervices subjecisse. Bessi, Ptolemæo Bieffi, accolebant Carpatum. Posterorum Russi, & Rascii. Auctor enim, qui ante Thurocium scripsit Chronica Ungariæ, Bessos vocat populos illos, cum quibus Reges Ungariæ apud Savum bellabant. Post Theophilum Dacorum, & Bessorum præceptor sacer annaliû monumentis celebratur Nicetas, Pontifex Romatianus; de quo Romani fasti ad VII. Idus Januarii taliter loqvuntur: *In Dacia S. Nicetæ Episcopi, qui feras & barbaras gentes Evangelii prædicatione mites reddidit ac mansuetas.* Quamvis autem domicilium habuerit in Mœsia, vel Dacia nova, tamen veteres quoque Dacos in Philosophia Christiana erudire poterat. Siquidem Pagius

(To-

(Tomo II.) año Christi nati cccxvi. ex vita S. Theodosii cœnobiarchæ, quam reperit inter posthuma opera Lambertii, refert, quaterna à Divo Niceta in ambitu ædium monachorum ædificata fuisse templa; in quorum primo laudes Dei Græcâ lingvâ personabant, in altero Bessi Sermone suo divina præconia canebant, in tertio Armenii Numini supplicabant, in quarto ex corporibus hominum cacodæmones exigebantur. Huc ergo pertinet D. Hieronymi narratio ista, *Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum, qui mortuos quondam inferis homines immobilabant, stridorem suum in dulce crucis fregerunt melos, & totius mundi una voce Christus est.* (Epist. ad Heliodorum) Nequit autem in dubium vocari, Bessos fuisse veteris Daciæ incolas. Et Ovidio audacia, aut pugnacitate noti erant. De reliquo Nicetam ex Urbe revertentem D. Paulinus Nolanus Antistes persecutus est istiusmodi lyricis modis:

Græci Bessi, Armenii monachi, quorū pauper erat Nicetas.

*Tu Philippæos Macedûm per agros,
Per Tomitanam gradieris urbem,*

Ibis & Scupos patriæ propinquos.

Dardanus hospes.

Ex quibus versibus recentiores scriptores inferunt, Nicetam, neq; Macedonem, neq; Dardanum, sed Mysum fuisse. Qui res Dacorum, & Mœsorum literis mandant, solent meminisse mortis, & sepulchri Ovidii, hominis de re Poëtica bene meriti, sed Veneris, cum ætate floretet, sacrificuli. Magna est de eo argumento, varietas opinionum. Gaspar Bruschius existimat, tumulo, mandatum Sabariæ, in argumentum ducens quoddam epitaphium, anno cicciviii. in eo oppido reperi- tum, quod Ovidio, quondam pos- tum fuit. Zamoscius sequitur Bru- schium, autumans ad levandum consuetudine doctorum virorum exilii tædium Nasoni factam fuisse potestatem liberiùs latiùsq; digre- diendi; cumq; fortè eâ gratiâ Sa- bariaë versaretur, improvise mor- bo oppressum esse. Hæc opinatio est elegis Poëtæ dissona, nullôq; veterum testimonio communita. Potuit autem illi Sabariæ ab ami-

Ovidii obi- tus & se- pulchrum, ubi &

co quoquam honorarium monumentum poni. Hunc enim morem non fuisse inusitatum Romanis, auctor est Svetonius, dum scribit, Druso ejusmodi tumulum factum fuisse à militibus in Germania, cum reliquæ ejus Romam devectæ essent. Nonnulli eundem Poëtam Temeschvari sepultum fuisse opinantur propter similitudinem quandam, quam Tomi præferunt cum Temeschvaro. Silentio transeo ceteros conjecturâ magis aberrantes. Certius est, quod narrat Eusebius in *Chronicis*, nimirum defunctum esse anno Tiberii Cæsaris IV. à nato Christo XVII. Sepulchro verò illatum Tomis, oppido Mœsiæ inferioris. Amplo funere elatum, quod ei faciendum curaverunt Myfi Scythæ, refert Pontanus vir eruditissimus. Tomi, multo olim, ut apparet ex *Martyrologio Romano*, sanguine Christianorum respersum oppidum, Ponto appositum erat in vicinia Istropolis, quæ & ipsa sita erat ad Pontum, & primum Istri ostium, quod Sacrum,

*Tomi urbs
ubi*

vel Peucen vocat Ptolemæus. Illud verò mirabile videtur, quòd procedente tempore monumentum Ovidii latum sit trans omnia Istri ostia. Cùm enim Stephanus Rex Poloniæ circa annum MDCLXXII. in Podolia consisteret, nonnulli ex ejus comitatu curiosiores longius ad Pontum excurrerunt, ubi prope Achillæam, quam Chiliam appellant, remota humo, Græcus quidam ostendit eis monumentum lapideum, cui inscripti sunt sex versus de rebus, morte, & sepultura Nasonis. Versus eos, cui libitum fuerit veritatem exquirere, inveniet apud Michaëlem Iseltium in *Continuatione Surii.*

LIBER II. DE HUNNIS ET

HUNNO AVARIBUS. CAPUT I.

*De Gothis inter se armis decer-
tantibus, multis Christianæ militiæ adscriptis,
Hunnorūque adventu.*

Lto foedere cū

Romanis Gothi, ali-
quamdiu ab exteris
hostibus tuti in Da-
cia, otioque inertissi-

*Gothorum
dissidium
in Dacia.*

mo perfruentes inter se distracti, &
commissi sunt. Duo in ea natio-

ne tum obtinebant principatum,

Phritigernus & Athanaricus. Phri-

tigernus non bene firmus ab armis,

impar proinde æmulo, Romano-

*Phritiger-
nus & A-
thanaricus
Duces Go-
thorum.*

*Valens
Imp Pbr
tigerno au
milio est.*

*Gothi osti
se propter
Christum.*

*Gothi Arian
iani.*

rum subsidium invocavit. Ut postulationem ejus Valens Imp. ex nunciis cognovit, jussit continuo militem, quem in Thracia in stativis expeditum habebat, laboranti suppetias ire. Commisso deinde prælio, victoria penes clientem Romanorum stetit. Prælium in Dacia trans Istrum depugnatum fuisse, tradit Socrates. Non tamen propterea Gothi à mutua vexatione conquieverunt, multiq; Phritigernianorum postea pro Christo mortem oppetiverunt. Horum enim dux ut aliquid præstaret, ex quo defensor ipsius Valens voluptatem caperet, Christianis sacris cum populo sibi parente imbui voluit: quod ægrè ferens Athanaricus multos ex eo occidit. Ariana subinde labe contactos fuisse hos Gothos produnt Sozomenus & Socrates. Cùm enim Ulphilas, Episcopus nationis, auxilia contra Athanaricum petiturus, Constantinopolim venisset, Constantinopolitani Ariani persvaserunt ipsi, ut cum Valente de divinis sentiret.

Ex

Ex eo tempore Gothos virus Arii
hausisse, consentiunt scriptores.
Fuerit Ulphilas homo natione
Græcus, luculenter tamen Gothi-
cæ lingvæ sciens. Nam non solum
divinorum librorum monumenta
in Gothicum convertit, sed literas
quoq; Gothicas invenit; quibus
etiam Latini longo tempore us-
sunt. Ante Ulphilā Gothos Chri-
stianis præceptis à Theotimo erudi-
tos fuisse, jam dictum est. Dum
ergo Gothi inter se digladiantur,
dum plures impura Christiana sa-
cra accipiunt, adsunt Hunni, qui
dimicationem dirimant, cunctaq;
sacra profanent. Tentaverunt pri-
mum Alanos, sed viros experti,
manus ab iis abstinuerunt. Anus,
quo in maritimam Daciam se intul-
erunt, vix explorari potest; post
excessum tamen Valentiniani ma-
joris illos advolâsse necesse est. Eo
quippe tempore, quo adventum
Hunorum attingunt Historici,
non amplius meminerunt illius
Valentiniani. Gesta quoq; Gotho-
rum, & turbæ, quas subinde con-

*Ulphilas
Gothorum,
Episcopus
literarum
Gothica-
rum in-
ventor.*

*Hunorum
adventus.*

citâ-

citârunt in Thracia usq; ad exustionem Valentis minimùm duos poscunt annos. Quare consentaneum est, ferocem viribus gentem in eam provinciam advenisse, antequam annus post Christum natum cccclxxvi. se circumegisset. Oraculum de adventu ejus, & transmissione Istri *Unie tribuum*, quod in veteri rudere, cùm Chalcedonis antiqui muri subverterentur, repertum est; itémq; ululatus luporum, latratus canum, & solis exortus obscuriores ac portentosos, quales fuisse censet Franciscus Otrocotsius, nihil moror. Siquidem Ammianus Marcellinus ea ostenta jactans, utpote homo superstitionibus deditus, id unum studebat, ut legentibus imponeret, & persuaderet, veras fuisse haruspicum vaticinationes, atq; adeò pium ac sanctum multorum numinum cultum atq; adoratum. Quid enim aliud verba illa impii hominis sonant? *Post multa enim, quæ vates augurésq; prædicere veridicè, resultabant canes ululantibus lupis.* Præterea in oraculo

*Oraculum
de adven-
tu Hunno-
rum, sive
Unorum.*

culo nomen Unnos indicans, apud unum omnino scriptorem invenitur; id verò valde dolebat Otrocotio, oraculo multum tribuenti. Variè illud exprimunt historici, Socrates taliter:

Sed quando Nymphæ roscidam per urbem choream

*Exultantes statuent per coronatas vias,
Et murus ad conficiendum balneum firmum erit adjumentum,*

Tunc sanè innumerae gentes variorum generum hominum,

*Feroces splendidae, malo munitae robore,
Istri jucundè fluentis vadum cum bello transeuntes,*

Et Scythicam perdent regionem, & Mysiae terram.

Ubi verò Thraciam invaserint cum spebus insanis,

Ipsius certè vitae finem ac mortem consciscunt.

Apud Ammianum verò versus ultimi sunt:

Et Scythicam perdent regionem, & Mysiam terram.

Poenèmq; equitantes cum Celtis furentes invadent.

*Quæ fides
habenda
Oraculo.*

Quæ veritas ex discrepantia verborum erui potest? Quanquam autem exitus docuit, Pœones, vel Pannonios, & Mysos Hunnorum Gothorumq; ferro penè absumptos esse, tamen huic oraculo non major est habenda fides, quam oraculis, quæ recenset Herodotus: non tantum ideo, quia de eo variant auctores, sed etiam quia postremi versus ambigui, & captiosi sunt. Deniq; ut paucis finiam, ædificabantur eo tempore Constantinopoli balneæ, quo lapis ominosus, si cœlo placet, est erutus.

CAPUT II.

De regione, unde prodierunt Hunni.

Multa conjectant, multa disputant, de hoc argumento Ungarici historici. Omnibus facem prætulit ad lapsum, qui primus Hungariæ annales conscripsit. Pervoluntarât is historiam Sozomeni, qui sicut auditione rem accepit, ita posteritati propaga-

gavit. Narrat autem Sozomenus (*Historis Eccles. Lib. VI. Cap. XX-XVII.*) Hunnorum gentem Thracibus, ipsisq; aded Gothis incognitam fuisse, quanquam finitimi illi fuerunt, unóq; solùm lacu divisi. Sed quia is lacus vastissimus, vadóque insuperabilis videbatur, utriq; populi arbitrabantur, ultima se sola terrarum, locaq; incolere; nec ultra quidquam esse aliud, nisi immensas atq; interminatas aquas. Fortè autem evenisse, ut bos ab asilo morsus, dum remedium malò quærit, lacum trajiceret; quem pastor persecutus ad adversam ripam pervenerit, visaq; habitabili regione, domum reversus, populares suos de ea edocuerit. Idem Sozomenus auctor est, alios quosdam tradidisse, cervam venabulis Hunnorum exagitatam, viam illis per lacum commonstrâsse. Sic equidem ille. Demus verò Thracibus, & Gothis advenis ignotam fuisse gentem Hunnorum; omnibus autem nationibus incognitam fuisse, nationem, quæ trans Mæo-

tin

*An Hunnis
bos vel cer-
va ostende-
ris transi-
tum per
Mæotim.*

tin agebat, credi non potest. Vetus-
tissimi enim scriptorum Hero-
doti ista verba sunt: *Trans flumen
autem Tanaim, non est regio Scythica,
sed prima Laxiorum Sauromatarum,
qui à recessu Mæotidis paludis incipien-
tes incolunt tractum, qui spectat ad A-
quilonem (Lib. IV. Hist.)* Improbabile est quoq; terram Gothorum usque ad Mæotin protentam fuisse. Si enim eos Thracia manentibus veteribus habitatoribus cepit, etiam sola Dacia capere poterat. Bovem aut cervam, venatorésq; aut pastorem transmisisse paludē illam, cum non congelaciârat frigoribus, quis sapiens sibi ad veritatem persvadeat? Ea enim palus cum per se latissima, tum verò multis magnisque fluminibus oppleta est. Quod animadvertens Anton. Bonfinius existimavit eam, cum ab Hunnis transmitteretur, congelatam fuisse. Hunnos accoluisse Caucasum, ab eóq; monte multis itineribus progressos Mæotin qualicunq; via, & arte transisse testificatur D. Hieronymus, Locus e-
jus

*Tanais fluvius
distrahit Euro-
pam & Asi-
am, ac Mæo-
tis palas.*

*D. Hieronymus in-
dicat regio-
nem, ex qua
Hunni e-
gressi sunt,*

ius est: Ecce subito discurrentibus nunciis Oriens totus intremuit: ab ultima Maotide inter glaciale Tanaim, & Massagetarum immanes populos, ubi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibent, eruperunt Hunnorum examina, quae pernicibus equis huc illuc volitantia caedibus pariter ac terroribus cuncta compleverunt (Epist. ad Oceanum) Longè ante ætatem magni Ecclesiae Doctoris Ptolemæus Chunos in Sarmatia inter Basternas, & Roxolanos collocavit, eosdemq; populos Strabo Urgos nuncupavit. Alii itaq; Hunni fuerunt Asiatici, alii Europæi, at ejusdem originis. Nam Chunos & Hunnos, Urgos & Ugros, eandem nationem fuisse, affirmare nîl vetat Evagrius. (L. III. C. II.) tradit, Hunnos olim dictos fuisse Massagetas, quod de Asiaticis accipiendum est. Ante adventum hunc primû Hunnorum Asiaticorum in terra Jazygum, & regione Baranniensi non potuisse habitare Hunnici generis homines, jam ostensum est. Non enim id latere poterat D. Hieronymum,

Hunni duplices.

Urgi, Ugri, & Hunni iidem.

Hunni olim Massagetæ.

mum, ceterosq; scriptores. Quem
 antiquitatis cognitio delectat, nos-
 séq; cupit, quid priscis & vetustis-
 simis temporibus Hunni egerint?
 quas pugnas pugnaverint? quales
 vestes ad ornatū corporis adhibu-
 erint? quam rationem vivendi te-
 nuerint? quā scienter equitave-
 rint? Volvat Historiam Herodoti
 de Scythis, qui antiquitus domi-
 natu suo orientem presserunt, qui-
 que Darium totius Asiæ viribus
 Scythiam edomare conantem sine
 prælio, sine strage vicerunt. Inde,
 quod in præcipua commendatione
 ponendum, *viginti annis orientem te-
 nuere captivum, & ab Ægyptiis atq;
 Æthiopicibus annum exegere vectigal.*
 Anne immortalia hi Scythæ edide-
 runt opera? Si autem è Caucasi
 claustris, ut docet Hieronymus, for-
 ras se proruerunt, poterat aliqua
 eorum tribus in Juhria, vel Juha-
 ria, extrema Moscorum provin-
 cia, ad septentrionalem oceanum,
 atq; adeò in Asia posita, sedes collo-
 care; quæ tertium nationis egres-
 sum motumq; fecit. Super hæc
 reman-

*Scytharum
 sive Hunno-
 rum Laus.*

*Hunni in
 Juharia.*

remanserint in Asia Hunni, quos *Hunni albi*
Procopius (*Lib. VII. Cap. VIII.*) *prope Per-*
vocat Chunos albos, verbisq; am- *siana.*
plissimis ornat, uti fortes ac belli-
cosos viros, quæ Persia in septentri-
onem spectat, sedes habentes. Ex
horum progenie abhinc annos de-
cem Ispahani in aula R. Persiæ visi
fuerint quidam ab Jesuita Sacerdo-
te Litvano. Mos illis scribendi est
à summo ad imum. Eo modo con-
scriptum epistolii exemplum ab
eodem Jesuita missum est ad Litva-
nos, ab his in Bohemiam, deniq; in
Hungariam, ubi in Latinum con-
versum est. Habeo hæc ex inter-
prete ejus epistolii. Joan. Anton.
Maginus in descriptione Persiæ
hos albos Hunnos Zagateos Tarta-
ros appellat, signatq; regionem il-
lorum ultra mare Caspium juxta
Abianum, five Oxum flumen. Sed
de his plura alio loco.

CAPUT III.

De gestis Gothorum sedes
quærentium, de D. Ursula M. deq; Hū-
nis aliquibus factis Christianis.

Ejecti è Dacia Gothi Istrum tra-
 jecêre. Duces horum fue-
 runt Alaricus & Phritiger-
 nus: nam Athanaricus cognito
 Hunnorum incurſu periculo ſe
 temporiùs ſubduxit, at ut ego qui-
 dem reor, in terram Jazygum Me-
 tanatarum tantisper ſerecepit. A-
 laricus & Phritigernus à Valente
 Imp. partem Thraciæ ad habitan-
 dum impetraverunt, ſpondentes
 ſubſidio ſe Romanis futuros adver-
 ſus incurſiones aliorum barbaro-
 rum. At enim injuriis provocati
 reconciliato in gratiam Athanari-
 co in Thraces graſſari, furere, op-
 pida expilare. Lupicinus Dux Ro-
 manorum vim vi repellere volens
 prælio victus, arma hoſtibus ſup-
 peditavit; quibus inſtructi in fini-
 timos agros, ipſaq; Conſtantino-
 politanâ ſuburbia impreſſionem fe-
 cêre. Tantis malis, ut auctor eſt
 Socrates, excitus Valens conſula-
 tu ſuo ſexto, Valentiniani verò mi-
 noris ſecundo, III. Calendas Junii
 Conſtantinopolim Antiochiâ ve-
 nit, malèq; ſubinde prælio dimi-
 canſ

*Gothi ſedes
 in Thracia
 à Valente
 Imp. impe-
 trant, in-
 hospitales
 Thraces
 malè tra-
 ctant, ſeq;
 Romano-
 rum armis
 armant.*

*Conſtans
 Imp. rediit
 ex oriente.*

cans interiit. Tum verò Gothi a-
deò effusè regiones finitimas in-
cursionibus vastavêre, nihil ut bel-
lo intactum in Mœsia quoq; reli-
querint. Non multò tamen post
à Theodosio Imp. profligati con-
quieverunt, multiq; ad amicitia-
am Romanorum adscripti, multi
militiæ sacramento obligati fue-
runt. Sed semper iniqui, & infi-
deles beneficis. Athanaricus pa-
cem iniit cum Theodosio, propte-
reâq; in odia popularium incurrit,
postea profugus Constantinopoli
fato cessit, anno cccclxxxi. super-
bo funere elatus. Hunni hospite-
tes in Dacia interea longiori otio
vires colligebant. Gratianum Imp.
eos Alanosq; muneribus, vel pro-
missis devinctos tenuisse, apparet
ex epistola XXVI. D. Ambrosii ad
Valentinianum. Ut igitur officiosi
essent in eum Cæsarem, piraticam
illos fecisse contra Maximum, non-
nulli tradunt. Id verò cum age-
rent, evenisse, ut undena virginū
millia, quas Maximus militibus
suis Britannicis conjuges destina-

Gothi vincunt & vincuntur.

Hunni deliniuntur à Gratiano Imp.

D. Ursula
 Martyr ab
 Hunnis
 quando?

bat, in Germaniam appellerent. Hunnos verò ad eam ipsam oram delatos ad unam omnes Christi, & pudoris causâ trucidâsse anno à natali Christi cccLVIII. Principem earum fuisse Ursulam, Dionoci R. Cornubiæ filiam, sponsam Connani reguli, Britannicorum militum præfecti. Hæc narratio est Gaurfridi, Episcopi Asaphensis, Lindani Gandavenensis, & Marci Velseri apud Spondanum. Explodit eam Christophorus Broverus in *Notis Libri III. Carminum Venantii Fortunati*, & iterum cum Jacobo Masenio in *Annalibus Trevirensibus*. Et sanè ad firmandam hîc fidem desideratur veterum testimoniû. Negant insuper Broverus, & Masenius Hunnos, & Alanos per id tempus infestos fuisse in mare Britannicum, & contra Maximum tyrannum impulsos; sed ajunt, à Baultone Valentiniani duce immisos, ad arcendos, qui tunc Rhætias populabantur, Guthungos; cùmq; in Galliam irrupturi crederentur, per Alemanniam remissos esse. Otto,

to, Sigebertus, Rogerius, & alii vetustiores historici produnt, florem illum virgineum, dum in occidentalibus partibus discurrebat, & grassabatur Attila, apud Coloniam succisum esse. Atq; hæc narratio sincera videtur esse. Aptè proinde Gregorius Turonensis, & *Judices Metensis Ecclesie* annum, quo cædes edita est, notant ccccli. Obnituntur tamen Broverus, & Masenius, asseruntq; cædem eam ante Attilæ incursiones patratam esse. Verùm sua ipsorum confessione arguntur. Dicunt enim, eversâ Coloniâ Hunnos in civitatem Metensium irrupisse. Nullus autem historicorum refert, ante annum à Christi ortu ccccli. civitatem illam, vel Galliam Hunnorum incursum ac ferro appetitam esse. Si animo ægri amoréq; Martis faucii non fuissent Hunni, illiq; in primis, qui apud Istrû constiterant, potuissent profectò Christianæ militiæ omnes adscribi, eo potissimum tempore, quo ab armis vacabant. Theotimus namq;, ut scribit Sozomenus

(Lib. VII Hist. Eccles. Cap. XXV.)

*D. Theoti-
mus Tomi-
tanus Præ-
sul, & docet
Hunos.*

ea tempestate, qua illi jam Daciam armatis catervis possidebant, fuit Tomitanorum, Scytharúmque Præsul, spectatæ integritatis vir; qui quidem morem quendam veterum Philosophorum retinebat: barbã etenim, & capillum nunquam tondebat; edebat verò, & hibeat, cùm famem, sitimque cibo, & potione depellere cogebatur: Christianã tamen philosophiã multò clarior fuit. Cum Hunnis Istrum transvolantibus frequens agebat, eosque suavitate sermonis, epulis, muneribusque deliniebat. Quandoque ipse terras eorum obibat, duraque pectora pietate, & animos rerum cœlestium rudes Christianis disciplinis imbuebat. Insidias eorundem semel atque iterum præsentem ac propitium Deo vitavit. Ob tantam, tamque mirificam virtutem ac sanctitatem Hunni illum Deum Romanorum appellaverunt. Hinc igitur apud eam gentem prima Christi notitia; de qua lætatur D. Hieronymus.

CAPUT III.

*De gestis Hunnorum usq;
ad regnum Attila.*

Cùm clavum imperii teneret Theodosius major, Pannoniæ, & Dalmatiæ Gothi, Daciæ Hunni inquilini erant. quoad ille Princeps vixit, graviores calamitates Romano imperio intulerunt nullam: quin imò eidem cum Eugenio pro Imperio decertanti præstò fuerunt. Habuisse enim Theodosium barbarorum ad Istrum commorantium, ac discursantium auxilia, auctores sunt Rufinus, & Sozomenus. Credibile quoq; est anno ccclxxxviii. interfuisse eos, utpote vicinos, præliis, quibus idem Cæsar in Pannonia duos exercitus, alterum quidem apud Sisciam Maximi, alterum germani ejus Marcellini apud Petovium fudit. Antequam se in aciem commisisset Theodosius, plures leges scripsit Stobis in Dardania adversus malè sentientes de rebus divinis. Sic sibi cœlum *Deo dilectus*

*Hunni auxiliantur
Theodosio
contra Eugenium &
Maximū.*

*Burgundi
ones pressi
ab Hunnis
sunt Chri-
stiani.*

Imperator conciliabat. Circa annum supradictum Hunni, ut tradit Socrates (*Lib. VII. Histor. Ecclesiastica Cap. XXX.*) Burgundionibus, Rheni accolis, sæpe hostilia faciebant. Illi proinde pertæsi incommoda ac maleficia, ut rationibus suis consulerent, cuncta circumspiciebant; non tamen ad humanum quodpiam, sed ad cœleste auxilium confugere de communi sententia statuerunt. Cùmq; plures Deos sibi proposuissent, quem potissimum ex iis colendum deligerent, deliberabant; succurrítq; demum illis, Romanorum Deum maximè opitulari iis, qui ipsum implorarent. Decreverunt itaq; Christiana sacra suscipere. Cujus rei causâ ad quoddam Galliæ oppidum profecti, Christianisq; præceptis ab Episcopo eruditi, post septenûm dierum jejunium salutarî aqua abluti sunt. Postquam domum revenerunt, accidit fortè, ut Uptarus, Hunnorum rex quadam nocte in gluvie dirumperetur: tum Burgundiones in Hunnos, duce

orba-

*Uptarus
Hunnorû
rex voras-
itate rum-
pitur, &
Hunni su-
gantur.*

orbatos irruptionem fecerunt, jugumq; à cervicibus suis depulerunt. Plurimum ergo Hunni profuerunt Burgundionibus. Ipsi verò confirmârunt, militem sinè duce nullum esse. Ex poëmatis præterea Claudiani intelligi datur, Gothos Græciam, Thraciámq; hostiliter percursâsse, urbémq; Constantinopolim obsidione cinxisse: Hunnos verò ab Ruffino præfecto Imperatorii prætorii ad vastandam Asiâ impulsos fuisse. Sed ne testificatione Poëtæ nitar, auctor *Miscellæ*, qui vulgò Paulus Diaconus putatur esse, prodit, famam fuisse, à Ruffino Hunnos in Romanorum provincias accersitos, sive potiùs immisos esse, Armeniámq;, & orientem spectantes terras omni crudelitate lacerâsse. Quod ipsum deplorat D. Hieronymus (*Epist. XXX.*) ubi docet, excurrissè illos usq; in Syriam, ibiq; Antiochiam, plurésq; alias urbes Palæstinis, Arabibus, Phœnicibus, Ægyptiis trepidantibus, circumfedisè. Quas ob res Ruffinus purpuram, quam sibi

Hunni vastant orientem.

sibi paraverat, omni sanguine suo tinxit. Incurfionem illam incidisse in alterum, quàm excessit Theofius major, añum concordant opinionones. Post Uptarum regnum apud Hunnos obtinuit Uldes, vel Huldin; an autem ab ipso Armenia, & Syria fœdata sit, non liquet. Uno factò is benignum se exhibuit Christianis. Cùm enim Alaricus Rex Gothorum totâ Italiâ cum suo exercitu latronis modo percurfaret, Rhadagaisus incertæ originis Scythæ, extremus ac feritate immānior ante alios omnes Europæ vastatores, cum centenis amplius millibus, ut ad memoriam notavit D. Augustinus: ut verò Marcellinus cum ducentis, ut Orosius cum paulò pluribus, ut Zosimus cum quater centenis millibus bipedum nequissimorum in Italiam irrupit, ferro flammâq; omnibus minitans, ac cæsis Romanis, Diis suis litare gestiens. Cùmq; jam Romæ immineret, falsorum Deorum cultores, qui in urbe reliqui erant, vociferari, Romam Deorum irâ à cultore

*Uldin vel
Huldin &
Uldes rex
Hunorum.*

*Rhadagaisus
barbarus
obruit
Italiam.*

*Minatur
Romanis.*

tore Deorum deletum iri, ideóq; vetera sacra ritúsq; repeti oportere. Verùm summo mundi rectori placuit, impiorum illorum Romanorum conatus infringere, pudoréq; vanos divinos afficere, ac immanes Rhadagaisi copias barbarorum adventu conficere. Cùm enim subsidio Honorio Imp. venissent Huldin, & Sarus, hic Gothorum, ille Hunnorum dux, Rhadagaisi turma, & colluvies divinitus consternata in Fesulanos montes trepidè se recepit, ibiq; sine ullo certamine, metu quasi obriguit, magnáque ex parte fame absumpta est; ipse verò Rhadagaisus inter fugiendum captus atque interfectus est. Eum tamen postea (ut existimant) dementes Sclavorum gentes quasi virum divina quadam, & inaudita virtute præditum vice numinis coluerunt, Radagostúmque, quasi Hospitalem, vocaverunt, nisi jam antè Jovem cum Latinis eo nomine notâssent. Reliqua multitudo comprehensa, sub hasta minimi venit. Ejusmodi est narratio Pauli Orosii,

Hunni & Gothi illi opponantur, sed divinitus vincitur.

D. Augustini, aliorumq; apud Spondanum testimoniis firmata: Marcellini verò manca, Zosimi, Christianorum osoris, omnino falsa. Hic enim ne vero Deo Gloriam daret, néve suorum fictorum virtutem obscuraret, commentus est, Rhadagaisi catervas, antequam in terras Romani Imperii se intulissent, à Stilicone concisas esse. Incidit ea barbarorum clades, uti acutè observavit Spondanus, in añum cccv. Idem scriptor anno postero refert, accidisse acerbissimam Galliarum vastationem, in qua quidem principes fuerunt Vandali, & Alani; participes verò, & adjutores, ut memorat Orosius, Svevi, ut D. Hieronymus, Quadi, Sarmatæ, Gepidæ, Saxones, Burgundiones, Alemanni, & Pannonii. Hanc autem vastitatem illi regno illatam fuisse machinatione Stiliconis, qui à Vandalis originem ducens eo artificio filium suum ad Imperium provehere in animo destinabat. At pependit dementissimæ temeritatis pœnas. Interea Uldes copias suas

Gallia vastatur à variis populis.

Uldis Regis Hunnorum in Romanos motus.

suas ex Italia in Daciam reportavit. Cùm verò animadverteret, res Romanorum vehementer turbatas esse, occasionem inde arripens, exercitum in expeditionem eduxit. Transito Istro primùm Castrum Martis, ùt nomen ipsum indicat, firmum munimentum per insidias, vel proditionem cepit, deinde in reliquam Mœsiam Thraciamq; infestus ferebatur. Ad in- undas cum Romanis inducias nullo pacto adduci poterat. Cùm enim ductor quidam Romanorum ad pacem eum hortaretur, ostento sole oriente per summam arroganti- am dixit, totam terram illi sub- jectam nullo negotio se evertere posse. Ne tamen à pace prorsus a- lienus videretur, intolerabile tri- butum Romanis imponebat. Cùm verò ii suspensi, & incerti obscura spe, & expectatione penderent, ac- cidit, ut quidam Hunni de Roma- norum imperio, déq; benevolentia Cæsaris, quâ strenuos fortésq; vi- ros prosequeretur, sermonem in- ferrent: quo audito multi nobili- um

*Uldis ava
rogantiat*

*Hunni mul-
ti ab Ulde
deficiunt,
ipse fugam
capessit.*

um Hunnorum cum vernis suis
secessione facta, ad Romanorum so-
cietatem se contulerunt. Cogni-
ta eorum transitione Uldes cum
parte copiarum maturè se fugæ
commisit, transmissòq; Istro è pe-
riculo evasit. Qui tardius fugam
capessiverunt, ab Romanis pars oc-
cisi, pars capti, ac in servitutem
abducti sunt. Incurrerit hoc in-
ter Hunnos dissidium, & clades
in annum Christi nati ccccix.
quo occisus est Stilico. Siquidem
Sozomenus postquam attigit cæ-
dem Stiliconis, sequenti Capi-
te, quod est, Libri noni quin-
tum, rem eam, ut gesta est, expo-
nit. Addit verò in extremo Capi-
tis illius, ex Hunnis iis multos ab
se in Bithynia visos, qui ad Olym-
pum montem passim rus colebant.
Quid deinde Uldin domi militiæq;
egerit? an Romanos vectigales
(quod Otrocotius in *Originibus*
amplectitur) fecerit? perspectum
non habeo. Dubitari autem non
potest, quin Romani Hunnis tri-
butum pensitaverint Ruâ rege, qui
exce-

exceperat Uldem. Ex *Excerptis* quippe Prisci Rhetoris apparet, extincto Rua Senatū Constantino-
politanum ad Attilā misisse Phlinitam Oratorem; post Margis, quod erat oppidum Mœsiæ Danubio appositum, pacto convenisse, ut deinceps Romani quotānis septingenta auri pondo Scytharum regibus dependerent, cū antea dimidio minus illis numerare consuevissent. Ex iisdem *Excerptis* intelligitur, Ruam R. cū arma intenteret Amilzuris, Itimaris, Tonosurris, & Boiscis, hoc est, Jazygibus, & aliis nationibus Sclavonicis Danubium accolentibus, cūmq; rescivisset, easdem ad societatem belli sollicitare Romanos, per Islam familiarem suum, denunciāsse Imperatori, se fœdere, quod cum ipso pepigerat, non staturum, nisi omnes Scythas, qui ad ipsum se recepissent, extemplo redderet. Igitur sive ob hanc causam, sive quia ab Joanne quodam tyranno accitus erat, Ruas bellum commovit Romanis. Priusquam autem in eorum

Ruas R. Hunnorum bellat cum Sclavis. Theodoretus Lib. V. Cap. xxxvii appellat Roilū, quidā Ruagilans.

Idem præmit Romanos,

terras pervenit, jam Joannes sublatus erat. Ne tamen frustra exercitum eduxisse videretur, quaquà ferebatur, diripiebat perdebatq; omnia. Theodosius tunc fortasse imparatus, diffidens opibus suis, rem Superis commendavit, diligentiusq; Deo pro sua, atq; imperii salute supplicavit. Evenit itaq; ut coorta tempestate Ruas de cœlo tangeretur; exercitus verò pestilentia, & ignibus quibusdam cœlestibus magnam partem consumeretur. Sic rem paucis expedit Socrates (*Lib. VII. Cap. XLII.*) Rugamq; regem illum vocat. Etiam gigantes, cum superis pugnantes, semper vinci necesse est. Liquet verò Theodosiis peculiare ac penè gentilitium fuisse, magis precibus, quàm armis hostes profligare. Accidit Hunnis exitium illud anno ccccxxxvi. Consulibus Isidoro, & Senatore, ut notavit Socrates, vel postero, ut Prosper.

Idem fulmine icitur. exercitus interit.

CAPUT V.

De gestis Attilæ.

Post interitum patrum regnum Attila ven-
 occupavêre Attila, & Bleda gnum.
 fratres, filii Mundozuchi;
 sed quia regnum duobus regibus
 conior rarò tranquillum est, Atti- Romano-
 la post duos annos maturavit Ble- rum lega-
 dæ exequias, ut prodit Prosper. tion ad At-
 Primo regni anno ambo bellabant tilam, &
 cum Sorogis (Jazyges Metanastæ Conventæ
 fuerint) non tamen in Pannonia,
 ut videbatur auctori *Miscellæ*, con-
 federunt. Quamvis autè res Hun-
 norum clade Ruæ accisæ videri po-
 terant, placuit tamen Senatui Con-
 stantinopolitano legationem mit-
 tere ad Attilam, & profugos Scy-
 thas, eos quoq; qui jam pridem ad
 Christianos transfugissent, redde-
 re; Romanos verò, qui nondum
 aurum pro se appendissent, remit-
 tere. Pretium autem redemptionis
 in singula capita octo aurei con-
 stituti erant. Conventa condicio
 de libero mercatu. Ne Romani
 cum nationibus, quibus cum Hun-

*Attila ex-
peditio in
Romanos,
& victoria.*

ni bella gererent, consuetudinem jungerent, fœdere cautum. Non diuturna tamen ea pax erat, eò quòd Romani promissis non steterint; neq; idcirco cœlum illis fuisse videtur. Año enim ccccxlj. Attila transito Danubio irrupit in Pannoniam, & Mœsiam. Non imparatos offendit Romanos. Instructa utrinq; acie decertatum. Interfecto Romanorum duce, Scythæ non incruentam retulerint victoriam, ut indicat Marcellinus Comes in Chronicis illo loco: *Attila R. usq; ad Thermopolim infestus advenit, Arnegisclus, magister militia in Dacia juxta Utum amnem ab Attila R. pluribus hostium interemptis occisus est.* Hunc locum historici illius, nullus, quod sciam, scriptorum pertractavit, nedum explanavit. Joanni Trösterø hæsit aqua, præterquam quòd secutus Lazium, existimavit, Daciam Ripensem à Marcellino dici eam regionem, in qua est Varadinum. At obstat his cogitatis & Varadinum, quod à ripa Danubii remotum est, & fluvius Utus.

Utus, qui non veterem, sed novam Daciam fecat, éstq; unus è tribus Plinianis, quos fundit mons Hæmus. Nulla verò est tanta scribendi vis, aut copia, quæ enarrare possit, clades & strages, quas Hunni victores in Illyrico, orientéq; ediderunt. Et collegerat quidem Theodosius rursus exercitum, sed eum quoq; post quatuor annos apud Chersonesum Hunni contriverunt ac dissipaverunt. Coactus est igitur pacem ab iis mercari, vel potius conventa annorum præteritorum stipendia ac nomina expedire, appenso auro sex mille librarum: deinceps verò añuatim bis mille centenásq; libras similis metalli pendere. In Hunnis reddendis difficilem se præbuit Theodosius, quia multi jam ex illis Christiani facti fuerint: iterum ergo repetebat eos Attila. Cùm pax conciliaretur, accipiebantur, & remittebantur postulata per literas legatósq;. Anno cccxlviii. princeps legationis fuit Maximinus senator & consularis, socius ejus Priscus Rhetor.

*Attila alia
vera victo-
ria.*

*Attila Ro-
mani sti-
pendiarii.*

*Attila cum
Theodosio
Imper. fecit
dus.*

*Maximianus
cum
Prisco ad
Attilam
legatus.*

*Itineris le-
gationis
descriptio.*

Et hic quidem omnia Attilæ gesta accuratè descripserat, sed totum opus evanuerit, quando à nemine editur. In *Excerptis* autem, quæ extant, relatu digna, lectúq; jucunda est legatio, de qua commemorare coepi. Conscenderunt legati securitatis causâ Constantinopoli, excensionē fecerunt Edeffi; quod oppidum situm erat juxta Panisi amnis ostium in ulteriore ripa, & litore Ponti Euxini, à Plinio attributum Thraciæ, à Ptolemæo Mœsiæ. Inde terrestri itinere contenderunt Sardicam, unde expedito viatori Constantinopolim trinûm denûm dierum iter est. Postridie tempore venerunt Nayssam vel Nissam, quam Gothi aut Hunni jam everterant. Tum per montana abruptaq; loca iter fecerunt Danubium verius; altero die plana attigerunt, eodémq; Danubium litre trajecerunt. Non longè progressi, subsistere jussi sunt. Postero die ad castra Attilæ delati, quæ locata fuerunt ex adverso Vidini inter Danubium, & Schilum fluvii-

*Schilus flu-
vius Un-
gari-
ca, &
Sclazonico
modo scri-
bendi Sil-
us, quod
Walachia.*

os. Inde in comitatu ejus ad septentrionem iter converterunt. Otrocofius in *Originibus* existimavit, eos ad Tibiscum contendisse, Attilamq; regiam Jasberennii (*Jasberény*) ultra eum amnem habuisse. Sed Cantoclarus, Prisci interpres, rectè animadvertit, eos in Moldaviam iter fecisse. Si enim Tibiscū, versus ivissent, non ad septentrionem, sed ad occidentem se vertissent. A Danubio præterea profecti legati multos fluvios navigabiles trajecerunt: ad Tibiscum autem tendendo, vix unum alterumve ejusmodi fluvium transmisissent. Transierunt ergo Schilum, Alutam, qui multa minora flumina recipiunt, & quendam tertium nobiliorem. Tigam verò Prisci non fuisse Tyram, vel Nestrum, ut placuit Cantoclaro, inde conficitur, quia non modò tres, sed novem claros amnes transissent, & subinde continuo senūm dierum itinere plures. Existimo proinde, sedem Attilæ fuisse in illo Moldaviæ tractu, qui lapidibus silvisq;

caret; id enim exigunt verba Prisci. Legati ad eum locum rectè non fuerint de industria ducti. Ex illo enim vico egressi, in quo unam noctem traduxerant, ab Attila divulsi sunt; deinde confecto sex dierum itinere rursus se ei adjunxerunt, sequentes præeuntem usq; ad magnum vicum, in quo domicilium habebat. Erant Attilianæ ædes turritæ è trabibus, & afferculis politis fabrefactæ. Legati tentoria fixerunt, in iisq; se tenuerunt, prompti ad excipienda tyranni jussa. Quibus de rebus cum eo egerint, incompertum est. Confirmatio pacis caput omnium fuerit. Subnectit deinde Priscus modum epulandi Attilæ; qui quidem haud quaquam barbarus atq; agrestis erat, imò magnificum quid juxtâq; modestum sapiebat. Libitum est illum Cantocleri interpretis (nam satis polita utitur oratione) verbis referre, ut sequitur. *Reversis, inquit Priscus, nobis in tentorium, ecce ad nos Orestis pater: vos ambos, inquit, ad convivium invitat Attilas,*
fiet

Attila palatium ex qua materia.

Modus epulandi Attilæ.

fiet verò illud circa nonam diei. Tem-
 pore condicō observato, ut venimus,
 & unà quoq; Romanorum occidentali-
 um legati, stetimus in limine cœnaculi
 coram Attila. Hic pincernæ, ut mos
 est in illis regionibus, calicem tradide-
 runt, ut & nos vota faceremus. Quo
 factō calicem degustantes ad ipsa solia
 venimus, in quibus nos sedentes cœna-
 re oportebat. Ad parietes autem cu-
 biculi preparata erant omnia sedilia,
 ab utraq; parte disposita: in medio ve-
 rò sedebat Attilas in lecto; è cuius re-
 gione erat & alter lectus, ponè quem
 erant quidam gradus, qui ad ejus cubi-
 le ferebant, linteis candidis, & variis
 tapetibus venustatis, & ornatûs gra-
 tiâ contectum, simile cubilibus, quæ
 Romani, & Græci nubentibus adorna-
 re pro more habent. Tum conviva-
 rum primum ordinem ad Attila dex-
 tram sedere constituerunt, secundum
 ad levam: in quo nos, & Berichus,
 vir apud Scythas nobilis, sed Berichus
 superiore loco. Nam Onegesius in ca-
 thedra ad dextram regii tori, & è regio-
 ne Onegesii duo ex Attilæ filiis. Seni-
 or enim in eodem, quo pater throno non

In Attiliã
 no convi-
 vio ordo
 accumben-
 tium.

Attilæ filia-
 orum ad-
 versus pa-
 trem ob-
 servantia.

propè, sed multum infrà accumbebat, oculis præ pudore, propter patris præsentiam, semper in terram coniectis. Omnibus ordine sedentibus, qui Attila erat à poculis, ingrediens pateram vini tradit. Hanc ubi quis suscepit, eum qui ordine prior erat, salutavit; salutatione honoratus surrexit, neq; prius eum sedere fas erat, quàm merum degustans, aut etiam ebibens, poculum pocillatori redderet. Unicuiq; verò unus pocillator aderat, quem, pincerna Attila exeunte, introire suo ordine oportuit. Postquam verò Attilas secundum à se, & reliquos deinceps honore affecisset, nos etiam paribus poculis dextrâ iunctâ honoravit ex Thracum instituto. Tum, ubi omnes salutatione honorati fuissent à Rege, pincernæ recesserunt. Mensæ verò iuxta Attila mensam erant erectæ, excipiendis tribus & quatuor, aut etiam pluribus convivis idoneæ; quorum unusquisq; poterat, minimè transgressis sedium ordinibus, in disco ex ferculis, quod sibi libitum erat, desumere. Et primum in medium accessit Attila minister discum plenum carnibus ferens: post ipsum, qui reliquis omnibus mini-

Missus pri-
mus in con-
vivio Attila.

ministrabant, panem & obsonia mensis apposuerunt. Sed ceteris quidem barbaris, & nobis cœna vario eduliorum genere referta, & instructa præparata, & in discis argenteis apposita; Attilæ verò in quadra lignea, & nihil præter carnes. Moderatum pariter, & in omnibus reliquis sese præbuit. Convivis aurea, & argentea pocula, quibus bibebant, suppeditabantur; Attilæ verò poculum erat ligneum. Ut opsonia primorum ferculorum fuere consumpta, omnes surreximus, neq; prius quisquam nostrum ad suam sedem est reversus, quàm sibi traditam pateram, vini plenam servato, quem supra diximus, ritu, Attilam saluum, & incolumem precatus ebibisset. Eo ad hunc modum honore culto sedimus. Tum nova fercula cuiq; mensæ sunt illata, quæ alia continebant esculenta; ex quibus ubi omnes, quoad satis esset, comediissent, modo, quo supra, in pedes erecti, ebibito calice, confestim. Adveniente vespere sublatis epulis duo viri Scythæ coram Attila prodierunt, & versus à se factos, quibus ejus victorias, & bellicas virtutes canebant,

Attila nil nisi carnes eniabat.

Missus secundus in eodem convivio.

Duo Scythæ laudes Attilæ canunt.

bant, recitârunt. Et alii quidem verbis delectabantur, aliis bellorum recordatio animos excuscitabat, aliis mandabant lachrymæ, quorum ætas affecta reddiderat corpus effœtum & imbecillum; ex quo eorum pugnandi ardor, & cupiditas quiescere cogebatur. Post cantus, & carmina Scythæ, nescio quis, mente captus absurda & prodigiosa, nec sani sensûs quicquam habentia resonans, & deblaterans risum omnibus commovit. Zerchon Marusius introivit &c. Itaq; tunc arrepta festivitatis occasione progressus & forma, & habitu, & pronuntiatione, & verbis confuse ab eo prolatis, modò Ausoniorum, modò Hunnorum, modò Gothorum linguam intermiscens omnes lætitiæ, & hilaritate diffudit, & effecit, ut in risum, qui sedari, & extinguvi non poterat, prorumperent, excepto Attilâ. Attilas enim vultu omnis mutationis expers, & immotus permansit; neq; quidquam facere, quod jocum præ se ferret, conspectus est, præterquam quòd juniorem ex filiis introëuntem, & adventantem, nomine Irnas, placidis, & lætis oculis est intuitus, & eum genâ traxit.

Morio Attila.

Attila Severitas.

traxit. Hæc ille Rhetor; & post pauca : Ut verò in convivio noctem protraxerunt, frequentes excimus, nolentes in computatione permanere. Inter prima secundaq; fercula interponit quædam Priscus de simplici ac vulgari habitu Attilæ, asserens, nihil in ejus vestitu splendidum, nihil exquisitum, nihil peculiare fuisse, nisi quod ex panno unius generis toga constiterit. Nam ceteri Hunni versicoloribus utebantur. Non adhibuisse eum præterea more usitato calceorum quædam ligamina, non enses, non frena, non reliquum equestrem instructum gemmis, aureisq; crustis ornatum. Vernaculã Attilæ Hunnorumque linguam nonnulli in disceptationem vocaverunt, neq; veriti sunt, in lucem libros emittere, rationibus disputare, ostendereq; Hunnos Gothicam atq; adeò Germanicam gentem fuisse. At satis superq; refellit, & redarguit vaniloquentiam illorum Prisci locus. Sermo quippe Gothicus, quæ morio ille duobus aliis intermiscebat, fuit

Perpotatio Hunnorum.

Attila amictus sumplex.

Hunni non fuerunt Germani.

fuit haud dubiè Germanicus, discrepans ab Hunnico. Sciebant autem Hunni tum Latinè, tum Germanicè, quia cum Romanorum, & Gothorum reliquiis in Dacia versabantur. Et quo pacto Hunnus morio tribus illis lingvis fari, aut ritum concitare potuisset, si eas & ipse, & convivæ ignorâssent? Diu certè audientibus non placuisset. Quare nec Attila imperitus fuit Latini sermonis. Maximo argumento est illud, quòd nemo veterum prodat, Magnum Leonem Papam interpretem adhibuisse, cujus adjuvamento illi pervasisset, ut manum ab Romanis abtineret. Non fuerunt deniq; Hunni undiq; inculti, duri, agrestesq;, ut multi existimaverunt. Sed è diverticulo in viam. Poltero die Recca uxor Attilæ legatos cœnâ accepit nitidâ, cunctaq; cibaria multo sale, & facetiis condidit. Perendino verò die rursus Attila eos ad cœnam invitavit, quæ ritu eodem, quo prior, peracta est. Quarto die ad interiores ædium Attilianarum partes Ieronicus intulit, donaq;

*Recca, uxor
Attila, dat
epulum le-
gatis, ite-
rum Attila.*

donâq; verbis ornata dedit Crecæ, alteri Attilæ uxori; quam in uno latere conclavis frequentes circūstabant famuli, in altero ancillæ pavimento tapetiis instrato insidentes acu pingebant, variabântq;. Ex Creca susceperat Attila tres filios. Maximus natu vocabatur Dengizich, vel Densices; qui jam tum Acatiris ceterisq; gentibus, Pontum accolentibus, imperitabat. Alteri nomen erat Irnach: tertii nomen nusquam invenitur. Per eos dies Attila, quibus apud eum oratores diversabantur, novas nuptias cum Esca quadam apparabat. Eo uiq; verò ad novos thalamos procedebat, donec in iis periret. Irruptiones ejus in Italiam, everSIONemq; Aquilejæ, Mediolani, Ticini, atrocissimū ac pertinax in campis Catalaunicis certamen, ceteraq; gesta, quæ fusè latèq; Historici persequuntur, missa facio. Facem ad deformandam Italiam addidisse ei Honoriam Valentiniani Imp. sororem, mulierculam salacem, auctores sunt, Priscus, Jor-

Creca, alteri uxore Attilæ, legati munera præbent.

Esca nova nupta Attilæ.

Attila cur vastavit Italiam & Galliam.

nann-

nandes, & Paulus Diaconus. Illa enim per eunuchum quendam ad nuptias Attilam sollicitabat, cui rei cum acriter obfisteret Valentinianus, Attila arma sumpsit, omnemque ferè Italiam vertit. Francos autem bello laceffivit propter duorum fratrum, Pharamundi R. filiorum, de regno contentionem. Majori enim favebat ipse, minori Aëtius. Militabant in exercitu ejus rex Gepidarum Andaricus, Gothorum Valamir; Marcomani, Svevi, Quadi, Heruli sub suis ducibus, ut memorat auctor Miscellæ. Perdebat autem Gallias anno Chr. CCCCL. Italiam sequenti. Vastitas nobilissimis regnis illata memonet, ut reliqua de choro virginum, quas Hunni cælo asseruerunt, exequar. Apud Coloniam interfectas esse, nemo prudens negaverit. Nusquam enim alibi vestigium cædis. Omnem multitudinem, quæ cæsa est, ex virginibus constitisse, vulgò circumfertur. Jacobus Masenius in *Annalibus Trevir.* arbitratur, fuisse homines utriusque sexûs, omnisque

*Sub signis
Attilæ mi-
litantes
nationes.*

*De D. Ur-
sula plura.*

que ætatis, & numerum XI. mil-
lium uturpari cœptum, certum
pro incerto. Nobiliorem autem
multitudinis partem fuisse collegi-
um virginum, cui Ursula præerat.
Affert præterea historicus ille anti-
quos versus, unde conficitur, Cli-
matium & Diodorã conjuges, tem-
plum eo in loco ædificâsse, in quo
virginum cœtus habitavit, seq; vi-
ctimam Christo præbuit. Sacra-
runt memoriã suã diem primum,
& vicesimum Mensis Octobris; qui
non aded antiquitùs apud Hunga-
ros feriatuſ erat. Ceterum, ut pri-
mum Attila ex Italia revertit, sta-
tim Marciano Imp. bellum, & va-
ſtatem denunciavit, niſi ſtatum
aurum continuò ipſi appenderet.
Nil tamen effectum dedit, quia ab
hominibus demigravit. De mor-
te. ejus multa variã auctores. Mar-
cellini opinio eſt, vel à muliere ab
Aëtio inſtructa atq; ſubornata cul-
tro confoſſum; vel profluvio ſan-
guinis ſuffocatum eſſe. Auctor
Chronici Alexandrini in hoc ſolum
diſſentit à Marcellino, quòd dicat,

*Attila exi-
git vedigal
à Marcian
no.*

*Attila obi-
tus.*

novam nuptam suspectam fuisse super nece ejus. Jornandes magis rem verbis exaggerat, dum ait, illum junctâ sibi Idilcone puellâ præ gaudio mero faucium, obrutumq; cum sanguine animâ edidisse. Non igitur fuit quædam procax Honoria Attilæ nova nupta, ut post aliquam multa secula visum est Andree Dandulo, Duci Venetorum. Paulus Diaconus tacens de sanguinis profluvio refert, illum vastatâ Italiâ Romæ imminentem à magno Leone *Papa* à proposito deterritum fuisse, promissâq; pace perpetua ultra Danubium concessisse, nec multò post obitu suo finem bellis imposuisse. Atq; hic fuit exitus occasusq; *flagelli Dei* año CCCCLIII. extincti. Cui animus est cognoscere lineamenta corporis ejus, legat

Miscellam.

CAPUT VI.

De gestis Hunnorum à morte Attilæ.

Chaba, filius Attilæ, non rediit in Hunniam.

DEfuncto Attila, quanquam Hunnorû fortuna depressa fuit.

fuit, non tamen sic attriti, attenuatiq; fuerunt, quod nostrates Historici opinati sunt, ut fictus & commentitius quidam Chaba, filius Attilæ in Scythiam redierit, triaq; duntaxat Siculorum millia in extremis finibus Transilvaniæ remanserint. Densices enim, & Irnachus in locum patris successerunt; qui protinus ad Marcianum Imp. legatos de pace miserunt, veniam in præteritum petentes, orantésq; , uti veteres injuriæ voluntaria oblivione contererentur, commerciúmq; rerum omnium, ut antè, maneret. At Constantinopolitani obitu Attilæ animati legationem contemnere, postulataq; pro nihilo putare. Densices & Irnachus indignè ferentes, se despiciatui esse, diversi inter se, quid agant, consulunt. Densices, ne Hunnorū natio apud exterarum gentes inertiae condemnaretur, néve splendor nominis à majoribus acceptus deformaretur, censebat bellum Romanis inferendum esse: contra Irnachus pacem aliquã ja-

Densices & Irnachi, Attila filiorum, legatio ad Imp. Marcianum.

Attila filii de bello Romanis inferendo discordes.

cturâ redimi oportere judicabatur. Neq; enim ex usu fore declarabat, si bellum in terra remota gereretur, dum Sanaguri cum Acatiris, aliisque sanguine junctis, vel fœderatis gentibus bello Persico distinerentur.

*Densices
Attila filius
eius movet in
Romanos*

At Densices rejectâ ejus sententiâ bello persequi statuit Constantinus metropolitanos. Cùm primùm transisset Danubium, præfectus ripæ Orningisclus, vel Anagastus quæsit ex eo, cur infestus venerit? Verùm ne responsione quidem illum dignatus, certos suos ad Imperatorem misit, qui edicerent, Densicem bellum Romanis denunciare, nisi Hunnis terram, quam colant, afflignet; in stipendia verò exercitus præsentem pecuniam solvat. Permissi autem erant in exercitu Densicis Hunni cum Gothis. Ubi nunciâ mandata exposuerunt, Marcianus Imperator dixit, omnia se facturum, quòd eos Imperio suo devinctos teneret: imò jucundum perq; gratum sibi esse, inimicos ad societatem, amicitiamq; adjungere. Per Hunnum autem quendam

*Dolosum
responsum
datû Densici
ab Imperatore
Marciano.*

qui in aula versabatur, respondit, terram se populis illis daturum, unde non Gothi, sed Hunni fructum percipient. Non enim fugere ipsos quoq; Hunnos, Gothos agriculturæ negligentis esse. Ex quo sperabat, fore, ut committerentur inter se Gothi atq; Hunni; hiq; illis agros eriperent, variisq; modis vexatis ad extremum exitium compararent. At secus evenit. Terra illa, quam Marcianus Gothis, & Hunnis habitandam concesserat, erat Pannonia. In partitione agrorum orto inter nationes divortio, Gothorum principes, sacramento populares suos adstrinxerunt, ne cum Hunnis, ulla consuetudine jungerentur. Hinc vulgus comotum in Hunnos impetum dedit multosq; occidit. Id ubi ad reliquos Hunnos perlatum est, illico ad arma manusq; ventum. Dum verò inter se dimicant Gothi atq; Hunni, Constantinopolitani occasionem nacti, in utriusq; nationis perniciem incumbere, & obvios quosq; interficere. Scythæ

Gothi & Hunni coliduntur.

Hunos & Gothos concurrentes opprimunt Romani.

injuriâ provocati, rursus amicitiam, & arma junxerunt, bellumq; Constantinopolitanis indixerunt. Descensum deinde in aciem, signisque collatis justo prælio pugnatum. Utri victoriam reportârint, reticet Priscus, id solum memorans, sæpius postea levibus præliis eas gentes vario eventu dimicâsse. Interea verò Sanaguros, quos antea cum Acatiris in Persas movisse dixerat, cum Orogis, & Onoguris sedibus suis expulsos, ad captandam Constantinopolitanorum benevolentiam in Hunnos Acatiros irruisse, pluribusq; congressibus eos compressisse. Gesta hæc fuerint año ecccvii. ante exitum Marciani. Eugipius *Abbas* in libro de admirabilibus factis, & virtutibus D. Severini, Noricorum Apostoli cognominati, memoriæ tradidit, filios Attilæ in Pannonia de regno decertâsse, at res illis cum Gothis fuerit. Etenim Hunni in Pannonia commorantes cum Ostrogothos fugitivos ac desertores in ditionem suam rursus redigere velent,

*Sanaguri
Acatiros
compre-
sserunt.*

lent, repentinò Valemirem aggressi sunt: at in virum inciderunt; qui forsitan prævidens futura, non solum hostium impetum sustinuit, sed fugâ versos ex finibus Pannoniæ exterminavit. Qua de re narratio Jornandis hæc est: *Contigit, ut Attilæ filii contra Gothos, quasi desertores dominationis suæ, velut fugacia mancipia requirentes, venirent, ignarîsq; aliis fratribus super Valemir solum irruerunt; quos tamen ille quamvis cum paucis excepit, diûq; fatigatos ita prostravit, ut vix pars aliqua hostium remaneret; quæ in fugam versa, eas partes Scythiæ peteret, quas Danubii fluentia prætermeant, quæ lingvâ suâ Hunni Vár vocant.* Nempe non eadem vel virtus, vel fortuna semper filiis, quæ patribus. Ex verbo *Vár* conjiciunt pleriq; scriptores nostrates, Hunnos veros Hungaros fuisse, sed quomodo ripa Danubii potuerit esse arx, non enodant. Habuerint Hunni insigne vastúmq; receptaculum inter Tibiscum, Tarnam, Sadaviam (*Zagyva*) ipsúmq; ferè Danubium, de

*Attilæ filii à Gothis propelluntur, è Pannonia eji-
ciuntur.*

quo alio loco. Conſiſtebant ea tempeſtate tres fratres Gothi in Pannonia. Valemir, pergit Jornandes, inter Scarniungam, & Aquam nigram fluuios, Theodemir iuxta lacum Peſſodis, Valemir inter utroſq: manebat. Lacum Peſſodis opinor eſſe Peiſonem, Scarniungam Repcen (Réptze) Aquam nigram Arabonem. Nihil dehinc de Attilæ filiis commemorant ſcriptores, niſi funeſtum illud Marcellinus de Denſice: *Hiſ Conſulibus caput Denſicis, Hunnorum R. Attilæ filii Conſtantinopolim allatum eſt.* Conſules illi fuerunt Zeno, & Marcianus, adeóq; Denſices ceciderit anno Chriſti nati CCCCLXIX. regni ſui quarto decimo. Atq; ita Hunni ab excitata fortuna ad inclinatam, ac prope jacentem deſcivêre. Deniq; Jornandes tradit, Hernachum minorem Attilæ filium, in finibus minoris Scythiæ conſediſſe; cognatos verò ejus in veteri Dacia Ripenſi. Sub hæc Theodemirus R. eorum Gothorum, qui Eruli appellati ſunt, cum filio Odoacro anno CCCCLXXIII. in Dalmati-

Denſices R. ferro ſeruitur.

Hernachus conſidet in Moldavia, Cognati ejus in Dacia Ripenſi ad Danubium & Te-meſibus.

matiam, quia ea regio vel amœnior
 & fertilior, vel ad res gerendas op-
 portunior ipsi videbatur, concessit
 relicta Gepidis Pannoniâ Savienâ.
 Unus ergo adhuc repertus est Prin-
 ceptus, quem satietas cepisset ejus
 provinciæ. Otio, luxuria, volu-
 ptatibus diffuente Zenone Imp.
 anno CCCCLXXV. Hunnos Thraci-
 am vexâsse nemine maleficiû pro-
 hibente, auctor est Evagrius tali
 oratione: *Barbari in tentoriis com-
 morantes cuncta vastabant, & in Thra-
 ciam Hunni, olim Massagetae, trajecto
 Istro ac nemine obsistente incursiones
 faciébant, Zenone deinceps ad barba-
 ricum morem violenter abrepto (Hist.
 Eccl. Lib. III. Cap II.) Annus ille ex
 actis Zenonis colligitur. Annos
 deinde aliquammultos Hunni nul-
 lam calamitatē importârunt Con-
 stantinopolitanis. Cum adven-
 tantibus namq; Sclavis, & cum pri-
 mis Bulgaris res illis erat; quos
 quidem populos vel inviti hoipi-
 tio acceperunt. An autem cum
 iis anno CCCXCIX. Thracias ferro
 flammâq; pervastârunt, Anastasiq;*

Hunni vastant Thraciam.

Bulgarorum & Sclavorum ejusdem originis gentium eruptiones incipiunt.

*Anastafius
Imp. fit sti-
pendiarius
Sciaworū.*

Imp. exercitum conciderint, memoria non est proditum. Eo prælio florem Illyricorum militum deperisse, luget Marcellinus. Pacem itaq; à Bulgaris Imperator nundinatus est. Sed quia prima pensione sitim non expleverant, non parvam nummorum accessionem anno 1011. illis dare coactus est. Ut verò in posterum prospiceret, pestemq; à cervicibus suorū, & flammam à testis averteret, viam Bulgaris monstrasse fertur in regiones occidenti subjectas. At contudit impetum eorum post biennium Theodoricus Gothus R. Italiæ, receptamq; Pannoniam Sirmiensem adjunxit ad breve tempus Italiæ, ut produnt Cassidorus in Chronicis, & Ennodius Titiensis in Panegyrico, quo ornavit Theodoricū. At hic propterea magnam offensam subiit apud Anastasium. Usq; ad deò difficile est de suo jurè aliquid detrahi sinere. Eruperunt autem Bulgari à flumine Volga, olim Rhavocato, ob idq; nonnullis Vulgares, vel Volgari dicti sunt. Cùm ali-

*Theodoricus
terret,
& dissipat
Bulgaros;
Pannoniam
recipit, eiq;
præficit Co-
lofseum.*

aliquantum respirasset Pannonia, Symmachus Papa Theodoro Laureacensi Præfuli pallium misit, eumq; *Primates* Pannoniæ creavit. Sed ut ad Hunnos revertar, animadverti, jacuisse aliquandiu illorum res, excitaverunt eas discordiæ Christianorum. Anno quidẽ *IOXIII.* impulsu Vitaliani Scythæ cum sociis Bulgaris Mysiam, Thraciam, & Scythiam vastaverunt, ut in *Chronicis* Marcellinus. Fuit autem Vitalianus homo Christianus, qui Anastasium, sordibus Manichæorum inquinatum Principẽ, eã viã à turpitudine abstrahere conabatur; sed operam & ille, & omnes perdiderunt. Anno altero Hunni ad maleficioſi docti confusis rebus Christianorum per Armeniam, quam minorem dicunt, & Cappadociam in fines Lycaonũ populabundi excurrerunt. Post hæc multi inter Bosphorum, & Chersonesum juxta Euxinum sedes collocaverunt, facti amici Constantinopolitanorum. quandoquidem Justinus Cæsar anno sui Principa-

Theodorus Laureacensis Præf. sul accipit à PP. pallium anno 499.

Hunni vastant Thraciam &c. post Armeniam &c.

Considero ad Bosphorum Thraciana.

cipatûs primo misit ad eos Probum
 patritium de suppetiis cuidam Ibe-
 rorum genti ferendis. Anno verò
 IXXXVII. accessit ad Romanorum
 societatem princeps mulier vidua,
 nomine Boazer, habens sub signis
 C. M. Sabirorum, sive Isaberorum,
 qui etiam Hunni dicebantur. Ejus
 exemplo inductus Gorda, Rex ger-
 manorum Hunnorum, qui ad Eu-
 xinum confederant, adiit ad Justi-
 num Imperatorem. Edoctus Con-
 stantinopoli Christiana sacra *ba-*
p-tismum accepit. Justinus nihil du-
 bitans de fide hominis, nec falsus
 animi, fines Romanos, & in primis
 Bosphorum oppidum tutelæ ejus
 commendavit. tum ampliter do-
 natum cum bona gratia ab se dimi-
 sit. Sic Baronius cum auctore *Mi-*
scellæ. Cedrenus verò addit, Gor-
 dam postea Justiniano Imp. à fratre
 Magore, quòd Christianæ militiæ
 adscriptus, simulacra patriorum
 Deorum confregisset, occisum esse.
 Habent ergo Huni *Martyrem* Chri-
 sti Regem. Magor verò eo scelere
 exasperatum non satiavit animum,
 bel-

Boazer fe-
mina prin-
ceps studio
sa Christia-
norum.

Gorda R.
Hunnorum
fit Christia-
nus.

Occiditur
propterea à
fratre Ma-
gore.

bellum insuper immane in Constantinopolitanos apparavit. Si quidem anno post Christi ortum 10XXX. qui fuit Justiniani Imp. tertius decimus, Hunni sedibus suis effusi, multas urbes expugnaverunt, cunctaq; usq; ad Constantinopolis suburbia, nemine gladios telaq; retundente, depopulantes, maximas prædas egerunt, centenis ac vicenis captivorum millibus in servitutem abstractis. Adhæc crebris incurfionibus tanta mala, damnâque Constantinopolitanis intulêre, quanta nulla natio immanitate efferata antea illis injunxerat. Imperator, ut tandem ruinas sisteret, non duntaxat illis, sed Saracenis etiam Palæstinam incurfantibus annua stipendia promisit. Describit tristem illam Constantinopolitani Imperii faciem Procopius *de bello Persico Lib. II.* Magis verò eam deformârunt Sarmatæ Sclavi, qui anno 10XLVIII. sedibus suis exciti, per Jazygum Metanastarum terrâ, veterémq; Daciã in Illyricum magnis itineribus contenderunt. Peregri-

Hunni vicibus re- sumptis pe- stifero incursu affligunt Constantinopolitanos.

Sclavi tendunt in Illyricum, & sedes in eo collocare incipiunt.

regrinationem eorum, & sedium in Illyrico collocationem, ex Procopii narratione taliter tangit Spondanus: *Additum ad alia damna, ut Sclavinorum exercitus transmissso Istro Illyricum occupârit, quæ postea ab illis Sclavonia dicta.* Idem scriptor anno 10L. præeunte rursus Procopio, à Sclavis, secundò trajicientibus Danubium, Illyricum & Thraciam pervastatam esse memorat: año verò postero ad Hadrianopolim Constantinopolitanorum copias ab iisdem fusas. Hunni superiore bello usq; eò militaris virtutis nervos contenderunt, ut ultrà nequie- rint. Quippe nihil admodum memorabile Marte suo postmodo gesserunt. Sequitur ergo de populis fœderatis Hunnis, eorúmque gestis. De Catraguris, sive Catriguris Agathias eadem recenset, quæ Procopius paulò antè de Hunnis germanissimis. Vexâsse videlicet eos Mœsiam, Thraciam, Græciam ductore Zabergâ; cùmque ad Constantinopolim festinarent, à Belisario, jam grandi natu clarissimo duce, de-

*Catraguri
reipublica
Constanti-
nopolitana
perniciosa,
vectigal ex-
torquent
ab Justinia-
no Cæs.*

depulsos quidem de regionibus illis fuisse, sed cum pactione tributi. Cecidit hæc incurfio in annum 10LVIII. Menander scriptum reliquit, Justinianum Imp. subinde metuentem, ne Zabergas iterum turbaret, per frequentes nuncios ac literas Sandilchum, vel Sandilem Utigororum ducem ftimulâffe ad bellum Zabergæ inferendum, pollicendo ei annua ftipendia, quæ Zabergæ perfolvebat; Sandilchum autem respondiffe, quamvis grata fibi cum Romanis neceffitudo foret, nequaquam tamen fe commiffurum, ut eos bello laceffat, quibus eadem lingua, fimilis veftitus, par vivendi ratio effer; deniq; declarâffe eos cognatos fuos effer, etfi alienigenis ducibus parerent. Ex qua refponfione conjecat Francifcus Otrocotfius Zabergam Bulgarum fuiffe, fed in exercitu veros Hunnos habuiffe. Hunnos Utiguros, five Utuguros trans paludem Mæoticâ fedes fuas adeoq; etiâ Justiniani Imp. ætate habuiffe, docet Procopius. An autem Sandilchus cupi-

*Hunni ali-
quo tempo-
re Bulga-
ris miffi
erant.*

*Hunni U-
tigori.*

cupiditate auri instinctus, occidione occiderit Catraguros, quod quidam ex narratione Agathiae colligit, vix credi potest. Si enim inter illos Hunni non pauci fuerunt, eos certè, non læserit; si verò Catraguri, omnes Bulgari fuerunt. nec illos ad interneccionem cæsos esse, veritas est perspicua. Excitanda est hoc loco memoria D. Lauriani M. natione Pannonii, mystæ inclyti. Fuit hic vir omni genere virtutis præditus, effectórq; mirabilium sua ætate maximus. Vitam tranfigebat Mediolani. Quia verò Totilæ regi Gothorum Ariano, impietatem exprobrare non dubitavit, capitis periculū adiit; quod ut vitaret, domicilium frequenter, & assidudò mutabat. Excursores Totiliani ubiq; vicissim vestigia fugitantis persequabantur, & incredibili sagacitate odorabantur. Denique apud Massiliam, Laurianus agnitus & comprehensus, capite cervicibus abicisso vitam pro Christo reddidit, anno DCXLVIII. cùm esset designatus Pontifex Hispalensis.

Hæc

Laurianus
Pannonius
M.

Hæc de eo prædicant sacri histori-
ci, nec tacet *Martyrologium* Roma-
num ad VII. Idus Julii.

CAPUT VII.

*De Avarum, sive Abaro-
rum in Daciam adventu.*

Non laboro, ut vim illius vo-
cis perscruter, unde Ava-
res dicti fuerint: id enim
abundè præstitit Otrocotsius, in
Originibus Hungaricis, ubi apertis
omnibus Hebraicis, Hungaricis, &
Sclavonicis fontibus quantum ve-
ritatis expresserit, existiment eru-
ditiores. Suffecerit ostendere, A-
vares fuisse populum Hunnicum,
quando neq; Germanicæ, neque
Sclavonicæ cuiquam nationi, sed
Hunnis Dacicis sese adjunxerunt.
Hunnoavares utraq; gens vocati,
quandóq; sinè copulatione Avares,
vel Hunni; interdum ex Sclavoni-
ca appellatione Uguri, vel Unogu-
ri, nonnunquam Græcis Turci;
quæ omnia varios annales, librós-
que evolventi se offerunt. **Eva-**

*Abarorum,
vel Avarum ety-
mon inco-
gnitum.*

*Junguntur
Hunnis
Dacicis, &
Bosphoriana-
nis.*

*Avares
quales po-
puli, & un-
de vene-
runt in Da-
ciam?*

O

grius

grius (*Lib. V. Cap. I.*) prodit, Abaros fuisse nationem Scythicam Amaxobiorum, quæ in farracis vitam agens, ultra Caucasum, ubi longissimè campi porriguntur, habitasset; sed à proximis Turcis aliquando malè multatam, relictis illis sedibus cum uxoribus ac liberis primùm ad Bosphorum advolasse, deinde per oram Euxini multorum dierum viam progressam, cū omnibus occurrentibus populis collatis signis depugnando, Istri ripam attigisse. Menander verò (*in Excerptis legat.*) addit, confestim nuncios ab Abaris missos esse ad Justinum, ripæ Istri præfectum; qui Imperatorem Justinianum, certiorum de eorum adventu fecit. Imperator verò iussit homines ad se Constantinopolim continuè deduci. Candices (*Candich.*) princeps legationis erat. Is ubi in conspectum Justiniani venit, taliter verba fecit: Adest Imperator gens omnium fortissima, atque innumerabilis, hominum genus acie invictum, bellòq; insuperabile; quod

*Avarum
nuncii ad
Justinianum
Imp. missi.*

*Avarum
nuncii Candicis
postulata apud
Justinianum
Imp.*

quod omnes hostes tuos profligare ac conterere possit. Si societatem cum eo junxeris, foedú q; sanxeris, nihil ad utilitatē tuam præstantiùs egeris. Ut verò tibi fideliter deserviat, hostésq; à terris tuis abstineat, id tum demum obtinebis, si certam pecuniam annuis pensionibus ei solveris, terrámq; fertilem, quam colat, concesseris. Ubi ita peroravit Candices, Imperator jam senio, ocióq; confectus, ac desperans sibi, muneribus conciliandos censuit Abaros, senatúsq; sententiam ejus probavit. Reduntibus Abaris comitem adjunxit quendam Valentinum, cui mandavit, ut cum gente foedus iceret, eámq; ad persequendos bello Romani Imperii hostes impelleret. Ut mandata digessit Valentinus, muneráq; Chagano præbuit, illico Abari Viguros, & Zalos domuerunt; Sabiros autem deleverunt. Menander ratus est, Zalos Hunnicam gentem fuisse; at enim Zali, Ptolemæo Sali, diversi erant populi à Chunis pariter ac Sabiri, eidem

*Justinianus
Imp. metuens sibi
conciliat
animos Abaros.*

*Zali &
Sabiri non
fuerunt
populi Hunni
nici.*

*Avarum
sedes in A-
sia excuti-
untur, &
detegun-
tur.*

auctori Savari, quamvis impro-
priè Hunni appellati fuerint. Si
revera Abari, acerbè à Turcis tra-
ctati, ut narrat Evagrius, advene-
runt à Caucaso, credibile quoq; est,
fuisse eos ex genere alborum Hun-
norum, quos laudat Procopius;
siquidem mons ille spectat ad mare
Caspium, quod accolebant albi
Hunni. Inter Caucasum autem,
& Ceraunios montes Tuscos locat
Ptolemæus, quos nonnulli opinan-
tur esse Turcas Plinii; at Turcæ ejus
non erant Caucafi accolæ, sed Sacæ,
& Massagetæ Persis finitimi. Mas-
sagetæ Photius ex Theophanis By-
zantii historia colligit esse Turcas;
at Evagrius utroq; antiquior ex
variis indiciis conjecit, Massage-
tas patres fuisse Hunnorum. Jam
si quis locum D. Hieronymi in pri-
mo motu Hunnorum allatum cum
Evagrii narratione componat, &
accuratiùs expendat, perspiciet a-
pertè, ex una eadèmq; regione
Hunnos & Abaros erupisse, atq;
adèd ejusdem generis ac originis
fuisse. Notatu dignum, princi-

*Hunni, &
Abares ex
eandem re-
gione adve-
nerunt.*

pes Abarorum nuncupatos fuif-
se Chaganos, Chajanos, & Bajanos,
ficuti Imperatores Romani com-
muni nomine appellantur Cæfares,
Turcarum Sultani. Delati fuerint
in Daciam Avars Justiniani Imp.
anno xxxviii. qui fuit à Christo na-
to 10LXIII. Hinc autem non in-
juriâ redarguas Aventinum, ut qui
prodiderit, anno circiter 10VIII.
inductu Clodovei Francorum R.
Theodonem Bojorum regulū non
folùm Angilos, & Charinos, Ve-
nedicas gentes, ac reliquias Hunno-
rum, fed etiam Avars, adhuc in-
certos fedium, contra Romanos
advocâffe, copiâsq; Gifonem du-
xiffe. Rectiùs forfitan subjicit, cir-
ca annum 10XX. à Theodone junio-
re ad Brundunum subsidio Hun-
norum Romanum exercitum cæ-
sum effe. Sed rursus corruptè ju-
dicat, & subtexit, Romanos præ-
liis ejus Theodonis attenuatos non
modò Noricum, fed Pannonias
quoq;, & Mœfias deseruiffe. De-
niq; an Hunni sine sociis Avaribus
Noricum infederint, in ancipiti

*Principes
Avarum
dicti Cha-
gani.*

*Aventini
error de A-
varibus.*

*Gifo Hun-
norū dux*

*Alter Aost.
error de
Pannoniis,
& Mœfias
ab Roma-
nis derel-
ctis.*

*Avarer
ram petunt
ab Iustinia-
no Imp.*

positum est. Altera legatione pe-
tebant Avarés ab Justiniano Impe-
ratore, liceret ut ipsis terram obi-
re ac oculis perlustrare, quam in-
coleret humilis multitudo, non
autem Chaganus ipse & summates,
qui adhuc Scythiæ desiderio tene-
bantur. Designabant autem Pan-
noniam, quam tenebant Longo-
bardi, & Gepidæ, Gothorum pro-
genies.

CAPUT VIII.

*De gestis Hunnoavarum
Imperatoribus Justino, & Tiberio Con-
stantino, id est, ab anno Christi
IOLXV. ad annum ejusdem*

IOLXXXIII.

*Avarer pe-
tunt vecti-
gal à Justi-
no Imp. ni-
bilq; obti-
nent.*

ANNO IOLXV. Idibus Novemb.
decessit Justinianus Cæsar,
postero verò die senatûs
Constantinopolitani acclamatione
salutatus est Augustus Justinus; ad
quem insequenti anno venit lega-
tus Regis Avarum Targites cum
Vitaliano interprete petitum pe-
cuniam, quam quotannis Cutrigu-
ris,

ris, & Utiguris numerare solitus erat Justinianus. Verum Justinus nec dare, nec polliceri quidpiam, quin arma denunciare, siquam perniciem Avars reipublicæ Romanæ molirentur. Hæc pluribus verbis (*Lib. II.*) exequitur Corippus. Photius verò memorat, per eos dies adfuisse Constantinopoli legatos quoq; Turcarum, qui munera Justiniano attulerunt, oraveruntq; ne Avarum postulationi ullum daret locum. Vacui itaq; reverterunt ad Chaganum oratores eorum Hunnorum. Super hæc præcepit Cæsar custodi ripæ Danubii in Mœsia, ut illis arma eriperet, quæ Byzantii coëmissent. Hinc odium Avarum adversus Constantinopolitanos, aliquamdiu tamen suppressum. Alboinus enim R. Longobardorum inimicitias gerens cum Cunimundo Gepidarum rege, præmiis Chaganum ad armorum societatem pelliciebat. At is ultionem in Romanos coquens, paransq; diu se inexorabilem præstitit, ad extremum assensus est, non aliter tamen,

*Turcæ aban
lienant Ju-
stinum ab
Avaris.*

*Avarorum
Chaganus
promittit
auxilia Al-
boino R.
Longobardorum
certis condi-
tionibus.*

quàm si Alboinus decumam omnium pecorum, quæ habebat, ei daret. Si victoriam adipiscerentur, dimidium in super prædæ, regiôq; Gepidarum Chagano cederet. Gepidæ ergo à duabus nationibus bello superati, de possessione Sirmienfis Pannoniæ, & Moësiæ Singidunensis, déq; fortunis suis deturbati sunt. Vix debellatum cum iis erat, Longobardi à Narsete, ut fertur, insigni cetera duce (Totilam namq; & Theiam Gothorum reges acie victos occiderat, Romamq; Constantinopolitanis restituerat) in Italiam evocati sunt año 10 LXVIII. Hunni vel officii gratiâ comitati sunt Longobardos, vel speculandi causâ excurrerunt in Germaniam: ubi cùm re frumentaria laborarent, sustinebat commeatus eorum Sigebertus Rex Francorum forsitan coactus. Sic enim Rhegino Abbas: *Hunni, qui & Avars, compertâ morte Clotarii super Sigebertum irruunt: nisi fortè id superiore quodam anno accidisset, quo fœdus cum eo Rege fecerunt. Cùm peregre fuerunt,*

Gepidæ opprimuntur.

Longobardi in Italiam accersuntur.

Avars Istrant Germaniam.

runt, Constantinopolitani illis non
solum Sirmiensem agrum eripue- *Perdunt*
runt, verum etiam turmas, quas *interea*
ad custodiam sarcinarum, præfidi- *tractum*
umq; liberum, & conjugum in *Sirmien-*
Pannonia reliquerant, anno infe- *sem.*
quente sub Tiberio duce, prætoria-
norum militum præfecto, dissipâ-
runt, ac in servitutem asserue-
runt. Qua de re extant illa ad Justi-
num Corrippi carmina,

Illa columbrimodis Avarum gens dura
capillis,

Horribilis visu, crudisq; asperrima bel-
lis,

Imperio subiecta tuo servire parata:

In media supplex de fuis crinibus aula,
Exorat pacem, nec fidere millibus audet
Tot numerosa suis Romana laceffere
signa.

Et rursum,

Pars inimicorum cecidit cum magna
tuorum

Perfidiâ punita suâ: nunc Marte pe-
raçto

Victores, victiq; una famulantur in
aula.

Sic Poëta ille.

O 5

Mo-

*Chaganus
indignans
emittit in
Dalmatiã
Cotriguros.*

Molestè id quidem tulit Chaganus, moderatè tamen principid. Ubi verò ne exigua quidem munuscula à Bono, Sirmii Præfecto, impetra- vit, gravem indignationem conce- pit, jussitq; dena Cotrigurorum millia in Dalmatiæ fines infestè procurrere. Ipse verò cum omni- bus copiis trajecto Istro in regione Gepidarum constitit, misitq; ad Im- peratorem Targitium cum manda- tis, ut repeteret Sirmium, & quen- dam nobilem captivum Gepidam, nomine Usdibadum, exigerétq; sti- pendia pluribus annis intermissa.

*Chagani po-
stulata ter
rejecit Ju-
stinus.*

At Justinus Targitio iterum ac ter- tiò legationem obeunti aures va- cuas præbuit. Tiberius dux ad pa- cem inclinabat, útq; terra Hunnis, quam petebant, daretur, Cæsari svadebat: at huic nil nisi bellum placebat. Verùm commisso dein- de prælio anno ICLXXIII. victoria penes Hunnos stetit, eaq; omni memoriâ inaudita. Nam, út refert Evagrius, Constantinopolitani ne conspectum quidem, nedum impe- tum Hunnorum ferre poterant,

*Incruenta
victoria
Hunnorum
de Constan-
tinopolita-
nis.*

pro-

propéq; factum est, ut Tiberius dux caperetur. Justinus demum ad oblatas condiciones descendere necesse habuit. Et quamvis inter eum, & Chaganum pax aliqua convenerit, Chaganus tamen per scelus, pérq; perjurium (Sclavos se invasurum simulans ac mentiens) ponte junxit Savum Sirmiúmque undiq; copiis cinxit, ac cives militésq; commeatu omni prohibuit. Cúmq; propterea multi fame encarentur, Tiberius dux judicavit, plus commodi capturum Imperatorem, si urbs Avaris dederetur, quam cum populo amitteretur. Præcepit ergo is per literas Theognidi stratego, si aliter res conventura non esset, efficeret, saltem uti milites civésq; salvi, unicâ togâ amicti, modicéq; viaticati ceteris omnibus Avaribus relictis ex urbe egrederentur. Ad hanc usq; deditioem fuerunt Sirmii Episcopi, an adhuc Ariani, non est in aperto. Menander Græcus historicus, qui res illas perscripsit, videtur significare, Sirmium ab Hunnis

Pax aliqua inter Chaganum, & Justinum.

Chaganus obsidet Sirmium perfidiosè, quod Tiberius jubet ipsi dedidi.

captum esse defuncto Justino Cæsare; sed vixisse eum, deditiōemque illius urbis sententiâ suâ comprobâsse testificatur Evagrius (*Lib. V. Cap. VII.*) ità scribens: *Cum hæc in oriente gererentur, Chosroë bellum Romanis comōvente, Sirmium à barbaris capitur, quæ civitas antea quidem à Gepædis possessa, postea verò Justino fuerat ab illis tradita. Interea autem Tiberium Justinus consilio Sophiæ Cæsarem declarat. Quatuor ferè annis collega Justinus fuit Tiberius, sed quoad ille spiritum duxit, regiis insignibus abstinuit. Quæ si ità habuerunt, Hunni Sirmium in suam potestatem redegerunt anno 10LXXVI. Sed non assveti nitidæ habitationi, urbem pulcherrimam fartam tectam conservare non curaverunt. Neq; eâ contenti eo usq; horribilia omnia Constantinopolitanis minitari non destiterunt, donec in præteritum triennium stipendia ab iis exprimerent. Stipendia porrò illa in annos singulos erant octoginta aureùm numerum millia. Verùm triennio vixdum*

*Sirmium
quando oc-
cupatum ab
Huñoava-
ribus.*

exacto ità de tributariis suis meriti sunt Avars, ut si alterum tantum exegissent, modicum quid videri potuisset. Anno namq; 10LXXIX. Tiberius Constantinus ex nationibus, quæ Pannoniam, Mœsiam, Illyricum, & Isauriam incolebant, conflavit exercitum, quem adversus Chosroëm Persarum regem, hominem ex victoriis insolentem, & crudelem in Christianos, misit, eiq; præfecit Justinianum. Fuerunt ergo in illa expeditione Hunnoavares, Bulgari, ceteriq; Sclavi. Curs Scytha, ut auctor est Evagr. (L. V. Cap. XIII.) initium pugnæ, & victoriæ fecit, opimam prædam de sarcinis Persarum egit, ignemq; perpetuum, Deum Chosrois abstulit. Hic Curs fuerit Hunnus, à quo nomen accepit longissimus agger per Philisthæorum Hungarorum tractum extentus, hodièq; agger Regis Cursi (Csürsz Király árka) dicitur. Chaganus itaq; secundus Hunnoavarum fuerit Cursus. Primum dicere non audeo, quia nimis extento vixisset ævo. Antequam

Hunnoavares auxilio sunt Tiberio contra Chosroëm regem Persarum.

Cursus Chaganus, adoritur Chosroëm, & fugat.

quam accepisset Sirmium, superiorem Pannoniam in ditionem suam redegerat; siquidem ex ea provincia materiam ædificando ponti navibus deportaverat.

CAPUT IX.

*De gestis Hunnoavarum
Principibus Mauritio, & Phoca.*

Chaganus respuit munera Mauriti, statum tributum exigit; nihil impetrans, bello petit Mauriti.

Singidonem, Augustam, Viminacium expugnant Avars.

MAURITIUS Cæsar stipendia, quæ Hunnis de republica Romana bene meritis procedebant, donis tantum explere volebat, ipsæq; Chaganus lectum inauratum exposcebat; quæ tamen postea inferiore sua majestate ratus, respuit: imò auctoritati suæ eo illusum interpretans, ut statis illis octogies mille aureis, vicena insuper aureum millia adjicerentur, audenter edixit. Cùm verò Mauritius postulationi ejus nihil concederet, classicum cani jussit, atq; in expeditionem exercitus e-duxit. Effusa multitudo primùm Singidonem, Augustam, & Viminacium in Mœsia, deinde in Thracia

cia Anchialum expugnavit, ut tradit Theophilus Simocatta (*Hist. Lib. I. Cap. III.*) qui Augustam & Viminacium, ut temporibus illis, Illyrico attribuit. Evagrius filet de Anchialo, sed addit, omnem Græciam incendio fumâsse, multaq; oppida capta, & Avars ad longum usq; murum excurrisse; qui quidem murus distabat Constantinopoli stadiis ducentis & octoginta, à Ponto Euxino ad alterum mare procurrens, ab Anastasio Imp. ad arcendos ab agro Constantinopolitano Colchos, aliâsq; barbaras nationes à Mæotide, Caucaſo, Europâq; erumpentes, ut tradit idem Evagrius. Longus erat stadiis ccc-cxx. Apud eum condidit Anastasius urbem quoq; peropportunam, quæ ex ipso Anastasiopolis appellata est. Nicephorus (*Lib. XVIII. Cap. XXVIII. & IX.*) scribens de bello, quod percenseo, notificat, in exercitu Chagani Slavos quoq; fuisse, variôq; eventu cum Cæsarianis pugnatum. Ne porrò sævitiam suâ adversus plures gentes gra-

faren-

Murus longus prope Constantinopolim.

Slavi socii Avarum in bello, anno 587. gesto.

farentur Scythæ, fortitudine ac vir-
 tute Prisci ducis, & dissuasionem
 Theodori medici, qui apud Cha-
 ganum de pace agebat, effectum ef-
 se. Cùm enim tanta jam detri-
 menta accepisset Mauritius, tri-
 búsq; mensibus vastationem sua-
 rum provinciarum pertulisset, ad
 placandum Chaganum adjecit ani-
 mum, misitq; ad eum, tum Anchia-
 li commorantem, Theodorum il-
 lum, velut apud Simocattam scri-
 ptum est, Commentiolum. Cha-
 ganus furens durum atq; inexora-
 bilem se homini præbuit. Tenta-
 rium siquidem illius concidi, ipsū
 verò in custodiam tradi jussit. Po-
 stridie tamen precibus suorum mi-
 tigatus, vinculis miserum exolvit.
 Imperator ergo pluribus malis præ-
 vertendum esse censens, significa-
 vit per alterum nuncium Chaga-
 no, ut ad se hominem idoneum
 mitteret, quicum de pace transi-
 geret. Ille autem in eadem senten-
 tia persistens non alio pacto ab ar-
 mis discedere voluit, nisi Mauri-
 tius ratis illis octogenis aureūm
 milli-

*Chaganus
 malè tra-
 ctat legatū
 Mauritiū,
 & accessio-
 nem tribu-
 ti extor-
 quet.*

millibus vicena adderet. Pax itaq;
reducta est. Incidit motus hic
Hunorum in annum Christi nati
1093. ut rectè collegit Sponda-
nus ex epistola M. Gregorii Papæ
ad Priscum ducem data. Pax ta-
men stabilis non fuit. Priscus e-
nim dux, qui summa fide eam ser-
vare debebat, prior rupit. Trans-
misso siquidem Istro, ut apud Theo-
phanem scriptum est, media nocte
in ditionem Sclavorum irrupit.
Eos, qui in statione erant, ex im-
provviso adortus, vel interfecit, vel
dissipavit. Parum aberat, quin dux
gentis Ardagastus, multos annos
Romanis infestus occideretur, aut
comprehenderetur. Rem prospe-
rè gestam insolita lætitia, sed bre-
vis, Constantinopoli excepit. Vix
impune laceffuntur fœderati po-
puli. Ne illi, qui variis in libris
legunt ea, quæ infestè in Venetos,
Pannonios, Thraces, Hunni & Scla-
vi fecerunt circiter annum 100. ira
furorèq; tantùm instinctos omnia
egisse putent, depromo orationē è
monumentis Simocattæ, quâ Cha-

*Priscus
dux pacem
turbat.*

*Ardagastus
Sclavorum
Dux.*

*Gbagani in-
vectio in
Mauritiū,
& Priscū.*

*Scythæ sa-
lem adhibe-
bant in san-
ciendis fæ-
deribus.*

ganus in Mauritium, & Priscum in-
vehitur: Quid hoc rei est, ait, ô Dii
immortales? Quibus proprium erat re-
ligionem colere, iis nunc facile ac prom-
ptum est impiè agere. Pacem Romani
violârunt, fœderis lex vitata est, sal pa-
ctiois infatuatus, fidei reverentia eva-
nuit, sequestre jusjurandum periit. Ister
hostile spectaculum, & Priscum, qui
paulò antè pacem Romanis, & Abaris
desponderat, ferro armatum videt. Ini-
quus es Caesar, dum fraude mala bel-
lum nefariè struis. Non est impera-
torium, quod moliris, non sunt ab au-
toritate isti spiritus, consilium istud
est predatorium, palàm execrabile est
factum tuum. Aut coronæ ornamen-
tum depone, aut potestatis decus non
corrumpe. Vos barbaros ad nequiti-
am instituistis. Fœdus dissolvere ne-
scivissemus, nisi vos mendacii magi-
stros invenissemus; qui à bello nunquam
feriamini, & pacem nunquam comple-
ctimini. Dum bellum geris, injustus
es; dum fœdus percutis, mœrorem ac
dolorem affers. Et quando tandem cre-
di poterit, te quietem ab armis deligere?
Quam nuper vobis humanitatem ex-
hibui-

bibuimus, Prisce dux reverere. Tanquam amicos, non hostes futuros, vos servavimus. Prob! humanitas! quae nobis aegritudinem periculúmque parturris. Qui nobis salutem suam debent, nunc longè aliud remetiuntur, & nos juxtáque Deos ipsos oppugnant. Obsidetur enim arx sacramenti, & quod praestantius est, à deteriore vexatur, & dolus liberè grassatur, & mendacio principatus committitur, & injuria palàm exercitum ducit. Si igitur tu dux vires tuas infirmas, nostras contra validas agnoscens, nos reverebere, damnum tuum praeter pudorem nullum erit. Si verò non, ultio tibi magistra fiet, quae cum cladibus pœnitudinem adducet. Haetenus Chaganus, & Simocatta (Lib. I. Cap. VIII.) Si verò ea ità habuerunt, magno profectò impedimento fuerunt Hunnis Constantinopolitani, ne ad sacra Christiana animum appellerent. Priscus nil habens, quo objecta dilueret, praetexuit hostilitatem Sclavorum. Fax igitur belli funestissimi extitit. Chagano non satis erat, reprehendisse foedifragum, sed se populósque

Chaganus
hac oratione bellum
Perficum
respicit,
quo Huni
Mauricio
Imp suppetias intulerunt.

Sclavi occupant Mœsiam, Illyricum &c.

ferro accinxit. Ac primùm quidem Sclavos in Mœsiam, & Thraciam immisit; qui non solum regiones eas depopulati sunt, sed etiam magnam earundem partem sibi contribuerunt. Tradit hæc Simocatta hujusmodi narratione: *Sclavini ab Hunnis submissi, & subornati impressione facta Romanæ telluris partem latissimam occupant, & usq; ad murum longum in Thracia confertim profilientes, grassantésq; funera multa faciunt.* Jam antea iidem populi se in Illyrici, Pannoniæq; partes intulerant, hoc bello verò fines limitum protulerunt Istriæ, & Italiæ hospites. Consequentibus temporibus variâ fortunâ usi: modò enim Constantinopolitanis obnoxii erant, modò jugum exuebant. Chaganus producens bellum anno 1090. in Thraciam infestis signis irrupit, Drusiparam multaq; alia oppida expugnavit, Tomos denique hieme circumfedit, copiarum Cæsarearum robore urbem propugnante. In ea oppugnatione præclarū ac mirabile factū ejus memo-

Chaganus Thraciam subigit.

Chagani benignitas in Christianos.

rat ac prædicat Simocatta. Cùm, inquit, vix jam famem tolerarent obsessi, comëatum illis devehendum curavit, & quinque dierum inducias concessit, quò liberiùs divinis rebus vacare, & *Paschæ* solennia lætiùs agitare possent. Liberum præterea erat iisdem diebus utriq; exercitui omnium rerum commercium. Non minùs quoq; mirum videri posset, ejusdem Chagani effatum, quod historicus ille in hunc modũ effert. Cùm Theodorus legatus variis sermonibus atq; argumentis emolliret animũ illius, ad extremũmq; obsecraret, ne cum Sefostre, Ægypti rege, nimis sibi tribueret, quia fortunæ rota nimiũm volubilis esset. Ille tum quidem tacuit; post aliquot verò horarum silentium, & meditationem ad Theodorum: *Novi* inquit, *iram debellare: sed in tempore. Desino Prisco irasci: ille vicissim ex æquo, & bono mihi amicus sit.* Scitũ sanè dictum, sed ùt exitus docuit, vanum. De reliquo armis suis tantum metum injecit Constantino-

*Chagani
modestè
dictum.*

politianis, ut ferè deliberaverint urbem deserere, ac in Asiam migrare. Liberavit tamen eos tandem metu supremus mundi rector atq; moderator. Pestilentia enim, ut perhibent, ob incensum & expilatum templum, violatumq; D. Alexandri M. sepulchrum Avarorū attrivit exercitum: quā etiam septem filii Chagani uno die interierunt. Cū adhuc mortuos lugeret, venit ad eum Drusiparæ commorantem Armaton, Mauritii legatus, afferens munera, quæ ut acciperet, vix adduci poterat. Postero die pax inter partes ita convenit: ut Ister Romanorum, & Avarum terras distraheret, Romanis contra Sclavos id flumen trajicere fas esset; stipendia verò, quæ quotannis Romani penderent Avaribus, vicenis millibus aureorum rursus auferentur. Hoc bello florantissimæ Thraciæ Pontiq; urbes excisæ everisq; sunt. Antequam moveret Chaganus, Imperatorem hortatus est, ut uno numo, deinde etiam minoris singulos captivos, quos

Chagani septem filii pestilentia rapti.

Chagani pax cum Mauritio quibus conditionibus.

Mauritii Imp. im. misericordia & patientia.

quos innumeros habebat, redimeret; cum verò is ne tantulum quidem signati æris in redemptionem calamitosorū erogare vellet, Chaganus, qui ante dixerat, se nosse in loco iracundiam vincere, hìc impotens animi omnem multitudinem de medio tolli jussit. Ità duorum hominum unum imisericiordiæ crimen in fontum catervas perdidit. Chaganus secundis rebus immodestus atq; intolerabilis sumpsit sibi, ut etiam in Italiæ provinciam, quam Forum Julii dicunt, anno sequente arma intulerit. Cæso in acie Agilulpho, vel Sigulpho terræ domino, oppidum Forum Julium, quondam Carnorum, à quo regio nomen accepit, omni vi circumfedit. Reliquisset obsidionem, nisi Romilda, lasciva & intemperans femina, paulò antè Agilulphi uxor, oppidum prodidisset. Captū itaq; incensum, & eversum est. Juventus, & viri ferro trucidati, reliqua utriusq; sexûs multitudo in servitutem abducta. Romilda, proccacitatis exemplum, in campo pro-

*Chaganus in
Forum Ju-
lii infestus,
oppido ejus
nominis
potitur.*

*Romildam
proditricē
pali suppli-
cio necat.*

*Filia ejus
soleritiā se
integras ca-
stasq; ser-
vant.*

ximo palo transfixa est, dicēte Cha-
gano, *mulierem, quæ patriam prodidit-
set, non alio dignam esse marito.* Itā
unius noctis oblectamenti Romil-
da interitum sibi comparavit. Fi-
liæ verò ejus, inter pudicitiaē exē-
pla censendæ, subter fascias pecto-
rales carnes crudas reposuerunt;
quæ per calorem putrefactæ tetrū
spirabant odorem. Avaris rati,
omnibus ejus regionis mulieribus
animam, aut corpus foetere, à con-
suetudine omniū refugerunt. Ve-
num subinde datas in amplissimas
familias nupsisse aliquas, literis
proditum est. Præmium insigni
virtuti non poterat non deberi.
Hac incursione Slavos in Dalmati-
cos penetrasse finis, auctores sunt
D. Gregorius Papa, & Paulus Dia-
conus. Inter hæc Mauritium Imp.
facti maximè pœnituit. Omnes
enim viros sacros, etiam in soli-
tudinibus ætatē agentes, per nun-
cios oravit, uti pro se Deo suppli-
carent, ne post fata, sed vivens pec-
cati pœnas lueret: inde verò, ut
ferunt, in quiete ab ipso Christo
edo-

edoctus est, te unà cum liberis, conjugéq; à Phoca milite occisum iri: quod ità evenissè, res testata est. Cùm enim anno 10011. mandaret militibus, ut trans Istrum hibernatum irent, vel comneatum inde pararent: illi propterea excitato tumultu repentè Phocam centurionem scuto insistentem, in sublime sublatum, Imperatorem salutaverunt; qui subinde Constantinopolim delatus, regiisq; insignibus ornatus de Mauritio, conjuge, quatuórq; filiis supplicium sumpsit, & ipse post septem annos ob nimiam crudelitatem gladio percussus. Mauritius homo in numerum paucorum ritè pœnitentiæ agentium referendus, inter cædes, Davidis illud carmen ingeminabat: *Justus es Domine, & rectum judicium tuum.* Spes peccantis non alibi posita est, quàm in confessione. Jam naturæ concesserat amicus, idémq; hostis ac pestis Constantinopolitanorum Curius Avarum Chaganus: alioqui vivo illo minimè ausus fuisset Mauritius ad

*Mauritius
Imperator
cum suis à
Phoca ca-
ditur.*

comparandam annonam milites trans Istrum mittere. Renovârit fœdus cum Hunnis Phocas, ut docet auctor *Miscellæ*: postquam scilicet anno Principatûs sui primo, maximas, ut auctor est Nicephorus, clades accepisset. Postea ipse in viscera reipublicæ sæviit.

CAPUT X.

De gestis Hunnoavarum ætate Heraclii Cæsaris.

*Chaganus
III. simulat
amicitiam
cum Hera-
clio Imp.*

*Invitatur
ab Heraclio
Herasle.*

IPfos septendecim annos per Hūnoavares quieti fuere Constantinopolitani: tum tarditas atrocitatis gravitate compensata est anno 100XVIII. Chaganus namq; simulans amicitiam, ut scribit Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, & post eum Theophilus Cedrenus, legavit certos ad Heraclium Imperatorem; qui ex eorum adventu non mediocrem cepit voluptatem; utq; in officio ac humanitate certaret cum Chagano, vicissim missis in Daciam Athanasio Patritio, & Cosmo quæstore illum,

illum, tanquam amicum ad congressum, præstituta die in Heraclea oppido Thraciæ habendum, evocavit. Ipse interea ludos equestres apparatus, vestesq; honorarias hospiti, & comitibus dandas concinabat. Appetente verò constituta die in viam se dedit, occursum hospiti. Selymbriæ triduo constitit, præstolans nuncios de adventu Chagani. Ecce tibi afferuntur quidem ii, at acerbissimi, Chaganum videlicet maximo cum exercitu Heracleam contendere. Quoniam verò probè cognita erat Hunnis Thracia, Chaganus ab Heraclea expeditos equites præmisit; qui utroq; latere Selymbriam, & viciniorem Constantinopoli agrum usq; ad longum murum circumvolitarent, elabiq; conantem Imperatorem cum comitatu interciperent. Verùm is, ut in tali tempore, ingenti quidem horrore perfusus, ut tamen ex incendio fortunæ effugeret, celeritate sibi opus esse existimavit. Quò verò facilius hostium insidias vitaret, captivitatem-

*Chaganus
insidias
tendit He-
raclea, quas
agrè effu-
git.*

*Hunni vad-
stant Mesi-
am.*

tatémq; à se amoveret, regales vestes cum pannis mutavit, alligatôque ad brachium diademate Constantinopolim pernici equo deventus est. Avari fugientem vestigiis consecrati, usq; ad campum urbi proximum, qui Septimus dicebatur, procurrerunt, ibiq; positis castris aliquamdiu in Constantinopolitanos grassabantur; inde totam regionem, quam Panyfus amnis irrigat, fletu luctúq;, & cædibus complevêre. Prædis demum onerati in terram suam transito Istro reverterunt. Utriusq; sexûs multitudo, quam captivam abduxerunt, fuit ad ducenta, & septuaginta milia. Purpura ac cetera Cæsaris vestimenta cum omni ludorum apparatu atq; hominibus, qui eum deferebant, intercepta sunt. Ità Abari ludum lusêre luctuosum atq; insolentem. Hostis barbarus blandiens timendus maximè. Quamvis autem tanto maleficio à Chagano affectus fuerit Heraclius, tamen majora metuens, ac necessitati parens, foedus cum eo pepigit. Anno verò

*Heraclius
cum Chagano III. foedus in-
it, & in Per-*

verò 10cXXI. antequam copias edu-
ceret adversus Chosrhoëm, Persa-
rum regem, per literas filium suum
Constantinum tutelæ ejusdē com-
mendavit. At lupo ovem commi-
sit. Cùm enim Heraclius adhuc
bello Persico occuparetur, Avars
sive pollicitationibus, sive largitio-
nibus à Persis corrupti año 10cXXV.
belli Persici quinto, Constantino-
polim decem dies terra mariq; ob-
sederunt: verùm Deo obsessis pro-
pitio, Christi; Dei Genitrice ur-
bem tunc sibi devotam protegente
cùm mutuis armis, tum præcipuè
vi tempestatum, terra ac mari in
eos sævientium, adedò consumpti
sunt, ut pauci admodum in suam
regionem redierint. Hujus certè
expeditionis exitu seu felici, seu
infelici Avarum Daciorum nervi
accisi sunt. Istaq; fuit ultima in-
signis clades, quam Constantino-
politans intulerunt, ipsi verò à
Deo multò maximam acceperunt.
Leves tamen deinceps quoq; inter
easdem nationes intercessisse dimi-
cationes, refert Nicephorus.

*Las motu
rus filium
suum tute-
la ejus cõ-
mendat.*

*Huñi Con-
stantinopoli
obsidē-
tes divini-
tus inci-
dunt in
maximam
calamita-
tem.*

CAPUT XI.

De gestis Hunnorum, Sclavorum usq; ad regnum Caroli Magni.

*Bulgarorū
Ducis cum
Chagano i-
nimitia.*

*Dagoberti
Francorū
R. legatio
ad Samo-
nem Scla-
vorum re-
gem.*

P Arcè deinceps de rebus Hunnicis scriptores. Colligenda tamen sunt etiam pauca, quæ ab iis dispersè dicuntur. Nicephorus memorat, circa annum 100XXXIII. cum dominatum Bulgarorum Chaganus occupare vellet, Cubratum, vel potius Chrobatum Bulgarorum ducem omnem populum, quem à Chagano acceperat asperrimè habitum, terrâ suâ expulisse. Ac istud quidē in Mœsia ad Istrum contigit; in Pannonia verò, quod Aimonius (*Lib. III. Cap. XXIII.*) narrat; nimirum Dagobertum R. Francorum, anno regni sui nono, qui fuit à natali Christi 100CXL. misisse ad regem Sclavorum legatum Richarium, vel Sicharium ad repetendas merces, quas negotiatoribus Francis Sclavi per vim abstulissent. Ibi cum Sclavorum rex significâisset, jucundam

dam sibi fore cum Francis amicitiam, legatusq; respondisset, fieri non posse, ut servi Dei cum canibus fœdera jungant, subjecit rex: siquidem vos servos Dei profiteamini, nosq; appellatis canes, mirum non est, nobis frequenter concedi, ut ulciscamur illa, quæ vos improbi famuli contra Dei committitis voluntatem. His dictis exploratum è conspectu suo facessere jussit legatum. Samo hic rex vocabatur. Contumeliarum aculeis concitatae gentes ad bellum se comparaverunt. Franci initâ cum Arivaldo Longobardorum rege amicitiam tripartitò Sclavos aggressi sunt. Longobardis, & Alemanis omnia ex sententia evenerunt. Austrasii & Boji ad castellum Vogastrense cladem acceperunt. Hinc gradus quidam atq; aditus ad diminuendum Francorum regnum jactus, Sclavis ultra Anassum flumen progressis. Per idem tempus Gervanus quidam Urbiorum Sclavorum, qui Francis se submiserat, ad Samonem transit. Recenset hæc Fredegarius (*in Chron. Scrip. Histor. Franc. Tom. I.*) & in

*Sclavorum
Regis effa-
tum falsum.*

*Francorū
bellum cum
Sclavis.*

*Hunni &
Sclavi disse-
dent in Pan-
nonia.*

& insuper illud, principes Avarorum sive Chunorum, & Bulgarorum anno 1094. incidisse in honoris contentionem. Ubi verò res ad manus venit, discessisse Bulgaros inferiores: noviesq; mille dispalatos ac sparsos è Pannonia profugos cum liberis atq; uxoribus ad Dagobertum regē Franciæ confugisse. Et assignatas quidem fuisse exilibus in Bavaria sedes, at non multò post vel ipso Rege jubente, vel non insciente, de consilio certè Francorum omnes ad unum una nocte per dolum interfectos esse. Scilicet etiam Boji noverant apponere cœnam Siculam. Ex iis, quæ dicta sunt, perspicuum est, eosdem populos modò Sclavos, modò Bulgaros ab historicis vocatos fuisse. De reliquo Avars, & Bulgari frequentissimè amicitiam colebant, sæpe in eodem exercitu militabant, promiscuè habitabant; imò verò, altera gens alteri (quod ex Nicephori *Breviario* erui potest) Principes dabat. Jam Hunnoavars Dacici à se ipsis desciverant, nullúmque

*Sclavorum
X. mill. oc-
cisa.*

nume-

numerum apud vicinas nationes obtinebant, Pannonii aliquē. Pertharitus quidam hos ex Pannonia excivit. Gerebat is, ut scribit Paulus Diaconus, similtates cum Gromoldo, vel Grimoaldo Longobardorum rege. Cū verò tam potenti tamq; formidoloso hosti neq; armis, neq; alia vi resistere posset, adiit Chaganum de auxilio. Hic nihil moratus anno 10CLIII. exercitum in expeditionem eduxit, atque in agrum Fori Julii populabundus excurrit. Quem exitum motus habuerit, Diaconus non exponit. Adeò mancæ, & inchoatæ sunt pleræq; de Hunnis narrationes. Pertharitus asciverit sibi nomen Ducis Fori Julii, quod periniquo animo patiebatur Grimoaldus, utpote in finitima Venetia, sive Lombardia regnans. Quamobrem anno 10CLXIII. Avars, antea hostes suos, excivit adversus Lupum, qui dominatum Fori Julii occupaverat. Non defuere auxiliariæ cohortes occasione & officio; sed interfecto postea in acie

Gromoldi Longobardorum R. cum Pertharito inimicitia.

Hunni populantur agrum Fori Julii.

Avars & Grimoaldo R. evocantur contra Lupum Fori Juliiensē.

Q

Lu-

*Perit ab iis
Lupo, &
à Foroju-
liensibus
Warnefri-
dus.*

Lupo, Grimoaldus in educendis è provincia Avaribus negotium sibi contraxit. Casus Lupi bello finē non attulit. nam Warnefridus quidam rerum in provincia auxilio Sclavorum potiri cupiebat. At fusis stratisq; subsidiariis ipse quoq; interiit. Pauci admodum Foroju-lienses, ut ferunt, quinq; millia Sclavorum vicēre. In Annalibus præterea Græcorum scriptum est, anno Constantini Pogonati Imp. nono Christi nati 1067. Saracenos, qui cum maximo rei Christianæ damno in Syria suum jam fundarant imperium, metuentes ne possessione illius terræ, dominationēq; à Maronitis deturbarentur, pacem cum Constantinopolitanis confecisse, promissisq; eis in annos singulos tria millia pondo auri, certum captivorum ac nobilium equorum numerum. Cujus rei fama cum ad Avaros manasset, illos pristinae fortitudinis ac virtutis oblitos, Constantinum donis coluisse, pacemq; ab eo deprecatos esse. Nulli profuit desidia. Nihil ergo

*Hunni mu-
nera præ-
bent Con-
stantino
Imper.*

ergo postea Hunnico nomine dignum, de quo meminissent scriptores, Hunnoavares egerunt: sed contenti partis, in terram Jazygum Metanastarum latius pedem inferebant, in Pannonia verò à Norico magis magisq; stabiliebant. Egisse tamen eos interim ex vicinis regionibus prædas, ex narratione Eginhardi de bello Hunnico apparebit. Slavonici scriptores tres numerant Reges, qui in Pannonia, & finitimis provinciis Saroni ordine successerunt. E quibus primum nomine Marothum, sive Maravodum ferunt regnâsse circa annum 1090. alterum, quem alii Svatem, alii Svatoßum appellant, circiter annum 1095. & ambos hos, aut alterutrum domicilium ac regiam habuisse Vesprimii in Pannonia. Tertium Boruthū nomine in Carnis, vel ut illis temporibus dicebant, Carantanis resedisse. Moravici deinde historici, in quibus est recentissimus Joānes Georg. Stredovius, produnt Svatoßum, quem ipsi Svatoçopium nuncupant, ab

*Marothus
R. Slavorum.*

*Svates R.
Slavorū.*

*Boruthus
R. Slavorum.*

*Svates ab
Hunnis
pulsus.*

Hungaris circa añum 1000XLIII. è Scythia egressis fraude oppressum desertâ Pannoniâ, & regia Vespri- mienfi in Moraviam concessisse, ac Velehradii, ubi veteres Marcomanorum RR. domicilium habebant, sedem locâsse. Pluribus idem videtur secus. Putant enim vulgântq; Hunnos regnante Borutho iterum in Pannoniam se intulisse. Argumentum inde ducunt, quòd anno 1000XXXVI. ùt scribit, nescio quis S. Eberhardi discipulus, inceperint eundem Boruthum bello petere, sed Hugibertum, Bojorum Principem, præstò Carantanis fuisse, Hunnòsq; quoad vixit, metu continuisse. Mortuo postea Hugiberto Hunnos metu liberos in Noricum irrupisse, Laureacúmq; Vivilone Antistite evertisse, nonnulli conjiciunt. Verùm antè jam, quod ex superioribus narrationibus intelligere licet, Hunni, qui iidem Avars dicebantur, Pannoniam, imò & Noricum insederunt. Posteriores enim historici provincias illas alteram ab altera

*Hunni in
festi Boru
tho.*

altera non distinguebant. Accedit, quòd Bonifacius III. Pontifex Max. Philoni, quem nonnulli Laureacensem Antistitè fuisse censent, Avarum institutionem commiserit. Nationis igitur illius sedes anno 1000. vicinæ fuerint Laureaco, jam antè ruinam passo. Quòd verò recentiores scriptores alterum Hunnorum adventum ad eos annos retulerunt, in crimine fuerint Hungarici historici, de quo capite sequenti videbimus. Revertor ad narrationem. Bulgari, ut auctor est Theophanes, Imperii ejusdem Constantini anno undecimo in Constantinopolitani Imperii regiones incursiones fecerunt. Molestè id quidem tulit Imperator ille, ut tamen sinè tumultu, aut periculo sacrum Concilium adversus Monothelitas haberetur, ad conditionem iniquam dependendi illis annui tributi accessit. Vocat autè Theophanes Onogundureses, & Contragenses eos populos, quos antiquiores scriptores Unogunduros & Cotriguros nuncupabant;

Philo jubetur docere Avaros.

Constantinus Imp. Bulgarorum stipendiarius.

Cedrenus verò eisdem Bulgaros
fuisse obiervavit.

CAPUT XII.

*De regionibus Hunnorum,
& commentitio Ungarorum adventu.*

AVentinus (*Annal. Bojor. Lib. IV. & aliàs*) tradit Bojos, cum adhuc multos Deos colerent, Hunnis se societate implicuisse, & pulsus Romanis Gothicq; duas nationes Noricum inter se divisisse. At propius verò est, oppressis Romanorum reliquiis Hunnos Ripense Noricum, Bojos vel Nariscos Vindeliciam occupasse. Daciam deinde Hunnos tenuisse, satis superq; patuit. Unius præterea Chagani sedem, fuisse juxta Tibiscum in terra Jazygum Metanastarum, auctor est idem Aventinus. Ubi verò in Norico contermini fuerint Hunni Bojis, monstrant Aimoini Monachi (*de Gest. Franc. L. IV. Cap. LXXXII.*) verba ista: *Castra super Anisum posita sunt. Nam is fluvius inter Bojoariorum atq;*
Hun-

*Hunorū li-
mes in No-
rico Anas-
sus amnis.*

Hunnorum terminos medius currens, certus duorum regnorum limes habebatur. Aventinus autem quanquam Aimoino non ætatibus solùm, sed seculis quoque posterior, ex veterum tamen monumentis ad eandem veritatem patefaciendã, plura in lucem profert, in quibus (Lib. III. Annal. Bojor.) peculiare illud: Certus notusq; limes duarum gentium flumen Anassus fuit. Supra ad Favonium vergens Bojoaria erat, infra Hunnia, sicut docet Eugenius II. Pontif. Max. scribens ad Pontifices Bojariorum. A Boristhene itaq;, quem Sclavonicæ gentes Prutum appellant, in ora Danubii ultra Tibiscũ: inde in Pannonia, & Norico à Sirmio usq; ad flumen Onasum Hunni continens imperium habebant. Deniq; Aventinus ex diplomatibus Caroli M. & filii ejus Ludovici Pii, quæ dederant templis Bavariæ, conjicit, regionem supra montem Cetium, quã ad occasum porrigitur, propriè dictam fuisse Hunniam, infra montem verò Avariam. Subjungit tamen in narratione, nec

Hunorum terra amplitudo.

ipſos illos Principes ſemper ita ſenſiſſe: ſiquidem Carolus pater in diplomate, quod dedit Præſuli Altaichii inferioris, Bylachum fluvium, qui infra Melicium Danubio illabitur, Avariæ: filius autem Ludovicus in tabulis, quas Reginerio Batavienſi Pontifici tradidit, fluvium Erlaphum, qui ſupra Melicium in Danubium influit, Hunniæ attribuit. In cognoscenda penitus Hunniæ, & Avariæ hac diviſione non laboro. Sicut enim iidem populi nunc Avaræ, nunc Hunni appellabantur, ita & eorum terra in Norico, & Pannonia jam Avaria, jam Hunnia vocabatur: alioquin Abaros inter ac Hunnos diſcrimen aliquod fuiſſet. Inter illos certè qui Pontum, atq; Iſtrum accolebant, nullum fuiſſe jam patuit, ipſis Græcis ſcriptoribus eoſ modò Abaros & Avaræ, modò Hunnos nominantibus. Bavariam ex Abaris enatam eſſe, haud vana ratione aliqui exiſtimaverunt. Hæc occurrerunt, quæ de Hunnorum terris ſcriberem. Sa-
gaci-

gaciter verò pro eo, ac debuit, observavit Franciscus Otrocotfius (*in Ungari non Originibus Hung. Cap. VI.*) errorē prodierunt domesticorum scriptorum, qui li- è Scythia teris mandaverunt, Hungaros ad- anno 744. venisse in terram, quæ Hungaria dicitur, anno Christi nati 1000. LIII. Hujus enim rei nullus veteriorum historicorum mentionem facit; sed neq; diligentissimi antiquitatis indagatores, Cardinalis Cæsar Baronius, & Henricus Spondanus quidquam de ejus gentis adventu eo anno, vel proximo ex veterū monumentis depromserunt. Avaribus in descriptis paulò antè regionibus longo tempore sese stabilientibus, & finitimorum opes *Bulgarorū R. Trebellius reddit Imperium Justiniano Imp. ingratū.* carpentibus, Bulgarorum R. Trebellius Justinianum minorem Augustum à Leontio, præfecto orientis partium, Imperio exutum, in antiquum gloriæ, & honoris locum restituit anno 1000. III. At enim Justinianus immemor beneficii, cùm biennio post, nescio, unde arripiens occasionem lædendi, arma movit Bulgaris sicut temerè,

ità infeliciter. Inito enim certamine tantum exercitûs damnum fecit, vix ut cum paucis è manibus Bulgarorum elapsus fuerit. Huiusmodi solet esse ingratorum fortuna.

CAPUT XIII.

De bello Caroli M. Francorum R. Hunnoavaribus exitiali.

Causa belli à Carolo M. contra Hunnos suscepti.

Semen hujus belli censet Aventinus (*Annal. Bojor. Lib. IV.*) fuisse feritatem atq; immanitatem Avarorum, qui pro consuetudine ac libidine sua in Bojos crudeliter sæviebant. Otricotius in *Originibus* (*Cap. III. pag. ccxxxxi.*) arbitratur, Carolum bellandi causam habuisse nullam, sed Christianæ religionis latiùs proferendæ studio incensum armis rem tentâsse: at Spondanus (cui recentiores astipulantur) Carolo ipsos Hunnos ad illud gerendum ansam dedisse, reperit. Cùm enim Tassilo Bavarix Dux impulsu uxoris suæ, filiæ Desiderii Longobardorum R. bellum

lum Carolo moliretur, diffidens si-
bi Hunnos in auxiliū accivit. Ve-
rū antequam illi suppetias venis-
sent, oppressus, captusq; est; in-
de perduellionis reus iudicio con-
victus damnatusq;. Minores me-
rito suo pœnas dederit, attamen
graves. Quippe gratiam vitæ con-
secutus est ea lege, ut in ædes Deo-
dicatorum simul cum filio Theo-
done se in perpetuum abderet. Hū-
ni verò ab eo exciti duobus colle-
ctis exercitibus, altero Marchiam
Forojuliensem, altero Bojariam
invaserunt: verū utrobique anno
1000LXXXVIII. repressi sunt. Cū
verò tumultuari adhuc pugnāsq;
ciere pergerent, Carolus bello per-
domandos censuit, quod ipsos o-
cto annos tenuit. Quo verò anno
inchoatum, & quo perfectum fue-
rit, non satis constat. Si Aventi-
no credimus, exortum fuit 1000CXC.
quo ipse Carolus duxit, depulitq;
de Norico Hunnos, & Sclavos. Di-
stribuerat bipartitò, vel potius tri-
partitò exercitum. Ipse per Au-
stralem Danubii ripam cum Fran-
coni-

*Hunnoarū
duo exer-
citus pulsi.*

*Carolus M.
inchoat
bellum ad
versus Hun-
nos.*

conibus & Svevis; Theodoricus, Pallacâ genitus, cum Saxonibus, & Frisiis per adversam ejus fluminis ripam secundo amne, Pipinus cum Bojis ac epibatis, qui annonam devehebant, instructa infestâq; acie, proturbatis ubiq; hostium excubiis ac minoribus præfidiis, usq; ad gemina Avarorum valla pleno gradu incedebant. Eorum vallorum unum supra Cambum fluvium, non longè distans Cremsio, Septentrionem spectabat, alterum juxta Comâgenos, sive Chaamburgum ad Austrum pertinebat. Fusis occurrentibus Avaribus, munimenta facile superata: in iis excisa, ferro atq; igni consumpta omnia. Ceteri conspectis in utraq; ripa, medióq; Danubio copiis panico casu, metúq; exanimati fugam arripuerunt, ac ultra Arabonem in silvas ac latebras sese conjecerunt. Carolus integro intactóq; exercitu nemine obsistente primùm ad Arabonem, deinde ad confluentem ejus, & Danubii movit: ubi stativa aliquot dies habuit. Ibidem locum

Hunorum munimenta bina in Norico expugnat.

Hunorum fuga.

locum quendam (Brægetium pro-
culdubio fuerit) vallo & fossâ cir-
cumdedit, castrisq; maximis sepsit.
procedente tempore Geroldum,
Bojariæ præsidem, in terram sub-
actæ gentis colonias deducere iussit,
templa, ædes publicas juxta atq;
privatas reconcinnavit: multa ar-
va, prata, vineta, præfectis, equiti-
bus, devotorum rectoribus, ac col-
legiis, Pontificibûsq; Bojariæ maxi-
mè in Norico, sicut vetera narrant
diplomata, donavit. Quæ quidè,
simûlq; ea, quæ sequenti Capite
tractabuntur, ut testatiora fiant,
libet Ludovici Pii Imp. diploma
quod dedit Sacerdotio Pataviensi,
subjungere. Publicavit illud jam
pridem Lazius (*Comment. Reip. Lib.*
XIII.) éstq; istiusmodi: *In nomine*
Dei Salvatoris nostri JESU Christi Lu-
dovicus divina ordinante providentia
Imperator Augustus. Nullum fide-
um nostrorum ambigere credimus, qua-
liter dominus, & genitor noster beata
memoriæ piissimus Imperator Carolus
regnum Hunnorum suæ ditioni non sinè
magno præliorum labore subjugaverit,
& ho-

Carolus M.
Jaurinum
usq; castra
promovit.

Diploma
datum E-
piscopatu
Passaviensi
à Ludovico
Pio.

& homines terræ illius cultui Christianæ
 religionis manciperit, in tantum,
 ut etiam in eadem provincia multas Ec-
 clesias ob Dei reverentiam & renovari,
 & à fundamentis extrui faceret. Inde
 Dei jussu super devastationem, & ino-
 piam Pataviensis Episcopatus miseri-
 cordiâ motus plus cœleste, quàm terre-
 num lucrum desiderans, quædam loca in
 ejus Ecclesiæ templis ornavit, in qua S.
 Valentinus corporaliter requiescit, &
 ubi nunc Waldaricus venerabilis epi-
 scopus præerat, tradens illi, hoc est, in
 provincia Avarorum quendam locum,
 qui vocatur Lytaba, & in terra Hun-
 norum Geisen murum, Treysmam, Wa-
 chbouvam, Pielagum, Hardinum, Rbœ-
 de, Ashach, Wolvesuwanne, Erlapham,
 & in Artagnna duas basilicas, & in Sa-
 xina duas &c. Nomina locorum alia
 sunt Sclavonica, alia Germani-
 ca, unum alterúmve Hungaricum
 quid sonat. Munitiones illæ, quas
 expugnavit Carolus, constabant ex
 novē rotundis militaribus sepimē-
 tis; quæ inter se non magno inter-
 vallo distabant. Interiores circuli
 proportione exterioris contractio-
 res

*Hunorum
 munitiones
 in Austria.*

res erant. Unumquodq; sepimentum vicenos pedes latum erat, totidem altum. Materia aggerum terra, & stipites in terram depacti. Circumsitæ erant illis utrinq; arbores, de genere earum, quæ putatæ magis frondescunt, atq; luxuriant. Intus ita vici compositi conjunctiq;, ut de aliis in alios clamor facile exaudiri; de circulo autem ad circulum clangor tubæ diffundi posset. Portæ parum laxæ erant: idoneætamen & ad erumpendum, & ad importanda spolia. Sangallensis Monachus docet, alterum sepimentorum illorum dictum fuisse *Hagani*, alterum *Hegin*; hoc ex Hungarica, illud ex Germanica lingua etymon habere videtur. Simile his munimentum habebant in regione Jazygum Metanastarum prope Tibiscum. Hujus etiamnũ duo aggeres extant. Exterior, Curfi R. opus perenne ac decantatum, in provincia Heveschiensi patens, complectitur totum territorium Philistæorum, sive Jazygum Hungarorum. Interior ab exteriore re-

mo-

*Hunnoarũ
munimen-
tum prope
Tibiscum.
Vár dictũ.*

motior est apud Tibiscum, angustior eique vicinior juxta pagum Fulgidum Cornu (*Fénszaru*) quo, & flumine Sadavia terminatur. Atq; hoc fuerit receptaculum antiquum, quod lingvâ suâ Hunni *Vár*, vocabant. Sed ut ad bellum funestissimum Avaribus revertar, fervente eo primis annis ceciderunt Iringus, & Jugurro Chagani. Rhingus vel Rhinchus eorum regia munitissima, ubi asservabatur gaza, direpta, solo æquata. Cùm ità arctæ essent res gentis Thudunus Chaganus induxit animum Christum colere. Nam, ut auctor est Ado Viennensis, anno 1000. ad Carolum R. profectus, magno cum popularium numero sacrosancto Christianorum ritu ablutus est; tum muneribus cumulatus, in eam regionem, quæ infra Arabonem extenditur, remissus est. Ejus subinde hortatu atque impulsu plures Hunni sub signis Christi militare inceperunt. Siquidem, ut prodit vetus auctor *Historie Conversionis Bojeeriorum, & Carantanorum*)

*Iringus &
Jugurro Hunnorum R. in
præliis occubuerunt.*

*Thudunus
Chaganus
fit Christianus,*

rum (inter scriptores *Historiæ Franc.* Tomo 2. *Edition Parisien.* 1636.) postquam anno 1000cxcvi. se, suaq; Carolo R. dedituros spondissent, misit is filium Pipinum cum justo exercitu in Hunniam; qui ubi ad locum gentis celeberrimum Rinchum (existimo fuisse Pannoniam urbem) pervenit, recepit eam in fidem suam. Arnoni autem Juviensium, vel Salisburgensium Antistiti Hunnos pariter ac Sclavos, qui Pannoniam à Norico usq; ad Dravi ostium colebant, Christianis institutis erudiendos credidit. Verum, quæ humanæ mentis in malum propensio est, Thudunus fidem, ut refert Rhegino, vel Carolo, vel Christo datam anno 1000cxix. fefellit. Bellum itaq; recruduit, ac redingratum est, quod Thuduno interitum attulit. Apud Tibiscum eum domicilium habuisse, sepultumq; esse, memorat Aventinus, haud dubie in vallo illo insigni, in cujus umbilico hodie est Berennium. Sublato Thudone, vel Theodone Avars, adhuc Martem

Arnosalisburgensis, Antistes, Megster in rebus divinis Hunnorum constitutus.

Thudunus Chaganus desipit vel rebellat, bellum renovatur.

*Chaja Chaganus in tu-
multu rex
creatur, &
inter pu-
gnam ca-
dit.*

spirantes, in locum ejus suffecêre Chajam; qui undiq; se hostium copiis cinctum, videns aleam universi certaminis subiit. Procurrationes primùm, leviâq; certamina inita, descensum deinde in aciem, manûsq; cominus confertæ, cruenta deniq; pugna decertatum ac debellatum est. Cæso enim rege Hunni terga dederunt: pars ultra Danubium ac Tibiscum se recepêre, pars victi atq; subacti: inde Bojariæ fines ad Dravi ostium prolati, quàm prosperè & auspiciatò, eventus postea ostendit. Liquet, hoc bellum per intervalla gestum fuisse. Summam ejus Eginhardus in *Vita Caroli M.* exponit hujusmodi oratione: *Maximum omnium, quæ ab illo gesta sunt, bellorum præter Saxonicum, huic bello succedit, illud videlicet, quod contra Avares sive Hunnos susceptum est: quod ille & animosius, quàm cetera, & longè majori apparatu administravit. Unam tantum per se in Pannoniam expeditionem fecit, ceteras filio suo Pipino ac præfectis provinciarum, Comitibus etiam atq; legatis*

per

*Suæna bel-
li à Carolo
M. cum
Hunnis ge-
sti.*

perficiendas commisit. Quod cum ab
 his strenuissimè fuisset administratum,
 octavo tandem anno completū est. Quot
 praelia in eo gesta, quantum sanguinis
 effusum sit, testatur vacua omni habi-
 tatore Pannonia, & locus, in quo regia
 Cagani erat, ita desertus, ut ne vestigi-
 um quidem in eo humanae habitationis
 appareat. Tota in hoc bello Hunno-
 rum nobilitas periit, tota gloria decidit:
 omnis pecunia, & congesti ex longo tem-
 pore thesauri direpti sunt. Neq; ul-
 lum bellum contra Francos exortum,
 humana potest memoria recordari, quo
 illi magis ditati, & opibus aucti sint.
 Quippe cum usq; in id temporis penè
 pauperes viderentur, tantum auri &
 argenti in regia repertum, tot spolia in
 praeliis sublata, ut meritò credi posset,
 hoc Francos Hunnis justè eripuisse, quod
 Hunni prius aliis gentibus injustè eri-
 puerunt. Haftenus Eginhardus, qui
 aliquamdiu à secretis fuit Carolo
 illi Imper. plura hyperbolicè effe-
 rens. Sangallensis deniq; Mona-
 chus in descriptione munitiorum
 subjungit, Carolum à Vulgaribus,
 vel Bulgaris vim abstinuisse, quia

Bulgari
 tacti à Carolo
 solo M.

Hunnis extinctis regno Francorū
nil offecturi videbantur.

CAPUT XIII.

*Huñoavares perdomiti ad-
junguntur Christianis, Sclavi item
Marcomanorum, & Quadorum
progenies. Episcopi utrique
genti dati.*

Compositis in Pañonia rebus
Carolus M. jam Augustus, ut
prodit auctor *Historiae Con-
versionis Bojoariorum* loco allato, an-
no 1000 III. venit in Bavariam, ubi
ratam habuit concessionem filii sui
Pipini de instituendis ab Arnone
Juvaviensi Antistite Huñis, & Scla-
vis in Pañonia consistentibus: imò
verò ipse monuit Arnonem, ut pri-
mo quoq; tempore ad illas gentes
se conferret, & sacra in Pannonia
dudum extincta resuscitaret. An-
tequam tamen is provinciam illam
cepisset, causam ad Leonem Pont.
Max. detulerit. Contradicturos e-
nim Laureacenses prævidebat. Ar-
no igitur, qui princeps in Cathe-
dram

*Arno Epi-
scopus Sa-
lisburgen-
sis apud Hu-
nos, & Scla-
vos in Pan-
nonia sacra
restituit.*

dram Juvaventem pallium pontificale attulit, princeps quoq; apud Hunnos, & Sclavos in Pannonia post tempora Romanorum, & Gothorum templa Deo dicavit, sacerdotes consecravit, ritúq; Christiano publicè ac solenniter fecit. Cùm verò tanto oneri impar esset, Theodoricum quendam, qui apud eosdem populos sacra ritè curaret, Episcopum instituit. Lazius aliunde didicit, priores quoq; Juvavienses Antistites ad Sclavos, & Hunnos, dum hi adhuc rebus omnibus flourerent, doctores sacros missitasse. S. Virgilium, qui Arnonem antecessit, id officii populis illis præstitisse, probabile esto. Bulgaros quosdam Constantinopoli propinquos, jam ætate Heraclii Cæs. Christianis additos fuisse, auctor est Nicephorus. Anno sequenti, ut scribit Ado Viennensis (*Chron. ætat. 6.*) venit ad Carolum Aquisgrani morantem, Theodorus Caspuanus, vel Thudunus, Princeps Hunnorum, ubi majorem in modum ab eo petivit, uti sibi suisq;

Idem sufficit in eodem munere Theodorici,

Thudunus Princeps Hunnorum petit à Carolo M. sedem.

pessimè à Sclavis multatis, liceret
 domicilium inter Sabariam, & Car-
 nutū collocare. Carolus non mo-
 dò supplicis preces audiit, sed do-
 natum cum bona gratia dimisit.
 Similia his profert Sigebertus, sed
 per contemptum addit, A vares in
 illo tractu sedes fixisse, ac sinè ho-
 nore regni in ditione Francorum
 mansisse. At enim non omni or-
 namento regio exutos fuisse, tradi-
 dit auctor Annalium Francorū, qui
 quidē unus fuerit ex coævis scrip-
 torib9. Locus proinde Adonis pro-
 ximus mendosus est in nomine *Ca-
 puani*. Scribendus enim erat vice
 illius Chaganus. Hunnis illis, qui
 Istrum, & Pontum accolebant, vi-
 detur aliquid humanitus accidisse:
 non enim gentilibus suis in
 Pannonia laborantibus succurre-
 runt. Carnutum, de quo paulò
 antè, Otrocotsius in extremis *Ca-
 pitis V. Originum*, putavit esse Ca-
 rinthiam; quam Venedi Sclavi, ut
 refert Aventinus, colebant, & Ca-
 rolo in bello Hunnico operam na-
 vabant. Fuit verò Carnutum
 illud

*A vares an
 sinè rege in
 Pannonia?*

*Retinuerūt
 honore re-
 gium.*

illud notum oppidum Pannoniæ. Rursus Hunni illi, à Sclavis Behemannis injuriosius tractati, Carolo Cæsari questi sunt anno 1000. Suscepit is continuò propugnationem afflictorum, misso adversus tumultuantes exercitu, cui præposuit filium suum Carolum. Res malè cessit Sclavis. Occiso enim in prælio duce Lichone spiritus nationis compressi sunt. Scripta sunt hæc in Annalibus Francorum. Behemanni videntur fuisse Bæmorū sive Quadorum posterī. Affuisse tamen pugnæ finitimorum quoq; Sclavorum copias, liquet. Dux quippe Licho, qui dimicans occubuit, Polonus fuit. Historici gentis illius Lescum nuncupant, nec diffitentur cæsum esse. Non multò post defunctus est Thudunus Chaganus, qui in sacro lavacro Theodorus dictus fuit. Successorem ejus in regiæ dignitatis gradu Cæsar auctoritate sua roboravit. Ita quoq; Annales Francorum notaverunt, & ex iis Spondanus illis verbis: *successor ejus confirmationem*

*Hunni quod
vuntur Ca-
rolo M. de
Sclavis*

*Licho, vel
Lescus Po-
lonorum
dux in præ-
lio cadit.*

*Thudunus
Chagani
successor*

regni ab Imperatore petiit, obtinuitq; Reges tamen Hunnorum hi, utpote beneficiarii, non omnem dignitatis suæ splendorem obtinebant, neq; à summis Principibus in numero Regum ponebantur. Thudunus nomen gentilitium fuerit. An autem Thudunus tertius continuò Principatum tenuerit, dubium faciunt ea, quæ subtexo. Anno 1000. Carolus Augustus sive ut solatium aliquod ex præsentia Hunnorum jam Christianorum haberet, sive ut eos in bene cæptis confirmaret (causam enim recitet Regino) Canizantium, & Thudunum plurèsq; alios summates gentis ad se in Franciam accivit. Completebatur ergo hic Imperator curis suis salutem Hunnorum sempiternam. Ædem verò ab eo propter Budam constructam esse, cui nomen Alba MARIA fuit, eamq; primam (quod nostrates Annales notificant) in Pannonia extitisse, fabulosum esse, nemo nō videt. Chaganum, qui post excessum Theodori Hunnos regebat, seu is Canizantius,

*Carolus M.
accesit ad
se Hunno-
rum opti-
mates.*

tius, seu Thudunus fuerit, aquis salutaribus aspersum esse ad amnem Filcham, vocatumq; Abrahamum, reperit Aventinus. Dum Hunni in numerum Christianorum aggregantur, Nicephorus consceleratus, ut perhibent, Princeps, in subigendis Bulgaris omnes nervos contendit. Pacem exposcentes aspernatus, quia leviores quasdam pugnas felici exitu pugnaverant. Bulgari non explicata acie, sed tumultuario certamine fortunam tentare constituerunt. In essis enim locorum angustiis, qua infestus tendebat Nicephorus, transitum illi rapuerunt, & facto impetu Constantinopolitanos obruerunt, fulosq; ac dispartatos ex parte occiderunt, ex parte comprehenderunt. Cranio caesi Imperatoris vice poculi in conviviis Bulgarorum reges aliquamdiu usi. Captivos, qui Christi religionem deserere volebant, Crunus R. ad unum omnes interfici iussit. Meminerunt eorum sacri fasti, Graeci Latiniq;. Insignis hac Constantinopolitanorum clade fuit idem

*Nicephorus
Imp. bello
persequitur
Bulgaros
temere,
& inauspicatam*

*adquisit
victoria
victoria*

*Bulgarum
vincunt
Michaële
Imp.*

annus 1000cx1. Biennio post rursus
 Michaëlis Imp. copias apud Ha-
 drianopolim profligârunt, mox
 crudeles in Christianos. Acerba
 hæc, jucundiora dabo. Moyma-
 rus Moravorum regulus año 1000c-
 xxii. Francofurti se in clientelam
 Ludovici Imp. contulit, cujus con-
 filii illum postea pœnituit. Impe-
 rator verò in primis religionem
 Christianam, cujus propagandæ
 summo desiderio tenebatur, illi com-
 mendavit. Facta igitur à Moyma-
 ro potestate divulgandi sermoni-
 bus Christiana sacra adfuêre præco-
 nes & doctores, sacerdotiâq; insi-
 gnia vel restituta, vel constituta.
 In his laboribus atq; curis primæ
 concedendæ sunt Urolpho, Lau-
 reacensi Antistiti; qui bene jacto
 tam optatæ rei fundamento Romã
 profectus, ab Eugenio II. Pontif.
 Max. pallium Pontificale accepit,
 ab eodémq; epistolam ad Episco-
 pos quosdam, & Principes Hunno-
 rum ac Moravorum scriptam at-
 tulit. Quo anno eam exaraverit
 Eugenius, certò sciri non potest.

*Moymaro
 Moravorum
 Princeps
 aperit os-
 sationem
 diffemi-
 nanda re-
 ligionis
 Christiana.*

*Urolphus
 Laureacen-
 sis Prasul,
 Apostolus
 in Mora-
 via &c.*

Joannes Lucius, Dalmaticus scrip-
tor, opinatus est, scriptam fuisse
anno 1000 cxxiii. quo Eugenius
nondum erat sumus sacerdos. Ba-
ronius in sequentem retulit. O-
trocotius propendebat in 1000
xxv. cui ratio rerum, & temporum
magis congruit. Emiserunt eam
epistolam plures, in quibusdam di-
screpantes. Initium ejusdem apud
Lazium (*Lib. XII. Cap. V.* est tale)
Eugenius Episcopus, servus servorum
Dei, Rathfredo sanctæ Favianensis Ec-
clesiæ, & Methodio Ecclesiæ Specuiuli-
ensis, Meconi Origituriensis, atq; Al-
chunino sanctæ Netravenis Ecclesiæ,
pariq; modo Annoni Vetvariensis Ec-
clesiæ Episcopis : simul & Tutundo,
nec non Moymarō, Ducibus Hunniæ,
quæ & Avaria dicitur, atq; Moravia.
Desiderio salutis animarum vestrarum
filii in Christo charissimi, cum audisse-
mus Christianissimam conversionem ve-
stram, & sanctæ fidei, bonorūmq; ope-
rum vestrorum processum, summo gau-
dio atq; lætitia fuimus exhilarati. &c.
Apud Bruschiū Origituriensis E-
piscopus non reperitur. Specuiuli-
lien-

Eugenii H.
Papa ad E-
piscopos
Hunorum,
& Mora-
vorū &c.
epistola da-
ta initiū

liensis eidem scriptori est Speculunensis; in editione verò recentiorum Conciliorum sacrorum exprimitur Speculi Juliensis, vel Sorigituriensis. Nomina quoq; Præfulum, & Principum variè significantur. Alchuninus aliis est Albinus, aliis Allevinus: Moymarus Moëmarus, Tutundus Tuttundus. Præterea in libro Conciliorū inscriptioni hæc interjiciuntur: & *optimatibus excelsitatibusq; plebis Hunnicæ, quæ &c.* Unde efficitur, Hunnos eo tempore non omnem laudis bellicæ opinionem amisisse. Quomocunq; autem efferantur loca sacerdotiorum illorum, perquam difficile est ea indagare, atq; indicare. Lazius, cui assentiri videtur Melchior Inchoffer, Favianensem Præfulem arbitratur, fuisse Viennensem in Austria, Speculunensem, Olomucensem in Moravia, Netravensem, Nitriensem in Hungaria, Origituriensem Tiranaviensem, vel Tirnaviensem in eadem regione, Vetvariensem, Vetaviensem in confinio Moraviæ & Bohemiæ. Otrocot-

Inquiruntur loca Episcopatuū, quæ apud Hunnos & Moravos fuerunt circa an. 825.

sius quoque in *Historia Ecclesiastica Hungarorum*, quæ nondum exiit, astipulatur Lazio asserenti, Origituriensem fuisse Tirnaviensem. *Locus enim*, inquit, *Tirnavia talis est, qui bene episcopatu quondam insignis esse potuit.* Verùm Tirnavia muro cincta, non ita antiqua est, ut vir ille existimavit; neq; unquam id oppidum Hungaris Tirnavia, Turna vel Turna, sed semper Sombathum (*Szombath*) appellatum est. Germani cives, & Sclavi multis post annis dixêre Tirnam vel Tirnavã. Quoniam Bruschius non attigit Origituriensem Episcopum: exemplum autem illius epistolæ in volumine sacrorum Conciliorum declarat, eundem fuisse Sorigiturensis Antistitem, qui erat Speculi Juliensis, censeo non esse inquirendum ultra de sede Origituriensis. Non refragor autem Lazio, & ceteris existimantibus, Præsulem Favianensem fuisse Viennensem, Netraviensem Nitriensem, & Speculunensem Olomucensem. Quippe memoriâ traditum est, Olomucii lo-

*Tirnavia
an olim E-
piscopalis ?*

*Favianen-
sis, Netra-
vensis, Spe-
culunensis
Episcopa-
tus indi-
cantur.*

cum

cum quendam esse, insignis olim latronis receptaculum, qui Specus Julii nominatur. Viennam, & Nitriam ipsa vocabula antiquiora indicant. An autem anno post Christi ortum cccxcvi. Frigedilda Rosemundi Moravorum regis conjux, cui D. Ambrosius ad suscipiendam Christianam religionem dux, & magister fuit, sacerdotia, Olomucense & Nitriense instituerit, ambiguum habeo: nam ea de re antiqui scriptores tacent. Neq; audiendi sunt, qui Fretellam & Sunniã, ad quos D. Hieronymus epistolam dedit, incogitantes dicunt, fuisse Antistites, alterum quidem Olomucensem, alterum Nitriensem. Neq; enim viri illi Pontifices, neq; Marcomani natione fuerunt. D. Hieronymus enim Getis eos annumerat; qui tamen Getas vel Gothos à Marcomanis, & Quadis optimè distingvere noverat. Accedit, quòd Bohemi, & Moravi longo post tempore in numerum Christianorum ascribi inceperint. Sed redeo illuc, unde diverti. Otrocotus

Fretella non fuit Episcopus Olomucensis, nec Sunias Nitriensis,

Vetvarum, ubi Episcopus Annon
erat, nomen traxisse ratus est ex
Hungaricis vocabulis, quæ signifi-
cant emptam, aut expugnatam ar-
cem. Ponamus, id verum esse: u-
bi tamen oppidum illud situm fue-
rit, ex eo haudquaquam elucet.
Joannes Georg. Stredovius sibi
quidem firmiter persuasit, Anno-
nem fuisse Præfulem Velehradien-
sem in Moravia; sed nescio, an un-
quam docti adduci poterunt, ut
credant. Hæc enim vocabula, Ve-
lehradiensis, & Vetvariensis inter se
distant, ratio non suffragatur. Si
conjectare licet, autumo, Vetva-
rum ex Latino uno, & altero Hun-
garico verbo conflatum fuisse, Ve-
teremq; arcem significasse; con-
gruere verò Ovarino Hungarico,
aut Austriaco Altenburgo. De re-
liquo Eugenius in epistola sua de-
clarat, Hunnos & Moravos horta-
tu atq; institutione Urolphi Chri-
stianos factos esse. At Hunni non
pauci superiore ætate Christum co-
lebant. Quare de incremento re-
ligionis loqui censendus est sumus
ille

*Vetvariensis
Episcopi
patris,*

ille Pontifex. Quod autem sub-
jungit, in partibus illis etiam tem-
poribus Romanorum, & Gepida-
rum septena illustria sacerdotia fu-
isse, de Moravia accipi non potest;
siquidem regionem hanc nationes
illæ non tenuerunt, imò Marco-
mani, & Quadi internecinum bel-
lum cum Romanis Christianis ad
ultimum habuerunt. Super hæc
Eugenius sui vice in Hunnia, Mo-
ravia, Pannonia, & Mœsia Urol-
phum substituit; postremòhorta-
tur Principes, ut antiqua Pontifi-
calia templa reconcinnent, eisq;
veteres possessiones, quarum noti-
tiam habuerint, restituant. Mi-
ratur, non satis sibi contentiens
Melchior Inchoffer (*in Annal. Eccl.
regni Hung. pag. 38.*) adeò late pa-
tuisse jurisdictionem Laureacentis
Archiepiscopi, ut omnem Panno-
niam Mœsiamq; complecteretur:
non animadvertēs, Romanos Pon-
tificates summum jus sacrum in illis
provinciis semper tenuisse; ad
quod conservandum Eugenius U-
rolphum in iisdem provinciis vi-
cari-

*Urolphus
Episc. Vica-
rius Sum-
mi Pontif.
cis in Mo-
ravia, Pan-
nonia, Mæ-
sia,*

*Jus Roma-
norū Pon-
tificum in
Mæsiam.*

carium suum dixit, quamvis munere Pontificali in Mœsia prorsus fungi non potuerit, quia Sclavi incolæ ejus plurimi nondum Christi cultum receperant. Ne res tanti momenti in oblivionem veniret, Nicolaus quoq; PP. ad Michaëlem orientis Imp. anno 1555. literas dedit, de jure Romanæ Ecclesiæ revocando, quod habebat in partibus orientis, ac in primis in Dacia Ripensi, & Mediterranea, id est, in Mœsia & finitimis provinciis. Ne longum sit, jam anno 555. Theodosius II. ad arbitrium libidinémq; Attici Episcopi Illyricum sub jurisdictionem Sacerdotii Constantinopolitani redigere voluit. At reclamavit Romæ Potentia, arrogantia, assentatio nihil moderatum svadent. Retinet ergo Romanus Pontifex peculiare jus in Mœsiam, sed Constantinopolitanus adversarius, de quo nihil Ecclesia oriens, nihil crescens scivit, jam dudum rem
habet.

S

CA-

CAPUT XV.

*De rebus Sclavorum, &
Hunnorum, ac aliis se offerentibus ab
anno Christi nati 10000XXVIII.
ad 10000CLXVI.*

*Sclavorum
varia appel-
lationes, &
divisiones.*

*Legati eo-
rum apud
Ludovicum
Imp. Aquis-
granii anno
823.*

Sclavi per varias regiones di-
spersi variis quoq; & abstrusis
nominibus nuncupabantur.
Siquidem in Annalibus Laurishai-
mensibus scriptum est, ad conven-
tum quendam, quem agebat Ludo-
vicus Pius Imp. ex partibus orient-
tis venisse legatos Sclavorum, Abo-
tritorum, Soraborum, Wilforum,
Behemannorū, Marvanorum, Pre-
denecentorum, & in Pannonia re-
sidentium Arrearum. Qui fuerint
Behemani, & Marvani facilè quis-
que perspicere potest. Si nomine
Behemannorum Poloni quoq; si-
gnificantur, verum est, quod tradi-
tur, scilicet Lescum III. Polonorū
Principem muneribus confecisse.
Calamitate ergo patris doctus, ma-
luit largiri, & supplicare, quàm cum
Pio decertare. Abotritos iudico
fuis-

fuisse populos, qui posterioribus
tēporibus appellati sunt Serbuliani,
Serbli, & Servii. Idem enim Añales
declarant, altera legatione anno
1000cxxxviii. ad eundem Ludovicum
missa, venisse legatos Abotritorum,
qui vulgò Predenecenti vocabantur,
& contermini erant Bulgaris,
Daciam Aureliani Danubio, & Istro
adjacentem, incolentibus. Hoc loco
scriptor illorum annalium Abotritos,
& Predenecentos eosdem esse dicit,
priore diversos. Sorabi & Wilsi fuerint
Sclavi, Moravis finitimi. Arcæ Pannonii
Dravi, & Savi accolæ. Magnum
nomen erat Francorum, cum tot
Sclavorum populi venerabundi ad
eos adibant. Audiebat concesso
patris legationes eorum Ludovicus
R. in Pannonia. Occasio hæc erat.
Anno priore Bulgari infesta
populatione venerant in eam
provinciam, Huni verò cum Sclavis,
ut inter indigenas, & vicinos
affolet, jurgabant. Ad sedandas
itaq; has controversias, & Bulgaros
denunciacione belli perterrefaci-

*Sclavorum
eorundem
legati apud
Ludovicum
Regem.*

*Predenecenti
malè
Aventino
Gepida.*

*Ludovicus
R. in Pannonia
propter motum
Bulgarorum,
& jurgia Hunorum ad
Sclavorum.*

endos, nî imperium acciperent, seq; finibus rerum suarum continerent, Ludovicus à patre suo missus in Pannonia versabatur. Fuit in comitatu ejus Adalramus Juvavensis Pontifex; qui magis sacra, quàm profana curans, ut narrat *Historia Conversionis Carantanorû*, transito Danubio Nitravæ, in ditione Privinæ Sclavorum Principis ædè deo dicavit; qui quidè Princeps brevigradu dejectus, patriaq; multatus apud Ludovicû R. exulavit. Atq; hoc tēpore Moravi sub duce Moy-miro, vel, ut scriptoribus gentis placet, Mogemiro Sclavis finitimis servitutem imposuerint. Sed & ipsi Bojis vectigales facti, frustra ferro libertatem recuperare conabantur. Non tacendum hoc loco illud, templum Nitriense, D. Emerammo Martyri sacrum, Privinæ opus esse; qui jam antè cum quibusdam popularibus suis Christum venerari cœperat. Reconcinnavit idem templum anno *61010 CCXVIII*. Antistes integerrimus C. Adamus Erdödus, dum hæc scribo, super-

Adalramus
Episcopus
Salisburgē-
sis consecrat
templum
Nitriæ.

Privina
dux Sclavo-
rum Nitri-
ensium exul.
Aventino
etiam Bri-
no, &
Eryunno.

*Nitria tē-
plum ponit*
D. Emme-
rammo.

*Adamus Er-
dödus re-
stituit tem-
plū Nitri-
ense.*

stes gloriæ suæ. Dicamus plura de Priwina. Hic vir recens è lavacro Christianus, id ætatis jam erat, ut omnia ferre nosset, & agere. In clientela Ludovici R. principiò adversâ utebatur fortunâ. Traditus enim in tutelam Ratbodo, limitis Danubiani præfecto, in odium ejus incurrit. Consulturus itaq; rationibus suis, ut tradit auctor historiæ *Conversionis Bojoariorum & Carantanorum*, cum filio Hezilone primùm in Bulgariam transvectus est, deinde ad Ratimarum Transavanorum quorundam Sclavorum Principem se recepit. Ratbodus in Ratimarum propterea infestus ferebatur. Priwina, ne ea res hospiti fraudi esset, in Pannoniam rediit, atq; ad Salachonem confugit. Fuit verò Salacho unus è quatuorviris finium Bavaricorum; quem citiùs Hunnùm, quàm Germanũ dixerò. Mortuo Thuduno III. res quoq; Hunnicas moderatus fuerit. Priwinæ subinde Ludovicus R. ad flumen Sanam magnum agri modum dedit. Is verò oppidum

*Priwina
varia fortuna.*

*Ratbodum
offendit, ad
Ratimarũ
se confert.*

*Redux ad
pud Salachonẽ per-
fugio utitur.*

*Mosburgū
edificat.*

Mosburgum inter Celejam & Peto-
vium, ut auctori *Germaniæ Sacræ*
(*Tom. II.*) placet, condidit. De
religione fidēq; ejusdem viri aliās.
Revertor ad sacra, & Pontifices.
Procedente tempore in Pannonia,
& Moravia vicarius Pōtificis Max.

*Hardevic⁹
Laureacen-
sē Præsul.*

fuit Hardevicus, vel Hervicus *Ar-
chiepiscopus* Laureacensis, & Anti-
stes Pataviensis, vir apud tres Cæ-
sares, Ludovicum Pium, Lotha-
rium, & Ludovicum II. gratosus;
qui Juvaviensium *Archiepiscorum*,
ut de eo gloriosius prædicat Bru-
schius, fortunam deprefferat. Pro-
motus fuit ad Pontificatum anno
1000CXL. tenuitq; illum ad annum
1000CLXVI. quo è vita discessit.

*Luipramus
Juvaven.
Arch in Pā-
nonia tem-
pla dicat.*

Quamvis porrò pro Pannoniensis
Antistite se gesserit, tamen Juvavi-
enses quoque Archiepiscopi con-
ventis anno 1000CXXIX. Regino-
burgi arbitrato Ludovici R. factis,
nixi, munia sacra in Pañonia obi-
bant in vita Sede Petri. Circa añum
namq; 1000CXL. Luipramus Mos-
burgi ædē, quā Priwina *Deiparæ* sta-
tuerat, dedicavit. Inde exactis duo-
bus

bus tribúsve annis Salaburgi alteram, deinceps in vicinis locis cōplures; quarum omnium, ut perhibet scriptor *Conversionis*, auctor erat Priwina. Apud virū hunc itaq; Ludovicus R. beneficium bene collocavit, ipse verò apud Deum optimè. Novus erat Christianus professione vivendi, re & factis vetustus. Bello exinde Moravico anno 1000CLVIII. instaurato, quo jussu patris Carolomannus copias ducebat, fidem, quam Ludovico R. dederat, usq; ad extremum spiritum salvam præstitit, in quodam congressu interfectus. Etiam bonis Mars infestus est. Fuerit parens amplissimæ gentis, quæ Comitum Ciliæ dicebatur. Refricat adhuc memoriam Hunnorum Melch. Inchoffer existimans, eos interfuisse prælio, in quod anno 1000CXLI. ruerunt fratres, Ludovici Pii filii: ex una parte Lotharius Imp. ex altera Ludovicus & Carolus. Et rectè addit, plures Hunnos in acie desideratos esse, si sub Lotharii signis militabant. Is enim victus cessit

Salaburgū oppidū ad amnem Salā in Pannonia.

Priwina præconiū, Goscafus.

Colliduntur filii Ludovici Pii.

*Bogaris
Bulgarorum
Princeps
diu obli-
tans veri-
tati, fame
compulsus
Christum
Deum esse
confitetur.*

fratribus. Anno 1000XLV. Bulgarorum Princeps Bogaris, quamvis jam Christianæ religionis præcipua mysteria à quodam Theodoro, cognomento Cuphara, nobili & erudito captivo didicisset, ac insuper à sorore sua Christiana, quam reddito sibi Cuphara ex Constantinopolitana captivitate receperat, identidem ad meliora incitaretur, obstinatio tamen voluntate infententia ac superstitione patria persistebat. Accidit verò, ut natio Bulgarorum fame conficeretur, quam Bogaris nulla alia ratione, nisi invocando Christianorum Deum, depellere potuit. Tùmque demum se respexit, & cum magna gentis parte Christiana sacra suscepit. In divino lavacro dictus Michaël, Imperatore Constantinopolitano Michaële III. ad nuperum scædus postulante id gratiæ apponi sibi. Pluribus hæc persequitur Curopalates. De plena verò accessione, quæ facta est Ecclesiæ ex Bulgaria, suo loco uberius. Traditum est (*Annal. Fulden.*) eodem anno, elaboran-

*Ex Bobe-
morum pro-
ceribus qua-*

boran-

borante Ludovico German. Rege
quatuordecim optimates Bohemos
rejecto simulacrorum cultu ad sa-
nam religionem traductos esse. At
ii quota pars gentis & numerosæ, &
suo pte ingenio adhuc ferocis fu-
re? quæ ob hanc ipsam causam, vel
aliam quampiam anno 1000. in-
signi clade affecit ejus Ludovici
Regis exercitum. De ea, ut apud
Sigebertum scriptum est, caco dæ-
monem ore cujusdam fanatici effu-
tivisse, & gloriatum fuisse, quasi
ipse aciem struxisset atq; curâisset,
ut Franci fugam capefferent. Rur-
sus Inchoffer infert mentionē Hun-
norum, sed illa Hermanni contra-
cti verba: *Hunni Christianitatis no-*
men aggressi sunt anno 1000. in
malam partem accipit, ac si populi
illi apud animum suum statuissent,
omne Christianorum genus no-
ménq; delere. Franciscus Otrocot-
sius illum corrigendum putavit.
Neq; enim tam cæci, tamq; furore
amentes esse poterant Hunni, ut id in
animū inducerent, ac molirentur
eo tempore, quo maximus erat,

*tuordecim
facti Christi-
ani.*

*Bobemi at-
terunt Lu-
dovici R-
copias,*

*Hunni an
infesti Chris-
tianis an-
no 864.*

crescebátq; Christianorum nume-
 rus. Igitur eo anno *nomen Chri-*
stianitatis aggressi sunt, id est, ut
 explicat Otrocotius, inceperunt
 plures Christianis adjungi. At e-
 nim violens videtur esse hæc inter-
 pretatio. Verbum enim hoc ag-
 gredior nunquã valet idem, quod
 incrementum capio. Et quam vis
 ad Tibiscum agentibus splendor a-
 liquis doctrinæ Christianæ tum pri-
 mum luxerit, ut notavit Aventi-
 nus eo anno, aut proximo res ge-
 stas pertingens, tamen incertum
 est; an notio verbi illius, dum idẽ
 significat, quod inchoo, explora-
 ta fuerit Hermanno. Dum enim
 semidocti temporum illorum hi-
 storici idem vocabulum usurpant,
 semper hostilem impetum signifi-
 cant. Altiùs igitur quædam repe-
 tenda sunt, videndũmq; an non
 Hunni in Pannonia colentes ali-
 quam crudelitatem in finitimos
 Christianos exercuerint? Moravis
 dominatus, quo à Bojis premeban-
 tur, utpote genti liberæ, & Roma-
 nis quondam verendæ, gravis vi-
 deba-

Moymirus
Moravorũ
Princeps
eum dissen-
dio repu-
gnat Bojis.

debatur. Anno igitur 1000XLV. Moymirus, vel, ut gentis scriptores exprimunt, Mogemirus tumultuario delectu coacto exercitu castella, & oppida Brunonis quondam Nitriensis reguli, quae Bojorum praefidiis tenebantur, Danubioq; & Vago appositae erant, expugnavit. Verum postero anno Ludovicus R. Germaniae audaciam ejus, & seditionem compressit, praefecitq; regioni Rasticem; quem Moravi Radislaum vocant, dicuntq; ob egregias ingenii dotes, formaeq; dignitatem suffragiis populi creatum esse regem. An autem hi Moravorum Principes reapse partes Regum sibi sumserint, quod historicis arridet, dubium est. At neq; Radislaosub alieno diu libuit esse imperio. Palam itaq; descivit ab Ludovico. Bello propterea anno 1000CLV. provocatus, injuriarum insolens, Bojovicem reddidit. Plura deinde praefilia prosperè fecit pervastato quoq; Norico; nec superari bello potuit, usq; adeò donec secessione, & proditione Svatoplugi nepotis à Ger-

ma-

Bruno Nitriensis regulus, sive Primus.

Radislaus Moravorum Princeps bellicosus ad ultimum captus, & luminibus privatus.

manis in prælio caperetur. Inde deportatus in Germaniam Ratisbonæ effosis oculis in domicilio devotorum ad D. Emerammi inclusus est anno 1000CLXX. Talis sæpe fortuna manet magnanimos duces. Venio ad rem. Radislaū non duntaxat cum Sclavis Savum accolentibus, sed cum Hunnis etiam fœdus confluxisse; hósq; in vicinos Germanos irruisse, Viennam occupasse, ac diripuisse, sacráq; profanasse, memoriæ traditum est. Atq; hoc fuerit *nomen Christianitatis aggredi*, nempe divina pariter ac humana jura polluere. Hæc tamen animadversio si cui non probaretur, sequatur Otrocotsium, licebit. Favet ei chronicus quidam Salzburgenfis in rebus anni 1000CLXI. illis verbis: *Huni Christiani sunt.* Utrumque confieri potuit. Mutabiles enim sunt voluntates hominū. Et hæc hæc haftenus. Anno 1000CLXVI. Michaël Bulgarorum R. divino deniq; afflatu impulsus, quamvis in regno ejus omnia tumultu, & terrore streperent, honorificentissimam

*Michaël
Bulgarorū
R. Univer-
sam gentē
suam Chri-
stianā red-
dit.*

mam tamen legationem misit ad Nicolaum summum sacrorum praesidem de praekonibus Apostolicis. Accedebat & alia causa, ut fontem caputq; Ecclesiae requireret, quia Graeci, Armeniive novis ac falsis opinionibus imbuerant Bulgaros, quas ut deponerent, ad primae Ecclesiae instituta, erudiri percupiebant. Attulerunt itaq; eorum legati Romam centum & sex quaestiones; quas Nicolaus PP. totidem responsionibus dissolvit. Idemq; ad munus Apostolicum apud illam nationem obeundum, delegit Paulum Populoniensem, & Formosum Portuensem Episcopos, viros magna pietate & virtute; qui vertente anno multis sacerdotibus comitati, in longam se, & multorum dierum viam dederunt, delatiq; in Bulgariam a Michaële R. laetissima fronte, hospitalitéq; excepti sunt. Ac primùm quidem de Dei immortalis vi ac potestate, deq; reliquis Christianis arcanis disseruerunt, ac plebi tradiderunt; deinde, ut captus ejus erat, sacrâ doctrinâ excultam

Sacerdotes à Nicolao PP. missi plurimos Bulgarorum inieciant.

tam lustrali aqua asperferunt. Tanta verò copia sacerdotum ad Bulgaros confluerat, *ut totam terram impleverint*, sicut narrant Annales Fuldenses. Cùm enim Ludovicus quoq; Rex German. Ermenericum Pataviensem Antistitẽ perplurẽsq; sacerdotes ad eandem operam genti illi locandam legasset, ii in Bulgariam profecti, ubiq; Pontifices ac mystas à Nicolao PP. missos offenderunt. En quàm prompta, quàm expedita est Romana Ecclesia ad dimittendos quaquaversus operarios *Apostolicos*. At quanta voluptate perfusa est accessione Bulgariae, tantum dolorem suscepit ex ejusdem defectione. Quippe confirmata factione Græca Bulgaria quoque se contaminavit contagione, quæ à Constantinopoli latissimè serpsit. Superioribus seculis Savaus contineuit pestem, Turcicus dominatus infudit eam in Ungariam. Nunc à Buda usq; ad ostia Istri, Episcopi, Græcorũ seditiosorũ coryphæi, excursores, passim exultant. Ermenericus Pataviensis Præsul, quòd

Ermenericus Passaviensis Episcopus tardius advenit in Bulgariam.

Bulgari Schismatizantes.

Ermenericus an negligens verum suarum ut vulgò audit.

Lau-

Laureacensem, & Pannoniensem metropolim insuper habuisset, passim inertiae condemnatur. At vix per eum steterit, quominus id honoris praesertim in Pannonia consequeretur. Impedimento quippe fuere Reges, qui duobus sacerdotiis Pannoniam dispertiti sunt, & auctoritate sua dederunt, sui que juris esse voluerunt. Eodem facto & benefici, & noxii. Sclavi illi, qui Dalmatiam, & regionem ei vicinam, quae postea nomenclatione peculiari Croatia vocata est, pacis amanti- res sponte videntur ad Christianam religionem aspirasse. Timpimirus enim eorum Dux, jam non novus Christianus, Rege Francorum Lothario, Indictione XIII. quae indicat annum Chr. DCCCLXVI. Salonis in Dalmatia instituit Collegium virorum religiosorum. Quare Joann. Lucius in *Reb. Dalmaticis* copiose.

Timpimirus Croatiae Dux monasterium constituit.

CAPUT XVI.

De SS. Cyrillo, & Methodio Sclavorum Apostolis.

*Cyrillus &
Methodius
in Moravia
am veni-
unt.*

Missa facio multa, quæ de eorum natalibus, genere, studiis multi narrât. Fuerunt natione Græci, disciplinæ Basilianæ alumni. Missi sunt, ut fertur, à Michaële Constantinopolitano Imp. ad Radislaum Moravorum Principem, qui tales viros desiderabat. Primùm in Moravia, deinde in Pannonia Sclavos Christianis præceptis erudire cœperunt. Ac in Pannonia quidem institutiones sacras inchoasse videntur exeunte anno 1000. Adhuc namque eo anno Adalbinus Juvavensium aëtis apud Hezilonem Moseburgi Natalis Christi festis in vicinia templa cœlitibus dedicavit. Subinde plebs, quam in divinis rebus magis delectabat vernacula, quàm Latina, aut Germanica lingua, Sclavis præceptoribus se addixit. Id verò imoderatiùs tulere

Placent populis Sclavonicis.

facer-

facerdotes Juvavenſes. Inde anno inſequentē computatione Cæſaris Baronii Cyrillus & Methodius deferentes corpus S. Clementis Papæ Romam iter contulerunt. Propoſitum illis erat, ut ſcribit idē historicus, expetere facultatem apud Sclavonicas gentes de rebus cœleſtibus concionandi. Præerat tum univerſæ Eccleſiæ Nicolaus II. PP. vir omnibus virtutibus ornatus; qui quidem advenis libenter aures præbuit, ſed antè fato functus eſt, quàm eorum poſtulationi concederet. Hadrianus itaq; , qui in locum Nicolai ſuppoſitus eſt, optatam eis provinciam dedit. In Judicium accerſitos fuiſſe, non prodit Baronius. Exploratum tamen eſt, illos criminationes non ab aliis, niſi à Juvavienſibus oblatas, depulſiſſe. Nam, ut cetera argumenta præteream, apud *Hagiographos* Belgas (*ad IX. diem menſis Mart. Tom. II. pag. XXII.*) Cyrillus in conſilio Romano cauſam defendens ita introducit, quaſi nulla eum tetigiſſet cura Methodii, & rei communis:

T

quod

*Romæ pro-
ficiſcuntur.*

*Purgant ſe
in conſilio
Romano.*

*An Cyrillus
redierit ad
Sclavos.*

*Docent plu-
res Sclavo-
rum popu-
los.*

*Cyrillus in-
ventor lito-
rarum Glo-
goliticarū.*

quod idcirco acciderit, quia vel
Cyrillus prior à partibus Pannoni-
cis in urbem accurrit, vel Metho-
dium jam culpâ absolutum subse-
cutus est. An autem Cyrillus ad la-
bores *Apostolicos* se retulerit, in du-
bio situm est. Antistitem quidem
creatum esse, sed in *monasterio* quo-
dam Romæ vitam transégisse, non
nulli scripsêre. Et certè nullum
indiciū est, unde colligi possit,
eum Methodii rebus adfuisse, aut
per se aliquid postea apud Sclavos
egisse. Atq; hi viri doctores fue-
runt non modò Moravorum & Bo-
hemorum, ut nonnulli existimant
sed Pannoniorū atq; Illyricorum.
Cyrillus vel Constantinus, ut eum
nominat Joannes VIII. Papa, inve-
nit literas, quas Glogoliticās vo-
cant, utunturq; illis in sacris faci-
undis Sclavonicæ gentes, Mosci
Valachi, Russi, Rascii, aliq; popu-
li, qui ex ritu Græco Deum colunt.
Lingva verò illa, in quam Cyrillus
è Græcis, convertit sacras literas, au-
dè abstrusâ obsoletâq; est, nullus
ut hodie Sclavus eam penitus com-
pre-

prehendere possit, interdúmque Græcum quid sonat. Discunt itaq; illam, qui plebi vim verborum interpretari volunt, perinde, ac nos Latinam, aut Græcam. Sunt qui literas Sclavonicas alias D. Hieronymo, alias auctori Cyrillo attribuant. Sed si antea extiterunt Hieronymianæ, quid opus erat Cyrillicis? quæ Cyrillus inventor? Postquam Methodius causam Romæ obtinuit, in Illyrico & Pannonia operam suam profiteri, fidenter agere; contra Richvaldus mystagogus (*Archipresbyterum* vocant) cum sacerdotibus Juvavensibus tempori cedere, stationem deserere. Ornavit quidem Hadrianus Methodium honore quodam pontificali, sedem tamen aut regionem, cui præesset, non designavit. Successor Hadriani Joannes VIII. antequam eum Antistitem Pannoniorum diceret, scripsit epistolam ad Ludovicum Germaniæ Regem circa añum MDCCLXXIII. Prima pars ejus extat (*Lib. IV. Cap. XLVI. fol. LXXXVI.*) in codice, qui in Vaticana bi-

bibliotheca asservatur, & inscribitur
Collectiones Decretales. Eam, uti & al-
 teram partem propter venerandam
 antiquitatem subnectere non erit
 alienum his institutis. Inscriptio
 epistolæ: *Quodd Pannonica diœcesis de-*
putata est privilegiis Apostolicæ sedis.
 Tum sequitur initium: *Joannes E-*
piscopus dilecto filio Ludovico glorioso
Regi. Inter cetera (hæc duo verba
sunt Collectoris) Multis ac variis ma-
nifestisq; prudentia tua poterit indicium
deprehendere, Pannoniam diœcesim ab
olim Apostolicæ Sedis fuisse privilegiis
deputatam: si apud excellentiam tuam
justitia Dei locum, sicut decet, invenerit.
Hoc enim synodalia gesta indicant, hi-
storiæ conscriptæ demonstrant. Verum
quia quibusdam hostilium turbationum
simultatibus impredientibus, illuc ab A-
postolica Sede non est diu directus Anti-
stes, hoc apud ignaros venit in dubium.
 Hactenus prima pars: altera verò
 invenitur apud Gratianum quoque
 (*Caus. XVI. Qu. III. C. XVII.*) & est
 talis: *Nemo autem de annorum nume-*
ro resultandi sumat fomentum: quid
sanctæ Romane, cui Deo auctore ser-
 vimus

Joannes P.
 III. Papa
 per literas
 declarat
 Pannoniam
 esse jurisdic-
 tionis Ro-
 mane.

vimus, Ecclesiæ privilegia, quæ in firma petra stabilitatis petra suscepit, nullis temporibus angustiantur, nullis re-
gnorū partitionibus præjudicantur. Sed & venerandæ Romanæ leges, divinitus per ora piorū Principū promulgatæ, veram ejus præscriptionem non nisi post centū años admittant. Cetera series epistolæ evanuerit. Atq; hoc est, quod de Pannonia, in qua sibi Reges Germaniæ Pontificium vendicabant, aliquoties dixi. Subverebatur enim Joannes, ne Episcopum ab se Pannoniis datum Ludovicus R. exturbaret. Perspecta verò ejus voluntate non multò pòst in munere Pontificali apud eos populos Methodium constituit. Cùm verò à jurisdictione Methodii Montemerus, Sclavorū quorundam Princeps se subtraheret, ad Juvavensem Antistitem forsitan se se inclinans; ne id facere porrò pergeret, monuit eum per literas idem summus sacrorum custos. Literarum earum partem aliquam continet ille codex Vaticanus (Num. 4886. fol. 102. B.) eaq; ejusmodi est: Joannes Episcopus Monteme-

Methodius Pannoniorum Episcopus, inter quos Hunni erant.

Joannes VIII. mones per literas Sclavorum Du-

cem. ne se
à Pannoni-
ensi diœcesi
substrabat
apud Aveni-
tinum. Moë-
marus est fi-
lius Zwen-
dibaldi na-
tu major;
opud Mora-
vos scripto-
res. Mogemi-
rus. Ejusti-
Joannis PP.
episkola ad
Carolomā-
num de re-
futo sa-
cerdotio
Pannonien-
si, & Me-
thodia Epi-
scopo.

temero Duci Sclavonia (inter cetera)
Admonemus te, ut progenitorum tuo-
rum secutus morem, quantum potes ad
Pannoniensem reverti studeas diœcesim.
Et quia illic jam Deogratias, à Sede B.
Petri Apostoli Episcopus ordinatus est,
ad ipsius Pastoralem recurras sollicitu-
dinem. Hæc ibi. Ad Carolomannū
quoq; regulum per id tempus Joan-
nes PP. literas dederit; quarū pars
ostenditur in prædicto Vaticano ta-
bulario oratione istiusmodi: Joan-
nes Episcopus glorioso viro Carolomano,
dilecti filii nostri Ludovici Regis filio.
Reddito ac restituto nobis Pannoniensi-
um Episcopatu, liceat Fratri nostro
Methodio, qui illic à Sede Apostolica
ordinatus est, secundum priscam con-
suetudinem liberè, quæ sunt Episcopi,
gerere. Hactenus pars epistolæ, quæ
ad rem facit. Carolomannus ea
tempestate concessione patris Ca-
rinthiæ, & Pannoniæ præsidebat.
Fuit igitur Methodius primò Pan-
noniæ Archiepiscopus declaratus, ita
tamen, ut etiam apud Moravos,
eisq; vicinos Sclavos sacra curaret.
Observavit id quidem Aventinus,
fed

sed ineptè refert, illum factione my-
starum Juvaviensium regno Boja-
riæ pulsus, in Moraviam aufugif-
se. Excitatâ enim procellâ abiit ad
Moravos, tanquam si pastor ad
oves alias, suas tamen transfisset.
Quamvis autem Methodius inte-
gre sanctèq; sacra obierit, quia ta-
men Græcorum instituta tenebat,
lingvâ Sclavonicâ divinis opera-
batur, sacerdotumq; Juvaviensium
comodis obstabat, offensioñe effu-
gere non potuit; quo quidē tempo-
re non fuit ab Adelvino, ut puta-
vit Aventinus, impietatis delatus
(is enim jam diem suum obierat)
sed à Dietmaro successore. Scripta
igitur est illi ab Joanne PP. dica, &
epistola missa anno circiter 1000-
LXXIX. Plures quidem antiquarii
eam emiserunt, nulli tamen offece-
rit, si hoc loco proferatur. Est er-
go ista: Reverendissimo Methodio Ar-
chiepiscopo Pannoniensis Ecclesiæ. Præ-
dicationis tuæ doctrinis populum Domi-
ni tibi quasi spiritali pastori commis-
sum, salvare instruerèq; cum debeas,
audivimus, quòd non ea, quæ sancta

*Methodius
secundo ac-
cusatur à
Dietmaro
Archiepi-
scopo Salis-
burgensi.*

*Joannes VIII.
citatur per e-
pistolam
Methodii
ad reddendâ
dâ doctri-
na ratio-
nem.*

Rom. Eccl. ab ipso Apostolorū Principe didicit, & quotidie prædicat, tu docendo doceas, & ipsum populū in errorē mittas. Unde his Apostolatūs nostri literis tibi jubemus, ut omni occasione postposita ad nos de præsentī venire procures, ut ex ore tuo audiamus, & cognoscamus, utrū sic teneas, & sic prædices, sicut verbis, & literis te sanctæ Romanæ Eccl. credere promissisti, aut non: ut veraciter cognoscamus doctrinam tuam. Audimus etiam, quodd Missam cantes in barbara, hoc est, in Sclavonica lingua: unde jam literis nostris per Paulum Episcopum Anconitanum tibi directis, prohibuimus, ne in ea lingua sacra Missarum solennia celebrares, sed vel in Latina, vel in Græca lingua, sicut Ecclesia toto terrarum orbe diffusa, & in omnibus gentibus dilatata cantat. Prædicare verò, aut sermonem in populo facere tibi licet: quoniam Psalmista, omnes, admonet, Dominum gentes laudare; & Apostolus, omnis, inquit, lingua confiteatur, quodd Dominus JESUS in gloria est Dei Patris. Hucusq; epistola. Exhausta mandata Joannis PP. Methodius, Romamq; se contulit, ubi postquã

sæpe

*Methodius
Roma cau-
sam dicit,
& vincit.*

sæpe in disquisitionem sacri tenatus vocatus, multa de eo argumento disputavisset, nedum objecta diluit, dignitatemq; suam pro virili parte defendit, sed etiam impetravit, ut inter sacrificandum sermone Sclavonico deinceps quoq; uteretur. Docent hæc literæ ejusdem Pontificis Max. mense Junio, Indictione XIII. quæ indicat annum ab ortu Christi 1000LXXX. conscriptæ, & ad Sventopulchrum Sclavorum Principem, missæ. Titulus illarum est: *Dilecto filio Sventopulchro glorioso Comiti.* Hoc loco summus ille sacerdos vocat Methodium *Archiepiscopum* Moravensem, aliàs appellârat Pannoniensem; qua re declaravit, cum in Pannonia vir ille versaretur, dictum fuisse Pannoniorum, cum verò in Moravia, Moravorum Antistitem. Significavit præterea Joannes PP. per eas literas, Wichingum sacerdotem, ad se à Sventopulchro missum, factum esse Episcopum, & ad sanctam Nitrensem Ecclesiam administrandam regendamq; designatū. Quã-

*Wichingus
Nitriensis
Episcopus.*

*Qua lege
permissus
fuerit usus
lingvæ Scla-
vonicæ in
Missa,*

vis autem potestatem fecerit Methodio, lingvâ Sclavonicâ faciendi, præcepit tamen illi, ut prius Latine, quàm Sclavonicè *Evangelium* caneret, aut recitaret. Hodie Sclavi, qui sermone illo sacra obeunt, etsi cum *Ecclesia Catholica* sentiunt, ritum eum non servant; quos verò scelus suum à Catholicorum confortione segregavit, pleriq; omnes Græcorum lingvâ *Evangelium*, & alia quædam canunt. Rursus dignitatem Methodii læsam fuisse, apparet ex epistola consolatoria, quæ est CLXIII. in epistolis Joannis illius Papæ. Recreavit idem afflictum, ne in propaganda Dei gloria industria ejus langveret. Animus quippe conturbatus, non est probè affectus ad suum munus fungendum. Verùm, ut fortuna est viris non modò fortibus, sed religiosis invida, majus odium subiit Methodius; quâ causâ Melchior Inchoffer putavit, eum à Moravorum oculis aliò concessisse, conventoq; Romæ fratre suo Cyrillo, cum eo curriculum vitæ piè sanctèq; confecisse, &

*De decessu
Methodii
opinionēs.*

sedem fuisse Moraviæ Principum, hodie verò est insigne *cœnobium* Ordinis Cisterciensis; ad quod magnus quotannis fit concursus, die illis *Apostolicis* viris sacra. Quid autem de his Moravici historici? Joannes Georg. Stredovius in eo libro, quem anno *MDCCCX.* emisit, honoriq; *Apostolicorum* illorum operariorum consecravit, sententiam suam aperit, & pro certo habet, ambos propter usum Sclavonicæ lingvæ in divina re aⁿo *MDCCCLXVI.* à Nicolao primo Romam ad dicendam causam evocatos esse. Ibi cum res suas agerent, sacérq; senatus de facto cognosceret ac deliberaret, vocem ex occulto extitisse, *Omnis Spiritus laudet Dominum, & omnis lingua confideatur ei.* Ambos deinde Antistites consecratos esse, ac Cyrillum quidem Velehradio *Archiepiscopum*, Methodium verò Olomucio *Episcopum* præesse iustum. Quatuor interjectis annis, quos laboribus *Apostolicis* in Bohemia, & Moravia impenderunt, rursus Romam profectos esse, ibidémq; Cyril-

rillum anno 1000LXXII. piè de vi-
 ta decessisse, Methodium verò sum-
 mo Pontifice adhuc Hadriano se-
 cundo Archimystam Velehradien-
 sem renunciatum esse. Hunc sub-
 inde officio suo naviter fungentem,
 utentémq; ad aras Sclavonico ser-
 mone in falsam probrorum insimu-
 lationem vocatum, anno postero
 purgationis causâ in urbem con-
 tento itinere ivisse, innocentémq;
 factorum omnibus sententiis abso-
 lutum in Moraviam revenisse, de-
 niq; plurimis, & maximis pro Chri-
 sto exantlatis laboribus anno 1000-
 cx. Romæ nonagenarium obiisse.
 Reliquias ejus in ea urbe ostendi
 nullas, in Bohemia & Moravia
 quasdam. Tria sunt iis in rebus dif-
 ficilia existimatu. Primum, an il-
 la arcana vox approbans Sclavoni-
 cæ lingvæ usum inter faciendum
 audita fuerit, dum Cyrillus causam
 suam Romæ informaret? Alterum,
 an revera Cyrillus, & Methodius
 fuerint *Archimyste* Velehradienses?
 Tertium, an reapse in urbe de vita
 migrârint? Primum enim ex eo

*An miracu-
 lum accide-
 rit Roma
 ob linguam
 Sclavonicam*

*An Cyrillus,
 & Metho-
 dius fue-
 rint Archi-
 episcopi Ve-
 lehradiens-
 ses?*

*an Romae
mortui.*

controvertum est, quòd incredibile videatur, tam insigne portentum tam citò apud Romanos in oblivionem venisse, & Methodium ob eandem causam iterum notam turpitudinis subisse. Alterum idcirco ambiguum est, quia de *Archiepiscopatu* Cyrilli nulla meminerunt antiqua monumenta: imò verò nisi Romani *Fasti* ambos hos viros *Apostolicos* Pontificali honore honestarent, in controversiam adduci posset *Episcopatus* Cyrilli: siquidè Joannes VIII. iis literis, quas Sventopulchro scripsit, post obitum quoque tantummodo philosophum eum vocat. Verba Pontificis illius sunt, *Literas deniq; Sclavonicas, à Constantino quondam philosopho repertas, quibus Deo laudes debitas resonent, jure laudamus.* Methodium idem summus sacerdos Archiepiscopum quidem fuisse declarat, sed provincialem, nulliq; certo affixum loco, quamvis dubitari non possit, quin frequens Velehradii apud Svatoplugum diversatus fuerit. Tertium in dubitationem adducunt *Fasti*

sti Romani, qui indicant, illos in Moravia naturæ concessisse. Namque ad VII. Idus Martii ita loquuntur: *In Moravia sanctorum Episcoporum Cyrilli, & Methodii, qui multas illarum regionum gentes cum earum regibus ad fidem Christi perduxerunt.* In his igitur firmanda est fides præcipuè veterum monumentis. Nam asserere non sufficit. Wenceslaus Hagecius Bohemus anno 1000xciiii. inducit Ducem Bohemorum, coram Svatopluco de religione cum Cyrillo agentem. Quanta ignoratio veri! Ceterū Vichingus Nitriensis Præsul, cujus meminit Joannes VIII. annuente Arnulpho R. ut notant Annales Fuldenses, anno 1000xcviii. Pataviensem Insulam consecutus est. Extincto verò Arnulpho Deotmarus Juvaviensis Antistes, ceteriq; Bavariæ Pontifices mitram ei detraxerunt, quia Alemanus erat.

*Vichingus
Episc. pellid
tur Sacera
dotio Passa
viensis.*

CAPUT XVII.

*De gestis Sventopulchri,
qui aliis Zventibaldus, aliis Svatoplu-
gus, aliis aliter dicitur.*

*Svatoplugi
Regis (hoc e-
nim honore
dignantur
eum non-
nulli) va-
ria nomi-
na.*

Celebratissimus hic Sclavorū Princeps, filius Boleslai, nepos Radislai eorundem populorum Ducis, habuit imperium in Moravos, & finitimos; imò verò illos quoq; Sclavos, qui Savum & Dravum accolebant, in ditione ejus fuisse, nonnulli putaverunt. Consiliorum societate cum iis conjunctus certè fuit. Vir erat potens, excelsus, felix; attamen felicitas ejus aliqua ex parte claudicabat. Pendebat enim vestigal Germaniæ Regibus. Quî occasionem dederit Hunnis tertio erumpendi, altè repetendum est. Auctor postremæ partis *Annalium Fuldensium*, æqualis illorum temporum, rem ab origine describit ad hunc modum: Ludovicus Pius terram Araboni fluvio circumjectam, quæ erat terminus regni Bojarici, dederat duobus fratribus, Vilhelmo & Engischal-

schalcho. Hi eam usq; ad extremum spiritum pro virili sua tuiti sunt. Ubi verò è vivis excesserunt, edicto Ludovici R. in possessionem illius tractûs venit quidam Arbo. Id verò cùm ægerrimè ferrent filii, & cognati Vilhelmi atq; Engischalchi, monuerunt illum, ut ex agris ipsorum, & possessionibus decederet, alioqui pro certo haberet, ipsos ad vim descensuros. Arbo minis perterrefactus ad amicitiam Sventopulchri se adjunxit, foedûsq; cum eo percussit dato obfide filio. Hæredes Vilhelmi & Engischalchi ad Bavarorum optimates confugerunt, impetrâruntq; ab illis auxilia tanta, ut Arbone valentiores ac potentiores armis evaserint, illûmq; de possessione dejectû à fortunis suis arcuerint, donec vitam propagabant Carolomannus, & Ludovicus Germanorum Reges. Obiit autem Ludovicus anno 1000. cclxxvi. Carolomañus 1000. cclxxx. At Carolus frater eorum minimus natu rerum potitus, Arbonem in veterem possessionē restituit. Sventopul-

*Bavarorū
nobilitate
contentio
de possessione
parvis
Pannonia.*

topulcher secum reputans, quantis antea Sclavi à Bavaris onerati fuerint malis, plus nimioq; dolens, quia non duntaxat servitutem, sed diminutionem etiam finium pateretur, tempus ulciscendi observabat. Bavari quippe non contenti Pannoniæ solo, ultra Danubium limites regni proferebant, & (ut mea quidem fert opinio) Posonium, Basinium, Freystadium sive Galgocium condebant. Ob recuperatam itaq; ab Arbone dignitatem Bavaros distractos intelligens, primùm filiis Wilhelmi & Engischalchi, deinde toti genti bellum intulit. Anno siquidem 1000. in septentrionali Danubii latere Bavaros invasit, captóq; Verinchario, uno ex tribus Engischalchi filiis, & Vezillone Comite, carnificinam fecit. Quippe utriusque dexteram manum linguamq;, & alia quædam, quæ pudor est dicere, membra præcidit, oppidáq; eorum, & villas afflixit ac funestavit. Misit insuper trans Danubium excursores, ad diripienda inflammandáque

*Scatoplug
in duas fa-
milias Ba-
varicas in-
sultat &
fuit.*

que reliqua gentis illius testa. Æ-
rumnis affecti homines non ausi
ad Carolum perferre, quia Arbo-
ni ejus clienti repugnarant, tradi-
derunt se in fidem, & clientelam
Arnulpho, Carolomanni R. filio,
qui tum Pannoniam obtinebat.
Hoc comperto Sventopulcher ini-
micitias Arnulpho denunciavit,
quod hostes ipsius foveret; ac nisi
continuò illos à se removerit, cer-
tò sciret, se bello petendum. Cu-
piebat præterea, ut ingenuè ac in-
terposito jurejurando confitere-
tur, quod Bavari Bulgaros ad arma
non exciverunt. Anno namq; su-
periore regiones Sventopulchri ea-
gens populabatur. Ut renuncia-
tum est, Arnulphum neutri postu-
lationi assensurum, Sventopulcher
de bello consilia inquit, contractisq;
Sclavorum suorum, & sociorum
viribus exercitum Danubiũ trans-
portat. Nullus id temporis fuit
in Pannonia miles, nullus resistens.
Wratisslaus quoq; , quem Fulden-
sis scriptor Braxlavonem vocat,
Hezilonis filius, Privinæ nepos,

*Sventoplugg
duas res
postulabat
ab Arnulpho R neu-
tram obtine-
ret: tum
atrox omni-
ni pestens
ac pernicio-
sus impor-
tat Panno-
nia.*

*Pellicit in
societatem
nepotem
Privina
Wratissla-
um.*

Moravorum partibus infectus est; sed paulò post ad clientelam Bavarorum seretulit. Cùm ergo nemo conatibus Sventopulchri obviam iret, omnia hostilia fecit, ac dum ipsi deinde libitum fuit, ab omni incommodo integrũ reduxit exercitum anno 1000LXXXV. sequenti verò longè majus bellum Bojariis transmisit. In quodam loco observatum est, ab ortu solis usq; ad serum diei milites ejus alios aliis successisse. Et ista quidem expeditione quacunq; promovebat castra, nihil reliqui fecit. Non aliàs Sclavi, antea Marcomani & Quadi, adèd truculenti. Duodecim dies incursio tenuit. Nec satis habuit Sventopulcher cum toto exercitu regiones Arnulphi incursâsse, sed misit insuper quasdam cohortes, quæ circumjacentem Araboni oram exinaniverunt. Ibi cùm Wilhelmi, & Engischalchi majores natu filii, Meginger, & Papo cum Pannoniis, qui Huni fuerint, Sclavorum impetum cohibere vellent, primùm repulsi, deinde in fugam con-

conjecti, ad extremum voragini-
bus illius amnis submersi sunt. Du-
cto in tertium annum bello, vel po-
tius continuatis incursionibus tota
ferè superior Pannonia in solitudi-
nem abiit, Arnulpho, quem maxi-
mè calamitas urebat, varia confi-
lia interim coquente. Mitiora pri-
mò placuère. Quanquam enim
maxima Bojis Svatebogus invexe-
rat incommoda, tamen, si Aven-
tino fidem tribuimus, Arnulphus
eum recepit in gratiam. Quin ut
Principem tam excellentem, tamq;
potentem beneficiis omnino de-
vinctum teneret, non solum officio
suscipiendi è sacro fonte filii eum
dignatus est, sed etiam Bohemiâ
donavit. At ipse regione auctus
amplissima, rex illius voluit dici,
aspernansq; dominum peregrinum
Bojorum jugo se exuit. Arnul-
phus ad contundendos hominis
spiritus contraxit quidem copias,
sed fortunam, & vires ejus veritus,
nil suis solius armis tentavit. In-
de celebrem in finibus Austriæ con-
ventum egit, contumacem in jus

*Reconcilia-
tur Arnulpho.*

*Iterum con-
tumax.*

*Cassius R.
Ungar.
nuncii.*

vocavit, nolentemq; imperata facere hostem reipublicæ pronuncia-
vit. Interfuere conventui Cassianis regis Ungarorum nuncii, adversus pertinacem in sententia Svatebogum omnes fortissimæ gentis o-
pes pollicentes. Habuerit is justâ belligerandi causam, at modum transit. Peregrina sunt, quæ subnecto. Per eos annos Basilius Imp. Constantinopolitanus inito cum Ruffis fœdere, misit ad eos *Archiepiscopum* quempiam, qui librum *Evangeli-
orum* in ardentem fornacem conjecit, & post aliquot horas illæsum excepit; eóq; portento partem gentis ad suscipiendum *baptis-
mum* induxit. Idem Imperator, ut est apud Curopalatem, in deditio-
nem accepit Croatas, & Servios, utq; regiones illas, quæ ab ipsis nomina habent, colerent, concessit. Quoniã crebris transmissionibus, & migrationibus Sclavi Illyricum coloniis impleverunt, paucis declarandum est, quæ vernacula fuerit antiquitus in ea regione. Antequam sub ditionem Romanorum

*Basilius
Imp. mit-
it Ruffis
concionato-
rem.*

*Idem Impe-
rator bene-
volus erga
Croatas, &
Servios do-
nat iis ter-
ras.*

*In Illyrico,
quæ lingua
vernacula.*

rum cecidisset, ajo, vulgarem in Illyrico linguam fuisse Græcā, eamq; etiam mare Adriaticum transisse, & fusam fuisse per Magnam Græciam. Athenæus certè (*Lib. X. de Gallorum incurf. pag. 443.*) planissimè significat, Ardiæos populos, quos Strabo Varalios, Ptolemæus & Plinius Vardæos nominant, fuisse Græcos. Habebant autem sedes Ardiæi in media ferè Dalmatia. Ità quidem Athenæus; hoc amplius Plinius; qui (*Lib. III. Cap. XXII.*) postquam oppida Liburniæ enumeravit, subtextit sententiam istā: *Præterea multorum oppidorum Græciæ deficiens memoria, nec non & civitatum validarum.* Nonnulli tamen existimant, hodiernam linguam Illyricam esse matrem cunctorum Sclavonicarum, nec scribere dubitant, sub añum Chr. nati 1000. Tsechum, Lechum, & Russum Dalmatiæ R. Salaminis filios colonias duxisse in Bohemiam, Poloniam, & Russiam. Hoc autem erat, quod proverbii loco dici solet, noctuas ferre Athenas. Cur non etiam in Moscovi-

Illyrica lingua an mater Sclavonici sermonis?

am dimisit Salamis, quisquis ille fuit, nepotes quosquam, inspectū grandia Sclavorum incunabula? Lechum apud Polonos circa annum 101. imperium tenuisse memorant, sed an peregre advenerit, & unde, occultum atq; ignarum est Polonis scriptoribus. At enim quid opus erat admigrare genti illi, quæ cum Quadis & Marcomanis sociis jam pridem terribilis erat Romanis, terramq; suam armis tutabatur. Gesta tamen Sarmatarum, quæ apud Amianum plurésq; scripta sunt, non continuò solis Polonis attribues. Quippe dum Romana res stetit, omnes populi ejusdem generis ab Istro Pontóq; Euxino per septentrionem latè diffusi Sarmatæ nuncupabantur. Ubi solum mutare inceperunt, Sclavi vocati. Tischechus Lecho ætate posterior fuerit. Etenim Wenceslaus Hagecius, qui patrio sermone Bohemicam scripsit historiam, nescio, unde conjecerit, anno 1068. deducta à Tischecho coloniâ frequentatam esse Bohemiam. Et intro-

*Lechus
quando vi-
xit?*

*Sarmata-
rum nomen
latè patens.*

*Tschechi
adventus
in Bohemi-
am.*

introducens peregrinæ gentis ducem salutantem terram, declarat, eam à cultura hominum antecedentibus temporibus desertam fuisse, generiq; suo restitutam. Si res ità contigit, prioribus quoq; ætatibus Bohemi regionem illam tenuerunt. Rectius verò inde intuleris, nationem hanc ad Dravi Saviq; oras forsitan transmigrâsse, & sub adventum Avarum in Bohemiam revertisse. Eóq; pacto Bohemi Sclavis Saviensibus beneficium quidem hospitii, & natalis soli deberent, sed non originis. Observata fortasse de ætatibus Lechi, & Tschechi fratrum inconsequentia, aliqui Bohemi scriptores dominatum Tschechi statuerunt ad annum 101. At crassis ista sunt involuta tenebris. Confirmat hoc Aventinus, qui tradit, ante annum quingentesimum Alaricum Svevorum Regem cum popularibus suis ex Bohemia, Lusatia, & Silesia ad Rhenum demigrâsse. Ac istud quidem non improbabile est. Ineptit autem, cùm Cracum longè posteriorem ætate

*Ruffus an
in Ruffiam
quampiam
profectus?*

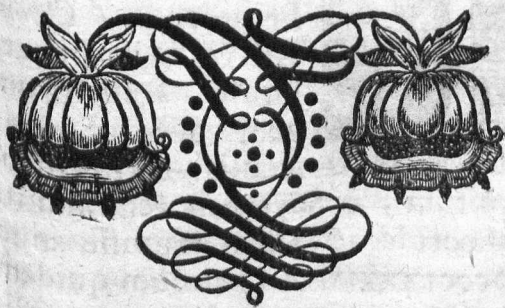
*Ruffus unde
dicta?*

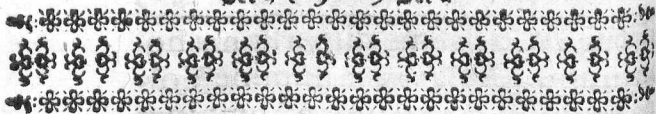
Tschecho æqualem facit. Venedorum, inquit, Reges Zecho, & Crocus loca à Svevis & Bojis deferta invaserunt, & adhuc possident. De Russo ne fabulosa quidem suppeditant. Quid enim? In Ruffiámne Albam, an Nigram, Rubrámve concessit? Magnum ubiq; hac de re silentium. Nec satis convenit inter scriptores Sarmaticos, unde Russia nomen acceperit? aliis à seminatione id vocabulum ducentibus, aliis à rufo colore aut capillo; hi nescio, quid afferant, cur ità sentiant; illi verò arbitrantur, omnes familias Slavonicas ortas esse, & quasi profeminatas à Ruffis, ea re, quòd hi populi totam Europæam Sarmatiam, & partem Asiaticæ occupârunt, atq; à mari glaciali ad mediterraneum usq; & Adriaticum; præterea à Ponto Euxino ad Balticum colonias suas propagârunt. Verùm, an revera Ruffi majores omnium Slavonicarum gentium fuerint, controversum est. Asia prima procreatrix atq; altrix fuerit maximæ nationis; idq; poscere videtur

An Ruffi patres omnium Slavonorum?

detur ratio primæ dispersionis hominum. Bulgaros à flumine Volga erupisse, communis est omnium sensus. Hæc vocabula Russus, & Russia ignota erant Ptolemæo; contra hæc Bessi, Peucini, Baster-næ, quæ respondent Russis, nota. Sed neq; constat, quæ sit differentia inter Russos, & Ruthenos? Regio quippe, quæ Ruthenia dicitur, nulla est. Non desunt, qui probabiliter censeant, Ruthenos appellari omnes Sclavonicos populos, qui in rebus divinis Græcorum partes sequuntur. Quamobrem Russorum nomen citius percrebuit, quàm Ruthenorum.

Inter Russos & Ruthenos discrimen.

LIBER III.

DE TERTIO MOTU HUNNORUM,

SIVE

DE UNGARIS.

CAPUT I.

*De Ungarorum adventu auctorum
narrationes expenduntur.*

*Reginonis
narratio de
adventu
Ungarorum.*

Hegino Abbas
Prumiensis (*Chron.
Lib. II.*) in scriptis re-
liquit, Ungarorum
gentē ferocissimam,
superioribus seculis prorsus inco-
gnitam, è Scythicis regionibus,
Mæotide ac Tanai erupisse anno
1000. Ac primū quidem
Pannoniorum, & Avarorum soli-
tudi-

tudines pererrâsse, venatu ac piscatu vitam tolerâsse; deinde Carinthiorum, Moravorum, Bulgarorum, & Italogum fines crebris incurfibus vexâsse. Hic auctor permiscet omnia, falsâq; veris confundit. Quî enim poterant illico Pannoniorum deserta pererrare populi, qui è Scythia prodibant? Paulò curatiùs, & planiùs Luitprandus Cremonensis Antistes (*Histor. de rebus Europ. L. I. Cap. V.*) rem, utpote suo ævo gestam exponit, simulq; causam affert adventûs Ungarorum. Cùm, inquit, Arnulphus apud septentrionales gentes potens imperii Zwentebaldum, Moravorum Principem, assidud in armorum tractatione versantem pertimesceret, sibiq; diffideret, apertis quibusdam claustris (auctor *clusas* vocat) Ungarorum gentem præferocem, avidissimam prædationis, diviniq; cultûs expertem, auxilio vocavit. *Si tamen* (Luitprandi verba sunt) *auxilium dici potest, quod paulò post eo moriente tum genti suæ, tum ceteris in meridie, occasûq; degenti-*

Luitprandi narratio de eodem adventu.

Arnulphus R. evocat è Patria Ungaros.

bns

bus nationibus grave periculum, imò excidium fuit. Quid igitur? Zwentibaldus vincitur, subjugatur, fit tributarius, sed Domino solus. O cecam Arnulphi R. regnandi cupiditatem! O infelicem amarumq; diem! Unius hominis dejectio, fit totius Europæ contritio. Addere verò illum oportebat, Deo ita visum fuisse, ad castigandos mortales, ut scribit Aventinus, parum & ipse pius, ea tempestate sceleribus coopertos. Addit Luitprandus, subactò Zwentebaldo rerum potitum esse Arnulphum; Ungaros verò observasse, quem exitum illius res essent habituræ, cunctaq; oculis perlustrasse. Intelligi nequit, quid per claustra significare voluerit auctor, nisi si id est, quod suspicor, nempe varios montes, silvas, lacus, & flumina, quæ moram adventantibus Ungaris, & impedimentum inferebant, illum denotasse. Sigebertus quoq; putavit, Ungaros claustris quibusdam ità constrictos fuisse, ut neq; ad partes meridianas, neq; ad occidentales se effundere potuerint:

*An claustra
quasdam aut
viam Un-
garis aperue-
rit Arnul-
phus?*

per

per Arnulphū autē ea demum rupta
fuisse, & agmina Ungarorū emissa.
At enim nugæ sunt hæ. quādo nul-
lam militarē manū in Scythiā Asia-
ticā misit Arnulphus, neq; machi-
namenta quædā eò promovit, qui-
bus impedimenta illa sustulisset.

Joānes Aventinus (*Annalium Bojor.*
Lib. IV.) anno Chr. 1000LXXXIX.
refert, Ugros suā lingvā Magaros
(*Magyarok*) Rege Cusale ex maxi-
ma Roxolanorum provincia Scy-
thiæ Sarmatiæq; Asiaticæ transito
Tanai in Europæam Sarmatiam ve-
nisse: inde tres annos magnæ Ger-
maniæ, quæ in orientem patet, Sar-
matiæq; utriusq; fines peragrâsse,
rpto, venatu, piscatu, victum in
locis solis quæritâsse: quarto de-
mum anno statas ab Arnulpho se-
des impetrâsse: tum Daciam ultra
Tibiscum amnem, quæ cum Danu-
bio ad Eurum vergit, invasisse, A-
varos atq; Hunnos excidisse, dele-
visse. Avarorumq; atq; Hunno-
rum nomen in Europa tunc interi-
isse. Verūm plura peccavit. Nam
primū quidem præposterè Ro-
xola-

*Aventini
narratio de
Ungarorū
adventu.*

*Aventini
Errores.*

xolanos existimavit esse Moschos; alioquin ex partibus ultra Tanaim porrectis Ungari non erupissent. Roxolanorum enim perpetuæ sedes fuerunt cis Tanaim & Mæotin. Magna deinde Germania, per cuius agros triennium vagi palabantur Ungari, septentrioni subjacet, non orienti. Perspicuum præterea est, Arnulphum non potuisse concedere sedes Ungaris in ea terra, quæ in ditioe ejus non erat. Quid igitur? Ipsi Ungari sibi eam contribuerunt. De excidio denique Hunnorum, & Avarorum tacent Græci, homines & viciniore Daciæ, & suoapte ingenio loquaciores. Imò verò tantum abest, ut ab Ungaris Avari occisione occisi fuerint, ut ab iis appellationem Avarorum acceperint. Apertè enim id tradunt Añales Fuldenses; quorum scriptor sub adventum Ungarorum vixerit. Verba autem ejus sunt: anno 1000cxcv. *Græci cum Avaris, qui dicuntur Ungarii, pacem fecerunt.* Et sic consequentibus annis iidem Annales semel iterúmque

Hunnoavares non sunt ab Hungaris deleti.

loqvuntur. Ipse Aventinus Ungaris Ugrorum vocabulum tribuit: quare succurrere ei poterat, à veterioribus quibusdam historicis eisdem populos vocari Unoguros, quos alii, Hunnos nuncupant. At de hac controversia satis. Franciscus Otrocotsius solerter sanè in *Originibus* animadvertit, ab Arnulpho R. in Zwentibaldum citatos esse Hunnoavares; qui à cognatis suis Juhriam incolentibus, auxilia esagitârint. Ipsi enim jam dudum positis armis agriculturæ vacabant, nec viribus suis valde confidebant. Consentaneum proinde est, Hunnoavares, qui inter Carnuntum & Sabariam, alibiq; sedes à Carolo M. in Pannonia impetrarânt, à Sventopulchro attritos facile ab Arnulpho induci potuisse, ut gentiles suos undelibet accerferent. Ipsa deniq; res postulabat, ut nuncii, quos ad Ungaros Arnulphus miserat, Ungaricam linguam callerent. De septem ducibus gentis peregre advenientis neq; hoc tempore, neq; postea, cùm Pannoniam

*Arnulphus
in advocan-
dis Ungaris
Hunnoava-
rum operâ
usus.*

*Septem du-
ces Ungaros
rums.*

niam habitatoribus ferè vacuã implevit, quidquam apud antiquos inveneris. Non est tamen Annalibus patriis omnis fides abroganda, quia ea res per manus tradi poterat, & multorum sermonibus jactari ævo auctoris, qui Annales illos vivente D. Stephano R. inchoaverat. Et sanè necesse erat, ut tam copiosæ nationi plures præessent, & pro illius more jus dicerent. Veruntamen quid de his ducibus deniq; statuam, aliàs expromo. Omitto Æneam Sylvium, Sigismundum Herbersteinium, Alexandrum Gvagninum, Paulum Oderbonium, nonnullósq; alios; qui de Ungarorum ortu, egressúq; aliqua literis mandaverunt, sed pauca certo judicio ponderaverunt.

*Scriptores
minus idonei de Ungarorum
ortu &c.*

CAPUT II.

*De gestis Ungarorum usq;
ad finem Arnulphi R.*

HUnnoavarum focii ergo longo itinere fessi tres propè annos corpora curabant, & vi-

& vires suas potentiámq; eminus ostendebant. Inde año 1000XCII. Arnulpho auxilio fuêre. Annales Fuldenses (*Tom. II. scrip. Hist. Franc.*) narrant, Regem illum victorem in Alemania Natali Christi Ulmæ acto ad partes orientis contendisse, existimâsseq; , Zventibaldum suis conatibus occursurum. At is ignarus, quæ faba in se cuderetur, & securus sui, nullos milites scripsisse, vel sub signis habuisse videtur. Cùm enim Arnulphus significâset Ungaris, se in procinctu stare: illi à partibus Tibisci; ipse verò à partibus Germaniæ, collecto ex Francis, Bojis, Alemanis exercitu mense Julio in provincias Zventibaldi irrupit, quatuor hebdomades cuncta dirripuit, tecta ussit, aliâq; hostilia fecit. Sic ferè Annales illi. Sed ne fortè suspecta sublestâq; videatur cuiquam rei gestæ expositioni, en scriptoris verba: *Rex (Arnulphus) de Francia cum victoria in Alemania, Curte Regia Ulma honorificè Natalem Domini celebravit. Inde orientem proficiscitur, sperans ibi Zventibal-*

*Arnulpho
R. cum Un-
garis oppri-
mit Scato-
plugum.*

tibaldum Ducem obvium habere. Rex assumptis secum Francis, Bojoariis, Alemannis mense Julio Maravam venit. Ibi per quatuor hebdomadas cum tanta multitudi- ne, Ungaris etiam ibidem ad se cum expeditione venientibus omnem illam regionem, incendio devastandam, versabatur. Sic auctor ille. Ignibus igitur oppugnabatur caput Moravorum Principis. De praelio vero, quod vel ad Budam, vel ad amnem Granum cum Hungaris commisisset, victusque ex eo discessisset Svatoplugus, merito ambigi potest. Attamen albus equus, & reliqua in signum occupandae terrae dona, svaloribus quoque Sclavis, Quadorum posteris, dominatum Moravorum aegre sustinentibus, mitti ei antea potuere. Atque hac incurfione ac populatione bellum Moravicum confectum est. Svatoplugus in tanta fortunae procella tenuerit se Velehradii, aut in munito quodam castello, dum ad pacationem necessariam accederet. Nemo satis in mundo potens, omnibus fortunae rota pertimescenda. Eo anno

no Ungari non constiterunt in regione Sclavorum sive Jazygum Metanastarum, sed confectis Arnulphi mandatis in Daciam reverterunt. Calamitate ergo tanta detumuit arrogantia Sventopulchri, & confidentia compressa. Arnulphus namq; non modò maleficium illius graviter vindicavit, sed rursus vetigalem sibi fecit, atq; in ordinem hominem coëgit. Ne verò desidiæ se dederent Ungari, quin magis magisq; arma exercerent, atq; acuerent, Christiani Principes illis in perniciem suam, suorúmq; occasionem belligerandi dederunt. Anno quippe postero funestissimo arcerimoq; juxta Græcorum, & Bulgarorum bello, quod plures annos trahebatur, impliciti sunt. Henricus Spondanus ratus est, Turcas & Hunnos geminas gentes ad bellum illud gerendum à Græcis accitasse, sed Cedrenus more suo modò Turcos, modò Ungros eosdem populos nuncupat. Sic autem rem percenset: Cùm Leo Imp. filius Basilii, accepta à Bulgaris clade, &

Ungari redeunt in Daciam

Sventopulchri subactus

Christiani dant occasionem belligerandi Ungaris.

Ungari evocati à Leone Imper. Bulgariam vastant, & vincunt Bulgaros.

contumelia quadam cuperet dolorem justâ ultione explere, misit trans Istrum Nicetam Patricium ad Turcos, ut trajecto amne ipsi suppetias adversus Simeonē Bulgarorum Regem ferrent; quod datis obsidibus continuò Ungri se facturos sponponderunt. Latuerit Græcum artificium Simeonem, qui tum exercitum ducebat in Phocā, Græcarum copiarum præfectum. Ungari interim transmissis celeriter Istro regionem ejus populari atq; evertere. Comperto maleficio atque hostilitate Simeon Phocam persequi destitit, & in Ungaros movit; cum quibus acie congressus terga vertit. Hucusq; Cedrenus. Sub idem tempus naturæ concessit Sventopulcher; de quo Rhegino in rebus anni 1000. Circa hæc tempora Zundibolch Rex Marabensium Sclavorum, vir inter suos prudentissimus, & ingenio callidissimus diem clausit extremum. Cujus regnum filii ejus pauco tempore infeliciter tenuerunt, Ungaris omnia usq; ad solū depopulantibus. Isto modo scriptor ille,

hyper-

*Sventopulch.
gus obit.*

hyperbolicè in extremis. Quod Sventopulcher à fortuna meliore desertus, in solitudinem secesserit, prodiderunt aliqui, sed sinè veterum testimonio. Extat epistola, quâ unus filiorû ejus orabat quendam Pontificem Max. adhuc ut liceret in sacris sacerdotibus Sclavis uti sermone Sclavonico, sed nihil est preci loci relictum. Hinc forsitan irâ incensus, Methodio sacrificanti, & omnia Latinè efferenti, alapam incutere voluit. Russis tamen Polonis obnoxiiis, multis post seculis sese Romanæ Ecclesiæ adjungētibus facta est potestas in operationibus sacris sermonis illius retinendi. Nequaquam verò, ut ipsi rebantur, sermonem eundem à D. Hieronymo acceperunt. In Polonia deniq; usus illius per neglectionem cessasse videtur. Adhuc enim circa annum 1100. in suburbio Cracoviensi Sacerdos quidam eo divinis operabatur. Sed ad Ungaros revertendum. Unum añum quietem cepisse videntur, anno verò 1000cxv. foedus, ut notant An-

Lingva Sclavonica usus in sacris sublaatus apud Bohemos, Moravos, & vicinas his Sclavos.

Ejusdem lingva usus Russis in rebus divinis permissus.

*Ungari fa-
dus faciunt
cum Gracis,
Bulgaros
dissipant.*

*Ungaris
Graci ve-
tigales.*

*Arnulphus
Romam ca-
pit.*

*Ungaros
non reman-
erat.*

nales Fuldenses, sanxerunt cum Gracis; quo cognito Bulgari usq; ad portam Constantinopolitanam omnia vertendo excurrerunt. Græci astutiâ suâ usi, Avaris (verbum scriptoris est) naves suppeditarunt; quibus transvecti Bulgarios sinè ordinibus sparsos aggressi, nullo negotio fuderunt. Victoribus Græci, ut refert Sigebertus, anno postero non tam præmia largiri, quàm stipendia numerare coacti sunt. Eodem anno Arnulphus R. Germaniæ Romam obsedit, eamq; connivente, imò volente Formoso Papa seu ductu, seu fuga leporis cepit. Ubi postquam de seditiosis quibusdam civibus extremum supplicium sumpsit, Formosus illi Imperatorium diadema imposuit. Apud Ecclesiasticos scriptores nullo numero est, quia Wido legitimè ante illum creatus Imperator cum filio Lamberto, successore designato, vivebat. Stant tamen Germani constanter ab Arnulpho. Ungari de eo præclarè meriti præmia laboris postulabant & expectabant; ipse

ipse verò verba illis dabat. Com-
presserunt tamen se tantisper, dum
spiravit ingratus, ut quidam existi-
mat, Princeps. Obsidens arcem
Camerinensem ex infuso, artificio,
& sutela matris Lamberti, veneno,
gravi lethargo oppressus per duos
annos variis morbis langvebat,
consumtus deniq; à pedibus 1000-
xcix. III. Calend. Decembris. Nun-
quam non timendus est hostis, &
rivalis etiam armis circumclusus;
sed multò magis mulieres consilio-
rum adjutrices.

CAPUT III.

*De gestis Ungarorum ab
anno 10000. ad 10000111.*

ANno 10000. ut auctor est *Ungari au-*
Luitprandus (*Lib. II. Cap. ditâ morte*
I.) Germani prodidêre Re- *Arnulphi*
gem Ludovicum, Arnulphi filiû; *effundunt*
ab Ungaris verò tubæ cecinêre. *furorem in*
Bavaro.
Non enim latere eos potuit ubiq;
sparsus de morte Arnulphi rumor.
Igitur primo regni Ludovici illius
anno, contractis maximis copiis

primùm in finitimos Sclavos seu invadunt, seu ab iis ipsis, quod ad veritatem propius accedit, evocantur; deinde totis Moraviæ percurfant finibus; postremò in Bavariæ ditionis terras illapsi, castella, templa exurunt, diruuntq; oppida excindunt atq; evertunt; ad incutiendum maximum Christianis terrorem, quod dictu quoque horribile est, interfectorum sanguinem potant. Quales potiones indeliis habebant Scythæ? Tam celeriter porrò volitabant, ut famam adventûs sui præverterent, multosq; altè dormientes æternùm sopirent. Ludovicus R. tantis malis experrectus tumultuarium conflavit exercitum, & aliquamdiu prosperè manū cum hostibus conferuit. At illi, cum aperto Marte se parum efficere cernerent, locatis in abditiis locis agminibus insidias struxêre. Tum alæ illæ equitum, quæ prælium miscebant, gradum referentes, fugamq; simulantes, Germanos instantes ad robur corpûsq; sociorum pertraxerunt. Cin-

Circumveniunt per insidias Ludovici R. exercitum.

ſti, illico plurimi ceciderunt; ce-
teri, in quibus Rex Ludovicus erat,
fugã fecerunt. Victores non men-
ſis, ſed cadaveribus accubuerunt.
Inde in Francos, & Svevos irrupe-
runt. Hæc aliãq; plura multò fu-
ſius dolentiùſq; ipſe Luitprandus
perſequitur. Interjectis quibus-
dam annis, pergit idem ſcriptor,
Ungari nequid in Australibus, &
occiduis partibus intactum relin-
querent, in Italos incurrerunt, con-
ciſo maximo Berengarii R. exerci-
tu: nec priùs pedem referre cogi-
tabant, quàm ei Regi, & civitatibus
multam pecuniã imperãſſent. Rhe-
gino (*Chron. Lib. II.*) caſum hunc
Galliæ Ciffalpinæ incidiffe anno,
qui vaſtationem Bavarix conſecu-
tus eſt. *Anno, inquit, Dominicæ In-
carnationis 901. gens Ungarorum Lon-
gobardorum fines ingreſſa cædibus, in-
cendiis ac rapinis crudeliter cuncta de-
vaſtat.* Narrat deinde interitum
Præſulum, illuſtrium virorum, &
multitudinis ſagittis confixæ. Non
tamen eo, ſed altero anno è finibus
illius regionis Ungaros exceſſiſſe ex

*Serviunt in
Francos &
Svevos.*

*Italia R.
exercitum
conterunt
numis ex
Italia amon-
entur.*

Appen-

Appendice Sigonii colligitur. Quã sit
 obrem plures hujus incursus ratio ta
 nem cum rebus anno 1000000. ge gi
 stis pertractant. Antequam depo ol
 pulationem vastitatẽmq; regnis il te
 lis intulissent, cum Sclavis Mora do
 vam, Vagum, Nitram ceterosq; n
 amnes usq; ad Tibiscum accolenti ti
 bus societatem coiverunt, acceptis fl
 ad habitandum, ut mox docebo fl
 pl nioribus Ungariæ tractibus, qui c
 ad Danubium pertinent. Extat e r
 pistola pervulgata Theothmari, vel
 Deotmari Archiepiscopi Juvavien- t
 sis, Richarii Pataviensis, triũmq; y
 minoris fastigii Antistitum, & mul- J
 torum sacerdotum, populiq; Bava-
 rici, data ad Joannem IX. Pontifi-
 cem Max. post vastatam ab Unge-
 ris Italiam, unde plura cognosci
 possunt, quæ ad libri hujus institu-
 tum faciant. Significârunt per e-
 am Bavari summo illi sacrorum cu-
 ratori, tres Præsules ab ipso missos
 venisse in terram Sclavorum, qui
 Moravi dicuntur; in qua quidem
 terra summa imperii ad Bavaros re-
 spiceret, quia Reges ipsorum eam
 sibi

Recipiuntur à Sclavis Quando vrum proge- nie.

Epistola ad Joannem IX. PP. data quadam capita.

Germania RR. subege- rant Mora vianis, & vicinam Sclavorum regionem.

fibi subjecerant, Antistites verò Patavienses gentem Christianæ religionis præceptis instituerant. Quã obrem Pataviensi Antistiti ex eo tempore, quo Moravi Christo se dediderunt, liberum erat in regionem eorum se trajicere, & conventus sacros agere, donec Sclavi Christianos odisse ac bello persequi instituisent. Nunc deniq; quod incredibile memoratu videatur, Moravos jactare, numis se effecisse, ut Antistites illi in teram ipsorum venirent, & unum Sacerdotium Pataviense in quinque contra scita *Ecclesiastica* dividerent. Siquidem Antistites illi Romani apud eos jam consecraverunt unum *Archimystam*, tresq; Præsules inscientibus Pontificibus Juvaviensi & Pataviensi. Non diffitentur, se Wichingũ pontificatu Pataviensi ob eam causam movisse, quia ad novitiam Christianam gentem, quam Zventibaldus subegerat, missus erat. Oblatam à Sclavis criminationem, quòd cum Francis, & Alemanis dissenserunt, negando depellunt. Cur Arnulphus

Revocatur incursiones Sventopulchri.

Episcopi quatuor apud Sclavos Moravicos & contra minos.

*Arnulphus
pugnavit
contra eos
Sclavos,
quia vole-
bant ipsi tri-
butum pen-
dere.*

*Bavari pur-
gant se de
objectis.*

phus eos domuerit, causam fuisse a-
junt, exactionem capitum, imperii
detrectationem. In eo valde glo-
riantur, quòd Regis Ludovici ma-
jores Imperatores, Regésq; Chri-
stianissima Francorum gente editi
fuerint, Sclavi verò Moravi ex ho-
minibus, qui verum Deum vel o-
derant, vel ignoraverant, orti.
Pòst obterunt alteram eorum ca-
lumniam, inficiántúrq;, ad confi-
ciendam cum Ungaris pacem ali-
quam se per canem, vel lupum ali-
ásve res nefandas, & obscœnas ju-
râsse; simul & illud negant, quòd
pecuniâ Ungaros corruerint, atq;
auctores illis fuerint, ut in Italiam
excurrerent: confitentur autem
ad avertendam à cervicibus suis pe-
stem, se vilia quædã vestimenta se-
mel atq; iterum eis dedisse. Postre-
mò plura in Sclavos illos regerunt
convitia, narratione quidem in-
compta atq; horrida, quia tamen ea
magni momenti argumentum con-
tinet, & ad veritatem patefacien-
dam, jurgiáq;, quæ inter Ungaros,
Sclavóq; conterraneos amicè ja-
stán-

stantur, dirimenda plurimum va-
 let, ipsorum verbis, & sententiis
 profertur, quæ ejusmodi sunt: *Ipsi*
Sclavi crimen, quod nobis falsò semel
imposuerunt, multis annis peregerunt.
Ipsi Ungarorum non modicam multitu-
dinem ad se sumpserunt, & more eorum,
capita suorum pseudochristianorum pe-
nitus detonderunt, & super nostros Chri-
stianos immiserunt: atq; ipsi superve-
nerunt, & alios captivos duxerunt, a-
lios occiderunt, alios pessima carcerum
fame, & siti perdidit, innumeros ve-
rò exilio deputaverunt, & nobiles viros
ac honestas mulieres in servitium rede-
gerunt, Ecclesias Dei incenderunt; ità
ut in tota Pannonia nostra maxima pro-
vincia, tantùm una non appareat Ec-
clesia, prout Episcopi à vobis destinati,
si fateri volunt, enarrare possunt, quan-
tos dies transierint, & totam terram
desolatam viderint. Quando verò
Ungaros Italiam intrasse comperimus,
pacificari cum eisdem Sclavis, teste com-
muni Deo, multum desideravimus, pro-
mittentes eis propter Dominum omni-
potentem ad profectum indulgere omnia
mala, contra nos nostrosq; facta, & omnia
redde-

*Sclavi, quæ
 in terram
 suam Unga-
 ros admi-
 serunt, ca-
 pita more
 eorum rase-
 runt*

*lidem san-
 tissimi in
 Pannonia
 incolæ cum
 Moravis.*

*Ungarorū
 irruptio
 prima in
 Italiam.*

reddere, quæ de suis nostros constaret habere: quatenus ex illis securos nos facerent, & tamdiu spatium darent, quamdiu Longobardiam nobis intrare, & res S. Petri defendere, populúmque Christianum divino adiutorio redimere liceret; & nec ipsum ab eis obtinere potuimus. Et post tanta maleficia habent beneficia, & sunt falsi accusatores, qui semper fuere Christianorum persecutores. Hætenus Bavarorum lamentatio, & narratio; ex qua non modò colligitur, sed conficitur primùm, Sclavos illos non fuisset malè ab Ungaris tractatos, imò verò felici fortuna usos: deinde, cùm ea epistola conscripta fuit, Ungaros nondum sedes collocâsse in Pannonia: postremò, quod caput est, objecta illa non omnia convenire Moravis: hi enim nullas Ungaris concessere sedes; neque capita perinde atque Ungari radere consueverunt. Receperunt itaque Ungaros hospitio Sclavi illi, quos supra descripsi. Octingentis jam annis in utraque fortuna focii utriusque populi. Stant unà labantque. Non pauci postea ex posteris

steris gentis nobilitate ornati, opibusq; aucti parentes extiterunt familiarum & copiosarum, & hodie perantiquarum; quæ quidem non minùs patriæ præstant, quàm debent. Valent enim consilio, juris interpretandi dicundiq; facultate. Sinè illis frigent fora, algent curiæ. Infimi nationis coloni, & aratores laboriosissimi, herorum observantissimi. Cum ceteris quoq; Borealis Sclavis pacem dehinc coluerunt Ungari. Nusquam enim memoriâ proditum est, inter eos Polonos, Russos, & Bulgaros hostilitatem quampiam posterioribus annis intercessisse. Bohemis, ut posterius videbimus, duos trèsvè annos Moravis juncti insidias moliebantur. Quòd verò Moravis, ut ipsorum historici tradunt, quandoq; arma intulerint, id propter limites faciebant, instigantibus conterminis Sclavis, gente à Moravorum ritibus, moribus, ratione loquendi multum discrepante. Hæc enim antiquos Moravorum fines probè noverat. Denique obtinuère eos

*Ungarorù
bella sub
adventum
cum Moravis.*

plenè Ungari anno 100000XLVII.
 cæso exercitu Moravorum sub du-
 ce Olgo Ruffo, & rursus post bien-
 nium. Olgus desperatis rebus so-
 lum vertit, Moravia undiq; accisa.
 Fuerunt insuper Hungari genti il-
 li interdum perniciosi, cùm in Mis-
 niam ac Saxoniam infesti procur-
 rerent. Utebantur enim licentio-
 re illa disciplina Scythica, & sine
 maleficientia per provincias iter fa-
 cere ignorabant. At enim comu-
 ne est hoc vitium militũ, nisi Præ-
 fectioni advigilent. Sed, ut ad episto-
 lam redeam, eam inscriptam fuisse
 Joanni IX. & post vastatam primò
 ab Ungaris Italiam conscriptam,
 nemo prudens inficias ierit. Igi-
 tur sumus ille Ecclesiæ rector non
 concessit fato anno 100000. quomo-
 do jam nonnulli, sicut obfirmatè,
 ità perperam sentiunt. Joannes
 Georg. Stredovius quædam ex ea-
 dem epistola decerpens, suisq; re-
 bus accomodans, retur, scriptam
 fuisse adversus Methodium, eiq;
 adjunctos Antistites, quos *Suffra-
 ganeos* vocant. Perspicuum est, scri-
 ptam

*Epistola à
 Bavaris ad
 Joannem
 IX quando
 data?*

ptam fuisse, maximè propter plura pontificalia sacerdotia in partibus illis Sclavonicis constituta. At hæc constitutio non erat nova, utpote auctoritate summorum Ecclesiæ præsidum jam dudum firmata. Divum Methodium eo tempore aut excessisse, aut officio renunciâsse vel inde cogitur, quòd nuncii illi Pontificii, ut cum Bavaris, & Ecclesia loquar, Archiepiscopum in partibus illis Sclavonicis ordinarunt; quod minimè fecissent, si Methodius vel præfens fuisset, vel munus suum retinuisset. Neque quicquam svadet, ut verbum ordino hic idem valeat, quod stabilio, ut contendit Stredovius. Nitrienses, quibus Eugenius II. PP. Præfulem dederat, non omnino novelli Christiani fuerunt. Neq; simile vero est, à Zventibaldo primùm gentem, quæ Nitram annem accolebat, subactam esse: utpote, qui Eugenii illius ævo puer esse poterat, non autem dux. Expulsis Bavaris dominatum instauraverit. Illud pro vero constat, Moravos

*Ob quam
præcipuè
causam.*

*Sclavi Nitra
tra subii
accola quò-
do à Mora-
vis domiti*

*Sclavi Mo-
razi vecti-
gales Ger-
manis.*

grande vectigal pependisse Ludovico, Carolomanno, & aliquamdiu Arnulpho, maximè verò, ut notârunt *Annales Fuldenses*, anno 10000LXXXIII. quo Zwentibaldus jugû exuit. Richarius deniq; Pontifex Pataviensis primas dedit Theothmaro Salisburgensi nesciens in futurum providere. At restituit rem Piligrinus. Hæc dictavit epistola. Lazius (*in Vienn. Austr. Lib. II.*) ex vetusto codice anno 1010. scripto depromit, Radfridum fuisse Fabianensem, & Vigennensem Præsulem summo Pontifice Leone V. eòq; tempore Hunnoavares tertio à Christiana religione descivisse, seq; Ungarorum suæ originis populorum superstitione infecisse. Præfuit autem Leo V. Ecclesiæ, anno 10000CVII. quadraginta non amplius dies. Multa de motibus primis Ungarorum recenset Aventinus; memorabile illud, cum per Aquilonare Danubii latus, usq; ad ostium fluvii Anassi prædabundi excurrissent; à Luitpoldo præfecto militari in fugam coniectos, & usq;

*Hunnoava-
res repudi-
ârunt Chri-
stiana sacra.*

perspicuum. Eo itaq; anno Cussal Rex interfectus fuerit, & duo alii in locum occisi sublecti. In prælio año 10000VII. pugnato, quod tres dies mense Augusto tenuit, multi excellentes viri mortem occubuerunt; in quibus præcipui fuerunt, Luipoldus Dux, præfectus finium, & Theodmarus, Archiepiscopus Salisburgensis. Anno verò 10000VII. receptâ Pannoniâ jussu Regis Arpadus dux in tractu Albæ Regalis, Verbecius (*Verbocz.*) in agro circumjacente lacui Balatoni, Eursus (*ürs*) in ora Saviensi stationes egerint: nam Cundus (*Kund*) & Sabolchus (*Szabolcs*) ad Tibiscum, Lehel ad Galgocium, Julia (*Gyula*) ad Istrum jam dudum considerare poterant. Nomina hæc ex animis Hungarorum evelli nequeunt. De his narrant senes juvenesque. Olim haud dubiè facta eorum ad tibias canebantur. Affirmantq; opinionem per nationem fusam historici de duobus commemorantes. Per eos annos Ungari, ut dixi, cum Moravis modò omnia communia, modò

Ungari ob-
supant Pan-
noniam.

dò hostilia habebāt, occiso in quodam congressu Mogemiro tractūs Nitrienſis custode & domino. Frater hujus Svatobogius, Moravorum Princeps ad omnem quidem pietatem à puero formatus, sed animo suo nimis obsequens (ut fertur) licenter ac perditè adolescentiã traducebat; adèd pertinax consilii, nullis ut cohortationibus adduci potuerit, uti se ad frugem recipe-ret. Subitò verò spiritu divino afflatus, aulam, opes, honores, delicias, simul & curas deserens omnibus etiam intimis insciis in solitudinem secessit. Mons vastus, & sal-tuosus à meridie, & ortu solis im-minet Nitriæ, arci & oppido. Ad hujus umbilicum seu ex destinato, seu casu delatus, tres viros solitari-am vitam agentes reperit; quibus se focium adjunxit. Brevi factus cupiditatum dominus, quarū servus fuerat. Vitam herbis, & pomis, quæ silva ferebat, sustinens rebus divinis assiduus vacabat. Sic nulli, nisi convictoribus cognitus

*Mogemiro
filius Sva-
toplugi ca-
sus.*

*Svatobogi-
us corruptè
vivens pri-
mum, dein-
de fit ere-
mita.*

*Piè mori-
tur.*

años quindecim in solitudine exegit, debitumq; naturæ año 1000000. xxv. persolvit. Tum socii nomen, genus, amplitudinem ejus evulgarerunt. Confluxit multitudo ad exanimum. Non venerata Principem, sed servum Dei. Consecutus est sepulchri honorem in æde D. Emerammi. Memoriam ejus ad V. Idus Martii Ordin. Benedictini *Menologium* his verbis recolit: *In finibus Ungariæ depositio sancti Svatocoppii Regis Moraviæ.* Locus, quem incoluerat, illico venerationi esse cœpit, & ab hominibus contemplationi deditis celebrari. Mons quondam Zobur, hodie Zobor dicitur. Hæc in transitu haud inutiliter perstrinxi. Magnorum enim exempla ad magna provocant. Res suas gerentibus Ungaris, nec Bulgari otio languebant. Anno siquidem 1000000. cxiiii. Simeon eorum Rex Constantinopolim obsedit, ac ab ea quidem urbe recessit, sed cunctam Thraciã infestavit, & Hadriannapolitanos malè multavit.

*Habetur
pro sancto.*

*Zobur
mons ad
Nitriam.*

*Bulgari in
festant.
Gracos.*

CAPUT IV.

*De cladibus per Ungaros
exeteris gentibus illatis, & vicissim ac-
ceptis ab anno 100000XV.
ad 100000LIII.*

BRevi hoc argumentum, ut
res se dabant, pertigere chro-
nici. Ungari enim prædæ
potius, quam bello se accingebant,
modò hanc, modò illam nationem
ex improvísò opprimentes, quan-
dòq; & ipsi ferro obruti. Año itaq;
100000XV. ut in *Continuatione* Rheti-
onis reperitur, Alamaniam igni ac
ferro vastaverunt; sequenti Thuringiam,
& Saxoniam procurrentes ad
Fuldense progressi sunt: año tertio
per Alemaniã, & Alsatiam ad fines
Lotharingiæ prædabundi excurre-
runt. Hactenus auctor *Continuatio-
nis*. Adam verò (*Chron. Lib. XLVI.*)
memorat, cum Saxoniam eo anno
populando, templum Bremense in-
cendissent excussis ardore laminis,
aut scandulis multos circumcur-
santes interiisse, non paucòsq; ex

*Ungari po-
pulantur
Alemaniã,
Saxoniam,
Alsatiam-*

eo agmine à civibus comprehensos fuisse. Anno deinde 10000XXII. ut auctor est Sigebertus Gemblacensis in Chronicis, postquã Franciam, Alsatiam, Alemaniam, & Saxoniã diripuerunt, ac fœdaverunt, ab Henrico R. Germaniæ juxta urbem Marburgum prælio victi sunt, non multis acie confligentibus occidioni exemptis. Anno

*Profigan-
tur ab Hen-
rico R. Ger-
mania.*

*Berengari-
us Imp. eli-
cit Ungaros
cum detri-
mento Ita-
lia.*

verò 10000XXIV. Berengarius Imp. viam illis aperuit in Italiam, instin-ctus odio, quod conceperat in Rodolphum Burgundum, Franciæ Regem, à quo anno superiore bello superatus erat. Verùm antequam

Ungari vim inferrent Franciæ occasionem amplexi, Papiam sive Ticinum, civitatem Italiæ Transpadanæ copiosam, atq; opulentã circumfederunt, oppidumq; succensis ignibus consumpserunt. Conflagrârunt flammis duo Præsules, Papiensis & Vercellensis, civésq; omnes extra ducentos; qui ex ruinis urbis in cinerem datis, uti vitam, murósq; servarent, erutos octo argenti modios everforibus de-

*Delent ferè
Papiam.*

de-

derunt. Deslet casum patriæ suæ
Luitprandus qui eum incidisse ait
in IV. Idus Martii. At Berengari-
us temeritatis ac flagitii sui pœnas
morte luit. Ungaros inde in Fran-
cos impetum fecisse, sed à Rudol-
pho R. & Hugone Viennensi de lo-
co depulsos esse, tradit Flodoardus.
Ducem eorum in priore excursione
fuisse Salardum, docet auctor *Con-*
tinuationis Reginonis, in eo dissi-
dens à pluribus chronicis, quòd pu-
tet Papiam obsessam, & incensam
esse anno postero. Tum indicat,
anno *idccccxxvi*. Ungaros totam
Franciam, hoc est, Franconiam, Al-
satiam, Galliam, & Alemaniam in-
cendiis, cædibus, luctu, fletu com-
plevisse, attrivisse. At de vastatio-
ne Galliæ dubium est; silent enim
de ea patrii scriptores. Sed neq;
anno *idccccxxiii*. ut idem auctor
notat, transito apud WORMATIAM
Rheno, usq; ad Oceanum Ungaros
provolâsse, Galliâmq; vexâsse, ac
spoliâsse vero simile est. In Saxo-
nia quippe fregit eorum impetum
HENRICUS R. Germaniæ. Tributâ

*Francos
frustra tentans.*

*Salardus
Dux Ungarorum.*

*Repetens
vastationes
Ungari.*

*Caduntur
rursus ad
Henrico
Rege.*

Saxo-

tilo, quem Ungaris tributum exigentibus Rex Henricus dari iussit, pernegans, se genti falsorum numinum cultrici soluturum, quis ante Aventinum literis mandaverit, ignoro. Accepta illa calamitate varia Ungaros, & saniora agitasse consilia existimat Inchoffer. Verum nihilo meliores ac mansuetiores facti, audito sine Henrici R. anno 1000 cccxxxvii. bipartitò distributi, pars in Italos incurrerunt, Campa-

númque agrum diripuerunt; pars in Galliam involârunt. Et hi quidem ingentem cladem nobilissimo regno attulerunt; illi verò, ut auctor est Leo Ostiensis (*L. I. Cap. LVIII.*) à Marsis & Pelignis ex insidiis circumventi multi interiêre. Inde aliquot annos domi se plurimi continuerunt. Magnum proinde eorum numerum anno 1000 cccxxxix. à Saxonibus in acie (quod inuenire videtur Sigebertus) interfectum esse, non par arbitrò. Eo enim anno res erat Saxonibus cum Wigmanno perduelli. Hugo verò Rex Italiæ, ut tradit Luitprandus (*Hist.*

vstant Galliam & Italianam; in hac parte accipiuntur.

Hugo R. Italia Ungaros à grassatione pecunia auer-

tit. Lib.

re cœperant, & Gerhardus Laureacensis quasi victor ab eodem Leone pallium Pontificale acceperat. Sed dare volebat controversiam Agapitus II. per literas ad Gerhardum datas circa annum 1000CLVII. Plures eas publicaverunt, inter quos Lazius (*Comment. Reipub. Rom. Lib. XII. Sect. VI. Cap. IX.*) Melchior Inchoffer (*in Annal. anno 1000CCXLVI.*) & Editor Conciliorum (*Tom. IX. edit. recent. Paris. aⁿi 1810CXCI. Col. 100XVIII.*) qui summam earundem hinc exponit: *Dissidium Laureacensis & Salisburgensis Agapitus componit, Salisburgensi occidentalem Pannoniam attribuit; Laureacensi, utpote antiquiori benedictionis, & Sedis honorem, orientalem Pannoniam, regiones Avarorum, Moravorum, Sclavorum, potestatem liberè prædicandi in illis partibus, & Episcopos constituendi, omniâq; disponendi atq; ordinandi. Hactenus Editor. Ea tamen lege summus ille Pontifex Metropoli dignitate, palliôq; ornaverat Gerhardum, ut cathedram suam, domiciliûmq; Laureaci collocaret, quatenus*

Dissidium Pontificium Laureacensis & Salisburgensis.

Salisburgensis & Laureacensis Præsulum jurisdictionis limites in Pannonia.

nus per incurfiones hoftium ipfi licuerit. Plura de iis literis comentatur Inchoffer, quædam etiam infert: eafdemq; non Gerhardo, fed fucceffori ejus Adalberto redditas fuiſſe arbitratur. Apud Salisburgenfem *Archiepiſcopum* vix ullum pondus habuerint; verùm ad ſcopum maximè pertinuit, oſtendiſſe, quinam fuerint per id tempus vicarii ſummi Eccleſiæ Patris apud Pannonios & Sclavos. De diſiſione diœceſium poſtea videro. Illud verò nequaquam reticendum, inde ab anno 10000VII. maximè quaſſatam fuiſſe ædem, & Sedem Pontificaliẽ Laureacenfem, contrà quàm ſenſit Lazius (*Comment. Reip. Rom. Lib. XII. Sect. VI. Cap. IX.*) qui ruinam ejus *Metropolis* inchoatam fuiſſe opinatur circa añ. 10000XL. Calamitate verò illa, quam antea ab Hunnis acceperat, levavit eam Carolus Magnus. Sed ad Ungaros revertendum; hi rurfus avidi prædarum, & intolerantes quietis fæpius victores, prædiſq; onuſti, nonnunquam victi, vacuiq;, ac fi-

nè

*Laureaci
ruina ma-
xima quan-
do?*

nè sarcinis ad suos revertebantur. Ut cladem atq; injurias, quas à Bojariis ante biennium reduces acceperant, ultum irent, confecto exercitu vi in vicinum Noricum invaserunt: at palmam Bavaris dederunt. Hi enim multis jam calamitatibus ad dimicationes docti, superioréq; victoria animati, non modò impetum illorum sustinuerunt, sed etiam propulsaverunt. Neq; victoria tamen, neq; clades insignis fuerit. Anno namq; postero, qui fuit à Christo nato MCCCXLVIII. Ungari, ad gerenda promptiùs bella Toxin Regem creaverunt. Ad Attilam eum genus retulisse, aut certè in ejus stirpem infusum fuisse, cum ceteris Ungaricis scriptoribus putat Inchoffer. Id verò an consentaneum sit temporibus, personis, & Hunnicæ nationis migrationibus, docti æstiment. Si enim tres gentis egressus ab ultimo principio repetantur, ut Toxis genus suum ab Attila ducere potuisset, necesse erat, illum originem trahere à Chaganis Huñoavarum, & hos

*Toxis Rex
Ungaroyu.*

*No potuit
genus duci
sere ab Attila.*

ab Attila. Istud autem aliter confieri non potuit, nisi aliquis Attilæ nepos ad Avares in Scythiam transmigrâisset, & tyrannidem apud eos occupâisset; cujus postea filius neposve cum gente illa erupisset. Abierunt enim anni ab obitu Attilæ ad adventum Avarum amplius centum. Præterea Thuduni alicujus, aut Chajæ R. filius debuisset in Juhriam concedere, & imperium apud Ungaros obtinere, indèq; vel ipse, vel filius ejus cum natione egredi. Aliter enim genealogia consistere non potest. Pertexit tamen illam recentior quidam scriptor in libro quem inscripsit, *Novissimam Dietam Nobilissimã*, non ignorans reniti Antonium Bonfinium. Ab usq; Judæo Nemrodo ad Attilam duo & triginta genitores sine dubitatione numerat, perinde quasi de sacris tripodibus omnes deprõpsisset. Nul- lum nominat, cujus prisci historici meminissent. Papæ, nec Hunno- rum originem assequimur, & Attilam cum stemmate toto tam benè novimus, ut in atriis omnium ejus gen-

*Attila ma-
jores, &
minores
coñmentitii.*

*Ne Italia
noceat, pe-
cuniã malè
corrogatã
efficit Be-
rengarius.*

in expeditionem exercitum eduxit, Italiãq; petivit. Berengarius tyrannus metu perterritus, Hugonẽ imitatus decem modiis signati æris vitam populorum redemit. Pecuniam autem, utpote nolens à se solvere, non ex ærario, sed ex sacraliis ac zonis tenuium hominum deprompsit. Superans æs majore scelere ad se vertit. Quas ob res non modò in Luitprandi historici, sed in nationis universæ odia incurrit. Toxis verò bene numatus in Pannoniam rediit. Eo ipso anno, ut scribit Adam (*Lib. II. Bapt. II. & III.*) Otto R. Germaniæ victoriam reportavit à Danis, & Sclavis quibusdam, hõsq; de integro ad religionem Christianam, à qua desceverant, reduxit. Ditmarus verò (*Chron. Lib. II.*) addit, multos extitisse ab inferis, ad comprobendam animorum immortalitatem, quam populi hi negabant. Fuerint autem Lusatii cum finitimis. Dereliquo Ungari quatuor annos à gratificationibus se abstinerunt, & fortasse diutius consedissent in otio, nisi

*Otto domat
quosdam
Sclavos.*

nisi à Conrado Lotharingæ Duce, *Ungari po-*
genero Ottonis R. impulsu fuissent. *pulantur*
Is enim focerum factione opprime- *Galliã pro-*
re constituerat ; quapropter cum *ditione*
Luitholpho quoq; ejus filio anno *Conradi*
1000. conspirârat. Anno se- *Ducis Lo-*
quenti eadem de causa ad Ungaros *tharingia.*
secontulit, eosq; in Galliam dedu-
xit, ubi adversus insontes, ut in
Appendice Rheginonis videre licet,
sævitia grassati sunt incredibili. Si-
gebertus verò, qui eam excursionē
in rebus anni 1000. notavit,
refert, Ungaros à Conrado in Lo-
tharingiam deductos, in Carbona-
ria silva ostentis quibusdam conter-
ritos quidem fuisse, impunè tamen
in sedes suas remigrâsse.

CAPUT V.

De horribili clade Ungarorum patrata anno 1000.

EJus anni dies, memoriæ D. *Ungarorū*
Laurentii dicata, fuit pernici- *formidabi-*
ciosa, fuit funesta Ungaris. *lis exerci-*
Scripserunt de numero, conatibus, *tus ab Ot-*
dèq; interitu eorum complures il- *tone, divi-*
na ope freta
profigatur.

illius temporis Historici; è quibus auctor continuans Reginonē asserit, tantam vim, tantamq; multitudinem fuisse, ut omnia versura putaretur. Postquam plurima Germaniæ damna obtulerunt, obsederunt Augustam Vindelicorum. Ibi

*Ottonis vo-
ca.*

Otto R. cum cerneret suis, imò humanis viribus vix eos vinci posse, consulto suppliciter Deo à cibus ante prælium abstinuit, magno Martyri Laurentio Episcopatum Merseburgensem vovit, sicq; plenus spei acerrimè in aciem descendit, vicitq;. At facilè fuit vincere cælo vota probante, & victoriam prænunciante. Quandoquidem lite-

*Crux victo-
ria prænun-
cia, vel ha-
sta ab Udal-
rico Episco-
po tradita
Ottoni R.*

ris proditum est, calente prælio D. Udalrico, Antistiti Augustano, aut objectum, aut de cælo demissum fuisse signum sacræ crucis, sub quo semper felicissimè pugnatur. At Ditmarus cœvus scripsit, Ottoni, postquã sacrosancto corpore Christi refectus esset, ab Udalrico traditam fuisse hastam, quã is obarmatus fidenter ad pugnam processit. Nec tamen illi prorsus incruen-

ta victoria fuit. Nam, ut ait Lambertus Schafnaburgensis (de reb. German anno 955.) Otto R. Ungaros cum magno periculo sui, suorúmq; magna eade prostravit. Occubuit in prælio Conradus quoq; Lotharingus; qui pœnitentiâ tactus, ut prodit Sigbertus Gemblacensis, cum Ottone Rege in gratiam rediit, oravitq; Deum, uti perfidiæ suæ pœnam de- penderet Ungarorum ferro necatus. Plures Ungarorum in fuga ac regressu, quàm in loco certaminis occisi sunt. Inclinata siquidem acie innumerabilem multitudinem se fugæ dedisse, docet quidam scriptor, qui ex mœnibus Augustanis fugientes prospectabat. Plurimi igitur ceciderunt, sed sex septémve duntaxat è periculo, quod aliqui in fastos retulerunt, evasisse, tum probabile erit, cum testimonium reliqui ejus temporis Ungari dicent. Nullus enim scriptorum ea de causa obivit Ungariam. Tres duces in prælio captos, & arbori infelici suspensos esse, confessa res est. Ex iis Lehelem, antequam ad necem ra-

*Conradus
dux resipiscit, pugnansq; ab Ungaris occiditur.*

*Error An-
dium Ung.
de Conrado
Imp. inter-
fecto corri-
gitur.*

peretur, occidisse Conradum Im-
peratorem cum dicto, *tu prior more-
re, deserviturus mihi apud inferos*, nar-
rant Annales nostrates (*Thuroc. in
Chron. Cap. LXXVIII.*) at insigni-
ter errant. Siquidem Conradus
Imp. Imperium gerere cœpit anno
cioxiiii. neq; interiit, dum Un-
garis bellum movit. Cùm verò cla-
dem hanc maximam acceperunt
Ungari, Conradus Imperator nul-
lus erat. Fuit itaq; Conradus Dux
ille Lotharingiæ in congressu cæ-
sus; quem reduces Ungari dixerint
fuisse Imperatorem, & ad gloriam

*Cornu quæ-
dam apud
Ungaros
memorabi-
le.*

gentis jactaverint. Asservatur ad-
huc cornu quoddam apud Philistæ-
os Berennii, quod illud ipsum esse
traditur, quo interfectus est Conra-
dus: at exteri historici sagittâ ictû
voti, & piaculi compotem factum
esse scripserunt. Incertum quoq;
est, an Lehel interfuerit huic pu-
gnæ & stragi. Namq; Vichingus
æqualis illorum temporum prodit,
hoc eodem anno *Lebelem* Ungaro-
rum ducem in Bohemia patibulo
affixum esse. Id verò ad hunc mō-

*Lebelis Un-
garorum
ducis in Bo-
hemia exi-
tus.*

dum

dum accidisse memorant. Devictis atq; ad societatem ascitis superioribus annis Moravis Ungari in Bohemiam pedem intulerunt. Ut verò omnium Bohemorum potentur, munitiones excitaverunt; alteram quidem ad Caurimam, alteram ad Slanam, hancq; Fejervarum, id est, Albam arcem, illam Felvarum, id est, Superiorem arcem appellaverunt. At clade Augustana imminuti, armisq; Bohemorum pressi partim in congressibus vitam posuerunt, partim ex periculo evolârunt. Quin ex Moravia quoq; à Boleslao Bohemorum Duce subinde exturbati sunt, Quadorum finibus deinceps contenti. Gemina ergo Ungarorum clade is annus insignis fuit. Si Lehel, quod conficere potuit, utriq; pugnae adfuit, ex una decus aliquod, ex altera ignominiam maximam tulit. In factis deniq; Ecclesiae Trevirensis extat memoria Augustanae victoriae, illis expressa verbis. IIII. IDUS AUGUSTI MAGNUS OTTO IMPERATOR DEI GRATIA UNGARI-

*Hungari
Bohemia
insidians
tur, & ca-
stella con-
dunt, ope-
ramq; per-
dunt.*

*Ungarorū
animi, &
op' s' cladi-
bus conside-
rant.*

*Benevolū
erga Chri-
stianos.*

OS PROSTRAVIT. De cetero memoria traditum est, præliis iis, & casibus, usq; eò contusam fuisse Ungarorum ferociam, ut metu exanimati omnia, & undiq; pertimescerent, non jam in id intenti, quomodo alienum raperent, sed quomodo suum conservarent. Captivos itaq; Christianos molliter, ac benignè deinceps tractaverunt, feceruntq; illis potestatem liberos sacro latice tingendi, ædiculas condendi, Deoq; dedicandi. Salutaris ergo fuere Ungaris clades. Toxim Regem subinde ultionis causâ, quod narrat Bonfinius, suscepisse in occidentales expeditionem, repugnat veterum testimonio, imò silentio. Attenuati quippe pugnis Ungari mansvescebant, ut dixi, & Christianis veræq; religioni consvescebant. Disputabilis autem in utramq; partem res est, pluribusne supradictis incursionibus mortem attulerint, an ipsi interierint? Principe Constantino VIII. duo illustres ex natione viri ducsq; Christo auctorati sunt. Mandarunt hoc

Græ-

Græcis literis Curopalates, Cedrenus, & Zonaras; qui eos Turcos appellant. Quapropter Henr. Spondanus in narrationibus anni 1000. LVIII. germanos Turcos fuisse autumavit; Inchoffer autem ex nominibus Ungaros fuisse conjecit. Otrocotius deniq; acutè animum advertit, eosdem ante Augustanam cladem Christianæ militiæ adscriptos fuisse: siquidem historici illi unum ex iis à Francis cruci suffixū esse referunt, quod nullo insequenti anno acciderit. Juerit rem cognoscere ex narratione Cedreni (*Compendio Hist. Tom. II. edit. Paris. pag. 636.*) quam Franc. Otrocotius Latinè ita vertit: *Ceterum Turci non ante finem fecerunt in Romanas divisiones grassandi, quàm Bulosudus eorum Princeps fidem se amplecti Christianam simulans, Constantinopolim venit, baptizatusq; ibi à Constantino est exceptor, ab eoque patritii dignitate, & magnis donis ornatus, ditatusq; domum rediit. Non multò post Gylas (Græcè Γυλάς) ipse quoq; Turcicus Princeps eodem se ejusdem rei causâ confert, baptizatusq;*

*Ungarorum
duces Bulosudes, &
Jula fiunt
Christiani.
Unusq; illorum redit
ad ineptias, alter in suscepto
permanet.*

rat usq; , & eodem, quo prior modo tra-
 ctatus, monachum secum abduxit Hie-
 rotheum, quem Turcia Episcopū Theo-
 phylactus Patriarcha designavit; isq;
 ut in Turciam venit, multos à barbari-
 co errore ad Christianam religionem tra-
 duxit. At Gylas quidem in fide per-
 mansit, & neq; ipse in Romanos impres-
 sionem fecit, & captivos Christianos e-
 mens curavit, libertatēq; iis reddidit.
 Bulosudes autem pactis, quæ cum Deo
 inierat rescissis, sæpe cum omnibus suis
 in Romanos expeditionē suscepit. Quod
 idem contra Francos tentans, captus,
 & ab eorum Rege Joanne in palum suffi-
 xus est. Hactenus Cedrenus, ma-
 gnopere errans in nomine Regis.
 Zonaras metuens lapsum de eo pe-
 nitus reticet: ad Curopalates Ot-
 tonem nominat. Zonaras apertè
 se per Turcos Ungros significare
 declarat, Bulosudem Bologudem
 appellat, eūq; non in palum, sed
 in crucem sublatum esse prodit.
 Ea re Otrocotius suspicatur, Bolo-
 sudem fuisse Bultschum, unum è
 tribus ducibus, Apud Augustam
 patibulo affixis; quos luget Thu-
 roci-

*Bulosudes
 quis?*

rocius. Quoniam verò, ut Cedrenus, & Zonaras perhibent, Theophylactus Patriarcha dedit Ungaris Pontificem Hierotheū, consequens est, ante annum 1000000LVIII. viros illos Christianis sacris imbutos fuisse; siquidem computatione Baronii, & Spondani Theophylactus Antistes Constantinopolitanus, insanus ille equorum amator III. Calendas Martii anno 1000000CLVI. vitâ cessit. Fuit autem Julia (*Gyula*) Daciæ, & ripæ Istri præfectus; qui non solum cuidam vico in Moldavia, verum etiam in penitissima Dacia, Transilvania, in quam, urbi nomen suum impertivit. Credibile præterea est, fuisse eum patrem Saroltæ, conjugis Gejsæ Ducis, avumq; maternū D. Stephani R. Nil verò obstat, quòd filius ejus adversatus fuerit D. Stephano: sæpe enim liberi desciscunt à consuetudine parentum. Bologudes autem vel Bologudes Pannoniæ Sirmiensi præfuerit; qui abjectis repudiatisq; Christianis sacris propter vicinitatem pro libidine

*Hierotheus
Ungarorum
Episcopus
172 Dacia.*

*Julia Dux
avus Ma-
ternus D.
Stephani.*

tua

sua sæpenumero molestus fuit Constantinopolitanis. Hunc ego Bulgothum esse arbitror; quem, sicuti dixi, post interitum Cussalis Ungari cum Dursacio Regem renunciarânt. Poterat enim vitam producere ad annum 100000LV. funestum nationi. De reliquo Græci Ungaros Turcos vocaverint, tum quia ad similitudinem ac feritatem verorum Turcorum accedebant, tum quia germani Turcæ (quod indicant primorum Regum leges, de Ismaëlitis scriptæ) consociati erant illis.

*Ungari cur
Græcis Tur-
ca dicti.*

CAPUT VI.

*Summatim exponuntur, quæ
apud Ungaros, & Sclavos consequen-
tibus annis acta sunt.*

*Elga Russo-
rum Regi-
na sit Chri-
stiana.*

Celebrati Græci historici postquam exposuerunt, quæ Ungari illi Christianam doctrinam susceperint, Elgæ viduæ Rufforum quorundam Reginae devotionem strictius attingunt. Constantinopoli, ut ex narrationibus illo-

illorum intelligi datur, ea Christianis se adjunxit, ac in sacro lavacro Helenæ nomen accepit. Simul ut in regnum suum revertit, nihil illi sanctius, & antiquius fuit, quam populis sibi obnoxiiis viam ad salutem sempiternam, cælumq; monstrare. Continuo namq; legavit certos in Germaniam, qui ad erudiendos Russos ab Ottone R. peterent Episcopum, & Christianæ philosophiæ præceptorem. Curam tantæ rei Otto demandavit Adalago Hamburgensi Præsuli; qui similiter nihil cunctatus, misit ad Helenam Sibutium *monachum*. At hic immatura morte consumptus, non multum operæ Russis tribuit. Suffectus in locum ejus Adelbertus, vir quidem insigniter religiosus, & gnavus, nihil tamen promovit, quin periculum capitis adiit. Aded impedita est ad virtutem progressio. Russi tamen subinde vel inviti Christi nomen professi sunt. Rubri & Nigri (ut fertur, anno 10000. LXXI. Principe Volodomiro superstitionem prorsus abjecerunt. Al-

Gentem suam à immunitate lacrorum cultu abstrahere conatur.

Russorum & Moscorum cum Christianis expleta conjunctio.

bi,

bi, quondam Roxolani dicti, forsitan cum Molcis ad consortiū Christianorum se applicaverunt. Utrum autem id factum sit anno 1000. CCXLII. an 1000. CCLXXXVII. in diversum auctores trahunt. Sigebertus meminit cujusdam victoriæ, quam año 1000. CCLVIII. Otto Rex de Sclavis retulit; qui autem ii fuerint, non aperit. Conjectura est fuisse Vandalos. Tacent de rebus Sclavorum, & Hungarorum plures annos historici. Divinare licet, non paucos interea Ungarorum à Sclavis familiaribus, cognatisq; suis Hunnoavarum reliquiis ceterisq; vicinis populis, cum quibus commercium lingvarum, rerumq; habebant, ad capeffendam religionem Christianam permotos fuisse. Nec aliter universa gens ad colendum Christum adduci potuit, nisi officio domesticarum & finitimarum. Quâ causâ plura vocabula Ungari, quibus res quasdam sacras efferunt, à Sclavis mutuati sunt. Plurimam tamen operam ad avertendam à superstitione eam gentem contulerunt

Sclavi quidam victi ab Ottone

runt sacerdotes atq; Pontifices. An-
nus **MDCCCLXV.** insignis fuit incre-
mento Ecclesiæ. Magnam enim
Poloniam sinu suo complexa est. *Poloni Christi*
Occasionem tanti boni fuisse deli- *sto supplex*
ctum, memoriæ proditum est. Cùm *manus tene-*
enim Princeps Miecislaus (alii ali- *dunt.*
ter virum nominant) ex septem
pallacis nullos liberos suscepisset,
hortatu cujusquam ad certum ma- *Princeps eor-*
trimonium ineundum animum ap- *um ducit*
pulis. Poposcit igitur sibi per pro- *filiam Prin-*
xenetas Boleslai Bohemorum du- *cipis Bohe-*
cis filiam. Boleslaus haud cunctan- *morum.*
ter recepit, se cum eo affinitatem
conjuncturum ea tamen lege, ut
Christo se addiceret. Implevit fi-
dem Miecislaus. Inspectante e-
nim sponsa, proceribusq; Bohemis
salutari unda aspersus est, tum Chri-
stiano ritu connubium iniit. Edi-
xit verò, cuncta ut Polonia Chri-
sto se totam dederet, diffractis atq;
abolitis ad Nonas Martii Deorum
fictorum ubiq; simulacris. Mirùm,
quî tantus populus protinus ei
morem gessit? Instituerint autem
divinis præceptis Polonos Bohemi,

*An antea
aliquando
Poloni Chri-
stum colue-
rint dubia
res est,*

Moravi, & proximi montium Sarmaticorum Carpatiq; accolæ Sclavi. Henricus Spondanus, & Melchior Inchoffer hæc pertractantes, auctoritate Tertulliani nixi, existimaverunt, multis ante seculis apud eam nationem Christi legem promulgatam fuisse. Verùm primis illis nascentis Ecclesiæ temporibus, Sarmatia latissimè patuit. Tertullianus verò non indicat, in quae ejus partes delati sint optatissimi de Christo nuncii. Divinè verò ac verissimè de Polonis illud Spondanus: *Sicq; Polonorum nomen hætenus obscurum, nec nominatum, divinae lucis radiis illustratum, Christiana religione suscepta mox coepit esse toti orbi Christiano conspicuum.* Joannes XIII. Pont. Max. ob tantam Ecclesiæ accessionem lætitiâ gestiens Ægidium, Tusculanum Antistitem, ad Principem Miēcislauum legavit, simul ut ei de agnitione veritatis gratularetur, simul ut haberet hominem, de cujus consilio in amplissima regione sacra constitueret. Alteram verò legationem, vel potius

tius propagatores Christianæ religionis orante ipso Principe Miecislao misit Joannes ad Vandalos, Vandali, qui & V. Sclavonici generis populos. Pro-vinciam hanc, ut auctor est Stanislaus Orichovius Roxolanus (*apud Sander. de Visib. Monarch. n. 695.*) sustinuerunt per plures in philosophia Christiana præclari ac nobiles viri. Post quinquennium condito, aut communito Magdeburgo, ut tradit Bremensis *Chronologus* Adam (*Lib. II. Cap. VII.*) Otto Imp. Antistitem ejus urbis Adelbertum, S. Adelbertus fit Metropolitani Magdeburg. ab Russis pulsum, insigni sanctitate virum *Metropolitam*, & apud Sclavos maris Baltici accolæ interpretem religionum designavit. Exin enumerat Adam populos, quos studio atq; opera sua Otto Cæsar ad cultum Christi perduxit. Quare dubium est, majorne armis, an religione Princeps fuerit? Multas e quidem gentes domuit, sed eas non tam sibi, quàm Deo subjecit. Quid vetat dicere, eum ad Ungaros quoque industriam suam protulisse? Ceterum Adam Vandalos illos alio

loco appellat Vinulos, Ptolemæus Venedas, plures scriptores Venedos: quocirca populi, qui Noricorum & Carnorum terras colunt, ejusdem generis videntur esse. Qui fuerit per eos annos Ungariæ status, nemini exploratum est. Opinio est Melchioris Inchofferi, Toxim, postquam rempublicam variâ fortunâ annos ferè duos & viginti administrâisset, relicto hærede filio Gejsa anno 100000LXX. è vita migrâsse: Gejsam tamen quia per ætatem regnare non poterat, non illico, sed quadriennio post patri successisse, & universis suffragiis unâq; voce populi Principem declaratum esse. At enim propius fidem est, Gejsam & regno eo anno maturum, & nuptiis alligatum fuisse. Nihil dubitationis habet, quod recenset Joaões Curopalates, nempe Bulgariam anno 100000LXXI. in maximo luctu fuisse, gloriâmq; ac libertatem plurimo majorum sudore, & sanguine partam amisisse. Quamvis enim indictis inimicitiiis cum Russis, & Ungaris (quos more suo

*Toxis dux
moritur,
relicto hæ-
rede & suc-
cessore Gej-
sa.*

*Gracæ ver-
tunt Bul-
garorum
regnum.*

suo Turcos scriptor vocat.) Bulgari societatem coierint, & exercitum numero trecentorum, ac triginta millium comparaverint, tamen Joannes Zemiscus Imp. Constant. Dei Genitricis, Divorumq; Georgii ac Theodori ope fretus, crebris praeliis non sine magno labore ac periculis ad extremum eos acie devicit imposita Regi Borisi servitute. Credidit de his experta Constantinopolis. Et quisquam neget audire Divos? Post años decem exuerunt quidem ii populi jugum, sed iterum in priorem fortunam reciderunt. Adeò omnia humana mutabilia sunt.

CAPUT VII.

De rebus Gejsæ sive Gayse Ducis, & incremento Christianæ religionis apud Ungaros.

Scriptores Poloni, quibus sanè fides habenda est, consentiunt, Gejsam quinto año, quàm Poloni ad numerum Christianorū ascripti sunt, aqua lustrali expia-

*Gejsa Dux
baptizatus
anno 970.
vel priorca*

tum esse. Haud dubiè obversabatur illius animo, oculisq; præclaram apud gentem vicinam mutatio, & exemplum recens atq; illustre. Salutari ergo lympha ablutus Gejsa, totus in eo erat, ut populos ab impia superstitione ad sanam religionem traduceret. Pios ejus conatus coniectando perscripsere Inchoffer, Bonfinius, Ranzanus non nihil titubantes. Et Bonfinius quidem bis offendit (*Decad. I. Lib. X.*) primùm, quia imperante Carolo M. Pannoniam prima orthodoxæ fidei rudimenta habuisse scribit; deinde, quia asseveranter enunciat, Ungaros patriarum ceremoniarum tenaces, infectatos fuisse populares suos, quibus in animo erat, meliora sequi consilia. Hujus enim rei neq; index, neq; vestigium est aliquod apud antiquos. Poterant tamen concertationes quædam verborum inter eos existere, quæ etiam interfamiliares ac domesticos, dum de rebus animi agitur, gigni solent. Non erat certè Hunnis familiare, ob religionem sævire in Christianos,

Bonfinii error de ortu Christiana religionis in Pannonia &c.

Hunni Christianos non infectabantur propter religionem.

nos, quomodo Romani, & Persæ
factitabant; sed tolerabant eos
haud aliter ac hodie tolerant Turci.
Accomodatè verò ad sensum com-
munem subjicit Bonfinius, Carnos,
& Noricos quosdam ex Ungaris vi-
cinis suis placatos effecisse, atq; ad
tribuendum Christo honorem ad-
duxisse. In idem studium procul
dubio incumbabant Christiani, qui
in sinu gentis versabantur. Ran-
zanus porrò dum in flectendis Un-
garorum animis difficultatem ex-
ponere, rémq; altiùs tollere dicen-
do laborat, ipse quoq; vehementer
labitur. Sic enim scribit: Postquã
Gejsa sacro fonte tinctus est, votum
fecit, ac jurejurando firmavit, Deo-
que pollicitus est, omni ope atq; o-
pera se enisurum, ut populi sibi ob-
noxii exemplo suo Christi cultores
efficerentur. Profuit quidem mul-
tis exemplo suo & monitis, sed in-
numeris superstitione avita præpla-
cebat. Videns itaq; placidioribus
viis parum, aut nihil se profecturũ,
censuit rem armis agendam. Sed
cũ tantæ vires ei non suppedita-

*Ranzani
error de
accitis à
Gejsa auxi-
liis exteris
ad edoman-
dos Unge-
ros.*

rent, clàm per literas auxilia à Christianis Principibus flagitavit. Confluxerunt igitur undiq; in Ungariam copix à Principibus viris misæ: imò verò aliqui Principes ad Gejsam accurrerunt. Hactenus Ranzani narratio. At, ut dixi, longè is errat; de ejusmodi siquidem expeditione nullam faciunt mentionem illorum temporum historici; quæ tamen commemoratione dignissima fuisset. Venerunt quidem ad Ungaros Principe Gejsa

Huntes & Paznanus, aliiq; plures viri nobiles, qua in re sanè habenda est fides Bonfinio; sed quod aliquod agmen militare in Pannoniam adduxerint, nulla ratione firmari potest. Aventinus quidem de divino Gejsæ studio non malè commentatus est, sed quia cuncta ferme partim ex libro auctoris cujusdã pervetusti, partim ex epistola Piligrini excerpfit, non est operæ pretium narrationem ejus afferre, sed ex ipso fonte, epistola, inquam, Piligrini veritatem haurire. Ea verò talis est: Ordinis ag

nomi-

Huntes & Paznanus, aliiq; plures viri nobiles, ad Gejsam venerunt.

Epist. la Piligrini ad Benedictũ VII. Papã.

*nominis charismate prærogato, Sanctæ
 Romanæ Sedis universalis Benedicto Pon-
 tifici Piligrinus, Sanctæ Laureacensis
 Ecclesiæ humilis servitor, fidelitatem
 precum, devotumq; servitium. Notum
 fieri dignetur vobis, summe sacerdotum
 præsul, quod supra omne animi mei de-
 siderium, nunc delectarer, Apostolorum
 visitare limina, vestraq; optabili perfrui
 præsentia, & ea facie ad faciem, quæ li-
 teris, & internunciorum committo in-
 diciis, sanctissimæ Paternitati vestræ
 coram ratiocinari, nisi quod à neophyta
 Ungarorum gente illuc ire prohibeor;
 apud quam fœdere pacto, sub occisione
 pacis, fiduciam sumpsimus, operam ex-
 ercere prædicationis. Hujus enim ter-
 ror gentis ex longo tempore etiam alia-
 rum provinciarum prædicatoribus meæ
 diœcesis hætenus aditum clausit; ad
 quas nihilominus præsentis opportuni-
 tas temporis ire me vocavit. Quibus
 (in volumine Concil. Quoniam)
 Deus optimus, qui solita sua pietate
 semper dispersa congregat, aperire di-
 gnatus est januam cordis sui, diu clau-
 sam, ut discisso velamine duritiæ suæ
 depositaq; ferina crudelitate, levi jugo*

*Pax inter
 Bazaros
 & Ungaros.*

*Unari Pi-
grinum
invitant in
Ungariam.*

*Ungarorū
Nobilium
circiter V.
millia bap-
tati.*

*Intelligen-
da assertio
de tempo-
ribus ante
cladem Un-
garis ad Au-
gustam illa-
tam.*

*Domini colla submittant. Ab hac (in
Concil. Volum. Aqua ergo) præsa-
ta Ungarorum gente, multis precibus
ipse invitabar venire, aut Missos meos
in opus Evangelii illuc dirigere. Ad
quos dum transmitterem satis idoneos
viros ex monachis Canonicisq; presby-
teros, atq; de singulis Ecclesiasticis gra-
dibus Clericos, & vita, & omni conver-
satione illorum sic ordinata, quemadmo-
dum in gestis Anglorum didici: tantum
divina gratia suis institutionibus fru-
ctum statim ministravit, ut ex iisdem
nobilioribus Ungaris utriusq; sexūs
Catholicâ fide imbutos, atq; sacro lava-
cro ablutos, circiter quinq; millia (in
Volum. Concil. Christo) lucrarentur.
Christiani autem, quorum major pars
populi est, qui ex omni parte mundi il-
luc tracti sunt captivi, quibus nun-
quam soboles suas licuit, nisi furtivè
Domino consecrare, modò certatim nul-
lo obstante timore, offerunt, eos bap-
tizare, ac gratulantur omnes, tanquam
de peregrinatione sua in patriam redu-
cti, quoddam Christiano more oratoria au-
dent construere; & licentiâ perceptâ
lingvâ ligatâ in laudem Salvatoris
pre-*

presumunt solvere. Ipsi enim barbari
 mira omnipotentis Dei operante clemen-
 tia, quorum licet adhuc gentilitate sint
 quidam detenti, nullum tamen ex suis
 (apud Lazium & in Volum. Con-
 cil. illorum) subditis vetant baptizari,
 nec sacerdotibus invident, quocunq; li-
 bet proficisci; sed ita concordēs sunt
 pagani cum Christianis, tantamq; ad
 invicem habent familiaritatem, ut illic
 Esaie videatur impleri, prophetia: Lu-
 pus & agnus pascentur simul, leo
 & bos comedent paleas. Factum est
 ergo, ut penè cuncta Ungarorum natio
 sit prona ad percipiendam fidem san-
 ctam: sed & alie Sclavorum provincie
 ad credendum promptae: & est ibi mes-
 sis quidem multa, operarii autem pauci.
 Unde quoq; visum est, jam necessarium
 esse; quatenus Sanctitas vestra illic a-
 liquos jubeat ordinari Episcopos, quia
 & quondam Romanorum Gepidarumq;
 tempore proprios septem Antistites ea-
 dem orientalis Pannonia habuit & Mœ-
 sia, mee sanctae Laureacensi, cui ego in-
 dignus ministro, Ecclesie subjectos: quo-
 rum etiam quatuor, usq; dum Hungari
 Regnum Bojariorum invaserunt, sicut

Intelligenda de Un-
 garis, &
 Sclavis in
 Pannonia,
 & vicinia
 vitam co-
 lentibus.

In Moravia
 partibus
 quatuor
 Episcopos
 tus.

pre-

presenti cognitum est etati, in Mora-
 via manserunt. Quod nimium (Lazi-
 us & Inchoffer nimirum) grave ac
 valde onerosum est mihi, ut (in
 Volum. Concil. mei) tot Pontificii
 parochias, solus prædicando circumeam,
 quibus necessitate, & adiutorii inopia
 cogor nonnunquam meam subtrahere
 presentiam. Ecce Dominorum aman-
 tissime, huiusmodi Ecclesiasticis manci-
 patus officiis detineor, & nî fecissem mo-
 ram sæpe dictæ gentis conversioni, ire &
 prosterni ad vestra sanctissima vestigia
 non distulissim. Legatos tamen meos,
 presentium portitores, ad vestram de-
 stinavi Sanctitatem, quos audire digne-
 tur, queso, Clementia vestra, & eorum
 meisq; mixtim precibus præbere assen-
 sura, quatenus pallium infulamq; Pon-
 tificalem, quod speciale munus honoris
 ex hac Sede tantum dirigitur Metro-
 politanis (de est in Lazio, & Volum.
 Concil. referant) Quod etiam mei præ-
 decessores à gloriosis huius principalis
 Cathedræ Primatibus accipere soliti e-
 rant. Mihi verò hoc ipsum benigno
 animo per illos dirigere dignetur; pa-
 ritèrq; etiam privilegia Apostolica an-
 thori:

Infula per
 errorem pe-
 titivit Pili-
 grinus.

thoritatis meae Ecclesiae per eosdem Mis-
fos, vestris praesentata sacris obtutibus,
more praedecessorum vestrorum roborari
supplico, & confirmari; ut hac Apo-
stolica sanctione, & benedictione muni-
tus, mihi commissam populi gubernatio-
nem canonicè exequi valeam, & vestris
rationibus in die iudicii imputetur,
quod in illis finibus ex paganis nova Ec-
clesia Domino lucrata sit. His literis
subjunxit Piligrinus formulam de
more veterū, qua explicavit, quid
de rebus divinis senserit? Valde
probabile est, eum resedisse Lau-
reaci. Nam alioqui vir sanctissi-
mus atq; integerrimus haudqua-
quam usurpasset nomen Praesulis
Laureacensis. Neq; ignorare po-
terat, ab Agapito II. Gerhardo ho-
norem Metropolitanani decretum
fuisse, at ita, ut Laureaci domici-
lium haberet. An in Ungaria fue-
rit, dum quinq; illa millia lustrali
aqua respergerentur, ambigū est.
Nam ipse quidem successum rei fe-
licem Sacerdotibus, quos ad Unga-
ros miserat, attribuit. Et quamvis
reapse princeps sanctae procuratio-
nis

An Piligrin
us domici
liū habue
rit Laureac
ci?

nis fuisset, virtutis tamen amore decora sua suppressere poterat. Aliquando tamen eum in Ungariam venisse, eamq; cœlesti doctrina excoluisse, constans est & communis antiquorum quoq; sensus. Socius ejus, ut fertur, inter ceteros fuit Wolfgangus Ratisponensis Pontifex, vir tum doctrinâ perfectâ, tum magna, & antiqua religione, qui præceptis saluberrimis atq; optimis finxit etiam Henricum Bavaricæ Ducem, postea Imperatorem sanctimoniâ, quàm regno clariorem. Tales nimirum magistri decebant, gentem illam, quæ olim editura erat homines cælo charos dignosq; Jam quid responsi dederit Piligrino Benedictus summus sacrorum Antistes, docebit exemplum epistolæ, quod subjicitur. *Dilectissimis nobis in Christo filiis Hrodberto S. Moguntinæ Ecclesiæ, & Dioderico S. Treverensis Ecclesiæ, atq; Adalberto S. Magdeburgensis Ecclesiæ, pariq; modo Gereoni S. Coloniensis Ecclesiæ, atq; Friderico S. Juvaviensis Ecclesiæ, sed & Adaldago S. Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopis; pariterq;*

Socius laborum in Ungaria S. Piligrini S. Wolfgangus Episcopus Ratisponensis.

Epistola Benedicti VII. Papa inscripta etiam Ottoni II. Imperat.

ritérq; Domino (in Volum. Concil. abest. nostro) Othoni gloriosissimo Imperatori Augusto, atq; nepoti suo Henrico, præcellentissimo Duci Bojariorum, ceterisq; omnibus Episcopis, & Abbatibus, Ducibus, atq; Comitibus Galliæ & Germaniæ : Benedictus divinâ gratiâ præditus (in Volum. Concil. prædictus) Apostolicæ Sedis Pontifex, servus servorum Dei, in Domino salutem. Oportet justis supplicantium petitionibus nos semper faciles, & humiles exhibere, & præcipuè cum fraternis religiosorum consacerdotum precibus sollicitamur ; qui passim ab omni mundi termino tenorem, & regulam, & proprii officii vigorem ab hac universali S. Romana Matre Ecclesia, ejusq; sortiuntur Ministro. Vicario scilicet beati Principis Apostolorum ; cujus quamvis indigni, ejus tamen gratia, & dono potestati successimus & ordini, cui voce Dominica dicitur : Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Quapropter dignum æstimavimus, assensum præbere congruis postulationibus Reverendissimi Archiepiscopi Piligrini, quas per probabiles
per so-

personas nobis intimavit, Responsalium
 suorum, duorum videlicet Presbytero-
 rum, quatenus sibi Pallium, & Me-
 tropolitanum honorem Cathedrae sua-
 sanctae Laureacensi Ecclesiae restituere-
 mus, confinio Ungarorum adjacenti:
 quod omnino nos eidem Ecclesiae debere
 testantur antiquissima, secum de porta
 privilegiorum testimonia; in quibus
 continebatur, quod aetate Pontificatus
 beati Symmachi, hujus almae Sedis Apo-
 stolici Praesulis, praefata S. Laureacen-
 sis haberetur Ecclesia Metropolis; &
 in quantum tam exinde, quam etiam
 de passionibus beatorum Martyrum,
 qui illic plures in tempore persecutionis
 pro fide Christi variis sunt tormentis
 mulctati, colligere possumus, ex omni-
 bus Ecclesiarum Dioecesibus Pannoniae
 hac antiquitate, & Archiepiscopii di-
 gnitate esse primitiva creditur. Quae
 jam multis retroactis temporibus ex vi-
 cinorum frequenti populatione barbaro-
 rum deserta, & in solitudinem redacta,
 nullum Christianae professionis habita-
 torem meminit, usque dum invictissimus
 Augustus, & pater patriae genitor quip-
 pe pii Imperatoris nostri, quem adhuc
 supe-

Laureacensis
 Metropolis
 aetate Sym-
 machi Papa.

Ruina se-
 cunda Lau-
 reaci mul-
 tis annis
 ante cladem
 Ungarorum
 ad Augustum.

superesse, & diu dominari mundus exoptat, bellico trophæo eorum vires retudit. Nunc autem, quando jam vocibus exultantibus (in Volum. Concil. quamobrem votis exultantibus) in laudem omnipotentis Dei erumpimus, non solum sæpe dicta S. Laureacensis Ecclesia, hostium cessante terrore, cum accolis suis pace, & tranquillitate potitur, verum etiam ipsi dudum inimici, illum, quem persecuti sunt more gentili, jam jam Christum baptizati profitentur, & Sacerdotes modò habere desiderant, ac prout scire rudes poterunt, venerantur, & Ecclesias quasdam in sua terra, quas Ungari res fecerunt aliquæ templa in Panonia à patribus de- patres incendio dederunt, posteri restaurare videntur. Hac ergo svadente ratione, quòd prænominati S. Laureacensis Ecclesiæ Archiepiscopi postulatio structa. antiqua Apostolica auctoritate commendatur, & præterea quòd (apud Lazium abest quòd) cum iustum esset, pariter etiam utile visum est, ut ad fructificandas Deo gentes ex novitiis cultoribus fidei Ungarorum (in Volum. Concil. Ungarorum) atq; Maravorum, sive etiam aliis multis (in Volum. Concil. sequitur provinciis) Sclavo-

*Laureacen-
sis metropo-
lis dignitas
depressa à
Salisbur-
genſi.*

*rum ſuae parochiae finitimis illic ordinatis Episcopis ſecundum quod antiquitus diſpoſiti erant, eis hunc conſtituere-
mus Archiepiſcopum. Quoniam autem Salczeburgenſis (in Volum. Concil. Salisburgenſis) Eccleſia Metropolis abuſa eſt ſubiectione S. Laureaceniſis Eccleſiae Pontificii, obliterated & attenuata ſua dignitate ex deſtatione barbarorum, quam propterea præceptis Apoſtolicis privilegiis, nequaquam patimur privari, cum & prior fuerit Salczeburgenſi (in Volum. Concil. Cum & priora ſint Salczeburgenſibus) & ideo auctoritativa; quæ conditio teſtimonii etiam apud ſecularia iudicia viget, & prævalet. Nos verò in huiusmodi conſtitutione (in Volum. Concil. Conſtitutionibus) omnem calumni-
am atq; contentionis occaſionem, Domino adjuvante, facile propulſamus, parochiis (in Volum. Concil. præcedit ambabus) ab invicem certis limitibus ſequeſtratis, & tamen Apoſtolicis ſanctionibus ubiq; ſtabilitis; quas noſtrum eſt, ſemper defendere, & ſecundum Evangelicam ſententiam, nihil ex eis ſolvere, ſed adimplere. Unde ergo*

aucto-

auctoritate, & potestate B. Petri Principis Apostolorum, atq; exemplo (in Volum. Concil. præponitur beatorum) Pontificum, scilicet prædecessorum nostrorum, eandem S. Laureacensem Ecclesiam, ejusq; rectores jam Archiepiscopos à modo in perpetuum ab omni Salczburgensis Ecclesie, ejusq; Præfulum subjectione ac ditione absolvimus, & honore Metropolitano sublimamus. Et sicut modernis temporibus, Sanctæ memoriæ Agapitus Papa, terminos earundem parochiarum ab invicem distinxit, sic & ipsi definimus; ita videlicet, ut Salczburgensis Ecclesia superioris Pannonie Episcopus habeat suffraganeos, quibus usq; huc sui Pontifices præesse videbantur, cum tanta taliq; diœcesi, quali hætenus in inferiori (apud Lazium superiori) usi sunt Pannonia: Sancta autem Laureacensis Ecclesia in inferioris Pannonie atq; Mœsie regiones, quarum provinciæ sunt Avaria (in Volum. Concil. Bavaria) atq; Maravia, in quibus septem parochie Episcoporum antiquis temporibus continebantur, sui; antistes Archiepiscopalem deinceps habe-

*Laureacens
Sedes è
jurisdictione
Salz-
burgensis in
perpetuum
eximitur,*

*Salzbur-
gensis &
Laureacen-
sis, Metro-
politanus
suffraganeus
sui.*

*Avariam
sive Bavariam
accipit.
Benedictus
pro Norico*

ant potestatem, cum tanta taliq; diœcesi,
quali hæctenus in superiori usi sunt Pan-
nonia. Quibus deniq; in præceptis in-
jungimus, ut juxta B. Gregorii decre-
tum, Anglorum Archiepiscopis dire-
ctum, alter illorum, qui prior sit in ordi-
natione tempore (in Volum. Concil.
præcedit ita) ipse & quoad vivat, prior
ratum teneat, & in ordine. Penitus
enim determinatis utriusq; Ecclesiæ diœ-
cesibus, omniq; exclusa altercandi oc-
casione Canonica sub districtione inter-
dicimus, ut neuter earundem Ecclesiæ
rum invadere alterius parochiam præ-
sumat, vel quibuscumq; jurgiis, aut
disceptationibus super definitis à nobis
modò rebus alter alterum sollicitare au-
deat. His igitur sedatis, venerabilem
confratrem nostrum Piligrinum Archie-
piscopum, canonicis literis munitum,
Sedi S. Laureacensis Ecclesiæ in throni-
zavimus, palliūmq; ei secundum anti-
quum ejusdem Ecclesiæ suæ usum, dire-
ximus, atq; in provinciis Avaria (in
Volum. Concil. Bavarie) regio-
nūmq; inferioris Pannonia sive Mæsia,
& in contiguis sibi Sclavorum nationi-
bus circumquaque manentium, nostram
Apo

Apostolicam auctoritatem, & vicem exercere committimus, atq; delegamus; quatenus illic more antecessorum suorum S. Laureacensis Ecclesie Archiepiscoporum, habeat potestatem presbyteros & Episcopos ordinare, atq; constituere, & ex prædictis gentibus sua sancta prædicatione parare Domino plebem perfectam. Hucusq; epistola. Attribuit ergo Benedictus, ut verba sonant, Sacerdotio Laureacensi Pannoniam inferiorem, & huic conterminam Mœsiam; tum deinde Noricum regionem, quæ posterioribus seculis Avaria, & Bojaria dicebatur; Moraviam deniq; cum finitimis Sclavorum terris; Salisburgensi autem Pontificatui assignavit superiorem Pannoniam non omnino totam, alioqui jurisdictio Laureacensis interrupta fuisset: aut certè superiorem Pannoniam sumpsit pro Saviensi, quod apparet ex compositione Reginoburgi anno 1000. arbitro Ludovico Rege facta. nam secundùm ejus tabulas Reginario Pataviensi Antistiti cessit in jurisdictionem Pannonia Oc-

*Diaecesis
Salisburgensis, &
Laureacensis
termini.*

cidentalis & Aquilonaris, Adalramo Juvavenſi Auſtralis. Vocula ſive adjuncta Mœſiæ in extrema epiſtola, videtur poſita eſſe vice voculæ & more ſcriptoribus illorum temporum uſitato: aliter viſ, & ſenſus illius verbi ineptam reddet ſententiam. Pañonia enim & Mœſia eandem provinciam ſignificabunt. Laureacenſes Præſules edocebant quidem Romanos Pontifices, de quinſ ſepteniſq; majoribus ſacerdotiis, quæ adjuncta fuerunt Laureaceni, nunquam tamen ea ſuis nominibus appellabant, maxime proterea hic tenebræ. Quippe Romanis adhuc rerum dominis plura in ſola Pannonia, fuerunt. In Marcomania aliqua extitiſſe, dicere quiſquam forſitan poterit, probare non item. In Mœſia autem nullum certum ſacerdotium parebat Laureaceni, ſed tota regio poſterioribus ætatibus ei ſubjecta erat; in qua tamen *Metropolitæ* officio ſuo fungi ob iniquitatem temporum non potuêre. Cùm autem *Benedictus Papa* dicit, Laureaceniſem

Laureaceniſi Sedi obnoxii Epiſcopatus.

sem Ecclesiam antiquitate, & dignitate præstitisse omnibus Pannoniæ Ecclesiis, evidens & perspicuum est, ejus ævo omnem gloriam, & memoriam Sirmiensis metropolis oblivione obrutam fuisse; cujus quidem urbis decora Justiniani Novella XI. ita exsequitur, *Antiquis temporibus Sirmii præfectura constituta, ibiq; omne fuit fastigium tam in civilibus, quàm episcopalibus causis.* Jam autem patuit, Pannoniam quondam Illyrico complexam fuisse; & Sirmium si non in sinu Pannoniæ, intra limites ejus certè situm fuisse, nemo literatorum ignorare potest. Confectarium igitur esset, Pontificem illius urbis cunctos quoq; Pannoniæ sacrorum Antistites imperio, & jurisdictione anteisse. Multa tamen recentiores scriptores de *metropolitibus* illis disputant, aliiq; Sirmiensem, alii Laureacensem in ampliore, & antiquiore gradu collocant. Ego permessa cuiq; quidvis sentiendi potestate, utramq; vetustate commendabilem, utramq; profuso Christianorum sanguine

Sirmiensis metropolis in oblivionem venit.

Sirmii laus, & eminentia.

De Laureaci, & Sirmii primatu historicorum contentio.

*Opinatio
de ea con-
troverfia,*

claram fuisse pervideo. Opinor autem inde à principio Laureacenses Pōtifices primùm in Norico primas tenuisse, deinde infecta Arii labe Pannoniâ ditionem protulisse, deniq; occupato ab Avaribus Sirmio, atq; ad extremum everso alienissimis rei Christianæ temporibus nonnihil laborando jurisdictionē, quam Ecclesiæ rectores ratam habuerunt, ad fines ejus provinciæ propagasse. Quod autem Benedictus VII. asserit, credi, Laureacensem Ecclesiam, ceteras omnes Pannonienses antiquitate, & honore antecessisse, id inde provenerit, quia vel solum tempora Theodori Laureacensis Pontificis cogitatione respexit, vel, prout edocebatur, existimavit, Laureacum fuisse in Pannonia. Quippe Noricum ferme in oblivionem venerat. Nemo enim scriptorum (quod equidem sciam) fractis ad Danubium Romanis rebus, & Erulis ab Odoacre circa annum cccclv. in Italiam traductis, ejus meminit, præter Aribonem in *Vita* S. Corbiniani. Vigili-

*Novici no-
men propè
abotivum
prellis bello
Romanis,*

us Papa, ut apparet ex Justiniani Imp. *Miscella cxxxI. Cap. III.* sinè dubio post decessum Theodori Laureacensis, Præfuli Justinianæ Primæ detulerat, vel potiùs concesserat honorem *Patriarchicum* in Dacia Mediterranea, Ripensi, & Privali; tum præterea in Dardania, Mysia superiore, & Pannonia. Id verò factum fuerit anno *DXLVII.* quo Vigilus ab eo Imperatore evocatus Constantinopoli versabatur. Verùm hæc concessio neq; diu vixit, neq; valuit. Oppido illi Thraciæ, Justiniani Cæsaris patriæ, ex priorè fortuna nihil est reliquum. Atq; hæc omnia arbitror cum supradictis consentire. Valuerit autem decretum Benedicti PP. donec nova insignia sacerdotia in Ungaria, Sclavonia, & Moravia instituerentur. Quo autē año scriptæ fuerint eæ literæ, vix quisquam exploraverit. Neq; enim ex serie annorum Principis illius Ecclesiæ, neq; ex Imperatoris ac reliquorum, quibus inscriptæ sunt, certus omnino erui potest. Melchior Inchoffer

*Vigilius
Papa præ
ficit Pan.
nonia &c.
Episcopū
Justiniana
Prima.*

*Justiniana
Prima in
Thracia.*

Piligrini, & Benedicti VII supra. posita epistola quo anno scripta.

D. Adalbertus M. factus Episcopus Pragensis.

& eas, & Piligrini anni 10000LXXX. rebus inserit: verum ad aliquem ex senis antecedentibus referendæ sunt; siquidem ille ipse firmissimè statuit, D. Adalbertum non à Wolfgango Ratisponensi, sed à Wilegiso, vel Willigiso Moguntino Pontifice Antistitem creatum esse: epistola autem à Benedicto summo Præsule etiam Hrodberto Moguntinorum Episcopo, qui Vilegisum antecessit, inscripta fuit. Vilegisus itaque mortuo Hrodberto ante inaugurari ipse debuit, quam Adalbertum inaugurasset. Credendum autem est Lamberto, Sigeberto, aliisque vetustis Adalbertum sacris pontificalibus imbutum esse anno 10000XXX. Sequitur igitur Vilegisum jam antea sacerdotio Moguntino præfuisse. Verum controversia hæc aliunde dijudicatur. Siquidem Hoderbertum, & Diodericum, five Diotricum, quibus etiam inscripta fuit ea epistola, anno 10000LXXV. defunctos esse, tum antiqui, tum hujus ætatis clarissimi, quos honoris causâ nominare possem, consen-

sentiunt chronici. Appositè autem tradit Inchoffer, inclytum illum virum ab Ottone II. Imperatore Veronæ Pragensium Præsulem designatum esse per traditionem pedi. Ottones enim ceterà pii Principes *Pontificium* sibi malè arrogabant.

CAPUT VIII.

De ceteris rebus Ungaricis usq; ad annum CIO.

Scriptores, qui de rebus D. Stephani primi Ungarorū Christiani Regis commentantur, antequam natalem ejus exequantur, prænarrant visà Gejsæ Ducis ac Saroltæ parentum, quæ à Numine profecta esse perhibentur. Visa enim dormientibus à Deo aliquando mitti, divinæ docent literæ. Et Eusebius (*in Vita Constantini Lib. I. Cap. XXIX.*) testificatur, secundum quietē Constantino M. Christi imaginem oblatam esse. Communis itaq; sensus historicorum nostratium est; Gejsam, postquam

*Visones
Gejsæ. &
Sarolta de
ortu D. Ste-
phani Re-
gis de qui-
bus etiam
meminit
Breviari-
um patriæ.*

se cultui Christi consecravit, dies noctesq; cum animo suo cogitasse, quo demum modo repugnantes, ac superstitione ebrios Ungaros, tanquam militare genus hominum, in castra Christi pertraheret. Dúmque in ea re tam pia, támque salutari omnem curam defigeret, in quiete cœlestem genium ei sese objecisse, dixisseque: bono esto animo Geisa, filius, quem suscipies ex conjugē tua, destinata tua effecta reddet. Conjugi quoque ejus, ad pariendum vicinæ, ferunt in somnio D. Stephanum, primum Christi athletam invictum, se obtulisse, & de filio, quem editura erat, planè confirmasse, ac insuper monuisse, ut Stephani nomen illi imponeretur; quia nimirum in tutela ipsius futurus esset, & primus diadema apud Ungaros consecuturus. Facem ad hæc literis mandanda ceteris scriptoribus prætulit Cartuitius Episcopus, luculentus historicus; qui librum, quem de rebus D. Stephani composuit, Colomano Regi dedicavit. Si quis autem ea veris somniis,

mniis, ridiculis ac fabulis annume-
 raverit, coarguet profectò illum
 monumentis Romanis, & literis
 suis Bonifacius VIII. P. quas ad Ni-
 colaum Ostiensem, & Vercellen-
 sem Episcopum, cùm eum in Un-
 gariam anno sui Pontificatùs VII.
 Christi nati ccccci. legaret, XVI.
 Calendas Novembris dedit: Verba
 autem & sententiæ, quæ argumen-
 to præsentis maximum pondus ad-
 dunt, summi illius sacerdotis ejus-
 modi sunt: *Adbac nolumus te latere,*
aut in dubium revocari, quod memora-
tum Ungariæ regnum sacrosanctæ
Romanæ Ecclesiæ à Beato Stephano pri-
mo Rege Christiano, cum omni ejus jure
ac potestate devotè oblatum fuit, & tra-
ditum reverenter; qui etiam ad ipsius
regni solium noluit auctoritate propria
sublimari, sciens quodd nemo sibi sumere
debet honorem, nisi qui vocatur à Deo;
& ideo non à quolibet, sed à Vicario JE-
SU Christi, & successore Petri assum-
psit regium diadema. Fuerat quidem
divinitus revelatum, quodd ei primùm
in gente Ungarica corona debebatur, &
regnum; sicut hæc plenius documenta,
quæ

visa eadē
firmantur
quibusdā
scriptis in
tabulario
Romano
repositis.

*quæ servantur in archivis memorata
Ecclesiæ Romanæ, testantur. Hactenus
Bonifacius. Totas literas in-*

*Præterea
auctoritate
Andrea II.
Regis.*

*venies apud Odoricum Raynaldū.
Est in eam rem testimonium quoq;
domesticum, & quod ad veritatem
ostendendam firmiter est, regium,
Pontificiūq; illo antiquius referen-
te eodem scriptore in rebus anni
c1000XXXIII. ubi Andreas II. R. Un-
gariæ ad Jacobum Episcopum Præ-
nestinum scribens hæc memorat:*

*Addita-
mentum
Bonfinii ex-
poneus de
illis visioni-
bus.*

*Sed etiam parentibus ejus fuerat divi-
nitus revelatum, quod ei in gente nostrā
corona debeatur, & regnum. Dictis
illis aliquid novi appingit Bonfini-
us, cū (Rerum Ungar. Dec. II. Lib.
I.) in hæc verba scribit: Gejsæ ani-
mus &c. fluctuat, ecce divina clemen-
tia, quæ cultoribus suis semper occurrit,
per cœlestem ex alto interpretem, in so-
mnis eum consolatur, omnem sollicitu-
dinem deponere, ac bono animo esse ju-
bet; neq; eum tali cura vexari oportere,
ut sacella dicet, sacrosanctos introdu-
cat Antistites, Scythicāq; gentem
profana religione vindicet, quando san-
gvine pollutas manus habet. Hæc hi-*

stori-

is, & nervosè refellit meam, & In-
 chofferi opinionem, expendens ad-
 ministratum ab eo bellum altero
 anno, quàm pater decessit; tum de-
 signata sacerdotia, aliáq; egregia
 cogitata atq; facta, quæ in cœlum
 fert Silvester Papa literis anno c10.
 ad Stephanum datis. Quis enim
 belli summam? quis constitutione
 sacrorum crederet adolescentulo?
 ac penè puero? Tantæ tamq; exi-
 miæ ac divinæ res certè attribui
 non possunt juveni quintum deci-
 mum annum agenti. Grandio-
 rem itaq; natu illum fuisse oport-
 tuit, dum gubernare reipublicæ tra-
 ctare cœpit. Quare concedendum
 est in sententiam primi Ungarico-
 rum Annalium conditoris. Cui
 quoq; ab antiquis artificibus in pi-
 cturis D. Stephani expressi longæ vā
 ætatem viri arguunt. Quoniam
 verò facti Romani notant, Adalber-
 tum Ungarorum *Apostolum* fuisse,
 scriptoresq; plures prædicant, ab
 eo lustrali aqua tinctum, imò & e-
 ducatum esse D. Stephanum, pro
 certo habendum, eundem incluy-
 tum

*D. Adal-
 berti longi-
 or commo-
 ratio apud
 Ungaros
 ante susce-
 ptum Pon-
 tificatum.*

tum *Martyrem*, diutinè in Ungaria versatum fuisse, antequam Pragensem Pontificatum adipisceretur. Nam eo munere fungens, & per vi-ces Augiæ stabulum, ut sic dicam, Pragæ purgans, maximis occupa- tionibus implicabatur. Non ne- gaverim tamen, eum Pragâ ali- quando excurrisse in Ungariam; siquidem Otto II. per literas, qua- rum exemplar legi, ejus, ut Ponti- ficis Pragensis, jurisdictionis ter- minos ad flumen Vagum prolata- vit. Erraverunt itaq; à vero, & procul erraverunt Baronius, Spon- danus, & Balbinus, errorem Bonfi- nii, vel potius vitium librarii ejus consectantes, qui natalem D. Ste- phani in annum 10000LXXXIX. in- cidisse, & tum primùm Christiana mysteria ab Adalberto Ungaris ex- planata fuisse annalibus suis prodi- dère. Abluerat itaq; jam pridem Christiano ritu Stephanum Adal- bertus, patre Iustrico Theodato, Cómite Bohemo, quem Stephanus Tatam appellare solitus erat. Vo- cabulum autem Tata non modò a-

Stephanum ab Adalber- to ablutum suscipit ex sacro fonte Theodatus Com. Bohe- mus, vel A- pulus, ut scribit Wē- ceslaus Ha- gecius in rebus anni 990.

pud plures gentes hodie, sed olim
 apud Romanos infantes crebrò u-
 surpabant. Ludit enim de tatis,
 & mammis Martialis. In cujus rei
 memoriam Theodatus castellum
 Tatam ædificavit, & *Abbatiam* SS.
 Petri & Pauli App. instituit. Ne
 verò posthac iis de rebus quif-
 quam ambigat, noverit effata esse
 Belæ III. Ungariæ R. & extare in
 diplomate institutionis, vel poti-
 ùs renovationis *Abbatie* illius Ta-
 tensis. Ex eo diplomate præterea
 intelligere licèt, à Theodato Com.
 Gejsam, & Stephanum in concili-
 andis Christo Ungaris re, consilióq;
 multum adjutos esse. Ex Sarolta
 conjugè insuper suscepit Gejsa
 Dux filiam Judith, quam Boleslao
 filio Miecislai Ducis nuptam tra-
 dunt. Secundo conjugio cum Ad-
 leida ejusdem Miecislai sorore, fe-
 mina rei Christianæ in Ungaria am-
 plificandæ studiosa, devinctum fu-
 isse, scripsère Poloni. Quo autem
 anno ad secundas has nuptias pro-
 cesserit, inenodabile est. Liquet,
 propter ea coñubia in familia regia
 utri-

Gejsa Ducis
alterū ma-
trimonium
cum Adlei-
da Polona.

utriusque gentis magnā necessitudinem diu viguisse. Sub hæc D. Adalbertus optimè atq; Apostolicè de Ungaria meritis apud inconstantes adhuc, & sceleribus contaminatos Bohemos actum se agere videns, in Prussiam contendit, ubi in supercilio cujusdam montis septem lanceis confossus, pro Christo sanguinem profudit. Ejus occasione mirum in modum resplenduit Ecclesia. Tantum auri ad sacra, ut ferunt, à Duce Polonorum appensum est, ac Prussis datum pro redemptione corporis ejus, quantum pependit ipsum corpus; quod subinde Gnesnam delatum plurimis miraculis occasionem aperuit. Triennio post Otto III. Imp. præcisas manus Romam deportavit, templumq; Deo nomine illius in insula Tiberina dicavit. Strigonii quoq; ædes maxima ei, & Virgini Matri sacrata fuit. Ortus est, ut quibusdam placet, genere amplissimo Ursinorum. Proinde stirps quoque Blagaiana, quæ occupatâ à Turcis plurima Croatia Labaci domicilium

Adalbertus vitam pro Christo reddit anno 997 aliâ quâ notaverunt. 995.

D. Piligrinus obiit.

cilium collocavit, velut pars Urfinæ majoribus suis eum annumerat. Dum plures plurésq; Ungarorum Christo auctorantur, D. Piligrinum inter paucos præclarum Ungarorum Apostolum ad percipiendam laborum mercedem à Deo evocatum esse VI. Nonas Majas anno 1000. consentiunt scriptores. Laudes ejus profequitur Inchoffer. Sub idem tempus quanto studio in amplificanda Dei gloria elaborârit, quoad vixit, Dux Gejsa, piè divinando recenset Ranzanus. Mihi

Gejsa D. acta.

D. Martini, & Zoboriense Monasteria constituit.

autem exploratum est, eum non pauca templa restituisse, multa à solo ædificâsse, viros devotos ex variis partibus, ac præsertim ex Italia advocâsse, & *cænobia* aliqua instituisse, quæ postea Stephanus hæres auxit. In his fuit ad D. Martini in monte Pannoniæ princeps.

D. Benedictus Ord. D. Benedicti mirè seculis afflictans.

Agebat in eo, statim atq; inchoatum est, Benedictus, admirabilis abstinentiæ, & corporis afflictandi studio memorabilis vir, natione Polonus; qui quotannis impetrata egrediendi facultate, & acceptis

à Pa-

à Patre collegii XL. nucibus in solitudinē illā Nitriensem se conferebat, vernúmque jejunium quotidie una duntaxat comesa juglande exigebat. Adhæc ventrem zonâ præcinxit ferreâ, quæ cutem corrofit, atque ad interiora pervasit. Obducta erat cicatrix, præterquam ubi nodus Zonæ fuit. Propter tam duram atque inauditam corporis translationem in album *Martyrum* relatus, colitur XVI. Calend. Augusti per Ungariam totam, Nitriæ peculiariter. Mandavit ea, quæ recensui, literis Maurus Quinqueecclesiensis primus Antistes, spectatorem actionum Benedicti, utpote qui per id tempus in *cœnobia* illo puer literas Latinas didicerit. Verè Benedictus hic violentus in cœlum irrupit. Tu mollis, aut qui afflictationem corporis derides, nec unquam bellum ventri indicis genio usque indulgens, quâ illò te intrudes? si porrò Maurus primus gessit tiaram Quinqueecclesiarum, & sacerdotium in eo oppido, ut perhibent, constitutum est anno

*Adi Brevi-
arium Stri-
goniense
auctorita-
te Nicolai
Olabi e-
ditum.*

gare velit. Ea enim anno cto. VI. Calendas Aprilis data, celeriter in Ungariam perferri, eóq; ipso anno promulgari, & Stephanus Rex creari potuit, nisi fortè solennia in annum sequentem prorogata fuissent: fama tamen ferebat, jam anno priore illum ritu Christiano factum esse Regem. A Benedicto VII. Papa, aut Gregorio V. missum fuisse eidem diadema, quorundam opinio fuit, quæ sensim evanuit. Nemini assentari studeo, neq; quicquam quod ad gloriam cujusquam gentis faciat, continuè amplector, sed exploratum in commentarium refero. Antea animi pendebam, & hæsitabam, an epistola illa, quã primus Melchior Inchoffer Annalibus suis inseruit, esset verè Silvestri II. Pontificis max. Causa dubitationis erat, quia in eo tabulario, in quo eam repositam esse, indicavit, inventa non est. Nunc ad rem comprobendam ex scriptis eorum, qui ætati D. Stephani propiores fuerunt, accipio argumentū. Andree II. Regis Ungariæ illa senten-

*Epistola
Silvestri II.
Papa ad
Sanctum
Stephanum
scripta, ve-
ra esse osten-
tatur.*

tia, quam supra posui, & iisdem in-
 dita literis ista, *Pontifex enim vocavit*
Apostolum gentis nostræ, cum senten-
 tiis Silvestri mirè cohæret. Char-
 tuitius verò in *Vita sancti Stepha-*
ni Regis, & epistolæ Româ allatæ
 mentionem facit, & quibusdam di-
 ctis Silvestrinis utitur. Dicta au-
 tem duorum virorum, temporum
 locorumq; intervallo disjunctorū
 casu, & fortuitò concurrere non
 poterant. Quare maneat ac fixum
 sit, epistolam illam integram sincer-
 ramq; esse. Quamobrè verò sum-
 mus ille Ecclesiæ moderator Un-
 garicam gentem sibi *ignotam* dixerit,
 varius est scriptorum sensus. In-
 choffer obscure significat, ideo eo
 nomine appellatam esse, quia non-
 dum constabat eam Christianam es-
 se, summòq; sacrorum præfidi ali-
 quibus rebus obstructam. Otr-
 cotsius primùm id vocabulum su-
 mit pro vili & abjecto, quomodo
 illud quodam loco sumpsit Svet-
 onius; deinde accipit pro incerto,
 hac ratione inductus, quòd Silve-
 stro in viso non fuit nominatim
 natio

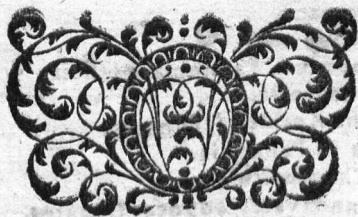
Dicta Sil-
vestri P. &
Chartuitii
eadem:

Ignoræ gen-
 tis. Divina
 gratia docebit.
 Ecclesias vice
 nostra ordi-
 nandas.

Ungarica
natio, cur
ignota, ab
Silvestro PP.
appellata?

natio objecta. Ego opinor, igno-
tam vocatam esse propterea, quia
non satis nota erat, & legatio ejus
accidit inexpectata. Prorsus enim
incognita, viro omnibus ingenuis
disciplinis præstanti, maturóq; æ-
vi, qualis erat Silvester, esse non po-
tuit. Despectam autem, & con-
temptam nationem dicere, neq;
summum Pontificem decuisset, ne-
que ad rationes Ecclesiæ utile fuis-
set. Hic metam operi laboriq;
pono, ardentem cupiens ut
ab omnibus

**LAUDETUR JESUS
CHRISTUS.**

I N D E X

NOMINUM ET RERUM.

A.

	<i>Pagina</i>
<i>Abari</i> vide <i>Avares</i> .	
<i>S. Adalberti</i> longior commemoratio apud Ungaros.	400.
<i>S. Adalbertus</i> factus Episcopus Pragensis.	394.
<i>S. Adalbertus</i> sacro fonte abluit <i>S. Stephanum</i> .	401.
<i>Adalramus</i> Episcopus Salisburgensis consecrat templum Nitriæ.	276.
<i>S. Adelbertus</i> metropolita Magdeburgensis.	371.
<i>Æmona</i>	31.
<i>Albanus</i> , & <i>Bebii</i> montes ubi.	14.
<i>Ambrosii</i> & <i>Justinæ</i> Aug. ob Sirmiensem Episcopum alteratio.	78.
<i>Amutrium</i> oppidum.	130.
<i>Anastasius</i> Imp. fit stipendiarius Sclavorum.	202.
<i>Anchialum</i> Thraciæ.	92.
<i>D. Andreas</i> Apostolus an fuerit in Scythia Europæa.	147.
<i>Anemii</i> Sirmiensis Episcopi dictum	78.
<i>Annium</i> unde dictum.	132.
<i>Apulum</i> colonia Romana.	133.
<i>Aquicum</i> vel <i>Acincum</i> urbs.	46.
<i>Avianorum</i> Episcoporum Pannoniæ perfidia.	74.
<i>Ariminensis</i> conventus acta.	ibid.
<i>Arno</i> Salisburgensis Antistes designatus. restituit sacra in Pannonia.	257.
sufficit sibi Theodoricum.	260.
	261.
<i>Arnulphus</i> per Hunnoavares advocat Ungaros.	321.
<i>Arnulphus</i> R. cum Ungaris opprimit <i>Svatoplugum</i> .	323.
idem Romanam capit.	328.
Ungaros non remunerat & obit.	329.
	<i>Attila.</i>

	<i>Pagina.</i>
<i>Attila</i> regnum.	179.
ad eum Romanorum legatio.	ibid.
Romanos vicit feliciter.	180.
eidem stipendiarum Romani.	181.
<i>Attila</i> cum Theodosio Imp. tædus.	ibid.
Maximinus cum Prisco ad eundem legatus.	ibid.
itineris legationis descriptio.	182.
eiusdem palatium ex qua materia.	184.
<i>Attila</i> modus epulandi.	ibid.
in eiusdem convivio ordo accumbentium.	185.
filiorum adversus eum observantia.	ibid.
missus primus in convivio eiusdem.	186.
idem nil nisi carnes esitabat.	187.
missus secundus in eodem convivio.	ibid.
<i>Attila</i> duo Scythæ laudes canunt.	ibid.
morio eius.	188.
eiusdem severitas.	ibid.
simplex amictus eiusdem.	189.
Reca uxor eius dat epulum legatis.	190.
Græcæ alteri uxori Attilæ legati munera præ-	
bent.	191.
Esca nova nupta eius.	ibid.
cur vastavit Italiam & Galliam.	ibid.
Sub signis eiusdem militantes nationes.	192.
idem exigit vectigal à Marciano.	193.
<i>Attila</i> obitus.	ibid.
eiusdem filii de bello Romanis inferendo di-	
scordes.	195.
à Gothis propelluntur & Pannonia ejiciuntur.	199.
<i>Aurelius</i> Probus Imp.	60.
<i>Aureus</i> mons.	93.
<i>Augusta</i> Prætoria.	130.
<i>Augusta</i> Viminacium Mœsiæ oppida.	92.
<i>Avarum</i> etymon incognitum.	209.
iidem junguntur Hunnis Dacicis & Bospho-	
rianis.	ibid.
	iidem

Index nominum & rerum.

iiidem quales populi, & unde venerint in Daciam?	ibid.
<i>Avarum.</i> nuncii ad Justinianum Imp. missi.	210.
eorundem nuncii Gandicis postulata apud Justinianum Imp.	ibid.
eorundem sedes in Asia excutiuntur & deteguntur;	211.
<i>Avarum,</i> Principes dicti Chagani.	211.
iiidem terram petunt ab Justiniano Imp.	214.
iiidem petunt vestigal ab eodem Imp. nihilq; obtinent.	ibid.
<i>Avarum,</i> Chaganus promittit auxilia Alboino R. Longobardorum certis conditionibus.	215.
iiidem populi lustrant Germaniam.	216.
perdunt interea tractum Sirmiensem.	217.
Singidonem, Augustam, Viminacium expugnant.	222.
<i>Avarum.</i> & Bulgarorum conjuratio.	240.
iiidem à Grimoaldo evocantur.	241.
quo eventu.	242.
iiidem an sine rege in Pannonia; queruntur de Sclavis.	262.
vide Hunni.	263.

B.

<i>Bassiana.</i> oppidum.	49.
<i>Bato,</i> Rex Bannoniorum subactus.	57.
<i>Belgradum.</i> est potius Singidunum quam Taurunum.	41.
<i>S. Benedicti,</i> ex ordine Benedictino austeritas vitæ.	404.
<i>Berengarius.</i> avertit pecuniâ Ungaros ab Italia.	356.
<i>Berengarius.</i> Imp. elicit Ungaros cum detrimento Italiae.	346.
<i>Bessi & Gothi</i> primùm Christiani.	148.
<i>Bibalis,</i> sive Cibalis.	49.
<i>Boazec,</i> femina princeps studiosa Christianorum.	204.
<i>Boeribista,</i> R. Dacorum cæsus à Romanis.	123.
<i>Bogaris,</i> Bulgarorum Princeps Christum Deum esse confitetur.	280.
	Bobbe.

Index nominum & rerum.

	<i>Bobenorum</i> , proceres facti Christiani, & attritio copiarum Ludovici Regis.	281.
	<i>Boi</i> , Taciti qui populi.	111.
	<i>Bononia</i> , oppidum }	26.
		48.
	<i>Boruthus</i> . R. Sclavorum.	243.
	<i>Bregetium</i> , urbs.	21.
	<i>Bruno</i> , Nitriensis regulus.	283.
	<i>Bulgari</i> , illæsi à Carolo M.	259.
	<i>iiidem</i> vincunt Michaëlem Imp.	265.
	<i>iiidem</i> Schismatici.	286.
	infestant Græcos.	344.
	<i>Bulgarorum</i> , & Sclavorum ejusdem originis gentium eruptiones incipiunt.	203.
	<i>Bulofudes</i> , dux Ungarorum fit Christianus.	363.
	<i>Burgundiones</i> , pressi ab Hunnis fiunt Christiani.	170.
	C.	
	<i>Calapis</i> , vide <i>Colapis</i> .	
	<i>Candanum</i> ,	100.
		22.
	<i>Carnuntum</i> . }	45.
	<i>Caroli M.</i> contra Hunnos pugnandi causa, ejus belli initium.	250.
	<i>in</i> Pannoniam progreditur.	251.
	<i>abeo</i> belli cum Hunnis gesti summa;	253.
	<i>idem</i> accersit ad se Hunnos.	258.
		264.
	<i>Carpatus</i> , mons diversus à montibus Sarmaticis.	99.
	<i>Carpis</i> , oppidum.	47.
	<i>Carrodunum</i> , oppidum Cracovia esse putatur.	120.
	<i>Cataracta</i> , Danubii.	125.
	<i>Catraguri</i> , reipublicæ Constantinopolitanæ perniciosi, vectigal extorquent ab Justiniano Imp.	206.
	<i>Chaba</i> , filius Attilæ fictus non rediit in Hunniam.	194.
	<i>Chaganus I.</i> indignans emittit in Dalmatiam Cotriguros.	218.
		ejus.

Index nominum & rerum.

ejusdem postulata ter rejecit Justinus.	ibid.
eundem inter & Justinum pax aliqua.	219.
idem obsidet Sirmium perfidiosè, quod Tiberius jubet ipsi dedi.	ibid.
<i>Chaganus II.</i> Cursus, adoritur Chosroëm & fugat.	221.
idem respuit munera Mauritii, statum tributum exigit, nihil impetrans, bello petitem.	222.
malè tractat Mauritii legatum, & accessionem tributum extorquet.	224.
eius investio in Mauritium & Phocam.	226.
Thraciam subigit.	228.
ejusdem benignitas.	ibid.
ejusdem modestè dictum.	229.
ejusdem septem filii p se sublatis.	230.
ejusdem pax cum Mauritio Imp.	ibid.
idem in Forum Julii infestus.	231.
<i>Chaganus III.</i> simulat amititiam cum Heraclio.	234.
ejusdem regnum & interitus.	258.
invitatur ab eo Heracleam.	ibid.
insidias tendit Heraclio.	235.
<i>Chertobalus</i> oppidum.	45.
<i>Ciabus</i> fluvius quis?	91.
<i>Cibalis</i> oppidum.	49.
<i>Claudiopolis</i> quodnam oppidum veteribus fuerit? opiniones.	133.
fuit municipium & colonia sexta Trajani.	140.
ante quadringentos annos ab Hungaris appellabatur Clus, deinde Colus & Colosvarinum.	142.
non est à quoquam Claudio Imp. condita.	ibid.
<i>Claudius</i> mons.	12.
<i>Colapis</i> fluvius.	10.
<i>Colonia</i> Perendanesiorum.	131.
<i>Colonia</i> in Dacia Romanæ.	140.
<i>Colonia</i> Romanorum ætate Plinii in Pannonia duæ.	10.
postea plures.	36.
<i>Comidava</i> quid & ubi.	122.

Index nominum & rerum

id.	<i>Concilium</i> Sirmii, cui interest Liberius Papa.	72.
19.	<i>Conradus</i> dux Lotharingæ ab Ungaris occisus.	359.
	idem non fuit Imp.	360.
id.	<i>Constans</i> Imp.	63.
21.	<i>Constantinus</i> Imp. stipendiarius Bulgarorum.	245.
	idem quamobrem tantopere studuerit Arianis.	77.
	eiusdem elogium.	ibid.
22.	<i>Cornacum</i> , <i>Acumincum</i> , <i>Rittium</i> .	48.
	<i>Cornu</i> quoddam apud Ungaros memorabile.	360.
14.	<i>Creca</i> uxor Attilæ.	393.
6.	<i>Croatia</i> & <i>Serviis</i> Basilius Imp. concedit terras.	310.
8.	<i>Cubradi</i> Bulgarorum ducis cum Chagano inimicitia.	238.
d.	<i>Curta</i> oppidum.	46.
9.	<i>Cusus</i> , <i>Granous</i> , amnes.	99.
0.	<i>Cussal</i> R. Ungarorum in prælio oppetit.	341.
id.	<i>Cussalis</i> R. Ungarorum nuncii.	310.
1.	<i>Cyryllus</i> & <i>Methodius</i> in Moraviam veniunt ac	
4.	placent populis Sclavonicis.	288.
8.	Romam proficiscuntur.	289.
d.	purgant se in consilio Romano.	ibid.
5.	<i>Cyryllus</i> inventor literarum Glogoliticarum.	290.

D.

11.	<i>Dacia</i> non fuit Dania appellata.	122.
9.	eiusdem termini.	125.
3.	eiusdē fluvii inferiores <i>Abistus</i> , <i>Rhabon</i> , <i>Aluta</i> .	126.
2.	tota non fuit à Trajano subacta.	138.
	<i>Dacia</i> duæ & quæ?	71.
	earum oppida.	127.
2.	<i>Dacia</i> Romanæ limites.	138.
d.	eiusdem divisio.	139.
2.	<i>Dacorum</i> appellatio.	127.
0.	instituta.	125.
1.	<i>Daciam</i> subigit Trajanus victo <i>Decebal</i> o.	135.
0.	eandem iterum Trajanus subigit.	137.
0.	<i>Dagoberti</i> Francorum R. legatio ad Samonem Sclavorum Regem.	238.
1.	<i>Dalmatia</i> nomine S. Hieronymus comprehendit	
ie		Liburg

Index nominum & rerum.

Liburniam Pannoniæ finitimam provin- ciam.	84
<i>Danubius</i> , ubi nomen Istri accipiat, & ejusdem ca- taractæ.	125
<i>Decebalus</i> , Trajano supplex.	135
idem insidias sruvit Trajano.	136
<i>Decidava</i> .	132
<i>S. Demetrius</i> , Martyr.	86
<i>Densices</i> . filius Attilæ movet in Romanos bellum.	196
eidem dolosum responsum datum ab Imper. Marciano.	ibid.
idem ferro sternitur.	200
<i>Densices</i> , & <i>Irnachi</i> filiorum Attilæ legatio ad Imp. Marcianum.	195
<i>Dissidium</i> , Pontificum Laureacensis & Salisburgensis.	35
<i>Dissidium</i> scriptorum de situ Pannoniæ oppidorum.	37
<i>Docirana</i> , quid?	134
<i>Domitianus</i> , Imp. vedigialis Dacis.	124
<i>Dorpaneus</i> , R. Dacorum Romanos in Dacia delet.	ibid.
<i>Dravi</i> , <i>Urpani</i> , <i>Valdani</i> fluminum ostia.	30
<i>Dursacius</i> , & <i>Bugotus</i> creantur Reges Ungarorum.	34

E.

<i>Episcopatus</i> , Pannoniæ.	67
<i>Episcopatum</i> loca inquiruntur, quæ fuerint circa annum 825. in Pannonia.	266
<i>Epistola</i> , <i>Benedicti VII.</i> Papæ ad <i>Piligrinum</i> . quo anno scripta.	382
<i>Epistola</i> , <i>Piligrini</i> ad <i>Benedictum VII.</i> Papam.	394
<i>Epistola</i> , <i>Silvestri</i> Papæ ad <i>S. Stephanum R.</i> scripta legitima,	376
<i>Epistola</i> <i>Bavarorum</i> ad <i>Joannem</i> Papam datæ quæ- dam capita.	407
<i>S. Equitius</i> , Abbas.	332
<i>Ermenerici</i> , <i>Passaviensis</i> Episcopi adventus in Bul- gariam.	87
<i>Esca</i> , uxor <i>Attilæ</i> .	286
	191
	Egg

Index nominum & rerum.

*Eugenii secundi Papæ ad Episcopos certos datæ
epistolæ initium.* 267.

F.

*Favianensis, Netravenfis, Speculunensis Episcopa-
tus indicantur,* 269.

Ferraria Breznenfes, 110.

Ferraria in Quadis, 109.

Flavius Valentinianus primus Imp. 62.

Flexum ubi, 40.

Fædus Constantini cum Gothis, 146.

Fretella non fuit Episcopus Olomucensis, 270.

G.

Galerius Maximianus Imp. 61.

Gejfa ducis Ungarorum baptismus, 373.

*idem non advocavit auxilia externa ad edo-
mandos Ungaros,* 375.

ejusdem gesta cetera & obitus, 402.

Gepidæ opprimuntur, 216.

Germanius Episcopus Sirmienfis, successor Photini, 76.

Giso Hunnorum dux, 214.

*Gorda R. Hunnorum fit Christianus, & occisus pro-
pterea à fratre Magore,* 204.

Gormanum ubi, 100.

*Gothi è Scandia egressi Daciam occupant. Romani
illis mox vestigales,* 145.

eorum sedes ubi, 111.

*iidem in Dacia vincuntur ab Ovinio, qui Chri-
sto militare inceptit,* 145.

eorum diffidium in Dacia, 153.

iidem occisi propter Christum, 154.

Gothi Ariani, *ibid.*

*Sedes in Thracia à Valente Imp. impetrant. in
hospitales Thraces malè tractant, seq; Ro-
manorum armis armant,* 1645.

vincunt & vincuntur. 16.

Index nominum & rerum.

<i>iidem & Hunni colliduntur,</i>	197 ^o
<i>eisdem & Hunnos concertantes opprimunt</i>	
<i>Romani,</i>	ibid.
<i>Græci, Bessi, Armenii monachi, quorum pater erat</i>	
<i>Nicetas.</i>	149 ^o
<i>Græci evertunt Bulgarorum regnum,</i>	372 ^o
<i>Gratianus Imp.</i>	64 ^o
<i>Gromoldi Longobardorum R. cum Pertharito inimicitæ,</i>	24 ^o
 H. 	
<i>S. Hadrianus, Probi Imp. filius Martyr.</i>	61 ^o
<i>Hæmus mons,</i>	90 ^o
<i>Hardevicus Laureacensis Præsul.</i>	279 ^o
<i>Heraclii & Chagani fœdus,</i>	236 ^o
<i>Herciniam silvam scripsit Ptolemæus vice Gabretæ & vicissim,</i>	109 ^o
<i>Hermenevici an negligens, ut audit,</i>	286 ^o
<i>Hernachus confidet in Moldavia, cognati ejus in Dacia Ripensi ad Danubium & Temeschum amnes,</i>	200 ^o
<i>Hidii opusculum de Pannoniæ urbibus,</i>	20 ^o
<i>Hierasus amnis finiens Daciam,</i>	125 ^o
<i>D. Hieronymus Pannonius,</i>	83 ^o
<i>idem indicat, unde Hunni egressi sint,</i>	160 ^o
<i>Hierotheus Ungarorum Episcopus in Dacia,</i>	365 ^o
<i>Hiulca palus Pannoniæ, & oppida Valdano amni adjacentia,</i>	31 ^o
<i>Hugo R. Italiæ Ungaros à grassatione pecuniâ avertit, qui reduces vapulant,</i>	349 ^o
	350 ^o
<i>Hungari vide Ungari,</i>	
<i>Hunni duplices,</i>	161 ^o
<i>eorum adventus,</i>	155 ^o
<i>an eis bos, aut cervæ ostenderit transitum per Mæotin,</i>	159 ^o
<i>dicti olim Massagetæ,</i>	161 ^o
<i>in Juharia quidam,</i>	162 ^o
<i>Hunni albi prope Persiam,</i>	163 ^o
	adventu

Index nominum & rerum.

advenæ deliniuntur à Gratiano,	165.
auxiliantur Theodosio contra Eugenium & Maximum,	169.
Vastant orientem,	171.
iidem. & Gothi opponuntur Rhadagaifo duci, qui divinitus vincitur,	173.
multi ab Ulde deficiunt, ipse fugam capessit,	176.
non fuerunt Germanicæ stirpis,	189.
Vastant Thraciam,	201.
iterum vastant Thraciam, & post Armeniam,	203.
iidem confident ad Bosphorum Thracium,	ibid.
viribus resumpris pestifero incurfu affligunt Constantinopolitanos,	205.
iidem aliquo tempore Bulgaris misti,	207.
<i>Hunni</i> Utigori	ibid.
primi, & Avaræ ex eadem regione advene- runt,	212.
eorum incruenta victoria de Constantinopoli- tanis,	218.
vastant Mœsiam,	236.
Constantinopolim obsident,	237.
cum Sclavis dissident in Pannonia,	240.
munera præbent Constantino Imp.	242.
populantur agrum Foro-Juliensem,	241.
infecti Borutho Regi,	244.
eorum limes in Norico,	246.
eorum terræ amplitudo,	247.
eorum munimenta in Norico	254.
eorundem perditis munimentis fuga,	ibid.
eorum munimentum prope Tibiscum,	255.
iidem an infecti Christianis,	281.
iidem non insectabantur Christianos propter religionem,	374.
<i>Hunno-Avares</i> auxilio sunt Tiberio contra Chosroem regem Persarum,	221.
iidem an occisi ab Ungaris,	330.
iidem repudiant Christiana sacra.	349.

Index nominum & rerum.

I.

<i>Jazyges Metanastæ unde appellati,</i>	97.
eorundem regio,	ibid.
eorundem oppida,	100.
Hungari in regione Heveshiensi habitantes an sint veteres Jazyges,	101.
eorundem belia cum Dacis,	104.
eorundem & Dacorum speculæ,	ibid.
<i>Jazyges Boreales,</i>	105.
<i>Illyrici descriptio,</i>	95.
<i>Illyricorum lingua quænam fuerit vernacula,</i>	310.
an ea lingua sit mater Sclavonicarum,	111.
<i>Indulgentiæ templo Stridonensi concessæ,</i>	85.
<i>Inscriptio Romana ad Pontem Trajani,</i>	94.
<i>Inscriptio Romana Semendriæ,</i>	93.
<i>Inscriptiones Dacicæ,</i>	136.
<i>Iringus, & Jugurro Hunorum RR. occisi,</i>	256.
<i>Jula dux Ungarorum fit Christianus,</i>	363.
idem fuit avus S. Stephani R.	365.
<i>Justiniana prima in Thracia,</i>	392.
ejus Episcopus etiam Pannoniæ,	ibid.
<i>Justinianus Imp. metuens sibi, conciliat animos Ava- rum,</i>	211.

L.

<i>Laureaci ruina secunda,</i>	384.
de ejusdem & Sirmii primatu historicorum con- tentio,	391.
ejusdem ruina maxima quando,	352.
eadem Metropolis ætate Symmachi Papæ,	384.
dignitas ejus depressa à Salisburgensi,	386.
eadem Sedes in perpetuum exempta à jurisdic- tione Salisburgensis	387.
ejusdē, & Salisburgensis Metropolitum termini,	ibid.
eidem obnoxii Episcopatus,	ibid.
ejusdem, & Salisburgensis Pontificum diffi- dium,	351.
<i>Laurianus Pannonius Martyr.</i>	208.

Index nominum & rerum.

	<i>Lechus</i> quando vixit,	312.
	<i>Legati</i> Sclavorum apud Ludovicum Imp.	274.
97.	<i>Lehelis</i> Ungarorum ducis, in Bohemia exitus,	360.
id.	<i>Leita</i> fluvius, eiq; adjuncta Pannoniæ loca,	35.
100.	<i>L. Domitius Aurelianus</i> Imp.	59.
	<i>Lentudum</i> oppidum,	50.
01.	<i>Liberius</i> Papa bis exul,	76.
04.	<i>Liburnia</i> & Dalmatiæ fines,	95.
id.	<i>Liburnia</i> Maritimæ quædam loca,	97.
55.	<i>Licho</i> , vel <i>Lescus</i> Polonorum dux in prælio cadit,	263.
95.	<i>Limusa</i> oppidum,	24.
100.	<i>Literæ</i> Joannis VIII. Papæ,	292.
11.	<i>Longobardi</i> in Italiam accersuntur,	216.
85.	<i>Ludovicus Pius</i> in Episcopatum Pataviensem muni- ficus,	253.
94.	<i>Ludovicus R.</i> in Pannonia propter metum Bulgaro- rum,	275.
93.	ejusdem filii colliduntur,	279.
36.	<i>Lugionum</i> oppidum,	48.
56.	<i>Luipramus</i> in Pannonia templa dicat,	278.
63.	<i>Luna</i> silva quæ?	109.
65.	<i>Lussonium</i> oppidum,	48.

M.

	<i>Magniana</i> oppidum,	51.
	<i>M. Aureli</i> Imp. comparatio facerrima ad bellum <i>Marcomanicum</i> ,	112.
	ejusdem exercitus cæsus,	113.
	ejusdem dictum de Sarmatis &c. & Judæis,	114.
	<i>Marcodana</i> oppidum,	134.
	<i>Marcomani</i> , & <i>Quadi</i> veteres incolæ Pannoniæ Va- leriæ,	57.
	<i>Socii Romanorum</i> ,	106.
	rumpunt fœdus, quod cum Romanis habuerunt,	112.
	prodigiôsè disperguntur,	113.
	iidem modò amici, modò hostes Romanorum,	115.
	<i>Margus</i> Margis, <i>Moschus</i> idem fluvius,	93.
	<i>Marobodui</i> , <i>Marcomanorum</i> regis, laudes,	105.

Index nominum & rerum.

<i>Marobudum</i> Marcomanorum, Eburum oppidum Quadorum,	118
<i>Marobius</i> R. Sclavorum,	243
<i>D. Martinus</i> , Turonensis Episcopus, natus parentibus ethnicis,	80
<i>Martyres</i> in Pannonia Sirmii permulti,	67
<i>Marus</i> fluvius.	126
<i>Mauritii</i> Imp immisericordia,	230
idem cæditur à Phoca.	223
<i>Mediolanensis</i> conventus acta,	73
<i>Mebodius</i> Pannoniorum Episcopus,	295
accusator secundo,	ibid.
purgat se,	296
reliqua de eo, & Cyrillo,	298
<i>Michaël</i> Bulgarorum R. suam gentem Christianam reddit,	284
<i>Masi</i> , & <i>Myfi</i> iidem populi,	94
<i>Masia</i> duplex, esúsq; fines,	91
descriptio ejus, ejusdemq; fluminum è Plinio,	89
<i>Mogemirus</i> filius Svatoplugi, cæsus,	343
in <i>Moravia</i> partibus quatuor Episcopatus,	379
<i>Mosburgum</i> ædificatur,	278
<i>Moyuari</i> , Moravorum Principis, acta,	266
<i>Moyuirus</i> repugnat Bojis,	282
<i>Mursa</i> urbs,	24
major & minor,	49
<i>Murus</i> longus prope Constantinopolim,	223

N.

<i>Napuca</i> , Patruiffa, oppida	134
<i>Narisci</i> populi,	107
<i>Nicephorus</i> Imp. bellas infeliciter in Bulgaros,	265
<i>S Nicetas</i> Episcopus,	148
<i>Nitriensis</i> Episcopatus,	269
<i>Nitriense</i> templum renovatur,	276
<i>Norici</i> nomen prope abolicum,	392
<i>Novidunum</i>	50

O.

<i>Oraculum</i> de adventu Hunnorum, sive Unorum,	156
eidem quæ fides hadenda,	158
<i>Orbetus</i> , Hæmus, Rhodope montes,	91
<i>Oforum</i> gens,	111
ad internecionem cæsi,	117
<i>Otonis</i> Imp. vota ante victoriam ex Ungaris re- latam,	358
<i>Ovidii</i> obitus, & sepulchrum,	150

P.

<i>Pannonia</i> urbs,	39
<i>Pannonia</i> Græcis Pœonia,	7
<i>Pannonia</i> glandifera,	12
eadem Illyrico adscripta,	52
maxima ex parte Ariana,	79
eadem jurisdictionis Romanæ,	292
de ejusdem parte nobilium Bavarorum dissensio,	305
<i>Pannonia</i> descriptio ex Morone,	26
ejusdem loca Danubio adjuncta,	28
oppida Savo, & Bacuntio adjuncta,	30
ejusdem etymon unde? An à Pannis? An à Panet?	
An à Pano, id est, domino? An à Pañone Rege,	8
ejusdem fluvii ex Plinio,	10
descriptio ex Claudio Ptolemæo.	13
partitio, & fines ex eodem,	ibid.
ejusdem superioris ex eodem urbes,	15
ejusdem divisio posterior,	52
ejusdem loca Urpano fluvio apposita, & quis sit ille fluvius,	33
<i>Pannonii</i> ab Romanis in pugnati captâ Segestâ,	54
iidem cæsi ad montem Claudium,	55
iidem victi extremò supplices Tiberio,	56
eosdem subigere cœperunt Romani,	53
eorum instituta,	ibid.
eorum bellum tertium,	55
eorum lingua vernacula,	103

Index nominum & rerum.

<i>Parva</i> oppidum ubi,	100
<i>Parolissa</i> oppidum,	134
<i>Partiscum</i> oppidum,	100
<i>Peiso</i> lacus,	34
item, & Bojorum deferta,	9
<i>Petovium</i> an fuerit in Dacia,	128
<i>Philistai</i> in Ungaria qui,	102
<i>Philo</i> doctor Avarum,	245
<i>Photinus</i> Sirmienfis Pontifex, teterrimus hæreticus,	71
<i>Pbrutigernus</i> , & Athanaricus Duces Gothorum,	153
<i>Piligrini</i> epistola ad Benedictum VII. Papam	
idem invitatur in Hungariam,	378
an domicilium habuerit Laureaci,	381
ejus socius in Ungaria Wolfgangus Ratisbo-	
nensis Episcopus,	382
<i>Poloni</i> Supplices Christo manus tendunt	369
eorum Princeps ducit filiam Principis Bohemo-	
rum,	ibid.
iidem an antea aliquando Christum coluerint,	370
<i>Posonium</i>	45
<i>Potentiana</i> urbs,	23
<i>Pradenecenti</i> malè Aventino Gepidæ,	275
<i>Priscus</i> dux pacem turbat,	225
<i>Pyriina</i> dux Sclavorum,	276
ejusdem varia fortuna,	277
idem Nitriæ templum ponit D. Emmerammo,	276
ejusdem præconium & occasus,	279
<i>Provincia</i> Collia in Dacia,	139
<i>Provincia</i> Apulensis, & Sarmizegêthusæ, eadémq;	
colonix,	ibid.

Q.

<i>Quadorum</i> regio,	108
eorundem & Marcomanorum termini,	ibid.
iidem & Sarmatis Constantinus M. auxiliatur	
contra Oros servos,	115
iidem & Sarmatæ rupto fœdere conterriti con-	
ciliantur cum Constantino Imp.	116
	eorum

Index nominum & rerum.

	eorum diuturnum bellum cum Romanis,	117
34	<i>Q. Decius Trajanus Imp.</i>	59
34	<i>S. Quirinus Martyr. Episcopus Sisciae,</i>	68
9	R.	
28	<i>Radislaus, Moravorum Princeps, bellicosus lumini-</i>	
03	<i>bus privatur,</i>	283
45	<i>Radnensis</i> aditus in Moldaviam Tartaris notus.	130
71	<i>Rathodum</i> Privina offendit,	277
51	<i>Reca</i> uxor Attilae,	190
178	<i>Religio</i> Christiana jam olim in Daciam inventa,	147
81	<i>Rhadagaisus</i> barbarus obruit Italiam,	172
81	<i>Rhodope</i> mons,	90
81	<i>Rbuconium</i> Ptolemæi ubi,	129
81	<i>Rittium</i> ubi,	40
69	<i>Romani</i> ubi fuerint à Marcomanis circumdati ad Car-	
	<i>nuntum,</i>	114
id.	<i>iidem</i> excedunt Daciâ, ex Mœsia Dacias fingunt,	
70	<i>& quoti</i>	144
45	<i>cum</i> quibus Scythis pugnaverint in Dacia,	146
23	<i>eisdem</i> in Dacia impugnant finitimæ gentes,	144
75	<i>Romanorum</i> Pontificum in Mœsia jus,	272
25	<i>Romilde</i> proditricis supplicium, & laus filiarum,	232
76	<i>Ruas</i> R. Hunnorum bellat cum Sclavis,	277
77	<i>idem</i> premit Romanos,	ibid.
76	<i>idem</i> fulmine icitur, exercitus interit,	178
79	<i>Rudna</i> veteres aurariæ,	130
39	<i>Russi</i> accipiunt doctorem à Basilio Imp.	310
	<i>an iidem</i> patres Sclavorum,	314
	<i>eorundem</i> Regina Elga fit Christiana,	366
	<i>eorundem,</i> & Moschorum cum Christianis exple-	
	<i>ta conjunctio,</i>	367
08	<i>Russus</i> fabulosus,	314
d.	<i>Rutbeni,</i> & <i>Russi</i> qui diversi,	315
15	S.	
	<i>Sabaria, Pætovium, Sala,</i> prisca nomina,	51
16	<i>Sacerdotes</i> à Nicolao PP. missi Bulgaros initiant,	289
10	D d 5	<i>Sala</i>

Index nominum & rerum.

<i>Sala</i> oppidum,	25
<i>Salaburgum</i> oppidum ad amnem Salam in Pannonia,	279
<i>Salardus</i> Dux Ungarorum,	347
<i>Salisburgensis</i> , & <i>Laureacensis</i> Præfulum jurisdictionis limites in Pannonia,	351
<i>Salsis</i> oppidum,	49
<i>Salva</i> oppidum,	46
<i>Samo</i> R. Sclavorum,	238
explodit legatum Dagoberti,	239
bellat cum Francis,	ibid.
<i>Sanaguri</i> Acatiros comprimunt,	198
<i>Sarmata</i> gladios pro Diis habebant,	117
eorundem Quadis vicinorum sedes,	119
nomen latè patens,	312
<i>Sarmizegethusa</i> urbis regię Dacię situs,	128
ejusdem varii scribendi modi,	ibid.
eadem urbs,	133
<i>Scarabantia</i> oppidum,	50
<i>Scardus</i> mons vastissimus fundens duos Drinos amnes,	95
<i>Sclavi</i> tendunt in Illyricum, & in eo sedes collocare incipiunt,	205
socii Avarum in bello anno 587. gesto	223
occupant Mœsiam,	228
eorum X. M. occisa,	240
varię appellationes, & dissensiones,	274
eorum legati apud Ludovicum R.	275
eorundem lingvę usus in Missa,	298
quidam domantur ab Ottone Imp.	356
quidam ab eodem victi,	368
<i>Sclavi</i> Moravi vestigales Germanis,	340
<i>Sclavi</i> Nitrę fluvii accolę quando à Moravis domiti,	319
<i>Sclavonica</i> lingvę usus in sacris alibi sublatus,	327
alibi permissus,	ibid.
apud Sclavos Episcopi consecrati,	333
more Ungarorum raserunt capita,	335
<i>Scythæ</i> falem adhibebant in sanciendo fœderibus,	226
eorundem, sive Hunnorum laus,	162
<i>Segeſa</i> oppidum,	23

Index nominum & rerum.

15	<i>Segesta & Siscia,</i>	43
19	<i>Segestanorum fortitudo,</i>	54
17	<i>Segestica insula,</i>	11
	<i>Semendria Romana inscriptio,</i>	93
11	<i>Sergidava</i>	128
19	<i>S Severinus Abbas,</i>	87
16	<i>Singidunum ab Abaris capitur,</i>	92
38	<i>eiusdem nova nomina,</i>	42
19	<i>Sirmiium</i>	20
11	<i>Sirmii eminentia,</i>	36
18	<i>item,</i>	391
7	<i>Sirmiensium, & Amantinorum una Civitas;</i>	11
9	<i>ejus situs,</i>	ibid.
2	<i>eiusdem Archiepiscopi,</i>	69
8	<i>in eo, & Segeste annona Romana,</i>	123
1.	<i>quando occupatum ab Hunnoavaribus,</i>	220
3	<i>eiusdem Metropolis in oblivionem venit,</i>	391
0	<i>Siscia urbs,</i>	11
5	<i>Siscia Romani nummos percutiebant,</i>	44
	<i>Soroga oppidum,</i>	51
5	<i>Scatri versus fucosi de Sarmatis,</i>	121
3	<i>S. Stephani R Ungariæ res,</i>	à 395
8	<i>S. Stephano R à Silvestro Papa epistola missa legitima,</i>	407
0	<i>Stridon non fuit in veteri Dalmatia,</i>	83
4	<i>Stridon hodie Stridova,</i>	85
5	<i>Stridovia exhibetur cultus D. Hieronymo,</i>	ibid.
8	<i>Strigus fluvius,</i>	128
6	<i>Sunnias non fuit Episcopus Nitriensis,</i>	270
8	<i>Svatobogius corruptè vivens primùm, deinde Eremita fit,</i>	343
7	<i>piè moritur,</i>	ibid.
7	<i>habetur pro sancto,</i>	344
	<i>Svatoplugi gesta incipiunt,</i>	304
	<i>impugnat duas familias Bavaricas,</i>	306
	<i>idem à Joanne Pontifice appellatus Sventopulcher,</i>	397
	<i>plura ejus gesta & acta,</i>	307
	<i>idem subactus,</i>	325
	<i>idem obit,</i>	326

T.

<i>Tanis</i> fluvius distrahens Europam, & Asiam ac Mœotis palus,	160
<i>Tarsium</i> , in quo Galerius Maximianus interiit,	49
<i>Tempus</i> militiæ S. Martini,	80
<i>Teutoburgum</i>	25
<i>Theodoricus</i> R. terret, & dissipat Bulgaros, Pannoniam recipit, eiq; præficit Colosseum,	203
<i>Theodoricus</i> Laureacensis Præful accipit à PP. pallium anno 449.	203
<i>D. Theotimus</i> , Tomitanus Præful, cicurat & docet Hunnos,	168
<i>Theauri</i> Daciæ, vel Decebali reperti,	137
<i>Thudunus</i> I. Chaganus fit Christianus, idem fidem rumpit,	256
<i>Thudunus</i> II. Chaganus petit à Garolo M. sedem, idem obit,	257
<i>Tibiscus</i> Plinio Pathissus, dividit Dacos à Jazygibus Metanastis,	261
<i>Timpimirus</i> Croatorum Dux monasterium constituit,	263
<i>Tiviscum</i>	98
<i>Tirnavia</i> an olim Episcopalis	126
<i>Tomi</i> urbs ubi?	287
<i>Toxis</i> dux moritur relicto filio Gejsa, idem non potuit genus ducere ab Attila,	133
<i>Trajani</i> Imp. in faucios cæsosq; officium,	269
<i>Trebelli</i> Bulgarorum R. facta,	151
<i>Tricornium</i> oppidum,	273
<i>Tschechi</i> adventus in Bohemiam,	353
<i>Tuder</i> Princeps Quadorum,	135
<i>Turca</i> abalienant Justinum ab Avaris	249
<i>Tyras</i> fluvius Daciam terminans,	93

V.

<i>Valdanus</i> , & Urpanus amnes,	313
<i>Valens</i> Imperator,	111
<i>Valens</i> Pœtovienfis nequam Episcopus,	115
<i>Valens</i> , & Ursatius Episcopi Ariani depositi,	125

idem

Index nominum & rerum.

	iidem ad tempus resipiscunt,	ibid.
60	<i>Valens</i> Imp. Phritigerno auxilio est,	154
49	<i>Valentinianus</i> primus in Illyrico mortuus,	52
80	<i>Valentinianus II.</i> Imp.	65
25	<i>Vandali</i> , sive Vinuli fiunt Christiani,	371
	<i>Welebradii</i> in Moravia SS. Cyrilli, & Methodii cultus,	299
02	<i>Vetovariensis</i> Episcopatus,	270
	<i>Via</i> in Dacia Romanæ,	141
03	<i>Via</i> illæ Clodia, Annia, Callia Gemminia dictæ,	142
	<i>Vicbingus</i> Nitriensis Episcopus,	297
68	pellitur Episcopatu Passaviensi,	303
37	<i>S. Victrinus</i> Petovientis Episcopus,	68
56	<i>Vindibona</i> , seu Juliohona urbs.	45
57	<i>Visa</i> Parentum S. Stephani Regis,	395 & seq.
61	<i>Volcea</i> Palus, sive Balaton lacus,	40

U.

26	<i>Uldin</i> , vel Huldin & Uldes R. Hunnorum,	172
87	ejus in Romanos motus,	174
33	arrogantia,	175
69	<i>Ulphilas</i> Gothorum Episcopus, literarum Gothicarum	
51	inventor,	159
72	<i>Ulpianum</i> Ptolemæi ubi,	130
53	<i>Ungari</i> evocati ab Arnulpho R.	317
35	<i>Ungari</i> populantur Galliam proditione Conradi du-	
49	cis Lotharingæ,	357
93	eorum formidabilis exercitus ab Ottone Imp.	
12	profligatus,	ibid.
11	iidem Bohemiæ insidiantur,	360
15	cladibus fracti,	362
25	benevoli erga Christianos,	ibid.
	cur Græcis Turcæ,	366
11	eorum pax cum Bavaris,	377
63	eorum V. circiter M. baptisati,	378
69	iidem refecerunt aliqua templa à patribus destru-	
70	cta,	385
em	eorum bella sub adventum cum Moravis	337
		iidem

Index nominum & rerum.

iidem cæsi,	341
eorum adventus malè signatus anno 744.	249
occupant Pannoniam,	343
populantur Alemaniam, Saxoniam, Alsatiam,	345
profigantur ab Henrico R. Germaniæ,	246
delent ferè Papiam,	ibid.
frustra tentant Francos,	347
repetunt vastationes,	ibid.
cæduntur ab Henrico R.	ibid.
quantus eorum numerus interlit,	348
vastant Galliam, & Italiam,	349
in hac malè accipiuntur,	ibid.
redeunt in Daciam,	325
evocantur à Leone Imp.	325
eorum fœdus cum Græcis,	228
Græci eis vestigales,	ibid.
mortuo Arnulpho invadunt Bavaros,	329
vincunt Ludovicum R.	330
Francos, Svevos, Italos invadunt,	331
recipiuntur à Sclavis Quadorum posteris,	332
eorum prima irruptio in Italiam,	335
iidem nondum confederant in Pannonia,	336
<i>Ungarorum</i> septem duces,	331
<i>Uptarus</i> Hunnorum R. voracitate rumpitur, & Hunni fugantur,	170
<i>Urgi</i> , vel Chuni accolæ Ponti,	120
<i>Urgi</i> , <i>Ugri</i> , & Hunni iidem,	161
<i>Urolphus</i> Laureasensis Præsul,	266
Vicarius Summi Pontificis,	272
<i>D. Ursula</i> Martyr ab Hunnis quando? de eadem plura.	166
<i>Uscenum</i> ubi?	192
	100
Z.	
<i>Zali</i> , & Sabari non fuerunt Hunnici populi,	211
<i>Zermizirga</i> , Patroissa oppida,	131
<i>Zermizirga</i> ubi?	133
<i>Zernensis</i> colonia,	139
	Zem

Index nominum & rerum.

Zeugma oppidum,	134
Ziza R. Quadorum & Sarmatarum,	117
Zlatna, quod antiquum nomen tribuendum, diffensio- nes scriptorum,	131
Zobar mons ad Nitriam,	344
Zwentibaldus vide Svatoplugus.	

<i>Menda.</i>	<i>Fol.</i>	<i>¶.</i>	<i>Corrigenda.</i>
Juris	10.	11.	jus
Monasterium	26.	8.	Monasterium
osones	34.	10.	Osones
signat	35.	6.	signat
in	36.	11.	in
explicita	37.	3.	explicita
Balaton	40.	<i>in margine</i>	<i>Balaton</i>
Nicæa	76.	18.	Nicæna
Cilio	85.	13.	Ciliæ
Meander	92.	12.	Menander
Scartum	96.	9.	Scardum
subjectum	ibid.	13.	subjectam
Fatræ	99.	20.	Tatræ.
Cujus	99.	26.	Cusus
Ziza rege	117.	<i>in marg. 14.</i>	Ziza rex
vagâsq;	121.	5.	vagâsq;
II.	132.	16.	II.
temporibus	162.	4.	temporibus
CCCLVIII.	166.	5.	CCCLXXXIII.
Judices	167.	8.	<i>Indices</i>
ICLV.	214.	16.	IOLXV.
IGLXXIII.	218.	23.	IOLXXIII.
à Norico	243.	6.	ac Norico
ripam	252.	4.	ripam,
nunc	254.	12.	tunc
nuperum	280.	22.	nuperum
guberna	400.	16.	gubernacula

F I N I S.

1927/28.

993

Introduction	1
Chapter I	10
Chapter II	20
Chapter III	30
Chapter IV	40
Chapter V	50
Chapter VI	60
Chapter VII	70
Chapter VIII	80
Chapter IX	90
Chapter X	100
Chapter XI	110
Chapter XII	120
Chapter XIII	130
Chapter XIV	140
Chapter XV	150
Chapter XVI	160
Chapter XVII	170
Chapter XVIII	180
Chapter XIX	190
Chapter XX	200
Chapter XXI	210
Chapter XXII	220
Chapter XXIII	230
Chapter XXIV	240
Chapter XXV	250
Chapter XXVI	260
Chapter XXVII	270
Chapter XXVIII	280
Chapter XXIX	290
Chapter XXX	300

STATE OF
NEW YORK
IN SENATE
JANUARY 18, 1907

111